

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Τα Στρατόπεδα στο Πολεοδομικό Συγκρότημα
Θεσσαλονίκης
Το Κόδρα στην Καλαμαριά**

Χριστίνα Ματίκα

**Επιβλέποντες Καθηγητές: Γιώργος Τζιρτζιλάκης
Παρασκευή Ταράνη**

ΙΟΥΝΙΟΣ 2010

Περίληψη

Αρχικά καταγράφεται η διαχρονική πορεία της ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης, ως δείγμα συγκοινωνιακού-εμπορικού κόμβου μεταφόρτωσης αγαθών από χερσαίους και θαλάσσιους δρόμους. Αναδεικνύονται οι μεταβολές της δομής του αστικού ιστού κατά τη διάρκεια των ιστορικών περιόδων σε σχέση με τις πολιτικές κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν.

Έμφαση δίδεται στο ρόλο των μεταρρυθμίσεων (Tanzimat) του 19^{ου} αιώνα, στις συνέπειες της πυρκαγιάς τόσο του 1890 όσο και του 1917, στα αίτια της μη γενικευμένης εφαρμογής του σχεδίου Hébrard, και στη νέα πραγματικότητα που δημιουργεί η έλευση των προσφύγων την περίοδο 1922-1928. Αναδεικνύονται οι λόγοι και οι συνέπειες της εγκατάλειψης του συνολικού σχεδιασμού της πόλης με αποτέλεσμα μεταξύ άλλων την τραγική έλλειψη σε χώρους κοινωνικής υποδομής και πρασίνου.

Αναλυτικά αναπτύσσονται οι γενικοί και ειδικοί στόχοι του Ρυθμιστικού Σχεδίου του 1985 σε όλους τους τομείς και οι επιμέρους επιλογές του. Διερευνώνται οι αναφορές στα στρατόπεδα του ΠΣΘ, ουσιαστικά τους μόνους ελεύθερους χώρους εντός του αστικού ιστού και ο ρόλος που τους αποδίδεται (κάλυψη αναγκών κοινωνικής υποδομής).

Γίνεται απαρίθμηση των στρατοπέδων του ΠΣΘ (15), των επί μέρους χαρακτηριστικών τους, της χωρικής τους διάστασης και των κατευθύνσεων των αντίστοιχων Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων. Διερευνάται το θεσμικό πλαίσιο απομάκρυνσης των στρατοπέδων, τα προβλήματα που δημιουργεί και οι απόπειρες άμβλυνσης αυτών μέσω ενός συστήματος ανταλλαγών.

Ο ρόλος των στρατοπέδων και η τρέχουσα πρακτική αυτοδιοικητικών και μη φορέων για την απόκτησή τους, εξετάζονται διεξοδικά αναδεικνύοντας σειρά αντιφατικών επιδιώξεων. Καταδεικνύεται η ανάγκη αλλαγής των επιλογών, σε ότι αφορά τις χρήσεις γης που προβλέπονται για τους χώρους των στρατοπέδων, λόγω διαφοροποίησης των συνθηκών και κυρίως της κάλυψης μέρους των αναγκών σε κοινωνική υποδομή παράλληλα με την έλλειψη ελεύθερων χώρων και ιδίως πρασίνου.

Μετά την προσέγγιση μιας γενικότερης θεώρησης του θέματος «αστικό πράσινο» σε σχέση, αφ' ενός με τις συνθήκες διαβίωσης και καθημερινότητας στη Θεσσαλονίκη και αφ' ετέρου με τους ατμοσφαιρικούς ρύπους, τα αίτια δημιουργίας τους αλλά και τις μεθόδους περιορισμού τους, καταρτίζεται ένα ενιαίο πλαίσιο σχεδιασμού και παρέμβασης για τα στρατόπεδα.

Το γενικευμένο πλαίσιο έχει στόχο τη βιωσιμότητα του Πολεοδομικού Συγκροτήματος συνολικά, βασίζεται στις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και κυρίως στον πυλώνα που σχετίζεται με το φυσικό περιβάλλον.

Ουσιαστικά προτείνεται ο χαρακτηρισμός των στρατοπέδων του ΠΣΘ, που δεν έχουν δομηθεί, σε χώρους αστικού πρασίνου. Διατηρώντας μόνο τα αξιόλογα κτίσματα τα οποία θα μπορούν να παραλάβουν δραστηριότητες κοινής ωφέλειας. Ειδικότερα:

Για τα στρατόπεδα που βρίσκονται στο ΒΔ τμήμα του ΠΣΘ: Ζιάκα (Δήμος Μενεμένης), Παπακυριαζή (Δήμος Ευόσμου), Μεγάλου Αλεξάνδρου (Δήμος Αμπελοκήπων), Παύλου Μελά (Δήμος Σταυρούπολης) και Καρατάσσου (Δήμος Πολίχνης), προτείνεται να μελετηθούν πλήρως οι δυνατότητες, οι αναγκαίες πολεοδομικές και κυκλοφοριακές ρυθμίσεις και οι απαιτούμενες ανατροπές για τη δημιουργία τόξου ελεύθερων χώρων.

Για τα στρατόπεδα που βρίσκονται στο Κέντρο του ΠΣΘ και ειδικότερα Καπετάν Κώττα (πρώην 424 Στρατιωτικό Νοσοκομείο) και Πεδίο Άρεως του Δήμου Θεσσαλονίκης προτείνεται να ενταχθούν στο Πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο (ΠΜΚ) και ειδικότερα στο εξαγγελθέν Μητροπολιτικό Πάρκο.

Για τα στρατόπεδα που βρίσκονται ΝΑ του ΠΣΘ και ειδικότερα Φαρμάκη (Δήμος Θεσσαλονίκης), Κόδρα και Νταλίτη (Δήμος Καλαμαριάς), προτείνεται να μελετηθούν ως αυτόνομοι πυρήνες.

Από το γενικό στο ειδικό και από το ΠΣΘ με τα στρατόπεδά του, στην Καλαμαριά με το Κόδρα.

Πέραν της πρώτης εγκατάστασης προσφύγων στο στρατόπεδο Κόδρα και τη μετέπειτα δημιουργία της Καλαμαριάς, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ιδιοκτησιακό καθεστώς του στρατοπέδου (αναγνωρισμένες τελεσίδικα ιδιοκτησίες ιδιωτών και ΚΕΔ).

Προσεγγίζεται το ΓΠΣ Καλαμαριάς του 1987 και του 1999, η ακύρωση του τελευταίου ως προς το Κόδρα από το ΣτΕ και κυρίως η αιτιολογία της ακύρωσης που ουσιαστικά προστατεύει τη χρήση «χώρος πρασίνου» από συνοδευτικές δραστηριότητες (αθλητισμός, πολιτιστικά) που ακυρώνουν την πρωταρχική χρήση.

Καταγράφονται τα αλληπάλληλα ρυμοτομικά σχέδια του Κόδρα και οι ρυθμίσεις του ΥΠΠΟ, καθώς και η συσχέτισή τους με την επικαιρότητα (Πολιτιστική Πρωτεύουσα, Ολυμπιακοί Αγώνες).

Παρουσιάζεται αναλυτικά ο Αρχιτεκτονικός Διαγωνισμός του 1994 από την προκήρυξη μέχρι τις μελέτες που ακολούθησαν τις βραβεύσεις και επισημαίνονται τα αίτια της μη υλοποίησής τους. Καταγράφονται τέλος οι επί του θέματος απόψεις του Δήμου Καλαμαριάς.

Με βάση το ενιαίο πλαίσιο σχεδιασμού και παρέμβασης για τα στρατόπεδα του ΠΣΘ καταρτίζεται ειδικό πλαίσιο σχεδιασμού και παρέμβασης για το Κόδρα που αφορά θεσμικές και μεθοδολογικές επιλογές ρυθμίσεων του συγκεκριμένου χώρου.

Μετά την καταγραφή των διατηρητέων κτισμάτων και των αντίστοιχων που επιλέγονται προς διατήρηση και τους επακόλουθους υπολογισμούς των ποσοστών κάλυψης και εκμετάλλευσης, ώστε να είναι μικρότερα ακόμη και από τα σημερινά, κατατίθεται σχεδιαστική πρόταση.

Η πρόταση, επιπέδου αστικού σχεδιασμού, εντάσσεται τόσο στο ενιαίο πλαίσιο σχεδιασμού και παρέμβασης για τα στρατόπεδα του ΠΣΘ όσο και στο ειδικό πλαίσιο για το Κόδρα, στοχεύοντας στην αειφόρο ανάπτυξη του αστικού ιστού.

Ειδικότερα, θεμελιώδης αρχή της σχεδιαστικής πρότασης αποτελεί η δημιουργία πάρκου πρασίνου, πνεύμονα ζωής, με πορείες-διαδρομές περιπάτου και αναψυχής, τόπου πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας και περιβαλλοντικής ευαισθησίας.

Στόχος είναι ο χώρος του πρώην στρατοπέδου Κόδρα να παραμείνει αδόμητος, αδιαίρετος και προσπελάσιμος, γι' αυτό άλλωστε προτείνεται η μεγιστοποίηση της επιφάνειας φύτευσης, μακριά από τη λογική της οικοπεδοποίησης και της ανοικοδόμησης. Επιπλέον, στόχος είναι να αξιοποιηθούν τα διατηρητέα κτίσματα με ιστορική και αρχιτεκτονική αξία, ως μνημεία της νεότερης ιστορίας τόσο της πόλης όσο και του συγκεκριμένου χώρου.

Όλες οι διαμορφώσεις προκύπτουν από διεξοδική μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης, του υπάρχοντος πρασίνου, των χαράξεων, του ίχνους του ρέματος και του αρχαιολογικού χώρου. Μετά πολλές και διαφορετικές διαγραμματικές προσεγγίσεις, οριστικοποιείται σταδιακά η πρόταση επιλέγοντας νέες πορείες-μονοπάτια, πλατείες, πλατώματα, τεχνητή λίμνη, ενισχύοντας τις ζώνες χλωρίδας,

επαναπροσδιορίζοντας τη σχέση άνθρωπος - φύση και ειδικότερα τη σχέση άνθρωπος - πράσινο - υδάτινο στοιχείο.

Οργανώνονται διακριτές ζώνες πρασίνου. Η μεταβατική ζώνη κατά κύριο λόγο ενώνει – οριοθετεί - διαχωρίζει το πάρκο από τις οδικές αρτηρίες, με διαμορφώσεις υψηλού πρασίνου και δασύλλια. Το εσωτερικό του πάρκου, που αποτελεί τον κορμό του πνεύμονα πρασίνου εμπλουτισμένο με διάσπαρτες μικρές εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης, διαμορφώνεται κυρίως με χαμηλό πράσινο.

Πρόκειται για εκτάσεις χαμηλής βλάστησης σε γραμμικές διατάξεις, μικρά αλσύλλια, ρέμα και τεχνητή λίμνη με υδρόβια φυτά, ανοιχτούς χώρους - πλατείες με κιόσκια και καθιστικά για στάση – ξεκούραση – παιχνίδι - πολιτιστικές εκδηλώσεις. Αξιοποιείται ο αρχαιολογικός χώρος και αναδεικνύεται η προσβασιμότητα σ' αυτόν.

Διαρρυθμίζονται οι είσοδοι υποδοχής στο πάρκο και σταδιακά διασπείρονται οι χρήσεις αναψυχής και πολιτισμού εντός αυτού. Στις διαφορετικές ζώνες πρασίνου χαράσσονται πεζόδρομοι περιπάτου και ποδηλατόδρομοι που υλοποιούνται με χρήση φυσικών υλικών. Τα οχήματα συντήρησης και έκτακτης ανάγκης μπορούν να χρησιμοποιούν αυτές τις διαδρομές. Τα λοιπά οχήματα αποκλείονται τελείως από το εσωτερικό του πάρκου.

Πέρα από τα συμβατικά σχέδια και τα διαγράμματα, ακολουθεί πειραματισμός με ποικίλους εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης, βασισμένους στις αρχές του χειροποίητου (handmade), της χειροτεχνίας (craft), της κουρελού-του μπαλώματος (patchwork), του υφάσματος-κατασκευάσματος (fabric), του κολλάζ (collage), των επάλληλων στρωμάτων (layers), του επιμέρους αντικειμένου (part object) και του αποσπασματικού (fragment).

Ανακεφαλαιώνοντας, το Στρατόπεδο Κόδρα διαμορφώνεται σε πνεύμονα πρασίνου με χαρακτήρα αστικού πάρκου αναψυχής, εμπλουτισμένου με λειτουργίες πολιτισμού και ήπιες δραστηριότητες που δε θα επιβαρύνουν το περιβάλλον. Τελικά προκύπτει ένα μητροπολιτικό αστικό πάρκο, ένας ελεύθερος χώρος ευέλικτος στη χρήση και φιλικός στους πολίτες.

Abstract

Initially, the historical direction of development of the city of Thessaloniki is remarked, as a pattern of transporting and commercial crossing through land and sea (through terrestrial and marine paths). Morphological transformations of urban map are indicated during several historical periods in relationship with political, social and financial dominant conditions.

The reforms (Tanzimat) that took place in the 19th century, the consequences by fires in 1890 and 1917, the causes from lack of generalized practice of Hébrard's drawings and the new reality of the refugees' arrival from 1922 to 1928, are underlined. The reasons and the consequences of the overall urban design abandonment are revealed, as a result among others the tragic shortage of places of social infrastructure and parks.

Specifically, some general and specific intentions of the 1985 regulatory plan in each of his sectors and its choices are mentioned. The references to military camps of Thessaloniki urban area that are the only available free unbuilt spaces inside the urban plan, and their role are examined.

Military camps inside Thessaloniki urban area (15), their characteristics, their spatial size and the general urban plan dimensions are counted. The legislative frame of military camps' removal, the problems that the latter creates, the attempts for their obtuseness through a system of exchange are into research.

Military camps' role and practice of institutions of self government and other institutions for their accession are into complete examination, pointing series of several differential aims. The necessity to change choices is required; concerning land use, that has been provided for military camp places, because of conditional modifications and mostly, because of the fact that city needs places of social infrastructure, free unbuilt spaces and parks.

After approaching a general consideration into the issue "urban parks" (urban green) relatively to: firstly, everyday living conditions in Thessaloniki, secondly, emissions in the atmosphere, thirdly, what does cause them, and finally, several methods for their elimination, a joint planning framework for military camps is organized.

The generalized plan is based on standards of green development, ecology and sustainability. Viability of Thessaloniki urban area overall represents its purpose.

It is recommended the characterization of military camps of Thessaloniki urban area, that are not built, into urban green areas or parks, keeping only the remarkable buildings that could accommodate/host social activities.

Especially as far as the military camps are concerned:

Northwest are Ziaka (municipality of Menemeni), Papakyriazi (municipality of Evosmos), Alexander the Great (municipality of Ambelokipoi), Pavlos Melas (municipality of Stavroypoli) and Karatassoy (municipality of Polixni). It is recommended to become an arch of free unbuilt places, through urban and circulatory interventions.

In the center are Kapetan Kotta (former 424 military Hospital) and Field of Mars, (municipality of Thessaloniki), that are suggested to be transformed into a Metropolitan Park and incorporated inside the Cultural Metropolitan Center.

Southeast are Farmaki (municipality of Thessaloniki) and Kodra, Dalipi , (municipality of Kalamaria), as autonomous cores.

From general to specific and from Thessaloniki urban area with its military camps to Kalamaria area with Kodra camp.

Apart from the initial settlement of refugees inside Kodra and after the creation of Kalamaria area, the ownership status of a camp is quite interesting.

Approaching the general urban plan of 1987 and 1999 for Kalamaria area, the cancellation of the latter by the Greek Council of State, and mostly the cancellation reasons, that protect the use “green area” from accompanying activities, such as sports and culture, that cancel the primal use, are into research.

Repeated street plans of Kodra area, regulations from the Ministry of Culture and their relation with today (Cultural Capital, Olympic Games) are recorded.

The architectural Competition of 1994 is introduced from the announcement to the rewards and design studies, giving also some important reasons that canceled its realization. Furthermore, the relative views from the Municipality of Kalamaria are marked too.

Based on a joint planning framework and intervention for the military camps of Thessaloniki urban area, a specific planning framework and intervention for Kodra camp is created, which concerns institutional and methodological options for regulations at the site.

The design proposal is organized after a list of preserved buildings and some chosen for preservation and also subsequent rates calculations for operations and building holding, so as that they would be less than current.

The proposal concerns the values of urban design and is placed between the joint planning framework and intervention for the military camps from Thessaloniki urban area, and the specific planning framework and intervention for Kodra camp, with the aim of sustainable development

Moreover, fundamental principle of the proposal comprises a green park creation, as lung life, with paths-routes for walking, relaxation and pleasure, an artistic and cultural place with environmental sensitivity.

Basic purpose is that Kodra camp remains without buildings, accessible and indivisible. Therefore, it is recommended to maximize its planting surface, away from reconstruction views. In addition, the preserved buildings, that have historical and architectural value, have to become productive, as modern history monuments of the city and the site.

Every spatial formation comes to light from detailed research and exhausting study of current situation, existing green area, mapping, lining, river trace and archeological site. After many different diagrammatic experimental efforts, little by little, piece by piece, the proposal becomes final, deciding on new paths-routes, squares, plateaus, pond (lake), enforcing flora zones, defining again the relationship between man and nature, man and green-water element.

It is decided to organize separable green zones. The transitional zone joins – limits – separates the park from streets, with copse, small wood (forest). The centre of the park that constitutes the base of the green area lung and also has scattered service installations, is modified with low flora (bushes and flowers).

It is about areas of low vegetation into linear orders, copses, river and pond with aquatic plants, open places – squares with stands and pavilions with kiosks, living rooms for stop, relaxation, rest, games, cultural activities. The archeological site is reclaimed and accessible.

The entrance receptions of the park are organized and the areas of culture and relaxation are scattered little by little inside. The different green zones are traced with pedestrian zones and bicycle paths created with natural materials. Vehicles for

maintenance and emergency can use these routes. All the other vehicles are rejected completely from the interior of the park.

Apart from the conventional project drawings and the diagrams, there has been experimentation with a variety of alternative ways of expression, based on values of handmade, craft, patchwork, fabric, collage, layers, part object and fragment.

To conclude, Kodra camp has been formed as green area with the character of an urban relaxation park, enriched with plenty of light activities, which will not harm the environment. Ultimately, a metropolitan urban park turns up, a free space flexible to use and friendly to citizens.

Περιεχόμενα

Περίληψη... σελ. 2
Abstract... σελ. 5
Κατάλογος Εικόνων και Πινάκων... σελ. 9
Συνομογραφίες... σελ. 16
Χρονολόγιο Θεσσαλονίκης... σελ. 18
Πρόλογος... σελ. 20
Τα στρατόπεδα στο ΠΣΘ... σελ. 22
Θεσσαλονίκη και Σχεδιασμός του Χώρου Διαχρονικά... σελ. 23
Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης... σελ. 31
Επικαιροποίηση του Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης... σελ. 41
Τα Στρατόπεδα... σελ. 42
Θεσμικό Πλαίσιο Απομάκρυνσης των Στρατοπέδων... σελ. 47
Ρόλος των Στρατοπέδων και Τρέχουσα Πρακτική... σελ. 49
Αστικό Πράσινο Ρύπανση και Στρατόπεδα... σελ. 53
Πρόταση Πλαισίου Σχεδιασμού για τα Στρατόπεδα του ΠΣΘ... σελ. 56
Το Κόδρα στην Καλαμαριά... σελ. 60
Η Καλαμαριά, τα Στρατόπεδα και το Κόδρα... σελ. 61
Έκταση και Ιδιοκτησιακό Καθεστώς Κόδρα... σελ. 65
ΓΠΣ Δήμου Καλαμαριάς και Στρατόπεδο Κόδρα... σελ. 68
Ρυμοτομικό Σχέδιο Καλαμαριάς (περιοχή Κόδρα)... σελ. 73
Ρυθμίσεις του ΥΠΠΟ στο Κόδρα... σελ. 79
Αρχιτεκτονικός Διαγωνισμός για το Κόδρα... σελ. 88
Απόψεις του Δήμου Καλαμαριάς και των Συλλόγων... σελ. 93
Πρόταση Θεσμικών Ρυθμίσεων και Επιχειρησιακός Προγραμματισμός... σελ. 95
Σχεδιαστική Πρόταση... σελ. 97
Κάλυψη και Πραγματοποιημένη Δόμηση... σελ. 98
Υφιστάμενη Κατάσταση και Ανάγνωση του Χώρου... σελ. 103
Διαγράμματα Διάγνωσης του Χώρου ... σελ. 106
Διαμόρφωση Πρότασης... σελ. 115
Πρόταση Ανάπλασης - Αξιοποίησης του Κόδρα στην Καλαμαριά... σελ. 119
Πρόταση Κάλυψη - Δόμηση και Ελεύθεροι Χώροι – Πράσινο... σελ. 123
Εφήμερες Κατασκευές - Μονοπάτια - Υγρό Στοιχείο... σελ. 125
Εναλλακτική Έκφραση... σελ. 130
Βιβλιογραφία & Πίνακες... σελ. 137
Βιβλιογραφία... σελ. 138
Πίνακες... σελ. 151

Κατάλογος Εικόνων και Πινάκων

Σελίδα

- Εικ. 1:** Άξονας επικοινωνίας Κεντρικής Ευρώπης Μεσογείου. Υπόβαθρο στο Σβορώνος, 1996, σ. 405.....28
- Εικ. 2:** Η Ελληνιστική και ρωμαϊκή Θεσσαλονίκη κατά τον Vickers. 1. Αρχικός πυρήνας (Θέρμη). 2. Ελληνιστική –ρωμαϊκή πόλη. Στο Εφ. Επ. Κ.Ι.Θ. (επιμ) 1985, σ. 552.....28
- Εικ. 3:** Σχέδιο της Θεσσαλονίκης του 1732. Στο Παπαγιαννόπουλος (επιμ), 1986, σ.95.....28
- Εικ. 4:** Χάρτης του Οθωμανικού Γενικού Επιτελείου του 1882 (πρώτη δημοσίευση από τις Α. Σαμουηλίδου – Α. Στεφανίδου). Έκτοτε δημοσιεύεται σχεδόν σε κάθε σχετικό με την Θεσσαλονίκη άρθρο ή βιβλίο.....28
- Εικ. 5:** Ο ορθογωνικός κάμναβος είναι ακόμα διακριτός στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Υπόβαθρο ο χάρτης του Οθωμανικού Γενικού Επιτελείου του 1882.....28
- Εικ. 6:** Περιοχές κατοικίας Τούρκων (κόκκινο), Εβραίων (κίτρινο), Ελλήνων (γαλάζιο). Υπόβαθρο ο χάρτης του Οθωμανικού Γενικού Επιτελείου του 1882.....29
- Εικ. 7:** Άξονας της οδού Βασ. Γεωργίου / Βασ. Όλγας, περιοχή Εξοχών. Υπόβαθρο, τοπογραφικός χάρτης της Θεσσαλονίκης (πριν την πυρκαγιά του 1917). Στο Παπαγιαννόπουλος (επιμ), 1986, σ. 238.....29
- Εικ. 8:** Διανοίγονται, διαπλατώνονται, ευθυγραμμίζονται πέντε οδικοί άξονες. Υπόβαθρο ο χάρτης του Οθωμανικού Γενικού Επιτελείου του 1882.....29
- Εικ. 9:** Η πυρίκαυστος του 1890 και ο αστικός ιστός. Υπόβαθρο στο Καραδήμου-Γερόλυμπος, 1985, σ. 45.....29
- Εικ. 10:** Ο πολεοδομικός ιστός μετά την νέα ρυμοτομία του 1891. Στο Καραδήμου-Γερόλυμπος, 1985, σ. 45.....29
- Εικ. 11:** Το ρυμοτομικό σχέδιο πριν την πυρκαγιά του 1917. Στο Εφ. Επ. Κ.Ι.Θ. (επιμ) 1985, σ. 556.....30
- Εικ. 12:** Η πυρίκαυστη ζώνη του 1917. Στο λεύκωμα "Incendie de Salonique. 18-19 Aout 1917" της Αεροναυτικής Υπηρεσίας του Γαλλικού Στρατού. Wikipedia.....30
- Εικ. 13:** Το σχέδιο του κέντρου της Θεσσαλονίκης του Hébrard. Στο Αρχιτ. Θέματα 11/1977 σελ. 136.....30
- Εικ. 14:** Χάρτης Γ: Το σχέδιο της Πλατείας Αριστοτέλους του Hébrard. Στο Αρχιτ. Θέματα 11/1977 σελ. 136.....30
- Εικ. 15:** ΕΠΘ. Με κόκκινο χρώμα το ΠΣΘ, με κίτρινο η ΠΖ και με πράσινο η Λοιπή περιοχή. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....32
- Εικ. 16:** Άξονες αστικής ανάπτυξης του ΠΣΘ. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....32
- Εικ. 17:** Περιοχές προστασίας της ΕΠΘ (Δάσος Πάρκο –Ευρύτερη Αναδασωτέα Περιοχή – Ακτές – Λουδίας – Αξιός). Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....33
- Εικ. 18:** Χωρικές ενότητες της ΕΠΘ. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....33
- Εικ. 19:** Περιοχές εγκατάστασης της μεταποίησης στην ΕΠΘ. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....34

Εικ. 20: Εξυγίανση περιοχών παραθεριστικής κατοικίας στην ΕΠΘ. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....	34
Εικ. 21: Βασικό οδικό δίκτυο του ΠΣΘ. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984)....	35
Εικ. 22: Χρήσεις γης στο ΠΣΘ. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....	35
Εικ. 23: Μείωση της μονοκεντρικότητας του ΠΣΘ. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....	36
Εικ. 24: Διαδημοτικά κέντρα και εμβέλεια. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....	36
Εικ. 25: Διατηρητέα κτίρια στο κέντρο πόλης. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....	38
Εικ. 26: Αρχαιολογικοί περίπατοι. Χάρτης Παρουσίασης του ΡΣΘ (1984).....	38
Εικ. 27: Ρυθμιστικό σχέδιο Θεσσαλονίκης. Χάρτης Παρουσίασης (1984).....	39
Εικ. 28 & 29: Χάρτες της Επικαιροποίησης του ΡΣΘ. Προτεινόμενες ρυθμίσεις α) στο σύνολο της Μητροπολιτικής περιοχής, και β) στην ευρύτερη περιοχή του ΠΣΘ. Στο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΕ, 2009.....	41
Εικ. 30: Τα στρατόπεδα του ΠΣΘ. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά των στρατοπέδων προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	42
Εικ. 31: Το στρατόπεδο Κακιούση. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	44
Εικ. 32: Το στρατόπεδο Ζιάκα. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	44
Εικ. 33: Το στρατόπεδο Παπακυριαζή. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	44
Εικ. 34: Το στρατόπεδο Μ. Αλεξάνδρου. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	44
Εικ. 35: Το στρατόπεδο Μυστακίδη. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	44
Εικ. 36: Το στρατόπεδο Π. Μελά. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	44
Εικ. 37: Το στρατόπεδο Στρεμπενιώτη. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	45
Εικ. 38: Το στρατόπεδο Καρατάσσου, εκτός Περιφερειακής (πεδίο βολής). Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	45
Εικ. 39: Το στρατόπεδο Καρατάσσου, εντός Περιφερειακής. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....	45

- Εικ. 40:** Το στρατόπεδο Πεδίο Άρεως. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....45
- Εικ. 41:** Το στρατόπεδο Καπετάν Κώττα. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....45
- Εικ. 42:** Το στρατόπεδο Τσιρογιάννη. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....45
- Εικ. 43:** Το στρατόπεδο Φαρμάκη. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....46
- Εικ. 44:** Το στρατόπεδο Κόδρα. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....46
- Εικ. 45:** Το στρατόπεδο Νταλίπη. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....46
- Εικ. 46:** Το στρατόπεδο Ζώη Αντωνίου. Η κόκκινη γραμμή περιμετρικά του στρατοπέδου προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 1/3/2008.....46
- Εικ. 47:** Γήπεδα του Δημοσίου και των ΟΤΑ αντίστοιχης αξίας των στρατοπέδων του ΠΣΘ, στην ΕΠΘ. Οι εκτάσεις απεικονίζονται με σκούρο πράσινο χρώμα και περικλείονται με κίτρινη γραμμή. Στο Γραφ. Δοξιάδη 2001.....48
- Εικ. 48:** Αστικό Πράσινο και Ελεύθεροι Χώροι στο Κέντρο του Δήμου Θεσσαλονίκης. Με σκούρο πράσινο οι θεσμοθετημένοι Χώροι Πρασίνου. Στο Παπαμίχος, Ν. (συντ.), 2006, Β΄ στάδιο, σελ. 74.....54
- Εικ. 49:** Αστικό Πράσινο και Ελεύθεροι Χώροι στον Δήμο Καλαμαριάς. Με σκούρο πράσινο οι θεσμοθετημένοι Χώροι Πρασίνου. Στο Παπαμίχος, Ν. (συντ.), 2006, Β΄ στάδιο, σελ. 93.....55
- Εικ. 50:** Σύνολο στρατοπέδων του Δυτικού Τόξου. Από αριστερά Ζιάκα, Παπακυριαζή, Μ. Αλεξάνδρου, Π. Μελά - Στρεμπενιώτη και Καρατάσσου. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 22/7/2009.....58
- Εικ. 51:** Δυτικό Τόξο σε δύο ενότητες. Η πρώτη αποτελείται από τα στρατόπεδα Ζιάκα και Παπακυριαζή. Η δεύτερη από τα Μ. Αλεξάνδρου, Π. Μελά - Στρεμπενιώτη και Καρατάσσου. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 22/7/2009.....58
- Εικ. 52:** Μητροπολιτικό Πάρκο (ΔΕΘ – Πεδίο Άρεως – Καπετάν Κώττα) ενταγμένο στο Πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο (ΠΜΚ). Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 22/7/2009.....58
- Εικ. 53:** Πυρήνες Πρασίνου στα ΝΑ του ΠΣΘ. Από αριστερά Κόδρα, Φαρμάκη και Νταλίπη. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 22/7/2009.....59
- Εικ. 54:** Κόδρα και παραλιακή ζώνη. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 22/7/2009.....59
- Εικ. 55:** Κόδρα. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 22/7/2009.....59

- Εικ. 56:** Ο Δήμος Καλαμαριάς. Με κόκκινο χρώμα, τα διοικητικά του όρια. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 22/7/2009.....61
- Εικ. 57:** Ο Δήμος Καλαμαριάς. Με κίτρινο χρώμα η περιφερειακή Τάφος και με ροζ ο κυκλοφοριακός άξονας Εθνικής Αντίστασης – Βασ. Όλγας. Google Earth. Λήψη δορυφορικής εικόνας 22/7/2009.....62
- Εικ. 58:** Τα κτίρια του στρατοπέδου Κόδρα, όπως απεικονίζονται στο χάρτη «Salonique-Kalamaria, Armée d' Orient, November 1917». Ιστότοπος: http://www.ekepp-ekeschak.gr/map_museum.shtml.....63
- Εικ. 59:** Τα κτίρια του στρατοπέδου Κόδρα, όπως απεικονίζονται στο χάρτη «Χάρτης Θεσσαλονίκης – Πρόχειρη σχεδίασις 1930». Ιστότοπος: http://www.ekepp-ekeschak.gr/map_museum.shtml.....63
- Εικ. 60:** Τοπογραφικό διάγραμμα του στρατοπέδου Κόδρα. Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης και καλύπτει το σύνολο του στρατοπέδου (εξαιρούνται τα σχολεία, το γήπεδο του Απόλλωνα Καλαμαριάς και η πολυκατοικία Μεντεκίδη). Παραχωρήθηκε από τις Τεχνικές Υπηρεσίες του Δήμου Καλαμαριάς.....66
- Εικ. 61:** Διάγραμμα Π-1.3.2 που συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 49787/2419/31-7-1987 «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του δήμου Καλαμαριάς(Ν. Θεσσαλονίκης)». Στο ΦΕΚ 1019 Δ/14-10-1987.....68
- Εικ. 62:** Διάγραμμα Π-1.3.2 που συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 12122/2761/13-5-1999 «Τροποποίηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του Δήμου Καλαμαριάς (Ν. Θεσσαλονίκης)». Στο ΦΕΚ 419 Δ/14-6-1999.....69
- Εικ. 63:** Διάγραμμα που συνοδεύει το από 28-4-1966 ΒΔ. Στο ΦΕΚ 72Δ/9-5-66...73
- Εικ. 64:** Διάγραμμα που συνοδεύει το από 25-1-1983 ΠΔ. Στο ΦΕΚ 58Δ/14-3-83..74
- Εικ. 65:** Διάγραμμα που συνοδεύει την παράγραφο 4 του άρθρου 31 του Ν. 2508/13-6-97 με το οποίο καθορίζεται ο χώρος του Μουσείου. Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Στο ΦΕΚ 124 Α/13-6-1997.....75
- Εικ. 66:** Διάγραμμα που συνοδεύει την παράγραφο 6 του άρθρου 31 Ν. 2508/13-6-97 με το οποίο καθορίζεται ο χώρος ανοικτού θεάτρου και αίθουσας πολιτιστικών εγκαταστάσεων. Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης.....75
- Εικ. 67:** Διάγραμμα που συνοδεύει την παράγραφο 12 του άρθρου 10 του Ν. 2947/2001 με το οποίο καθορίζεται ο χώρος για ανέγερση ανοικτού κολυμβητηρίου. Στο ΦΕΚ 228 Α/9-10-2001.....76
- Εικ. 68:** Το ανοικτό κολυμβητήριο επί της Χιλής. Λήψη από το εσωτερικό του στρατοπέδου Κόδρα (2009).77
- Εικ. 69:** Το ανοικτό κολυμβητήριο επί της Χιλής. Λήψη από το εσωτερικό του στρατοπέδου Κόδρα (2009).....77
- Εικ. 70:** Αριστερά το ανοικτό κολυμβητήριο επί της Χιλής, δεξιά διακρίνεται η πολυκατοικία Μεντεκίδη επί της Πλαστήρα. Λήψη από το εσωτερικό του στρατοπέδου Κόδρα (2009).....78
- Εικ. 71:** Διάγραμμα που συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/35723/2084/2-8-1995 με την οποία χαρακτηρίζεται ως "Αρχαιολογικός Χώρος». Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Στο ΦΕΚ 727 Β/24-8-95...79

Εικ. 72: Διάγραμμα που συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/43539/1141/28-6-2005 με την οποία χαρακτηρίζεται ως «ιστορικός τόπος». Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Στο ΦΕΚ 986 Β/14-7-2005.80	
Εικ. 73: Διάγραμμα που συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/12336/321/14-3-2007 με την οποία χαρακτηρίζονται 16 στρατιωτικά κτίσματα ως «μνημεία». Η έγχρωμη σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης. Στο ΦΕΚ 113 Α.Α.Π./28-3-2007.....	81
Εικ. 74 : Κτίριο Στρατωνισμού Κ2 (λήψη 2009).....	81
Εικ. 75: Κτίριο Στρατωνισμού Κ2 (λήψη 2009).....	81
Εικ. 76 : Κτίριο Διοίκησης Κ14 (λήψη 2009).....	82
Εικ. 77: Κτίριο Διοίκησης Κ14 (λήψη 2009).....	82
Εικ. 78: Κτίριο Διοίκησης Κ14 (λήψη 2009).....	82
Εικ. 79: Κτίριο Διοίκησης Κ14 (λήψη 2009).....	82
Εικ. 80: Κτίριο Κέντρου Ψυχαγωγίας Μονάδας Κ18 (λήψη 2009).....	82
Εικ. 81: Κτίριο Κέντρου Ψυχαγωγίας Μονάδας Κ18 (λήψη 2009).....	82
Εικ. 82: Κτίριο Παλαιών Κοιτώνων Αγγλικής Σχολής Ιππικού Κ22 (λήψη 2009)....	83
Εικ. 83: Κτίριο Παλαιών Κοιτώνων Αγγλικής Σχολής Ιππικού Κ22 (λήψη 2009)...	83
Εικ. 84: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ7 (λήψη 2009).....	83
Εικ. 85: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ7 (λήψη 2009).....	83
Εικ. 86: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ8 (λήψη 2009).....	83
Εικ. 87: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ9 (λήψη 2009).....	83
Εικ. 88: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ10 (λήψη 2009).....	84
Εικ. 89: Κτίριο Αναρρωτηρίου του Προσωπικού Κ15 (λήψη 2009).....	84
Εικ. 90: Κτίριο Διαχείρισης και Αποθήκης Υλικού ΜΟΜΑ Κ16 (λήψη 2009).....	84
Εικ. 91: Κτίριο Διαχείρισης και Αποθήκης Υλικού ΜΟΜΑ Κ16 (λήψη 2009).....	84
Εικ. 92: Κτίριο Διαχείρισης και Αποθήκης Υλικού ΜΟΜΑ Κ16 (λήψη 2009).....	84
Εικ. 93: Κτίριο Εργαστηρίων Κ19 (λήψη 2009).....	84
Εικ. 94: Κτίριο Διοικητικών Υπηρεσιών Κ23 (λήψη 2009).....	85
Εικ. 95: Γραφείο Διοίκησης και Θαλάμου Οπλιτών Κ25 (λήψη 2009).....	85
Εικ. 96: Γραφείο Διοίκησης και Θαλάμου Οπλιτών Κ25 (λήψη 2009).....	85
Εικ. 97: Πεταλωτήριο και Σχολή Πεταλωτών Κ26 (λήψη 2009).....	85
Εικ. 98: Κτίριο Στάβλων Κ28 (λήψη 2009).....	85
Εικ. 99: Κτίριο Στάβλων Κ29 (λήψη 2009).....	85
Εικ. 100: Χώρος ανασκαφών στο Στρατόπεδο Κόδρα. Λήψη 2009.....	87
Εικ. 101: Ανασκαφή Μ. Τιβέριου στο Κόδρα. Στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία 9-3-2010.....	87
Εικ. 102: Δημοσίευση προκήρυξης του Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών στο Ενημερωτικό Δελτίο του ΤΕΕ τεύχος 1829 της 17-10-94.....	89
Εικ. 103: Πρώτο βραβείο του Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών «Αξιοποίηση του χώρου του πρώην στρατοπέδου Μακεδονομάχου Κόδρα», Ιανουάριος 1995. Στο Λεφάκη, 2001, σελ. 10.....	90
Εικ. 104: Οριστική μελέτη οργάνωσης του χώρου του Κόδρα από τους βραβευθέντες με το Α΄ βραβείο του Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών. Στο Λεφάκη, 2001, σελ. 16-17.....	91
Εικ. 105: Μελέτη Ανάπλασης του Τοπίου (ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 97). Στο Παπαδόπουλος, 2001, σελ. 148.....	92
Εικ. 106: Μελέτη Ανασχεδιασμός Στρατιωτικών Αποθηκών σε Μουσείο Προϊστορικών Αρχαιοτήτων (ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 97). Στο Παπαδόπουλος, 2001, σελ. 150.....	92

Εικ. 107: Μακέτα Μελέτης Υπαίθριο Θέατρο και Θεατρική Αίθουσα (ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 97). Στο Παπαδόπουλος, 2001, σελ. 155.....	92
Εικ. 108: Κτίσμα Κ1, προτείνεται η μη κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	99
Εικ. 109: Κτίσμα Κ3, προτείνεται η μη κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	99
Εικ. 110: Κτίσμα Κ30, προτείνεται η μη κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	99
Εικ. 111: Ενοριακός Ναός, προτείνεται η μη κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	99
Εικ. 112: Κτίσμα Κ4, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	100
Εικ. 113: Κτίσμα Κ5, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	100
Εικ. 114: Κτίσμα Κ6, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	100
Εικ. 115: Κτίσμα Κ11, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	100
Εικ. 116: Κτίσμα Κ12, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	100
Εικ. 117: Κτίσμα Κ13, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	100
Εικ. 118: Κτίσμα Κ17, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	101
Εικ. 119: Κτίσμα Κ20, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	101
Εικ. 120: Κτίσμα Κ21, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	101
Εικ. 121 & 122: Κτίσμα Κ24, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	101
Εικ. 123: Κτίσμα Κ27, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	101
Εικ. 124: Κτίσμα Κ31, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	102
Εικ. 125 : Κτίσμα Κ32, προτείνεται η κατεδάφισή του (λήψη 2009).....	102
Εικ. 126: Επισήμανση με χρώματα σημαντικών υφιστάμενων στοιχείων εντός του στρατοπέδου Κόδρα σε μια πρώτη ανάγνωση του χώρου πάνω στη δορυφορική λήψη.....	103
Εικ. 127 : Οι περιοχές που επισημαίνονται με χρώματα είναι: Το στρατόπεδο του NATO (με κίτρινο), τα σχολεία (με ροζ), το γήπεδο του Απόλλωνα Καλαμαριάς (με πράσινο), το κολυμβητήριο (με γαλάζιο), η πολυκατοικία Μεντεκίδη (με πορτοκαλί), η περιοχή ανασκαφής του αρχαιολογικού χώρου (με μωβ), το ίχνος του ρέματος (με μπλε), καθώς και τα κτίρια που κρατάμε (διατηρητέα και μη με κόκκινη υπογράμμιση).....	104
Εικ. 128: Με πράσινο χρώμα οι υπάρχουσες ζώνες πρασίνου.....	105
Εικ. 129 & 130: Διάγραμμα διάγνωσης του χώρου.....	106
Εικ. 131: Διάγραμμα - πλέγμα, που παραπέμπει σε κάνναβο, το κατεξοχήν σχήμα του ορθολογισμού.....	107
Εικ. 132 & 133: Άξονες κτιριακών μονάδων, βάσει των οποίων προκύπτει η γεωμετρία της διαμόρφωσης του εδάφους.....	108
Εικ. 134 & 135: Διάγραμμα διάγνωσης του χώρου.....	109
Εικ. 136: Προτεινόμενες ζώνες πρασίνου σε ακτινωτή και παράλληλη διάταξη....	110
Εικ. 137: Χωρική σύνθεση, με απεικόνιση συνολικά των αξόνων, των χαράξεων, των πορειών, των ζωνών πρασίνου που προέκυψαν, αλλά και του χώρου πολιτισμού σε ποικίλα layers διαφορετικών χρωμάτων.....	111
Εικ. 138 & 139 : Κάνναβοι και σύνθεση καννάβων.....	112
Εικ. 140: Κενά – Πλήρη.....	113
Εικ. 141: Μίξη λειτουργιών.....	113
Εικ. 142: Μίξη και σύνθεση λειτουργιών.....	114
Εικ. 143: Χώρος πρασίνου με τη συνύπαρξη διατηρητέων κτιρίων.....	115
Εικ. 144: Εναλλακτική Πρόταση. Δύο ενότητες χώρου. Πράσινο και Πολιτισμός..	116
Εικ. 145: Εναλλακτική Πρόταση.....	117

Εικ. 146: Εναλλακτική Πρόταση.....	118
Εικ. 147: Τελική κάτοψη Στρατοπέδου Κόδρα.....	121
Εικ. 148: Οψοτομή ΑΑ΄.....	121
Εικ. 149: Οψοτομή ΒΒ΄.....	121
Εικ. 150: Προτεινόμενο Ρυμοτομικό Σχέδιο.....	122
Εικ. 151: Διάγραμμα Συσχέτισης Χρήσεων και Συνολικής Επιφάνειας Στρατοπέδου.....	124
Εικ. 152 έως και 158: 3D Μοντέλα περιπτέρων πολιτιστικού χαρακτήρα (εφήμερες ελαφριές κατασκευές).....	125
Εικ. 159: Επιμήκη Στέγαστρα / ροζ χρώμα. Επιφάνειες υδάτινου στοιχείου / μπλε χρώμα. Παρτέρια με λουλούδια / πράσινο χρώμα.....	126
Εικ. 160 έως και 162: Φωτισμένα περίπτερα (αυτόφωτες διάτρητες κατασκευές).....	127
Εικ. 163 & 164: Διαμορφωμένα μονοπάτια με χαμηλού ύψους φράχτη που ορίζει την πορεία.....	128
Εικ. 165: Διαμόρφωση μονοπατιών κίνησης επισκεπτών με φράχτη μικρής κλίμακας.....	128
Εικ. 166: Ειδικά διαμορφωμένος χώρος στάσης ανάμεσα στις ζώνες πρασίνου (χαμηλή βλάστηση και μικρό άλσος).....	129
Εικ. 167: Σκαλάκια - καθίσματα διαμόρφωσης εδάφους. Σημείο στάσης, ξεκούρασης, συζήτησης επισκεπτών, χώρος για πικ νικ.....	129
Εικ. 168 & 169: Διαμόρφωση χώρου στις όχθες του ρέματος και της λίμνης, ώστε να είναι προσβάσιμος και ελκυστικός στους επισκέπτες για περιπάτους και στάση.....	129
Εικ. 170: Διαγραμμίσεις της κάτοψης.....	130
Εικ. 171: Με ξυλομπογιά Κάτοψη – διαγραμματική προσέγγιση με διαφάνειες χρωματισμένες.....	130
Εικ. 172: Κάτοψη. Κολλαζική τοπιογραφία. Κολλάζ με διαφορετικής υφής υλικά.....	131
Εικ. 173: Κάτοψη. Κολλαζική τοπιογραφία. Κολλάζ από διαφορετικά υφάσματα.....	131
Εικ. 174: Κάτοψη – Κολλαζική τοπιογραφία. Κολλάζ με γραμμικές ζώνες με ποικίλες πράσινες φυτεύσεις.....	132
Εικ. 175 έως και 187: Φυτεύσεις με την τεχνική του κολλάζ.....	133 - 134
Πίνακας 1: Διαχρονική Εξέλιξη Πληθυσμού.....	151
Πίνακας 2: Μεταβολή πληθυσμού 1981-1991-2001, ΠΣΘ, ΠΖΘ, ΕΠΘ, Νομός, Περιφέρεια ΚΜ.....	152
Πίνακας 3: Μεταβολή πληθυσμού 1981-1991-2001, ΕΠΘ, Αττική, Ελλάδα.....	152
Πίνακας 4: Πληθυσμός Χωρητικότητα και Μικτή Πυκνότητα Δήμων του ΠΣΘ.....	153

Συντομογραφίες

ΑΝΕΘ: Αναπτυξιακή Εταιρεία Θεσσαλονίκης
ΑΟΕΚ: Αυτόνομος Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας
ΑΟΟΑ: Αυτόνομος Οικοδομικός Οργανισμός Αξιοματικών
ΑΠΘ: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ΒΑΜΕ: Βιομηχανικό Ατύχημα Μεγάλης Έκτασης
ΒΔ: Βασιλικό Διάταγμα
ΓΓΑ: Γενική Γραμματεία Αθλητισμού
ΓΕΕΘΑ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
ΓΠΣ: Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
Γραφείο ΔΑΠ: Γραφείο Διαχείρισης Ανταλλαξιμού Περιουσίας
ΕΑΠ: Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων
ΕΒΕΘ: Εμπορικό Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης
ΕΕ του ΟΡΘΕ: Εκτελεστική Επιτροπή του ΟΡΘΕ
ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΑ: Επιχείρηση Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης
ΕΠΑΕ: Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου
ΕΠΘ: Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης
ΖΟΕ: Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου
ΚΑΣ: Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο
ΚΕΔ: Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου
ΜΠΕ: Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΝΑΘ: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσσαλονίκης
ΝΔ: Νομοθετικό Διάταγμα
ΝΠΔΔ: Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΛΘ: Οργανισμός Λιμένος Θεσσαλονίκης
ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 97: Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης
ΟΡΣΑ: Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας
ΟΡΘΕ: Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης
ΟΣ: Οικοδομικός Συνεταιρισμός
ΟΤ: Οικοδομικό Τετράγωνο
ΟΤΑ: Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑΜΑΚ: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
ΠΕ: Πολεοδομική Ενότητα – γειτονιά
ΠΖ: Περιαστική Ζώνη
ΠΔ: Προεδρικό Διάταγμα
ΠΚΜ: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας
ΠΜΚ: Πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο
ΠΠΕΑ: Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση Αξιολόγηση
ΠΣΘ: Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης
ΡΣΘ: Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης
ΣΔ: Συντελεστής Δόμησης
ΣΜΠΕ: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας
ΤΕΕ Τμ. ΚΜ: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας
ΥΑ: Υπουργική Απόφαση
ΥΑΜΣ: Υπηρεσία Αξιοποίησης κ Μετεγκατάστασης Στρατοπέδων
ΥΔΕ: Υπουργείο Δημοσίων Έργων

ΥΕΘΑ: Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
ΥΜΑΘ: Υπουργείο Μακεδονίας Θράκης
ΥΠΕΚΑ: Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΧΩΔΕ: Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΠΠΟ: Υπουργείο Πολιτισμού
ΥΧΟΠ: Υπουργείο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος
ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδος της Κυβερνήσεως

Χρονολόγιο Θεσσαλονίκης

- 315 π.Χ. Δημιουργία της πόλης της Θεσσαλονίκης.
- 168 π.Χ. Παράδοση στους Ρωμαίους.
- 303 Εγκατάσταση του Γαλέριου (Καμάρα, Ροτόντα, Ιπποδρόμιο). Θανάτωση Αγ. Δημητρίου.
- 388 Ενίσχυση της οχύρωσης με τα διασωζόμενα τείχη. Σφαγή εξεγερμένων στον Ιππόδρομο
- 450-463 Ανέγερση των ναών Αχειροποιήτου και Αγ. Δημητρίου
- 580-626 Διαδοχικές πολιορκίες από Αβάρους (μογγολική φυλή), Σλάβους, Πέρσες κ.ά.
- 893-1014 Πολιορκίες από Βουλγάρους. Άλωση και λεηλασία από Σαρακηνούς (904).
- 927 Λιμός.
- 1187 Άλωση και λεηλασία από Νορμανδούς.
- 1204 Κατάκτηση από τους Φράγκους. Πρωτεύουσα του κράτους.
- 1224 Κατάλυση της φράγκικης κυριαρχίας (Θεόδωρος Α΄ Κομνηνός, Δεσπότης της Ηπείρου). Προνόμια από τον Μιχαήλ Παλαιολόγο στους Βενετούς και Γενοβέζους, δημιουργία του φραγκομαχαλά (1261).
- 1342 Κίνημα των Ζηλωτών.
- 1349 Ο Ι. Κατακουζινός με την βοήθεια των Τούρκων καταλαμβάνει την πόλη.
- 1383-1387 Άλωση και λεηλασία από τους Νορμανδούς.
- 1423 Παραχώρηση της πόλης στους ενετούς λόγω αδυναμίας υπεράσπισής της από τους Βυζαντινούς.
- 1430 Εγκαθίδρυση οθωμανικής διοίκησης (κατάληψη από τον Μουράτ τον Β΄).
- 1492 Εγκατάσταση Εβραίων (διωκόμενοι από Ισπανία).
- 1571 Σφαγή ελληνικού πληθυσμού μετά την ήττα του τουρκικού στόλου στην Ναύπακτο.
- 1655 Σαμπετάϊ Σεβή, ντουμέδες και χασιδισμός.

1821	Σφαγή ελληνικού πληθυσμού μετά την επανάσταση στην Χαλκιδική.
1839	Μεταρρυθμίσεις της Οθωμανικής Διοίκησης (Tanzimat) που επιταχύνονται μετά τον Κριμαϊκό Πόλεμο (1965).
1850-1900	Μεγάλα έργα Υποδομής.
1890	Πυρκαγιά στο κέντρο, επαναχάραξη ορθογωνικού κανάβου.
1904-1908	Μακεδονικός Αγώνας
1909	Επανάσταση Νεοτούρκων και ίδρυση της Φεντερατιόν
1912	Ελληνική Διοίκηση.
1914	Εγκατάσταση πρώτου κύματος προσφύγων από Ανατολική Θράκη και Μικρασία
1915	Entente, Μακεδονικό Μέτωπο, κίνημα Εθνικής Άμυνας
1917	Μεγάλη πυρκαγιά. Σχεδιασμός της πόλης από τον Hébrard.
1922-1923	Ανταλλαγή πληθυσμών. Αποχώρηση 25.000 περίπου μουσουλμάνων. Εγκατάσταση προσφύγων από Μικρασία, Πόντο, Καύκασο, και Νότια Ρωσία (117.000).
1926	Ίδρυση του ΑΠΘ και της ΔΕΘ
1936	Απεργίες καπνεργατών. Νεκροί διαδηλωτές.
1941	Κατάληψη από Γερμανούς (Δημιουργία γκέτο το 43, εκτοπίσεις σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, τα θύματα ξεπερνούν τις 45.000)
1944	Αποχώρηση Γερμανών.
1957	Διαμόρφωση νέας Παραλίας

Πρόλογος

Η διπλωματική μου, ενσωματώνει εμπειρίες και διερευνήσεις ενός χρονικού διαστήματος πολύ μεγαλύτερου του τυπικού χρόνου εκπόνησής της. Σαν ουσιαστική αφετηρία θεωρώ το Φθινόπωρο του 2004. Ξεκινώντας την φοίτηση στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, μου αποκαλύφθηκε με ιδιαίτερα ελκυστικό τρόπο από τον Γ. Τζιρτζιλάκη η διάσταση της ανάγνωσης και κατανόησης της χωρικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής δομής του αστικού χώρου.

Ακολούθησαν τα εξειδικευμένα μαθήματα Αστικού Σχεδιασμού και Πολεοδομίας με τους Ε. Αθανασίου, Β. Τροβά, Κ. Θερμό και Χωροταξίας με την Π. Ταράνη, αλλά και τα θέματα σύνθεσης με τους Γ. Τριανταφυλλίδη για τη ΔΕΘ και Κ. Μανωλίδη για τον παραλίμνιο οικισμό στην Κάρλα.

Η πρώτη ενασχόλησή μου με την Θεσσαλονίκη καταγράφεται ουσιαστικά στην εργασία μου με τίτλο «Η Θεσσαλονίκη το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, Μεταρρυθμίσεις –Tanzimat», το 2006 στα πλαίσια του μαθήματος του Αστικού Σχεδιασμού. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα ανέδειξαν τις ιδιαιτερότητες της γενέθλιας πόλης μου στον σχεδιασμό του χώρου, σε σχέση με την υπόλοιπη επικράτεια, σε συνδυασμό με τις ευρωπαϊκές αναζητήσεις της αντίστοιχης περιόδου.

Καταλυτική όμως υπήρξε η μαθητεία μου το καλοκαίρι του 2007 στον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης (ΟΡΘΕ) κατά την διάρκεια της πρακτικής μου άσκησης. Με την καθοδήγηση της Δρ Π Ζέικου προσέγγισα θέματα Χωροταξικού (Ρυθμιστικά και Στρατηγικά Σχέδια) και Πολεοδομικού Σχεδιασμού (ΓΠΣ και ΖΟΕ), Αναπλάσεων (Στρατόπεδα Φαρμάκη και Π. Μελά), Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών (Πλατείας Χρηματιστηρίου και Αλάνας της Τούμπας), Δόμησης και τέλος Περιβάλλοντος.

Η παραπάνω εμπειρία σε συνδυασμό με την έντονη και συνεχή παρουσία του θέματος των στρατοπέδων του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης (ΠΣΘ) στις επιστημονικές συναντήσεις, στα έντυπα του ΤΕΕ τμ. ΚΜ, στα ΜΜΕ και στα πολιτικά δρώμενα της πόλης κέντρισαν το ενδιαφέρον μου. Ο ρόλος που διαφαίνονταν ότι μπορούν να παίξουν τα στρατόπεδα στην αναβάθμιση του ΠΣΘ κυρίως στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης με οδήγησαν στην απόφαση να επιλέξω το συγκεκριμένο θέμα για την διπλωματική μου εργασία.

Στόχος του πρώτου μέρους της παρούσης είναι η προσέγγιση ενός ενιαίου πλαισίου παρέμβασης με στόχο την βιωσιμότητα του Συγκροτήματος συνολικά, βασισμένο στην αρχή της αειφόρου ανάπτυξης και κυρίως στον πλώνα που σχετίζεται με το φυσικό περιβάλλον. Αφού βέβαια προηγηθεί η καταγραφή των στρατοπέδων του ΠΣΘ, η διερεύνηση στοιχείων σχετικών με την εφικτότητα μετεγκατάστασης, το θεσμικό πλαίσιο και ο ρόλος τέλος που τους προσδίδεται από τον θεσμοθετημένο σχεδιασμό.

Η επιλογή του στρατοπέδου Κόδρα, στην συνέχεια της εργασίας, οφείλεται κυρίως σε προσωπικά βιώματα. Η αναφοράς του οικογενειακού μου περιβάλλοντος, ο παππούς μου Θανάσης Ματίκας υπηρέτησε μέρος της θητείας του στο Κόδρα, σε συνδυασμό με τις επισκέψεις μου κάθε Φθινόπωρο στο στρατόπεδο για το «Ετήσιο Φεστιβάλ Εικαστικών Τεχνών» στα πλαίσια των εκδηλώσεων «Παρά θιν αλός» του Δήμου Καλαμαριάς, μου δημιουργούν την αίσθηση του οικείου.

Αντικείμενο του δεύτερου μέρους της διπλωματικής αποτελεί κατ' αρχήν η διερεύνηση των δεδομένων του στρατοπέδου Κόδρα σ' ότι αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς, τα επίπεδα σχεδιασμού, τις αντικρουόμενες επιταγές, τις απόπειρες σχεδιασμού και την αποτυχία θεσμοθέτησής τους και τις απόψεις φορέων και

κατοίκων για τους στόχους της παρέμβασης. Καταλήγει σε πρόταση θεσμικών ρυθμίσεων και αντίστοιχο επιχειρησιακό προγραμματισμό που εντάσσονται στο ενιαίο πλαίσιο παρέμβασης για την βιωσιμότητα του ΠΣΘ.

Ακολουθεί το σχεδιαστικό και τελευταίο μέρος, επιπέδου αστικού σχεδιασμού, με στόχο ο χώρος του στρατοπέδου να παραμείνει αδόμητος, αδιαίρετος και προσπελάσιμος. Αρχή του σχεδιασμού αποτελεί η δημιουργία πάρκου - πνεύμονα ζωής, με πορείες περιπάτου και αναψυχής, τόπου πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας και περιβαλλοντικής ευαισθησίας. Όλες οι διαμορφώσεις προκύπτουν από διεξοδική μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης του χώρου και των ιχνών του παρελθόντος. Καταλήγω έτσι μετά πολλές και διαφορετικές διαγραμματικές προσεγγίσεις, σχεδιάζοντας νέες πορείες-μονοπάτια, πλατείες, πλατώματα και ενισχύοντας τις ζώνες χλωρίδας να προτείνω την τελική παρέμβαση διαμόρφωσης του χώρου, ενταγμένη στις αρχές της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης και της εσωτερικής συνοχής. Πέρα από τα σχέδια πειραματίζομαι με ποικίλους εναλλακτικούς τρόπους απεικόνισης, στο πλαίσιο του επιμέρους αντικειμένου και του αποσπασματικού.

Για την ολοκλήρωση της διπλωματικής οφείλω πολλά σε πολλούς. Με παροχή στοιχείων, υπόδειξη κατευθύνσεων έρευνας, ανταλλαγή απόψεων ακόμα και με μια συζήτηση, βοήθησαν στην εκπόνησή της.

Πρώτα απ' όλους ευχαριστώ τον δάσκαλό μου Γ. Τζιρτζιλάκη για την προθυμία του να επιβλέψει την εργασία μου και την επιστημονική του υποστήριξη, τόσο κατά την σύνταξη της διπλωματικής, όσο και στο σύνολο των σπουδών μου. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην Π. Ταράνη, διδάσκουσα στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, για την επίβλεψη της εργασίας μου και για τις καίριες παρατηρήσεις και ώριμες παρααινέσεις που έδιναν νέα διάσταση στην θεώρηση των επί μέρους δεδομένων.

Αισθάνομαι υποχρεωμένη να ευχαριστήσω τον Αντιδήμαρχο Καλαμαριάς κ. Δημοσθένη Σαρηγιάννη, για την παρουσίαση των θέσεων του Δήμου και την δυνατότητα να λάβω γνώση στοιχείων από τα αρχεία του. Επίσης ευχαριστίες οφείλω στα στελέχη του Δήμου Καλαμαριάς κ. Χ. Σαρηγιάννη, κ. Γ. Σιαμίδα και ιδιαίτερα στην κα Ε. Δέννη για την βοήθειά τους.

Δεν μπορώ παρά να ευχαριστήσω την κα Σ. Μπαϊρακτάρη και την κα Μ. Κηπουρού, Πρόεδρο και Προϊσταμένη αντίστοιχα του ΟΡΘΕ που μου επέτρεψαν την πρόσβαση στα αρχεία του Οργανισμού, καθώς επίσης και τα στελέχη του ΟΡΘΕ κ. Ν. Νικηφορίδη και Ν. Μαντζαβίνο για την κατανόηση διαφόρων διαστάσεων του θέματος. Δεν ξεχνώ την πολύτιμη στήριξη του κ. Σ. Μαντζουλουξή και της κα Ε. Ματζουλουξή και τους ευχαριστώ γι' αυτήν.

Τέλος η Δρ Μ. Λιλιμπάκη, μου παραχώρησε το προσωπικό της αρχείο από τον Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό του Κόδρα, στον οποίο τιμήθηκε με το Γ' βραβείο, και της εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου.

Χριστίνα Ματίκα

Τα Στρατόπεδα στο ΠΣΘ

Θεσσαλονίκη και Σχεδιασμός του Χώρου Διαχρονικά

Η Θεσσαλονίκη ιδρύεται το 315 πΧ από τον Κάσσανδρο με την συγκέντρωση του πληθυσμού 26 οικισμών που βρίσκονται στα παράλια και την ενδοχώρα του Θερμαϊκού κόλπου¹ και την εφαρμογή ορθογωνικού γεωμετρικού σχεδίου. Είναι από την πρώτη στιγμή μια πόλη σχεδιασμένη.

Ο επιλεγής γεωγραφικός χώρος διαθέτει διαχρονικά στρατηγικά πλεονεκτήματα. Ουσιαστικότερο, η δυνατότητα επικοινωνίας με την Κεντρική Ευρώπη και τη Μεσόγειο (*Εικ. 1*), άξονας Αξιού-Μοράβα και Θερμαϊκός κόλπος. Κλασσικό δείγμα συγκοινωνιακού-εμπορικού κόμβου μεταφόρτωσης αγαθών από χερσαίους και θαλάσσιους δρόμους.

Τα στοιχεία για την εξέλιξη του αστικού ιστού της πόλης κατά τη διάρκεια των Ελληνιστικών (*Εικ. 2*), Ρωμαϊκών, Βυζαντινών και Οθωμανικών χρόνων μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, δεν επαρκούν για μια σαφή καταγραφή των φάσεων μετασχηματισμού στη δομή της.

Δεδομένο είναι ότι αφ' ενός από τον 3^ο πΧ μέχρι και τον 19^ο μΧ αιώνα η πόλη ουσιαστικά αναπτύσσεται, εξελίσσεται και μετασχηματίζεται εντός των τειχών της (330 εκτάρια) και αφ' ετέρου οι καταστροφές (πόλεμοι, επιδημίες, πυρκαγιές και σεισμοί) σε συνδυασμό με τις πολιτικοοικονομικές συνθήκες και τη σύνθεση του πληθυσμού παίζουν κομβικό ρόλο στη διαμόρφωση του αστικού ιστού.

Από τον 14^ο αιώνα σταδιακά διαφοροποιείται ο ορθογωνικός κάναβος και από τον 17^ο αιώνα οι επιμέρους συνοικίες (μαχαλάδες) αποκτούν χαρακτήρα θρησκευτικό (*Εικ. 3*).

Το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα η Θεσσαλονίκη βρίσκεται σε παρακμή όπως εξ' άλλου και η Οθωμανική Διοίκηση, οι συνοικίες έχουν φυλετικό-θρησκευτικό χαρακτήρα, ο κάναβος ανατρέπεται σημαντικά με την επικράτηση συστήματος νησίδων (*Εικ. 4*), οι υποδομές και η υγιεινή είναι ανύπαρκτες, η ασφάλεια προβληματική και ο πληθυσμός ανέρχεται σε 40.000 κατοίκους περίπου².

Η Οθωμανική Διοίκηση σταδιακά από την αρχή του 19^{ου} αιώνα ωθείται από τις Μεγάλες Δυνάμεις σε σειρά μεταρρυθμίσεων (*Tanzimat*)³ που αποσκοπούν στην προσαρμογή της αυτοκρατορίας στις πολιτικοοικονομικές σκοπιμότητες της Δύσης.

Η οικονομική ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης στα τέλη του 19^{ου} αιώνα οφείλεται στη διείσδυση του ευρωπαϊκού κεφαλαίου, απόρροια των μεταρρυθμίσεων, και στη δημιουργία μεγάλης κλίμακας σιδηροδρομικών και λιμενικών υποδομών⁴. Η πρακτόρευση των ευρωπαϊκών προϊόντων είναι η δραστηριότητα που δίνει στην Θεσσαλονίκη το χαρακτήρα της μεταπρατικής πόλης⁵.

Το πληθυσμιακό μέγεθος της Θεσσαλονίκης στα μέσα του 19^{ου} αιώνα ποικίλει ανάλογα με τις πηγές⁶. Σαν τάξη μεγέθους, δεν θα απείχε από την

¹ Βεληγιάνη-Τερζή, 1986, σ. 27

² Ο πληθυσμός της Θεσσαλονίκης στα μέσα του 18^{ου} αιώνα, περίοδο μεγάλης ακμής, υπολογίζεται σε 60.000 έως 70.000 κατοίκους (Σβορώνος, 1996, σελ.25)

³ Η μεταρρυθμιστική πορεία της αυτοκρατορίας ξεκινά το 1839 και επιταχύνεται μετά το 1865 (Κριμαϊκός Πόλεμος).

⁴ Η σιδηροδρομική σύνδεση με την Ευρώπη (Σκόπια 1871 και Βελιγράδι 1883, αυστριακών συμφερόντων), την Κωνσταντινούπολη (1897, γαλλικών συμφερόντων) και το Μοναστήρι (1892, γερμανικών συμφερόντων), σε συνδυασμό με την κατασκευή λιμενικών εγκαταστάσεων (προκουμαία 1866, προβλήτα) επιτρέπουν την επικοινωνία της Κεντρικής Ευρώπης με τη Μεσόγειο, με τη Θεσσαλονίκη σε ρόλο συγκοινωνιακού-εμπορικού κόμβου.

⁵ Εντοπίζονται 54 μεγάλοι εμπορικοί οίκοι (Μοσκόφ, 1974, σελ. 73)

⁶ Δημητριάδης, 1983, σ. 459 & Μοσκόφ, 1974, σ. 72

πραγματικότητα η αναφορά σε 50.000 κατ. το 1850, 90.000 κατ. το 1880 και 120.000 κατ. το 1895.

Παρά τη σημαντικότερη αλλοίωσή του, ο ορθογωνικός κήρυκος είναι ακόμα διακριτός στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Εντοπίζονται έξι παράλληλοι προς την θάλασσα οδοί και περισσότεροι κάθετοι (*Εικ. 5*). Η παρουσία της Εγνατίας οδού είναι διαχρονική.

«Η πόλη είναι λοιπόν ένα μωσαϊκό, αποτελούμενο από μικρές ενότητες-γειτονιές με ιδιαίτερα φυλετικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Τόποι κοινής συνάντησης και οργανωτικά στοιχεία στον κατακερματισμένο αστικό χώρο είναι οι κεντρικές αγορές, οι εμπορικοί δρόμοι και το λιμάνι»⁷.

Οι τουρκικές συνοικίες εντοπίζονται στα υψηλότερα σημεία, οι εβραϊκές προς τη θάλασσα, οι φράγκικες γύρω από την παλιά ελληνική συνοικία του Αγ. Μηνά και οι ελληνικές κατά μήκος της Εγνατίας, παράλληλα με τα ανατολικά τείχη, στο Βαρδάρη και στη Μονή Βλατάδων⁸ (*Εικ. 6*).

Η σταδιακή επέκταση της πόλης εκτός των τειχών αρχίζει μετά την κατεδάφισή τους⁹. Η σημαντικότερη τάση εκδηλώνεται προς τα ΝΑ της πόλης, στην περιοχή των Εξοχών¹⁰ (*Εικ. 7*) όπου αρχικά εγκαθίσταται η οικονομική και κοινωνική ελίτ της Θεσσαλονίκης¹¹.

Τα μεγάλα έργα της περιόδου 1850-1900 στη Θεσσαλονίκη συνεχίζονται με αμείωτο ρυθμό καθ' όλη τη διάρκειά της. Διανοίγονται, διαπλατώνονται, ευθυγραμμίζονται πέντε βασικοί οδικοί άξονες¹² εφαρμόζοντας τον «Κανονισμό περί οδών και οικοδομών» του 1864, (*Εικ. 8*). Κτίζονται οι σιδηροδρομικοί σταθμοί (1871) και οργανώνονται οι περιοχές σταθμών και λιμένα με τη χωροθέτηση των αναγκαίων συμπληρωματικών δραστηριοτήτων (αποθηκευτικοί χώροι, χονδρεμπόριο). Δημιουργούνται δίκτυα τεχνικών υποδομών (ύδρευση 1893, αποχέτευση 1890, φωταέριο 1890) και δημόσια συγκοινωνία¹³. Κτίζονται κτίρια διοίκησης¹⁴ και κοινωνικής υποδομής. Δημιουργούνται οργανωμένοι χώροι πρασίνου και αναψυχής (ΒΔ Μπεχτσινάρ 1867, Λευκός Πύργος 1870-1880, ΝΑ Κήποι του Πασά 1904).

Πιο καταστροφική από τις 5 σημαντικές πυρκαγιές που εκδηλώνονται ο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα είναι αυτή της 22^{ης} και 23^{ης} Αυγούστου του 1890. Ισοπεδώνει ολοσχερώς τμήμα του κέντρου πόλης, εμβαδού 20 εκταρίων περίπου, με κατοίκους σχεδόν αποκλειστικά Εβραίους (*Εικ. 9*). Ακολουθεί η διαδικασία που προβλέπει ο «Νόμος περί οικοδομών» (1883 και 1891) και συντάσσεται νέο σχέδιο για την καμένη περιοχή (*Εικ. 10*).

Η ανοικοδόμηση της περιοχής επιχειρείται με πολεοδομικό μηχανισμό που προσομοιάζει στον αστικό αναδασμό, μηχανισμό προωθημένο ακόμα και για τα ευρωπαϊκά δεδομένα της εποχής. Αντικαθίσταται το σύστημα των νησίδων από το οικοδομικό τετράγωνο. Παράλληλα με την ανοικοδόμηση της πυρκαϊκής, με πρωτοβουλία της η Εβραϊκή Κοινότητα κατασκευάζει για τις ανάγκες των πληγέντων

⁷ Καλογήρου, 1985, σ.566

⁸ Β. Δημητριάδης, 1983, σ. 183-207

⁹ Κατεδαφίζεται το παραθαλάσσιο τείχος, το φρουριακό συγκρότημα του «Τοπ Χανέ» στην περιοχή του σημερινού Δικαστικού Μεγάρου και τμήμα του ΒΔ τείχους (1866) που συνδυάζεται με την αποξήρανση της Μπάρας (1893). Ακολουθεί η κατεδάφιση τμήματος του ΝΑ τείχους (1889).

¹⁰ Κολώνας, 2005, σ. 143

¹¹ Η περιοχή των Εξοχών εξυπηρετείται με τράμ από το 1893. Ρυμοτομικό Σχέδιο εκδίδεται το 1911.

¹² Παραλιακή 1866 (Α. Νίκης), Βενιζέλου 1867, Αγ. Δημητρίου 1875, Εγνατία 1887, Βασ. Σοφίας 1889.

¹³ Τράμ ιππήλατο το 1893 και ηλεκτροκίνητο από το 1907.

¹⁴ Διοικητήριο, στρατώνες, τελωνείο κλπ.

2 συνοικίες, με 300 σπίτια η κάθε μία, εκτός των τειχών. Στα ΝΑ κοντά στο σημερινό Ιπποκράτειο Νοσοκομείο (Χίρς) και ΒΔ κοντά στον Βαρδάρη.

Το νέο σχέδιο¹⁵ (*Εικ. 11*) δεν προσεγγίζει συνολικά την πόλη σύμφωνα με τις ανάγκες που προκύπτουν από τους ρυθμούς ανάπτυξης της και τις παραγωγικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Παρά το μέγεθός της και τη σημασία της για τη Θεσσαλονίκη, η παρέμβαση παραμένει πολεοδομικά αποσπασματική¹⁶.

Η Θεσσαλονίκη εντάσσεται στην Ελληνική Επικράτεια το 1912 μετά τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο. Σύμφωνα με την απογραφή του 1913 ο πληθυσμός της πόλης ανέρχεται σε 157.889 κατ. εκ των οποίων 39.956 Έλληνες (23,31%), 61.439 Εβραίοι¹⁷ (38,91%), 45.867 Τούρκοι (29,05%), 6.263 Βούλγαροι (3,96%) και 4.364 κάτοικοι άλλων εθνικοτήτων (2,76%). Η έκτασή της ανέρχεται σε 700 εκτάρια περίπου¹⁸.

Το 1917 (18 & 19 Αυγούστου) κατά την διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ενώ η Θεσσαλονίκη αποτελεί την βάση των στρατευμάτων της Entente που μάχονται στο Μακεδονικό Μέτωπο τα 2/3 της εντός των τειχών πόλης καταστρέφεται από μεγάλη πυρκαγιά (*Εικ. 12*).

Το σχέδιο ανοικοδόμησης ανατίθεται σε διεθνή επιτροπή υπό την καθοδήγηση του Γάλλου πολεοδόμου Hébrard. Το σχέδιο του 1918 αναδιοργανώνει το κέντρο πόλης και προτείνει επεκτάσεις ΒΔ και ΝΑ. Το σύνολο καλύπτει επιφάνεια 2.400 εκτάρια για μελλοντικό πληθυσμό (πρόβλεψη 50ετίας) 350.000 κατοίκους¹⁹.

Το σχέδιο του 1918 αναδιοργανώνει το κέντρο πόλης (*Εικ. 13 & 14*), προβλέπει επεκτάσεις ΒΔ και ΝΑ και γενικότερα διαρθρώνει τον αστικό και περιαστικό χώρο σύμφωνα με τις τρέχουσες διεθνώς αντιλήψεις για την οργάνωση του χώρου σε σχέση με τις αναπτυξιακές προκλήσεις..

Στο τμήμα του κέντρου που δεν είχε θιγεί από την πυρκαγιά του 1890 και διατηρεί τις νησίδες, επιβάλλεται το οικοδομικό τετράγωνο. Η Άνω Πόλη διατηρεί τις μονοκατοικίες με τους κήπους. Στις επεκτάσεις προβλέπονται περιοχές κατοικίας και εργατικές κηπουπόλεις. Ως συνθετικό στοιχείο του σχεδίου επιλέγεται το πράσινο²⁰. Οι ελεύθεροι χώροι αποτελούν το 42% της επιφάνειας του σχεδίου.

Για την εφαρμογή του σχεδίου εκδίδεται ειδικό θεσμικό πλαίσιο²¹. Η πυρίκαυστος ουσιαστικά απαλλοτριώνεται υπέρ μιας κτηματικής επιτροπής που αναλαμβάνει να κατανειμίσει οικοπέδα στους πρώην ιδιοκτήτες με την έκδοση κτηματογράφων. Αποζημιώνει τους ρυμοτομούμενους, χρησιμοποιώντας τα κεφάλαια που συγκεντρώνονται από τις εισφορές λόγω υπεραξίας των νέων οικοπέδων²².

¹⁵ «η επέμβαση θεωρείται τόσο πρωτοποριακή ώστε το 1892, στο εμπορικό δελτίο του γαλλικού υπουργείου εξωτερικών, αναφέρεται ότι «το νέο σχέδιο της συνοικίας θυμίζει με την ορθογώνια χάραξή του τις πόλεις του Νέου Κόσμου», ενώ εκφράζονται επιφυλάξεις για το πόσο στερεί από τη Θεσσαλονίκη τη γραφική εικόνα της» (Κολώνας, 2005, σ. 128)

¹⁶ Το 1895 ιδρύεται στο Παρίσι το «Κοινωνικό Μουσείο», παρατηρητήριο διεπιστημονικής μελέτης των πόλεων. Το 1910 διεξάγεται στο Λονδίνο η πρώτη «Διεθνής Πολεοδομική Συνδιάσκεψη».

¹⁷ Πρώτη εγκατάσταση των Εβραίων στην πόλη το 1.420 προερχόμενοι από Ουγγαρία και Γερμανία (Aschkenazim) και η σημαντικότερη στα 1490-92 από Ισπανία (Sepharadin)

¹⁸ Τριανταφυλλίδης, 1966, Α΄ Στάδιο, τχ. 25, σελ. 34.

¹⁹ Παπαμίχος (συντ.), 2006, σελ. 29

²⁰ Μητροπολιτικά, κεντρικά και συνοικιακά πάρκα. Ανάδειξη των τειχών μέσω του πρασίνου. Πράσινη ζώνη, περιμετρικά της πόλης. Αξιοποίηση των χείμαρρων δημιουργώντας γραμμικά πάρκα Ζώνες αναμνηχής κατά μήκος της ανατολικής ακτής και στο μικρό έμβολο.

²¹ Καραδήμου-Γερόλυπου, 1985

²² Οι κατεστραμμένοι οικονομικά μικροϊδιοκτήτες του κέντρου, αδυνατώντας αφ' ενός να καταβάλουν την εισφορά υπεραξίας και αφ' ετέρου να συμβάλλουν στην ανοικοδόμηση, πωλούν τα κτηματογράφα σε χαμηλές τιμές. Έτσι ουσιαστικά αποβάλλονται από το κέντρο προς όφελος των κεφαλαιούχων.

«Το πολεοδομικό εγχείρημα της Θεσσαλονίκης αποτελεί πάντως έναν πολύ σημαντικό σταθμό, απαλλαγμένο από ρομαντισμούς, οργανωμένο πάνω σε καθαρά επιχειρηματική βάση, αντανακλά μια νέα κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα, δείχνει πως ο ελληνικός καπιταλισμός έχει κάπως ωριμάσει.»²³

Το σχέδιο του 1918 εφαρμόζεται μόνο στην εντός των τειχών πόλη, στην Πανεπιστημιούπολη και στο πάρκο της ΧΑΝΘ.

Αιτία της μη εφαρμογής του σχεδίου θεωρείται η εγκατάσταση των προσφύγων του 1922. Μέχρι το 1928 η πόλη, στα πλαίσια της ανταλλαγής των πληθυσμών, δέχεται 117.000 πρόσφυγες. Αποχωρούν 25.000 μουσουλμάνοι. Ήτοι ποσοστό 47,8% των 244.000 κατοίκων του 1928 είναι πρόσφυγες. Παράλληλα, η έκτασή της αυξάνεται από 900 εκτάρια το 1920 στα 1.500 εκτάρια το 1928.

Στην εντός των τειχών πόλη, οι πρόσφυγες εγκαθίστανται κυρίως στην Άνω Πόλη, καταλαμβάνοντας κάθε ελεύθερο χώρο. Η πλειονότητα όμως των προσφύγων εγκαθίσταται περιμετρικά της πόλης σε περίπου 50 συνοικισμούς που δημιουργήθηκαν είτε από φορείς²⁴ είτε αυθαίρετα, σε απόσταση από τον κατοικημένο χώρο. Η χωροθέτηση των συνοικισμών καθορίζεται συνήθως από τη διαθεσιμότητα της γης. Καταλαμβάνεται κάθε διαθέσιμη επιφάνεια στον άμεσο και ευρύτερο περιαστικό χώρο²⁵. Στο φυσικό χώρο η αδυναμία ελέγχου της κατάστασης είναι εμφανής. Το σχέδιο για την εκτός τειχών πόλη του 1918 εγκαταλείπεται.

Έκτοτε ο θεσμικά κατοχυρωμένος σχεδιασμός ανάπτυξης της πόλης ακολουθεί ανάλογη πορεία με αυτόν των λοιπών αστικών κέντρων της ελληνικής επικράτειας. Η πολεοδομία ασκείται στο εξής με την σύνταξη ρυμοτομικών σχεδίων. Με πλαίσιο το Νομοθετικό Διάταγμα «περί σχεδίων πόλεων, κωμών και συνοικισμών» του 1923, εγκρίνεται το σχέδιο του 1929 που στοχεύει αποκλειστικά στην ενσωμάτωση των προσφυγικών συνοικισμών. Συνολικός σχεδιασμός της πόλης δεν υφίσταται²⁶.

Στην λήξη της εικοσαετίας 1930-1950 με τη Μεταξική Δικτατορία, το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τον αφανισμό των Εβραίων (τα θύματα ξεπερνούν τις 45.000) και τον Εμφύλιο, το στεγαστικό πρόβλημα σε επίπεδο χώρας είναι τεράστιο. Η Θεσσαλονίκη το 1951 κατοικείται από 300.000 περίπου άτομα και καλύπτει 2.400 εκτάρια²⁷.

Στην περίμετρο των πόλεων κατασκευάζονται 300.000 περίπου αυθαίρετες κατοικίες την περίοδο 1945-1956. Η αυθαίρετη δόμηση αποτελεί τον κυρίαρχο τρόπο στεγαστικής αποκατάστασης²⁸. Ο ιδιωτικός τομέας στρέφεται προς τα μεσαία και ανώτερα εισοδηματικά στρώματα που χρηματοδοτούν την οικοδομή που αρχίζει να παίζει το ρόλο «εθνικής βιομηχανίας».

Για την αντιμετώπιση του στεγαστικού προβλήματος ιδρύεται με το ΝΔ 2963/1954 ο Αυτόνομος Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΑΟΕΚ). Τα προγράμματά του και τα αντίστοιχα της Λαϊκής Στέγης των Υπουργείων Κοινωνικής Πρόνοιας και Δημοσίων Έργων είναι ελάχιστα σε σχέση με το μέγεθος του

²³ Πυργιώτης (επιμ.), 1977

²⁴ 18 συνοικισμοί της Πρόνοιας με έτοιμα κτίσματα, 10 σε πολεοδομημένη γη της Πρόνοιας, 14 από την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ)

²⁵ Παλιά συμμαχικά στρατόπεδα, πρώην καταυλισμοί πυροπαθών, μουσουλμανικά νεκροταφεία, λατομεία, ρέματα, αδόμητοι χώροι και αγροί. Κτίζονται μονοκατοικίας με μικρό κήπο.

²⁶ Το 1933 πραγματοποιείται το τέταρτο συνέδριό του CIAM στην Αθήνα. Οι νέες κατευθύνσεις στην οργάνωση του χώρου, δεν επηρεάζουν την τρέχουσα γενικευμένη πρακτική.

²⁷ Τριανταφυλλίδης, 1966, Α' Στάδιο, τχ. 25, σελ. 34

²⁸ Ψηφίζεται ο Ν. 1667/1951 «περί λαϊκής κατοικίας» που τροποποιείται με τον Ν.2063/52. Παραμένουν όμως ανενεργοί.

προβλήματος. Στη Θεσσαλονίκη ολοκληρώνεται η παρέμβαση στην περιοχή Αξιός και δημιουργούνται το «Συγκρότημα 151», ο οικισμός «Φοίνικας» και μια μικρή μονάδα στη Σταυρούπολη.

Για να μειωθεί η εξωτερική μετανάστευση και να γίνει επενδυτικά ελκυστική η εγκατάσταση βιομηχανικών συγκροτημάτων στη Βόρεια Ελλάδα ψηφίζεται ο Ν. 3213/1954 δια του οποίου προσφέρονται σημαντικά κίνητρα.

Τη δεκαετία του 1960 η σύνδεση της χώρας με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), η δημιουργία του Υπουργείου Συντονισμού και των Υπηρεσιών Περιφερειακής Ανάπτυξης δείχνει μια τάση για οργάνωση και ρύθμιση του χώρου²⁹.

Το 1963 το Υπουργείο Συντονισμού και μετά το ΥΔΕ μέχρι το 1967 αναθέτει σε ιδιωτικά γραφεία σειρά Ρυθμιστικών Σχεδίων. Για τη Θεσσαλονίκη εκπονείται η μελέτη Τριανταφυλλίδη³⁰. Καμία από τις μελέτες αυτές δεν κατοχυρώνεται θεσμικά. Χρησιμεύουν σαν πλαίσιο αναφοράς και όχι σαν επιχειρησιακό εργαλείο.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 70, ως ανώτατο επίπεδο θεσμικά κατοχυρωμένου σχεδιασμού παραμένουν οι Μελέτες Επέκτασης Αναθεώρησης με βάση το ΝΔ του 1923, παρά την έκδοση του Ν 947 του 1979 που παραμένει ανενεργός.

Την τριετία 1979-1981 εκπονούνται τρεις μελετητικές προσεγγίσεις³¹ και εκδίδεται ένα βιβλίο³² σε σχέση με την ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης στο χώρο. Οι προτάσεις τους σε συνδυασμό μ' αυτές της μελέτης Τριανταφυλλίδη συμβάλλουν στον προβληματισμό για την κατεύθυνση σχεδιασμού της πόλης.

Τέλος το 1985 συντάσσεται και θεσμοθετείται με το Ν. 1561/85 το Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης και ακολουθούν τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (σύμφωνα με το Ν. 1337 του 83).

Ο Πληθυσμός του ΠΣΘ το 2001, κατά ΕΣΥΕ, ανέρχεται σε 800.764 κατοίκους και η έκταση που καλύπτει 5.400 εκτάρια περίπου³³ (Πίνακας 4).

²⁹ Στους Δελφούς το 1961 πραγματοποιείται το Α΄ Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο με θέμα «Πολεοδομία – Εθνικό Πρόβλημα»

³⁰ Γ. Τριανταφυλλίδη (1966) Χωροταξική Μελέτη Θεσσαλονίκης,

³¹ α) Εταιρία Μελετών Περιβάλλοντος, 1979.

β) Τσουλουβής (συντ.), 1981

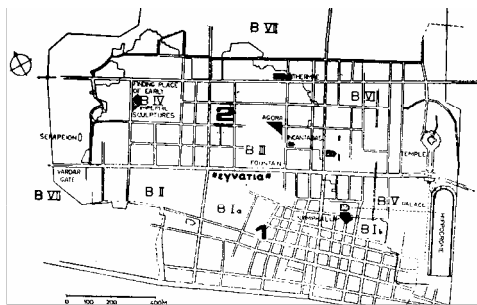
γ) Χαρίσης, 1981

³² Ανδρικοπούλου-Καυκαλά, 1980

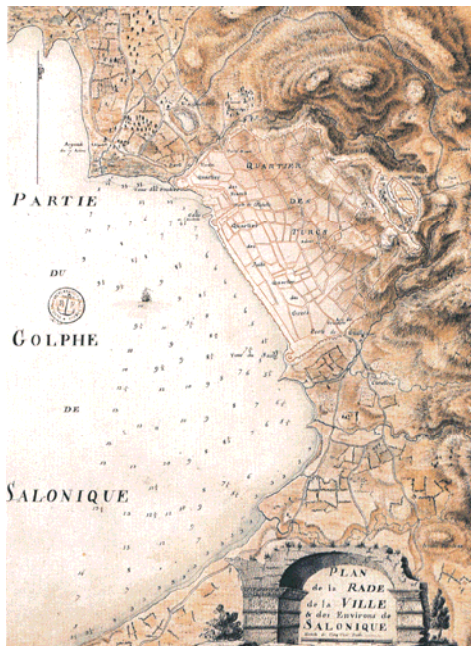
³³ Εντός κόκκινης γραμμής των ΓΠΣ

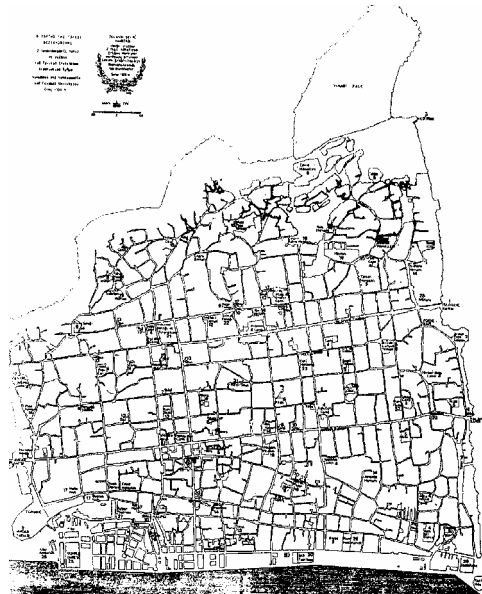
Εικ. 1: Άξονας επικοινωνίας Κεντρικής Ευρώπης Μεσογείου.

Εικ. 2: Η Ελληνιστική και ρωμαϊκή Θεσσαλονίκη κατά τον Vickers 1. Αρχικός πυρήνας (Θέρμη) 2. Ελληνιστική –ρωμαϊκή πόλη.

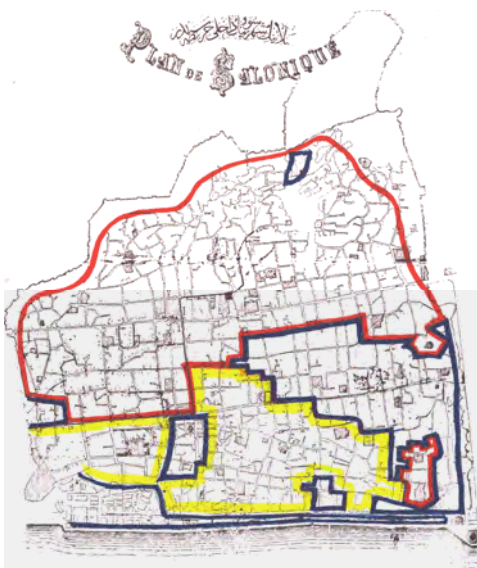
Εικ. 3: Σχέδιο της Θεσσαλονίκης του 1732.

Εικ. 4: Χάρτης του Οθωμανικού Γενικού Επιτελείου του 1882.

Εικ. 5: ο ορθογωνικός κάναβος είναι ακόμα διακριτός στα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

Εικ. 6: Περιοχές κατοικίας Τούρκων (κόκκινο), Εβραίων (κίτρινο), Ελλήνων (γαλάζιο).

Εικ. 8: Διανοίγονται, διαπλατώνονται, ευθυγραμμίζονται πέντε οδικοί άξονες.

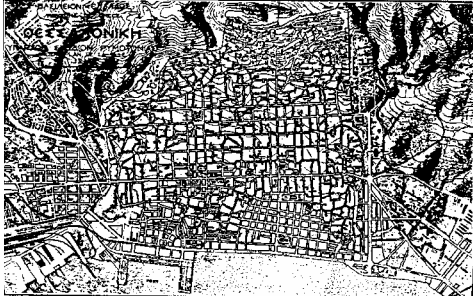
Εικ. 7: Άξονας της οδού Βασ. Γεωργίου / Βασ. Όλγας, περιοχή Εζοχών.

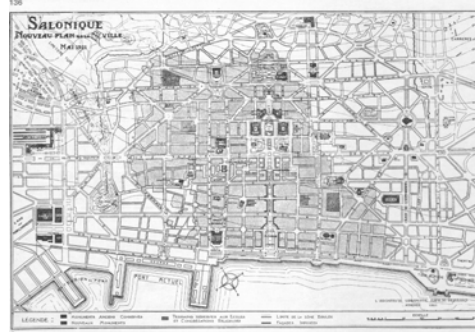
Εικ. 9: Η πυρίκαυστος του 1890 και ο αστικός ιστός.

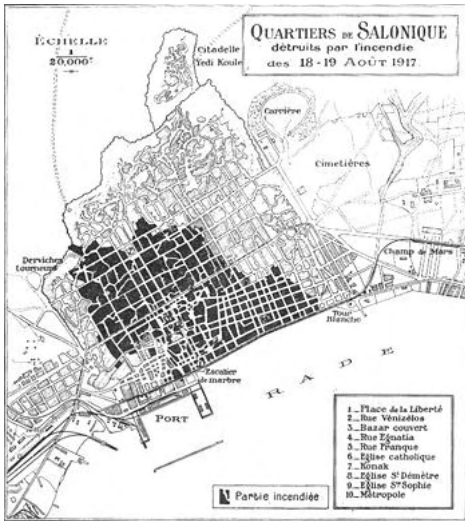
Εικ. 10: Ο πολεοδομικός ιστός μετά την νέα ρυμοτομία του 1891.

Εικ. 11: Το ρυμοτομικό σχέδιο πριν την πυρκαγιά του 1917.

Εικ. 13: Το σχέδιο του κέντρου της Θεσσαλονίκης του Hébrard.

Εικ. 12: Η πυρρίκαστη ζώνη του 1917.

Εικ. 14: Το σχέδιο της Πλατείας Αριστοτέλους του Hébrard.

Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης

Το Ρυθμιστικό Σχέδιο (ΡΣΘ) ολοκληρώνεται μελετητικά το 1984 στα πλαίσια της Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης (ΕΠΑ) επί υπουργίας Α. Τρίτση (ΥΧΟΠ) και θεσμοθετείται³⁴ το 1985 επί υπουργίας Ε. Κουλουμπή (ΥΠΕΧΩΔΕ).

Συντάσσεται από ομάδα στελεχών της Δ/σης Οικισμού Θεσσαλονίκης του ΥΧΟΠ. Επιτροπή υπό την αιγίδα της Νομαρχίας, με εκπροσώπους τοπικών φορέων, παρακολουθεί την πρόοδο της μελέτης. Ακολουθείται η ίδια μεθοδολογία σύνταξης με αυτή της μελέτης του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας. Ειδικότερα προηγείται η σύνταξη Τομακών Μελετών (19)³⁵ και ακολουθεί η σύνθεση, σε άμεση συσχέτιση με το Πενταετές Αναπτυξιακό Σχέδιο 1982-87.

Αρχική κατεύθυνση της πολιτικής ηγεσίας, που αναιρείται αργότερα, είναι η θεσμοθέτηση Δομικού Σχεδίου με επιλεγμένες παρεμβάσεις – ρυθμίσεις σε κρίσιμους τομείς. Μετά την δημόσια παρουσίαση στο ΕΒΕΘ, και στο περίπτερο του ΥΧΟΠ στη ΔΕΘ (1984), το ΡΣΘ εισάγεται στο Νομαρχιακό Συμβούλιο και διαβιβάζεται στο ΥΧΟΠ για τη νομοπαρασκευαστική διεργασία. Οι ρυθμίσεις που σχετίζονται με τη δημιουργία φορέα εφαρμογής, τα όργανα διοίκησης, την παρακολούθηση του έργου του και τις αρμοδιότητες τίθενται από την πολιτική ηγεσία και προκαλούν τοπικές αντιδράσεις.

Χωρικά το Ρυθμιστικό καλύπτει την Επαρχία Θεσσαλονίκης και ονομάζεται Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης (ΕΠΘ). Η Ευρύτερη Περιοχή διαιρείται σε τρία τμήματα, το Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης (ΠΣΘ), την Περιαστική Ζώνη (ΠΖ) και την Λοιπή Περιοχή³⁶.

Η ΕΠΘ ορίζεται ως το τμήμα του νομού που αφ' ενός παρουσιάζει δυναμική ανάπτυξη και αφ' ετέρου ασκεί και δέχεται σημαντικές πιέσεις από την πόλη της Θεσσαλονίκης.

Το ΠΣΘ χαρακτηρίζεται από τη συνέχεια του οικιστικού ιστού. Περιλαμβάνει τους Δήμους Αγίου Παύλου, Αμπελοκήπων, Ελευθερίου - Κορδελιού, Ευκαρπίας, Ευόσμου, Θεσσαλονίκης, Καλαμαριάς, Μενεμένης, Νεάπολης, Πανοράματος, Πεύκων³⁷, Πολίχνης, Πυλαίας, Σταυρούπολης, Συκεών, Τριανδρίας.

Το τμήμα της ΕΠΘ, όπου συσσωρεύονται αστικές δραστηριότητες, ορίζεται ως Περιαστική Ζώνη. Περιλαμβάνει τους Δήμους³⁸ Εχεδώρου, Θέρμης, Καλλιθέας, Χορτιάτη, Ωραιοκάστρου

Το υπόλοιπο της ΕΠΘ του ρυθμιστικού σχεδίου, πέραν του ΠΣΘ και της ΠΖ, αποτελεί τη Λοιπή Περιοχή. Περιλαμβάνει τους Δήμους Χαλάστρας, Αξιού,

³⁴ Ν. 1561/3-9-1985 «Ρυθμιστικό σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 148 Α/6-9-1985

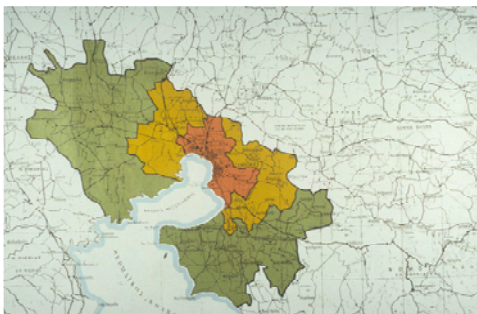
³⁵ Τομακές Μελέτες ΡΣΘ: Πρωτογενής Τομέας, Βιομηχανία, Εμπόριο, Τουρισμός, Πληθυσμός – Απασχόληση, Κατοικία, Κοινωνικός Εξοπλισμός, Πολιτιστική Κληρονομιά, Κέντρα, Διοίκηση – Αυτοδιοίκηση, Περιβάλλον – Βιομηχανία – Πόλη, Περιβάλλον – Πόλη, Ηχορύπανση, Οδικό Δίκτυο – Συγκοινωνίες, Απορρίματα, Τηλεπικοινωνιακό Δίκτυο, Ραδιοτηλεοπτικό Δίκτυο, Ενεργειακό Δίκτυο, Κέντρο.

³⁶ Η διαίρεση της ΕΠΘ εντοπίζεται στο άρθρο 14 «Παράρτημα – Διαγράμματα» του Ν. 1561/3-9-1985 που τροποποιείται με Υπουργικές Αποφάσεις σε αντίθεση με τα άλλα άρθρα που τροποποιούνται με διάταξη Νόμου.

³⁷ Η Κοινότητα και μετέπειτα (2006) Δήμος Πεύκων δεν καταγράφεται στον Ν. 1561/3-9-1985, διότι το 1985 αποτελούσε τμήμα του Δήμου Συκεών

³⁸ Τόσο για την ΠΖ όσο και για την Λοιπή Περιοχή θεωρείται σκόπιμη η αναφορά των ΟΤΑ με την σημερινή τους ονομασία (Καποδίστριας). Η χωρική διάσταση των δύο περιοχών δεν διαφοροποιείται.

Κουφαλίων, Χαλκιδόνας, Αγ. Αθανασίου, Θερμαϊκού, Μηχανιώνας, Επανομής, Μίκρας και Βασιλικών.

Εικ. 15: ΕΠΘ. Με κόκκινο χρώμα το ΠΣΘ, με κίτρινο η ΠΖ και με πράσινο η Λοιπή περιοχή.

Εικ. 16: Άξονες αστικής ανάπτυξης του ΠΣΘ.

Ως ΡΣΘ, θεωρείται το σύνολο των στόχων, κατευθύνσεων, προγραμμάτων και μέτρων που προβλέπονται από το νόμο και είναι αναγκαίο, για τη χωροταξική και πολεοδομική οργάνωση της Ευρύτερης Περιοχής, στα πλαίσια των πενταετών προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Το ΡΣΘ «αποβλέπει στο σχεδιασμό και προγραμματισμό της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης μέσα στα πλαίσια της εθνικής χωροταξικής πολιτικής³⁹, ως χωροταξικής υποενοότητας της Κεντρικής Μακεδονίας⁴⁰...»

Καταγράφονται στόχοι για την προστασία του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος. Ακολουθούν γενικοί στόχοι για την ΕΠΘ, ειδικοί στόχοι σε εθνικό και τοπικό επίπεδο και κατευθύνσεις για τη χωροταξική της οργάνωση. Επιβάλλεται η προσαρμογή των προγραμμάτων υπηρεσιών και φορέων του δημόσιου τομέα με το ΡΣΘ.

Συνιστάται ο Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος της Ευρύτερης Περιοχής Θεσσαλονίκης (ΟΡΘΕ) ως ΝΠΔΔ εποπτευόμενο από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Καθορίζονται ο ρόλος, η διοίκηση⁴¹, η παρακολούθηση⁴², οι πόροι και η στελέχωσή του.

Προβλέπεται το σύνολο των αναγκαίων διεργασιών για την κατάρτιση εκ μέρους όλων των υπουργείων και των φορέων του δημόσιου τομέα, σε συνεργασία με τον ΟΡΘΕ, ετήσιου και κυλιόμενου πενταετούς προγράμματος για την πραγμάτωση των στόχων του ΡΣΘ. Ο ΟΡΘΕ με βάση τα παραπάνω προγράμματα συντάσσει ενιαίο πρόγραμμα που εγκρίνεται από το Συμβούλιο Ρυθμιστικού, με ειδική σύνθεση, και καθίσταται υποχρεωτικό για όλους. Αντίστοιχη διαδικασία προβλέπεται για τη σύνταξη του προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων στην ΕΠΘ.

³⁹ Εθνικό Χωροταξικό, θεσμοθετείται για πρώτη φορά μόλις το 2008, με την έγκριση από την Βουλή του «Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης» ΦΕΚ 128 Α/3-7-2008

⁴⁰ Διοικητικά η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (ΠΚΜ) δημιουργήθηκε στο μέσον της δεκαετίας του 1990. Ο Σχεδιασμός της ΠΚΜ κατοχυρώνεται θεσμικά με την ΥΑ 674/12-1-2004 «Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας» ΦΕΚ 218 Β/6-2-2004

⁴¹ Επταμελής Εκτελεστική Επιτροπή (ΕΕ) εκ των οποίων τέσσερεις (Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος και δύο μέλη) ορίζονται από τον εποπτεύοντα Υπουργό και τρεις από αυτοδιοικητικούς φορείς.

⁴² Συμβούλιο Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης με Πρόεδρο τον Δήμαρχο Θεσσαλονίκης, Αντιπρόεδρο το Πρόεδρο της ΕΕ και 23 μέλη (εκπρόσωποι Υπουργών, αυτοδιοίκησης και φορέων). Ειδικά για την έγκριση του ενιαίου προγράμματος προβλέπεται ειδική σύνθεση του Συμβουλίου.

Καταγράφεται το σύνολο των υποχρεώσεων, θεσμικών ρυθμίσεων, αρμοδιοτήτων, κυρώσεων και μέτρων που ανατίθενται στον ΟΡΘΕ στα πλαίσια της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

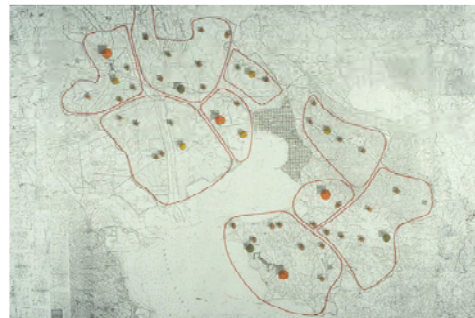
Η συγκεκριμενοποίηση κατευθύνσεων και μέτρων για την επίτευξη των στόχων του νόμου, περιλαμβάνεται στο άρθρο 14 «Παράρτημα – Διαγράμματα». Ειδικότερα:

Αντιμετώπιση της ρύπανσης

- Σύνταξη μελετών και ερευνών για τον ακριβή προσδιορισμό του προβλήματος
- Ρύθμιση του προβλήματος των οχληρών χρήσεων με κατάλληλες χωροθετήσεις, μέτρα προστασίας και αναβάθμισης περιοχών
- Οριοθέτηση περιοχών για ειδικές χρήσεις(απόθεση βιομηχανικών αποβλήτων και απορριμμάτων)
- Δημιουργία μονάδας ενεργειακής αξιοποίησης απορριμμάτων
- Μέτρα για την αποτροπή απόφραξης του Θερμαϊκού κόλπου από φερτά υλικά
- Μελέτη και εκτέλεση έργου αναβάθμισης του έλους στην περιοχή Καλοχωρίου

Εικ. 17: Περιοχές προστασίας της ΕΠΘ (Δάσος Πάρκο –Ευρύτερη Αναδασωτέα Περιοχή – Ακτές – Λουδίας – Αζιός).

Εικ. 18: Χωρικές ενότητες της ΕΠΘ.

Πολιτική γης

- Ελέγχεται η κατάτμηση για να επιτευχθεί ο έλεγχος και η προστασία της γεωργικής γης, των δασικών εκτάσεων και άλλων ζωνών ειδικών δραστηριοτήτων

Πρωτογενής τομέας

- Με ΠΔ καθορίζονται οι χρήσεις γεωργίας, δασών και δασικών εκτάσεων, κτηνοτροφίας και αλιείας στο νομό
- Με ΠΔ, καθορίζονται οι προϋποθέσεις και ο τρόπος επιδότησης για την αύξηση των εντατικών καλλιεργειών, την αξιοποίηση της γεωθερμικής ενέργειας και άλλων ήπιων μορφών ενέργειας και η παροχή κινήτρων για ερασιτεχνική καλλιέργεια στον νομό
- Δημιουργείται ιχθυόσκαλα στη Νέα Μηχανιώνα
- Δημιουργούνται, σταθμοί καθαρισμού οστράκων και ιχθυογεννητικοί σταθμοί
- Προγραμματίζεται εμπλουτισμός των ποταμών και λιμνών στο νομό
- Εφαρμόζονται προγράμματα αναδασώσεων, δασοτεχνικής διευθέτησης χειμάρρων, δημιουργίας ζωνών πρασίνου στις όχθες ποταμών και κατασκευής αρδευτικών δικτύων και φραγμάτων

- Ο υπολογισμός του φόρου κληρονομιάς για εκτάσεις που περιλαμβάνονται στις ζώνες οικιστικού ελέγχου της ΕΠΘ γίνεται στην αξία που έχουν οι εκτάσεις αυτές σύμφωνα με τη νόμιμη χρήση τους ως γεωργικής γης

Μεταποίηση

- Οριοθετούνται νέες περιοχές βιομηχανικής εγκατάστασης (Νεοχωρούδας, Θέρμης, Νέας Ραιδεστού και Αγίου Αθανασίου)
- Ορίζονται προς αναβάθμιση οι διαμορφωμένες περιοχές βιομηχανικής συγκέντρωσης (Καλοχωρίου και Ευκαρπίας - Ωραιοκάστρου)
- Δημιουργούνται βιοτεχνικές - βιομηχανικές ζώνες στην περιοχή των οικισμών που ενισχύονται σαν κέντρα υπερτοπικής σημασίας
- Σταδιακή μετεγκατάσταση οχηλών και επικίνδυνων βιομηχανιών ή δραστηριοτήτων των βιομηχανιών αυτών, εφόσον ο περιορισμός των ρύπων στα επιθυμητά όρια και των κινδύνων δεν είναι εφικτός
- Καθορίζονται θέσεις εγκατάστασης δραστηριοτήτων του τομέα είτε για λόγους περιβαλλοντικούς είτε γιατί το απαιτεί η ίδια η ανάπτυξη του κλάδου (σφαγεία, βυρσοδεψεία, δεξαμενές υγρών καυσίμων και επικίνδυνων χημικών ουσιών, συνεργεία επισκευής βαρέων οχημάτων κ.λπ.)
- Με ΠΔ, καθορίζονται οι προϋποθέσεις για τη βιομηχανική εγκατάσταση στο νομό
- Μονάδες παραγωγής αδρανών υλικών που λειτουργούν σε περιοχές έξω από τις λατομικές ζώνες που έχουν καθοριστεί με την ΚΥΑ 12901/3.8.83 παύουν οριστικά τη λειτουργία τους με τη λήξη της σχετικής άδειας
- Άδειες λειτουργίας για νέες μονάδες αδρανών υλικών δεν παρέχονται εκτός των παραπάνω ζωνών

Εικ. 19: Περιοχές εγκατάστασης της μεταποίησης στην ΕΠΘ).

Εικ. 20: Εξυγίανση περιοχών παραθεριστικής κατοικίας στην ΕΠΘ.

Τριτογενής τομέας

- Εμπόριο: Ανάσχεση της ανάπτυξης του κατά μήκος των οδικών αξόνων. Χωροθέτηση του λιανικού εμπορίου σύμφωνα με την προτεινόμενη χωροταξική και οικιστική διάρθρωση. Χωροθέτηση κέντρων χονδρεμπορίου.
- Τουρισμός: Ανάδειξη νέων τουριστικών περιοχών παράλληλα με την εξυγίανση των υπαρχουσών. Νέες μορφές τουρισμού (χειμερινός τουρισμός, κοινωνικός τουρισμός κ.λπ.). Έλεγχος του ρυθμού αύξησης των τουριστικών κλινών στο ΠΣΘ. Δημιουργία προϋποθέσεων για πληρότητα των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων σε μεγαλύτερη χρονική περίοδο.

Μεταφορές

- Οδικές μεταφορές: Ιεράρχηση του οδικού δικτύου. Οργάνωση του συστήματος υπεραστικών μεταφορών προσώπων και εμπορευμάτων. Χάραξη αξόνων που να επιτρέπουν την παράκαμψη του ΠΣΘ και διερχόμενες υπερτοπικές κινήσεις.
- Σιδηρόδρομος: Χωροθέτηση νέου σταθμού διαλογής και εμπορικού σταθμού. Χάραξη νέας γραμμής για τη σύνδεση με την Καβάλα. Μελέτη σκοπιμότητας για τη δημιουργία μετρό.

Εικ. 21: Βασικό οδικό δίκτυο του ΠΣΘ.

Εικ. 22: Χρήσεις γης στο ΠΣΘ.

Οι ειδικότερες κατευθύνσεις και μέτρα για οργάνωση και ανασυγκρότηση του ΠΣΘ είναι οι εξής:

Ανάδειξη της φυσιογνωμίας της πόλης

- Οριοθετείται η κεντρική περιοχή Θεσσαλονίκης και παίρνονται τα απαραίτητα μέτρα για την οργάνωση των κεντρικών λειτουργιών. Απομακρύνεται το χονδρεμπόριο και η οχλούσα βιομηχανία και τονώνεται η κατοικία για ανάδειξη του ιστορικού χαρακτήρα της περιοχής και του ρόλου της ως μητροπολιτικού κέντρου διεθνούς ακτινοβολίας.
- Προωθείται η καταγραφή και εφαρμογή προγραμμάτων προστασίας και ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων, μνημείων, παραδοσιακών συνόλων και ιστορικών χώρων.
- Ιεραρχείται το οδικό δίκτυο και δημιουργείται ενιαίο δίκτυο ροής πεζών, ελεύθερων και ιστορικών χώρων σε συνδυασμό με δημιουργία χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων.
- Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στην αναβάθμιση των δυτικών συνοικιών της Θεσσαλονίκης, στην ανάπτυξη των περιοχών στο παλιό εμπορικό κέντρο και τη σύνδεσή τους με το σύστημα των αρχαιολογικών περιπάτων.

Ανάσχεση εξάπλωσης του αστικού ιστού και ανάπτυξη περιφερειακών κέντρων

- Απαγόρευση των κατατμήσεων γης.
- Περιορισμένες επεκτάσεις του σχεδίου πόλης στις διαμορφωμένες περιοχές κατοικίας. Εξασφάλιση των αναγκαίων χώρων κοινωνικής υποδομής και περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης.
- Ανάπτυξη των υποβαθμισμένων περιοχών κατοικίας.
- Οργανωμένα στεγαστικά προγράμματα για κάλυψη στεγαστικών αναγκών και μεταφορά οικισμών από αναβαθμιζόμενες και απαλλοτριούμενες περιοχές.

- Συσχετίσεις των εκτάσεων που ανήκουν σε υπάρχοντες οικοδομικούς συνεταιρισμούς με τις περιοχές επεκτάσεων και επιδίωξη συνενώσεως των οικοδομικών συνεταιρισμών ώστε να περιοριστεί η οικιστική εξάπλωση.
- Η σύσταση οικοδομικών συνεταιρισμών στην ΕΠΘ εγκρίνεται μόνο αν οι εκτάσεις τους βρίσκονται στις περιοχές επεκτάσεων, αναπλάσεων και στις περιοχές για οικιστική ανάπτυξη.
- Προσανατολισμό της κάλυψης οικιστικών αναγκών στα καθοριζόμενα περιαστικά κέντρα.
- Οργάνωση υφιστάμενων περιοχών παραθεριστικής κατοικίας σε μη παραθαλάσσιες περιοχές.
- Τόνωση νέων μορφών ημερήσιας και ολιγοήμερης αναψυχής με δημιουργία κέντρων αναψυχής σε επιλεγμένες περιοχές της ευρύτερης περιοχής Θεσσαλονίκης που παρουσιάζουν πολιτιστική δραστηριότητα ή φυσικό κάλλος.

Εικ. 23: Μείωση της μονοκεντρικότητας του ΠΣΘ.

Εικ. 24: Διαδημοτικά κέντρα και εμβέλεια.

Ανασυγκρότηση της γειτονιάς

- Συλλογική δραστηριοποίηση των ίδιων των κατοίκων της. Πολεοδομική, κοινωνική και λειτουργική αναδιοργάνωση. Περιβαλλοντική αναβάθμιση. Οργάνωση του κέντρου κάθε γειτονιάς και δημιουργία ενιαίου δικτύου ροής πεζών, πρασίνου, ελεύθερων χώρων, καθώς και χώρων κοινωνικού εξοπλισμού.

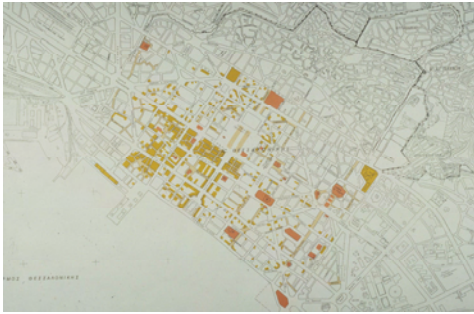
Δημιουργία πολυκεντρικής δομής της πόλης

- Καθορισμό στο ΠΣΘ των ακόλουθων κατηγοριών κέντρων: μητροπολιτικό, δήμου με υπερτοπική σημασία, δήμου, συνοικίας, γειτονιάς.
- Ιδιαίτερη ενίσχυση των κέντρων δήμων υπερτοπικής σημασίας.
- Αποσυμφόρηση του μητροπολιτικού κέντρου Θεσσαλονίκης.
- Έλεγχο χρήσεων γης (χωροθέτηση νέων λειτουργιών στα κέντρα, προσαρμοσμένων στην κλίμακα επιρροής τους) για να γίνουν πολυλειτουργικά.
- Αποθάρρυνση ανάπτυξης κεντρικών λειτουργιών κατά μήκος βασικών αρτηριών και οργάνωση των δικτύων κυκλοφορίας και μαζικής μεταφοράς για τη σύνδεση των δευτερευόντων κέντρων.

Ανακατανομή και χωροθέτηση ειδικών λειτουργιών κλίμακας πόλης

- Διοίκηση: Οργανώνονται δύο κέντρα δημόσιας διοίκησης, ένα στο δυτικό και ένα στον ανατολικό τομέα της πόλης.
- Μεταποίηση: Κατανομή των μη οχληρών μονάδων μεταποίησης σε ολόκληρη την έκταση του αστικού ιστού, προφυλαγμένες σε σχέση με τις περιοχές κατοικίας. Δημιουργία βιοτεχνικών πάρκων. Ανακατανομή θέσεων απασχόλησης στη μεταποίηση σε ολόκληρη την έκταση του ΠΣΘ.
- Εμπόριο - Χονδρεμπόριο - Αποθήκες: Δημιουργείται σύστημα σύγχρονων κέντρων αποθήκευσης, διακίνησης και διαχείρισης προϊόντων, σε κατάλληλα επιλεγμένες θέσεις κοντά σε οδικούς και μεταφορικούς άξονες με επαρκή κυκλοφοριακή και μεταφορική ικανότητα. Χωροθετούνται συναφείς λειτουργίες (γραφεία μεταφοράς, τελωνεία, βιοτεχνίες συσκευασίας και τυποποίησης) σε συνδυασμό με τα παραπάνω κέντρα. Αναβαθμίζονται και εξυγιαίνονται οι διαμορφωμένες περιοχές χονδρεμπορίου μέσα στον αστικό ιστό.
- ΔΕΘ: Δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τόνωση του ρόλου της, άνοιγμα του χώρου της για άλλες δραστηριότητες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου και μεταφορά ορισμένων δραστηριοτήτων της σε περιοχές που καθορίζονται για παρόμοιες χρήσεις.
- Αναψυχή - Ψυχαγωγία υπερτοπικής σημασίας: Δημιουργείται σύστημα μεγάλων υπερτοπικών πόλων αναψυχής, αθλητισμού και πολιτιστικών λειτουργιών που εξυπηρετούν ολόκληρη την έκταση της πόλης στο δάσος - πάρκο Κεδρινός Λόφος (Σείχ - Σου), στην περιοχή στρατοπέδου Κόδρα, στην περιοχή Δενδροποτάμου (στρατόπεδο Παπακυριαζή), στην παραλιακή ζώνη μετά το συνοικισμό Φοίνικα. Δημιουργείται δίκτυο για την κατά το δυνατό σύνδεση και ενοποίηση των χώρων αναψυχής και ψυχαγωγίας, των ελεύθερων χώρων και πεζοδρόμων των ιστορικών και αρχαιολογικών τόπων, του περιαστικού πράσινου, των ορεινών όγκων και των ακτών. Διαμορφώνεται ενιαίο δίκτυο πεζόδρομων και ποδηλατόδρομων.
- Κοινωνική Υποδομή: Δημιουργούνται εγκαταστάσεις ανώτατης εκπαίδευσης στη δυτική περιοχή της Θεσσαλονίκης (στο Δήμο Πολίχνης). Μονάδες προσχολικής, δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης χωροθετούνται μέσα στα όρια των ΠΕ σε συνδυασμό με τη χωροθέτηση αθλητικών και πολιτιστικών εγκαταστάσεων. Δημιουργείται περιφερειακό πανεπιστημιακό νοσοκομείο κατά προτίμηση στο δυτικό τομέα του ΠΣΘ. Χωροθετούνται τα κέντρα υγείας στο ΠΣΘ με προτεραιότητα στις δυτικές περιοχές.
- Οργάνωση συστήματος μεταφορών: Ιεραρχείται το οδικό δίκτυο με κύρια στοιχεία τους υφιστάμενους διαδρόμους κυκλοφορίας, τους νέους παρακαμπτήριους άξονες (ανατολική και εξωτερική περιφερειακή, υπόγεια παραλιακή αρτηρία) και με κάθετους προς τους συλλεκτήριους άξονες. Οργανώνεται κύριο δίκτυο δημόσιων συγκοινωνιών με μέσα υψηλής μεταφορικής ικανότητας και υψηλού επιπέδου εξυπηρέτησης. Δημιουργούνται σταθμοί ανταπόκρισης, έξω από την κεντρική περιοχή. Καθορίζονται χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων σε άμεση συσχέτιση με τους διαδρόμους κυκλοφορίας και τους σταθμούς του κύριου δικτύου δημόσιων συγκοινωνιών. Δημιουργούνται τερματικοί σταθμοί υπεραστικών λεωφορείων στα δύο άκρα της πόλης, σταθμοί φορτοεκφόρτωσης και στάθμευσης

φορτηγών αυτοκινήτων σε σχέση με το χονδρεμπόριο. Οργανώνονται οι χώροι του λιμανιού, προγραμματίζεται καλύτερη αξιοποίηση των δυνατοτήτων του και ανάπτυξη επιβατικού λιμανιού.

Εικ. 25: Διατηρητέα κτίρια στο κέντρο πόλης.

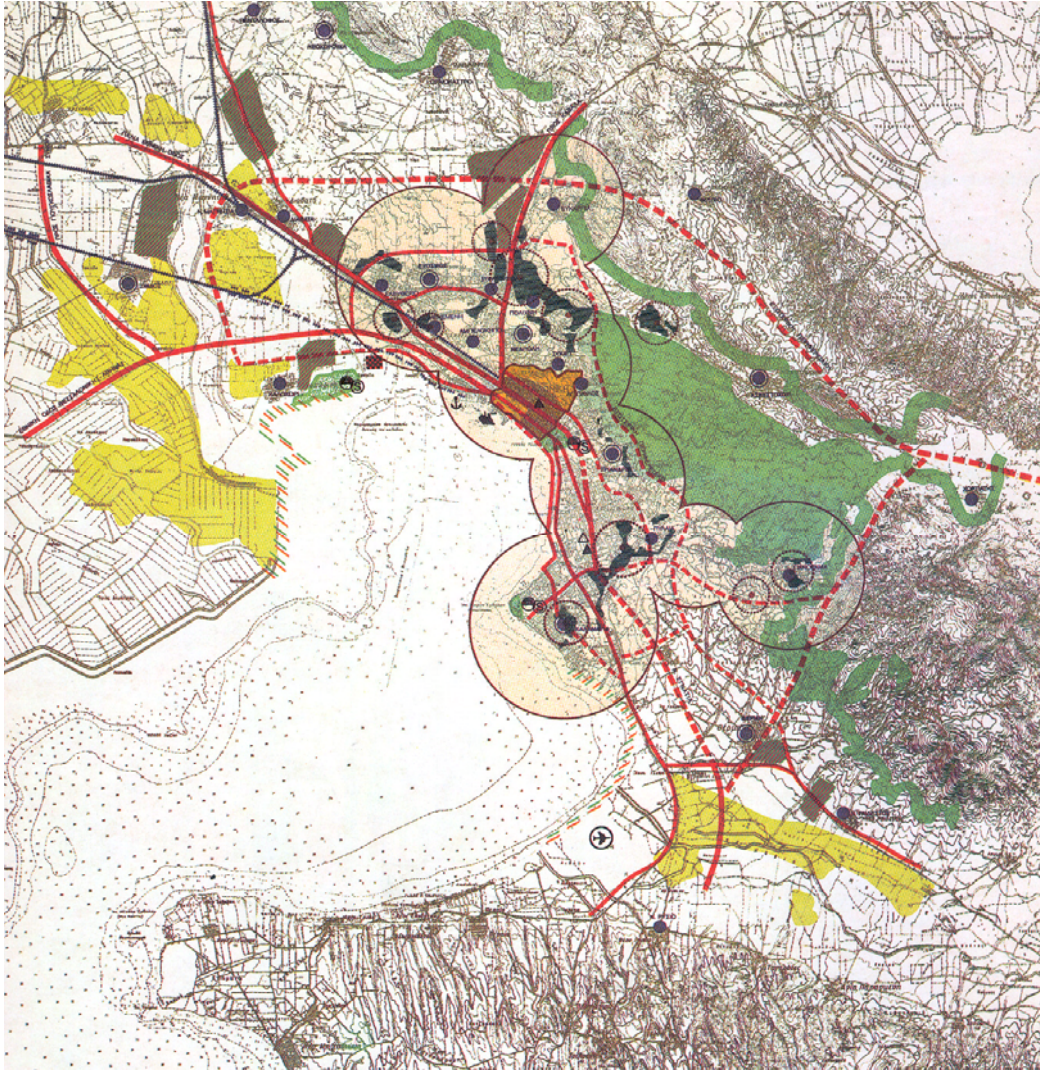
Εικ. 26: Αρχαιολογικοί περίπατοι.

- Ποιοτική αναβάθμιση της πόλης: Ενοποίηση και ανάδειξη των ιστορικών χώρων και ανάδειξη αξόνων με ιστορική σημασία όπως οι διαμορφούμενοι αρχαιολογικοί περίπατοι από το Λευκό Πύργο μέχρι το Επταπύργιο, από την πλατεία Αριστοτέλους μέχρι τη Μονή Βλατάδων και από το Φρούριο Βαρδάρη μέχρι την Άνω Πόλη. Ποιοτική αναβάθμιση των παραδοσιακών περιοχών της Θεσσαλονίκης, όπως της Άνω Πόλης, παλιού εμπορικού κέντρου περιοχής παλαιού σιδηροδρομικού σταθμού. Εξυγίανση έντονα υποβαθμισμένων περιοχών, όπως της περιοχής Δενδροποτάμου και γενικά των δυτικών συνοικιών. Εξασφάλιση ελεύθερων χώρων από απομάκρυνση στρατοπέδων, παλιών βιομηχανιών κ.λπ.
- Δημιουργία αναγκαίας τεχνικής υποδομής. α) συμπλήρωση και ολοκλήρωση του δικτύου ύδρευσης και αποχέτευσης της πόλης και β) οργάνωση και βελτίωση του ενεργειακού, τηλεπικοινωνιακού και ραδιοτηλεοπτικού δικτύου.

Τα συνοδευτικά διαγράμματα είναι τα εξής: α) Το διάγραμμα 1: «Ρυθμιστικό σχέδιο της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης», β) Το διάγραμμα 2: «Οικιστική Οργάνωση» και γ) Το διάγραμμα 3: «Κεντρική περιοχή»

Όπως προκύπτει από όσα προαναφέρθηκαν, στο ΡΣΘ (Ν. 1561/3-9-1985) εντοπίζονται δύο άμεσες αναφορές στα στρατόπεδα του ΠΣΘ και τρεις έμμεσες. Ειδικότερα:

- Άρθρο 14 παράγραφος Α 3.1.6. «Δημιουργείται περιφερειακό πανεπιστημιακό νοσοκομείο κατά προτίμηση στο δυτικό τομέα του ΠΣΘ». Έμμεση αναφορά στο εκτός της Περιφερειακής τμήμα (πεδίο βολής) του στρατοπέδου Καρατάσσου.
- Άρθρο 14 παράγραφος Α 3.1.5. εδάφιο α «Για τη διοίκηση: Οργανώνονται δύο κέντρα δημόσιας διοίκησης, ένα στο δυτικό και ένα στον ανατολικό τομέα της πόλης». Στα συνοδευτικά διαγράμματα, το κέντρο δημόσιας διοίκησης του δυτικού τομέα χωροθετείται στο στρατόπεδο Μ. Αλεξάνδρου του Δήμου Αμπελοκήπων και του ανατολικού τομέα στο στρατόπεδο Φαρμάκια του Δήμου Θεσσαλονίκης (δίπλα στη νομαρχία).

Εικ. 27: Ρυθμιστικό σχέδιο Θεσσαλονίκης.

Ανατρέχοντας στις Τομεακές Μελέτες που προηγήθηκαν του ΡΣΘ διαπιστώνεται αναφορά στα στρατόπεδα μόνον σ' αυτήν του Κοινωνικού Εξοπλισμού⁴³. Συγκεκριμένα:

- Στους στόχους για το πράσινο, αναφέρεται ότι «Η αλλαγή χρήσεων γης, στρατόπεδα (που σε αφθονία υπάρχουν μέσα στο αστικό ιστό), παλιές βιομηχανικές εγκαταστάσεις, νεκροταφεία, ρέματα μπορούν να αποτελέσουν νέους χώρους πρασίνου».
- Στις προτάσεις για το πράσινο γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στο στρατόπεδο Παπακυριαζή δυτικά, στο Κόδρα ανατολικά, στο Δάσος Πάρκο (Σείχ – Σου), στα παλιά λατομεία και στο ζωολογικό κήπο.
- Στις προτάσεις για τον αθλητισμό στην Καλαμαριά θεωρείται δυνατή η ανάπτυξη Πυρήνα Α γύρω από τις εγκαταστάσεις του «Απόλλωνα». Επίσης «Διάφορες αθλητικές εγκαταστάσεις κυρίως υπαίθριες μπορούν να

⁴³ Κηπουρού, Μ., Μήλιος, Γ. (1984) «Κοινωνικός εξοπλισμός (υγεία-πρόνοια, εκπαίδευση, πράσινο, αθλητισμός, πολιτιστικά)», στο *Τομεακές Μελέτες Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης*, ΥΧΟΠ. Δ/νση Οικισμού Θεσσαλονίκης

δημιουργηθούν στον χώρο του Μικρού Εμβόλου, όπου υπάρχει έκταση 400 στρ. από τα οποία ...και όπου προβλέπεται η δημιουργία πάρκου»

Τέλος στην ίδια Τομεακή καταγράφεται ότι η αναλογία τμ πρασίνου / κάτοικο στο ΠΣΘ ανέρχεται το 1984 σε 1,91 τμ/κάτοικο (Πίνακας 1Γ1). Ο αντίστοιχος δείκτης για τον Δήμο Καλαμαριάς την ίδια περίοδο ανέρχεται σε 2,03 τμ/κάτοικο (Πίνακας 2Γ1).

Αξιολογώντας τις αναφορές του ΡΣΘ αλλά και των Τομεακών Μελετών, στα στρατόπεδα του ΠΣΘ, προκύπτει η διαπίστωση ότι κυρίαρχη επιλογή είναι η κάλυψη αναγκών κοινωνικής υποδομής και μόνο δευτερευόντως η δημιουργία ελευθέρων χώρων και χώρων πρασίνου.

Σε ότι αφορά την εφαρμογή του ΡΣΘ σε σχέση με την πραγμάτωση του ρόλου του ΟΡΘΕ, ως συντονιστή του όλου εγχειρήματος, η περίοδος από το 1986⁴⁴ έως τις αρχές της δεκαετίας του 90 φαντάζει ως η πλέον ενδιαφέρουσα. Κατά τη διάρκεια της ενεργοποιείται το Συμβούλιο Ρυθμιστικού⁴⁵ συντάσσεται το ετήσιο και κυλιόμενο πενταετές πρόγραμμα και ολοκληρώνεται σειρά ερευνών, μελετών, θεσμικών ρυθμίσεων και παρεμβάσεων στο χώρο.

Σταδιακά απεμπολείται ο συντονιστικός ρόλος του ΟΡΘΕ, προκαλείται η κατάργηση του Συμβουλίου Ρυθμιστικού στα μέσα της δεκαετίας του 1990 και δι' αυτής χάνεται η δημοκρατική του νομιμοποίηση ως εκφραστής των τοπικών επιλογών. Η διοικητική μεταρρύθμιση «Καποδίστριας», η δημιουργία της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (ΠΚΜ) και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (ΝΑΘ) περιπλέκει την κατάσταση.

Η ΠΚΜ αξιολογεί προκρίνει και χρηματοδοτεί παρεμβάσεις εντός της ΕΠΘ κυρίως μέσω των Κοινοτικών Προγραμμάτων Στήριξης χωρίς όμως να παρεμβαίνει στο σχεδιασμό της. Ο ΟΡΘΕ σχεδιάζει και καθιστά σεβαστό το σχεδιασμό του, χωρίς όμως δυνατότητα παρέμβασης στον καθορισμό προτεραιοτήτων υλοποίησης - χρηματοδότησης.

Η ΝΑΘ αναλαμβάνει σειρά αρμοδιοτήτων που σχετίζονται με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Ανατρέπει το σχεδιασμό του ΟΡΘΕ κυρίως στην ΠΖ, μετά την αντικατάσταση της διαδικασίας χωροθέτησης παραγωγικών δραστηριοτήτων από τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, αποδεχόμενη μόνο τις θεσμοθετημένες ρυθμίσεις και όχι τις γνωμοδοτήσεις του ΟΡΘΕ που βασίζονται στο σχεδιασμό.

Ενδεικτικό του κλίματος είναι η ουσιαστική αγνόηση του ΟΡΘΕ στον προγραμματισμό προτεραιοτήτων και το σχεδιασμό των παρεμβάσεων εντός του αστικού ιστού κατά την προετοιμασία για τη Πολιτιστική Πρωτεύουσα του 1997, αλλά και της Ολυμπιάδας του 2004.

⁴⁴ Σύσταση ΟΡΘΕ

⁴⁵ Το Συμβούλιο Ρυθμιστικού, με την ειδική σύνθεση που απαιτείται για την έγκριση του ενιαίου προγράμματος που καθίσταται υποχρεωτικό για όλες τις υπηρεσίες και φορείς του δημόσιου τομέα, δεν συγκλήθηκε ποτέ.

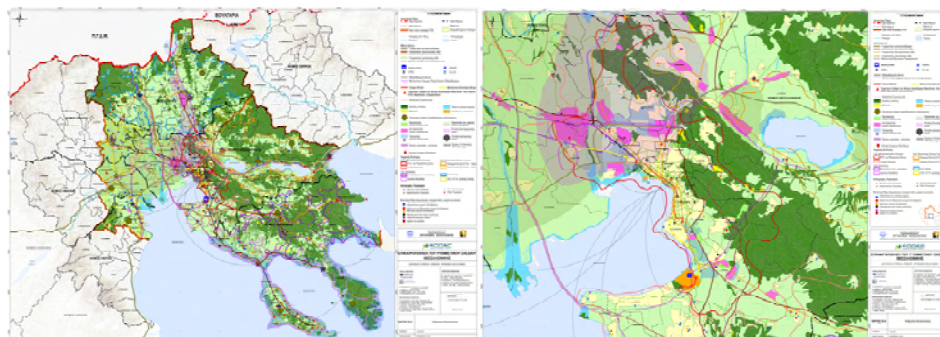
Επικαιροποίηση του Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης

Εικοσιπέντε χρόνια μετά την θεσμοθέτηση του ΡΣΘ απαραίτητη κρίνεται η επικαιροποίησή του, σ' ότι αφορά τα όρια, τους στόχους, τις κατευθύνσεις σχεδιασμού, καθώς και το φορέα εφαρμογής του.

Οι λόγοι που οδηγούν στην παραπάνω διαπίστωση προκύπτουν από:

- Τη δυναμική της μητροπολιτικής Θεσσαλονίκης που έχει υπερβεί κατά πολύ τα θεσμοθετημένα όρια του Ρυθμιστικού.
- Την ανατροπή, την ίδια χρονική περίοδο, των γεωπολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών στην Ευρώπη και ειδικότερα στην Βαλκανική.
- Την επαναφορά στη Θεσσαλονίκη του ρόλου της στη φυσική της ενδοχώρα, με την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση γειτονικών στην Ελλάδα χωρών, παράλληλα με την πρόωθηση της διαδικασίας ένταξης και των υπολοίπων.
- Τη διαμόρφωση νέων δεδομένων προς τα οποία οφείλει να εναρμονιστεί και το ΡΣΘ και ειδικότερα: α) τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και της βιώσιμης οργάνωσης των οικισμών που διέπουν σήμερα το χωρικό σχεδιασμό και β) τις κατευθύνσεις του γενικού και των ειδικών πλαισίων χωρικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης.
- Την αναγκαιότητα εξασφάλισης των κατάλληλων χωρικών, περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών προϋποθέσεων ώστε η Θεσσαλονίκη, να ανταποκριθεί στο νέο προγραμματικό πλαίσιο της χώρας και της ΠΚΜ.
- Την υποχρέωση του ΟΡΘΕ αφ' ενός να ανταποκριθεί σε διευρυμένα καθήκοντα και αφ' ετέρου να ενταχθεί στο νέο διοικητικό και αυτοδιοικητικό μοντέλο της χώρας, συμμετέχοντας ενεργά και στο σχεδιασμό προτεραιοτήτων χρηματοδότησης.

Η Μελέτη Επικαιροποίησης του ΡΣΘ⁴⁶ δεν έχει δημοσιοποιηθεί από το ΥΠΕΚΑ.

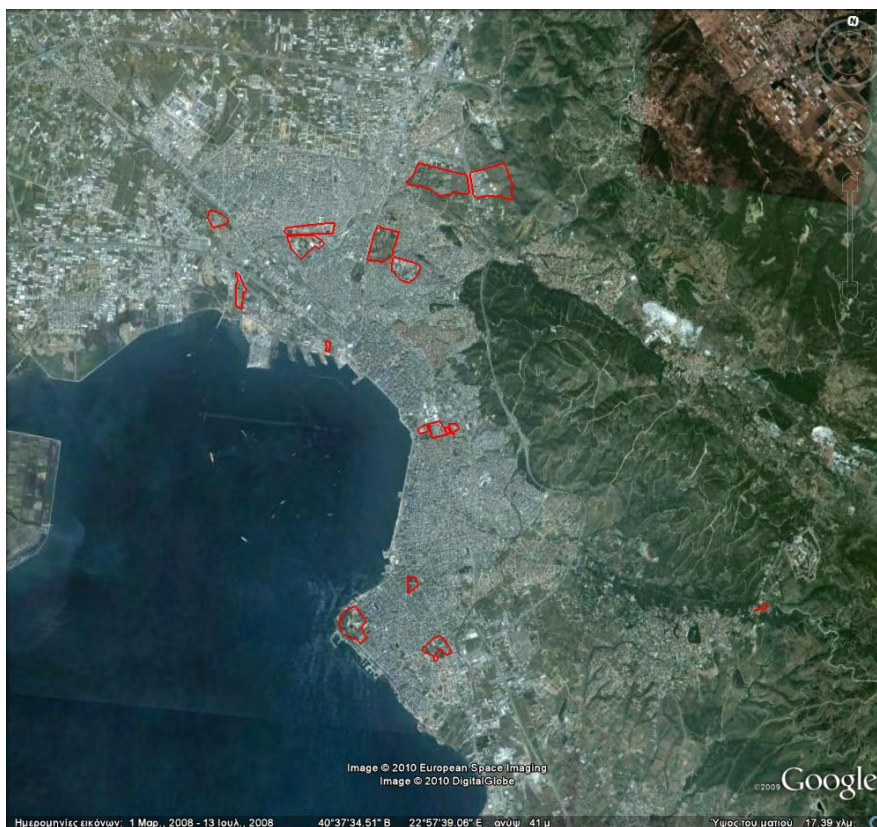

Εικ. 28 & 29: Χάρτες της Επικαιροποίησης του ΡΣΘ. Προτεινόμενες ρυθμίσεις α) στο σύνολο της Μητροπολιτικής περιοχής, και β) στην ευρύτερη περιοχή του ΠΣΘ.

⁴⁶ Σύμβαση ανάθεσης Ιούλιος 2007 (σε εφαρμογή του ν. 3316/2005). Χρηματοδότηση από το ΕΠΠΕΡ. Παραλαβή Οκτώβριος 2009. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, 2009

Τα Στρατόπεδα

Στο ΠΣΘ εντοπίζονται 15 στρατόπεδα: 1) Κακιούση (Δήμος Θεσσαλονίκης), 2) Ζιάκα (Δήμος Μενεμένης), 3) Παπακυριαζή (Δήμος Ευόσμου), 4) Μεγάλου Αλεξάνδρου (Δήμος Αμπελοκήπων), 5) Μυστακίδη (Δήμος Θεσσαλονίκης), 6) Παύλου Μελά (Δήμος Σταυρούπολης), 7) Στρεμπενιώτη (Δήμος Νεάπολης και Πολίχνης), 8) Καρατάσσου (Δήμος Πολίχνης), 9) Πεδίο Άρεως (Δήμος Θεσσαλονίκης), 10) Καπετάν Κώττα (Δήμος Θεσσαλονίκης), 11) Τσιρογιάννη (Δήμος Θεσσαλονίκης), 12) Φαρμάκη (Δήμος Θεσσαλονίκης), 13) Κόδρα (Δήμος Καλαμαριάς), 14) Νταλίπη (Δήμος Καλαμαριάς), και 15) Ζώη Αντωνίου (Δήμος Πανοράματος).

Εικ. 30: Τα στρατόπεδα του ΠΣΘ.

Εξ' αυτών τα 13 βρίσκονται εντός του αστικού ιστού. Το στρατόπεδο Κακιούση στο Δήμο Θεσσαλονίκης, έκτασης 140 στρεμμάτων περίπου⁴⁷, βρίσκεται σε περιοχή εγκατάστασης πετρελαιοειδών και στεγάζει αντίστοιχες δραστηριότητες που καλύπτουν στρατιωτικές ανάγκες. Το στρατόπεδο Ζώη Αντωνίου, 23,5 στρέμματα⁴⁸, βρίσκεται εκτός του πολεοδομικού ιστού του Δήμου Πανοράματος. Τέλος, το τμήμα εκτός Περιφερειακής του στρατοπέδου Καρατάσσου (πεδίο βολής) βρίσκεται εκτός του αστικού συνεχούς.

⁴⁷ Ζυγομαλάς, 2005

⁴⁸ Τα εμβαδά των στρατοπέδων που ακολουθούν προέρχονται από την μελέτη: Γραφείο Δοξιάδη, 2001.

Το στρατόπεδο Ζιάκα στον Δήμο Μενεμένης (14.910 κατ.)⁴⁹ έχει έκταση 124,3 στρέμματα περίπου.

Το στρατόπεδο Παπακυριαζή στον Δήμο Ευόσμου (52.624 κατ.), έχει έκταση 222,4 στρέμματα περίπου. Από το ΡΣΘ προβλέπεται η δημιουργία υπερτοπικού πόλου αναψυχής, αθλητισμού και πολιτιστικών λειτουργιών.

Το στρατόπεδο Μεγάλου Αλεξάνδρου στον Δήμο Αμπελοκήπων (40.959 κατ.) έχει έκταση 231,4 στρέμματα περίπου. Παρά τις επιταγές του ΡΣΘ, σύμφωνα με το οποίο στο στρατόπεδο χωροθετείται το κέντρο δημόσιας διοίκησης του δυτικού τομέα του ΠΣΘ και τις σχετικές μελετητικές προσεγγίσεις, έχουν ήδη παραχωρηθεί τμήματά του στο Δήμο που κατασκεύασε μέσω της ΓΓΑ αθλητικές εγκαταστάσεις.

Το στρατόπεδο Μυστακίδη εντός της ζώνης λιμένος του Οργανισμού Λιμένος Θεσσαλονίκης (ΟΛΘ) έχει εμβαδόν 7,5 στρέμματα περίπου.

Το στρατόπεδο Παύλου Μελά στον Δήμο Σταυρούπολης (41.653 κατ.) έχει εμβαδόν 392,6 στρέμματα περίπου. Σειρά μελετών έχουν εκπονηθεί για το εν λόγω στρατόπεδο.

Το στρατόπεδο Στρεμπενιώτη στον Δήμο Νεάπολης (30.279 κατ.) και μικρό τμήμα στον Δήμο Πολίχνης, έχει έκταση 253,6 στρέμματα περίπου. Στεγάζει δραστηριότητες αθλητισμού και εκπαίδευσης, το Δημαρχείο, τον Μητροπολιτικό Ναό κλπ.

Το στρατόπεδο Καρατάσου στον Δήμο Πολίχνης (36.146 κατ.) έχει έκταση 1.114 στρέμματα περίπου. Στο τμήμα του στρατοπέδου που βρίσκεται εκτός της Περιφερειακής, μεγέθους 487,3 στρέμματα έχει κατασκευασθεί το Νοσοκομείο Δυτικών Συνοικιών «Παπαγεωργίου» και το 424 Στρατιωτικό Νοσοκομείο σύμφωνα με τις επιταγές του ΡΣΘ. Στο τμήμα, εντός του αστικού ιστού, μεγέθους 421,6 στρεμμάτων περίπου, προβλέπεται από το ΡΣΘ η δημιουργία εγκαταστάσεων ανώτατης εκπαίδευσης.

Στο Πεδίο του Άρεως στον Δήμο Θεσσαλονίκης (363.987 κατ.) στεγάζεται το Γ' Σώμα Στρατού.

Το στρατόπεδο Καπετάν Κώττα στον Δήμο Θεσσαλονίκης, τέμνεται από την Εγνατία. Το πρώτο τμήμα είναι ενταγμένο στην Πανεπιστημιούπολη. Το δεύτερο έχει έκταση 15,8 στρέμματα και στέγαζε το 424 Στρατιωτικό Νοσοκομείο προ της μεταστέγασής του

Στο στρατόπεδο Τσιρογιάννη του Δήμου Θεσσαλονίκης, 30,6 στρεμμάτων, έχει κατασκευασθεί το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού και το Δημαρχείο Θεσσαλονίκης.

Το στρατόπεδο Φαρμάκη στον Δήμο Θεσσαλονίκης, έχει έκταση 65 στρέμματα. Εντός του στρατοπέδου, στην Βίλα Αλλατίνι στεγάζεται η ΝΑΘ και σε νέα κτίσματα η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών. Σύμφωνα με τις επιταγές του ΡΣΘ, στο στρατόπεδο χωροθετείται το κέντρο δημόσιας διοίκησης του ανατολικού τομέα του ΠΣΘ και έχουν συνταχθεί σχετικές μελέτες.

Το στρατόπεδο Κόδρα στον Δήμο Καλαμαριάς (87.255 κατ.) έχει έκταση 337 στρέμματα. Από το ΡΣΘ προβλέπεται η δημιουργία υπερτοπικού πόλου αναψυχής, αθλητισμού και πολιτιστικών λειτουργιών. Σε τμήματα του στρατοπέδου έχουν κατασκευασθεί σχολεία, αθλητικές εγκαταστάσεις και στρατόπεδο του ΝΑΤΟ (μικρής έκτασης).

Το στρατόπεδο Νταλίπη στον Δήμο Καλαμαριάς έχει έκταση 189,7 στρέμματα περίπου.

⁴⁹ Όλα τα πληθυσμιακά στοιχεία στο συγκεκριμένο κεφάλαιο προέρχονται από την Απογραφή του 2001 της ΕΣΥΕ (Πίνακας 1)

Εικ. 31: Το στρατόπεδο Κακιούση.

Εικ. 34: Το στρατόπεδο Μ. Αλεξάνδρου.

Εικ. 32: Το στρατόπεδο Ζιάκα.

Εικ. 35: Το στρατόπεδο Μυστακίδη.

Εικ. 33: Το στρατόπεδο Παπακυριαζή.

Εικ. 36: Το στρατόπεδο Π. Μελά.

Εικ. 37: Το στρατόπεδο Στρεμπενιώτη.

Εικ. 40 : Το στρατόπεδο Πεδίο Αρεως.

Εικ. 38: Το στρατόπεδο Καρατάσου, εκτός Περιφερειακής (πεδίο βολής).

Εικ. 41 : Το στρατόπεδο Καπετάν Κόττα.

Εικ. 39: Το στρατόπεδο Καρατάσου, εντός Περιφερειακής.

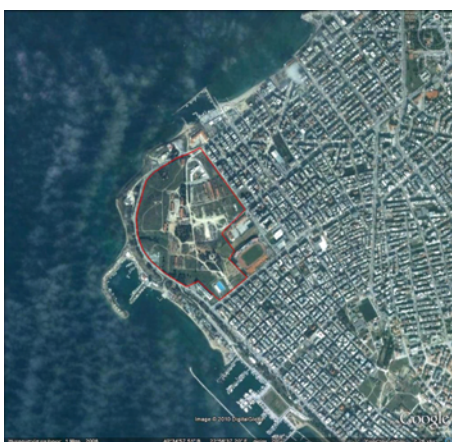
Εικ. 42: Το στρατόπεδο Τσιρογιάννη.

Εικ.43 : Το στρατόπεδο Φαρμάκη.

Εικ. 45: Το στρατόπεδο Νταλίπη.

Εικ. 44: Το στρατόπεδο Κόδρα.

Εικ. 46: Το στρατόπεδο Ζώη Αντωνίου.

Θεσμικό Πλαίσιο Απομάκρυνσης των Στρατοπέδων

Η απομάκρυνση των στρατοπέδων από τα αστικά κέντρα θεσμικά καλύπτεται από τον Ν. 2745/1999⁵⁰. Δημιουργείται η Υπηρεσία Αξιοποίησης και Μετεγκατάστασης Στρατοπέδων (ΥΑΜΣ), που λειτουργεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (ΥΕΘΑ), με βασική αρμοδιότητα την υλοποίηση του Εθνικού Προγράμματος Στρατηγικής Αναδιάρθρωσης των Στρατοπέδων.

Το εν λόγω πρόγραμμα⁵¹, εντάσσεται αυτούσιο στο νόμο. Αναφέρεται στην αναγκαιότητα δημιουργίας μεγάλων σύγχρονων στρατοπέδων για απόκτηση της απαιτούμενης επιχειρησιακής ετοιμότητας, σύμφωνα με τη νέα δομή, των Ενόπλων Δυνάμεων. Αναγνωρίζεται ότι τα υφιστάμενα εντός των αστικών κέντρων στρατόπεδα δεν είναι συμβατά με τις χρήσεις που τα περιβάλλουν και ότι συγχρόνως η γη που θα προκύψει από την απομάκρυνσή τους είναι πολύτιμη για τη δημιουργία χώρων πρασίνου, αναψυχής και κοινωνικής υποδομής.

Επισημαίνεται η αδυναμία εξασφάλισης χρηματοδότησης για τη δημιουργία των νέων στρατοπέδων ή την ανάπλαση παλιών στρατιωτικών εγκαταστάσεων. Προβλέπεται τμήμα της έκτασης που αποδεσμεύεται να παραλάβει αστικές χρήσεις με δυνατότητες οικονομικής απόδοσης, πέραν αυτών της κοινής ωφέλειας, και ανεξάρτητα των προβλέψεων των ΓΠΣ και των ΖΟΕ, ώστε να χρηματοδοτηθεί το κόστος μετεγκατάστασης.

Τέλος «σε περίπτωση ομάδας στρατοπέδων το ποσοστό δυνατότητας πολεοδόμησης υπολογίζεται για το σύνολο της έκτασης όλων των στρατοπέδων της ομάδας, ενώ είναι δυνατή η κατανομή τους στους διάφορους χώρους της ομάδας ανάλογα με τις πολεοδομικές συνθήκες της κάθε περιοχής». Αρμόδιος για την υλοποίηση του προγράμματος εκ μέρους του ΥΠΕΧΩΔΕ για το ΠΣΘ ορίζεται ο ΟΡΘΕ.

Στο νόμο οριστικοποιείται το 50% ως ελάχιστο ποσοστό των χώρων που αποδίδονται για κοινωνική υποδομή της ευρύτερης περιοχής, πέραν αυτών που πολεοδομούνται παραλαμβάνοντας αστικές χρήσεις. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η ρύθμιση της παραγράφου 3 του άρθρου 3 σύμφωνα με την οποία «Το ποσοστό της πολεοδομημένης γης που θα αποδοθεί στο ΥΠΕΘΑ μπορεί να είναι στο ίδιο το υπό μελέτη στρατόπεδο ή σε άλλο ή ακόμη και σε άλλη έκταση του Δημοσίου». Ακολουθούν ευνοϊκές ρυθμίσεις για τον ΑΟΟΑ.

Κατά το μεσοδιάστημα, μεταξύ της συζήτησης του σχεδίου νόμου στη Διαρκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή και την εισαγωγή του στην ολομέλεια της Βουλής, πραγματοποιείται συνάντηση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας κ. Τζοχατζόπουλου και του Προέδρου του ΟΡΘΕ κ. Λοΐζου με τους εκπροσώπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Νομού Θεσσαλονίκης.

Στην συνάντηση πέραν της παρουσίασης του πλαισίου των προωθούμενων ρυθμίσεων, της καταγραφής των απόψεων των αυτοδιοικητικών φορέων και της προσπάθειας της πολιτικής ηγεσίας να πείσει για την ορθότητα των επιλογών αλλά και τη διαβεβαίωση ότι χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των εμπλεκόμενων ΟΤΑ δεν θα προωθηθεί καμία πολεοδόμηση, δηλώνεται αυτοβούλως από τον Υπουργό ότι:

⁵⁰ Ν. 2745/22-10-1999 «Σύσταση προσωρινής υπηρεσίας για την αξιοποίηση και μετεγκατάσταση στρατοπέδων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 224 Α/27-10-1999

⁵¹ Υπογράφεται από τους Υπουργούς Εθνικής Άμυνας και ΠΕΧΩΔΕ τον Οκτώβριο του 1998

Ρόλος των Στρατοπέδων και Τρέχουσα Πρακτική

Το αίτημα απομάκρυνσης των στρατοπέδων από το ΠΣΘ αλλά και γενικότερα από τον αστικό ιστό έχει διαχρονικό χαρακτήρα. Μερικώς και μόνο σχετίζεται με την εναρμόνιση ή μη των συγκεκριμένων εγκαταστάσεων με τις επικρατούσες χρήσεις γης της περιοχής και την όποια όχληση δημιουργούν. Το αίτημα αποβλέπει κύρια στην απόκτηση γης για τη δημιουργία κοινωνικών υποδομών. Προφανώς η έλλειψή τους οφείλεται στον τρόπο ανάπτυξης της σύγχρονης ελληνικής πόλης που δεν επέτρεπε την κάλυψη κοινωνικών αναγκών, αντίστοιχων των πληθυσμιακών μεγεθών στα οποία οδηγούσε η υπερεκμετάλλευση της αστικής γης.

Σημαντικές προσπάθειες προγραμματικού σχεδιασμού της απομάκρυνσης των στρατοπέδων από το ΠΣΘ αφ' ενός και πολεοδομικού σχεδιασμού για κάλυψη αναγκών σε κοινωνική υποδομή στη συγκεκριμένη έκταση αφ' ετέρου, καταγράφονται την τελευταία τριακονταετία.

Στα πλαίσια της ΕΠΑ, αρχές της δεκαετίας του 1980, σε συνεργασία με το ΥΧΟΠ συντάσσεται πίνακας από το ΥΕΘΑ/ΓΕΣ των στρατοπέδων που αποδεδμεύονται. Περιλαμβάνονται τα στρατόπεδα του ΠΣΘ: 1) Τσιρογιάννη (Δήμος Θεσσαλονίκης), 2) Παύλου Μελά (Δήμος Σταυρούπολης)⁵⁵, 3) Μεγάλου Αλεξάνδρου (Δήμος Αμπελοκήπων), 4) Καπετάν Κώττα (Δήμος Θεσσαλονίκης)⁵⁶, 5) Κόδρα (Δήμος Καλαμαριάς), 6) Μυστακίδη (Δήμος Θεσσαλονίκης), 7) Ζιάκα (Δήμος Μενεμένης), 8) Ζώη Αντωνίου (Δήμος Πανοράματος), 9) Φαρμάκη (Δήμος Θεσσαλονίκης), και 10) Στρεμπενιώτη (Δήμος Νεάπολης και Πολίχνης).

Σύμφωνα με τον ίδιο πίνακα τα στρατόπεδα του ΠΣΘ στα οποία μεταφέρονται δραστηριότητες από αυτά που αποδεδμεύονται είναι: 1) Παπακυριαζή (Δήμος Ευόσμου), και 2) Καρατάσου (Δήμος Πολίχνης). Πέραν αυτών δεν αποδεδμεύονται τα στρατόπεδα: 1) Κακιούση (Δήμος Θεσσαλονίκης), 2) Πεδίο Άρεως (Δήμος Θεσσαλονίκης), 3) Νταλίπη (Δήμος Καλαμαριάς).

Σταδιακά το σύνολο των στρατοπέδων του ΠΣΘ (15) εντάσσεται θεσμικά στο σχεδιασμό της πόλης (ΡΣΘ και ΓΠΣ) είτε αποδεδμεύονται είτε όχι. Η πρακτική ένταξης του συνόλου των στρατοπέδων στο θεσμοθετημένο σχεδιασμό ακολουθείται για να διασφαλισθούν διαχρονικά οι συγκεκριμένες εκτάσεις από αποσπασματικές χωροθετήσεις, παραχωρήσεις και παρεμβάσεις

- Τα στρατόπεδα του Δήμου Θεσσαλονίκης Τσιρογιάννη, Πεδίο Άρεως, και Καπετάν Κώττα εντάσσονται στο πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο (ΡΣΘ και ΓΠΣ). Το Μυστακίδη στις λιμενικές εγκαταστάσεις του ΟΛΘ (ΓΠΣ). Το Κακιούση στην Ζώνη Β4 Εγκαταστάσεις Επιχειρηματικής δραστηριότητας και Υπηρεσιών Υψηλής Στάθμης (σχ. ΠΔ ΖΟΕ Περιαστικής). Τέλος στο στρατόπεδο Φαρμάκη χωροθετείται το Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης του Ανατολικού Τομέα της πόλης.
- Για το στρατόπεδο Παύλου Μελά του Δήμου Σταυρούπολης προβλέπεται χρήση κοινόχρηστου πρασίνου, δημιουργία αθλητικού κέντρου και πολιτιστικές λειτουργίες στα κελύφη των διατηρητέων κτιρίων (ΓΠΣ).

⁵⁵ Οι εγκαταστάσεις μεταφέρονται στο στρατόπεδο Παπακυριαζή του Δήμου Ευόσμου και σε στρατόπεδο εκτός ΠΣΘ.

⁵⁶ Οι εγκαταστάσεις του 424 στρατιωτικού νοσοκομείου μεταφέρονται στο Στρατόπεδο Καρατάσου

- Για το στρατόπεδο Μεγάλου Αλεξάνδρου του Δήμου Αμπελοκήπων προβλέπεται δημιουργία σχολικών συγκροτημάτων, πνευματικού κέντρου, λειτουργίες κοινωνικής υποδομής, καθώς και το Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης του Δυτικού Τομέα της πόλης (ΡΣΘ και ΓΠΣ)
- Για το στρατόπεδο Κόδρα του Δήμου Καλαμαριάς προβλέπεται από το ΡΣΘ υπερτοπικός πόλος αναψυχής, αθλητισμού και πολιτιστικών λειτουργιών. Από το αντίστοιχο ΓΠΣ (1987) η δημιουργία υπερτοπικού πάρκου και πνευματικού κέντρου. Για το Νταλίπη προβλέπονται χώροι πρασίνου με τη σημείωση ότι η χρήση θα ισχύσει μετά την εκχώρησή του από το ΓΕΕΘΑ (ΓΠΣ).
- Το στρατόπεδο Ζιάκα του Δήμου Μενεμένης (εκτός κόκκινης γραμμής ΓΠΣ), προβλέπεται ως περιοχή υπερτοπικού κέντρου κοινοχρήστων και κοινωφελών λειτουργιών (υπερτοπικό πράσινο – αθλητικός πυρήνας Β).
- Στον Δήμο Πανοράματος το στρατόπεδο Ζώη Αντωνίου εντάσσεται στην Ζώνη Αστικών και Κεντρικών Λειτουργιών ΓΒ 11 (σχ. ΠΔ ΖΟΕ Περιαστικής)
- Το στρατόπεδο Στρεμπενιώτη, των Δήμων Νεάπολης και Πολίχνης, παραλαμβάνει πνευματικό κέντρο υπερτοπικής σημασίας και ανάλογο αθλητικό πυρήνα (ΓΠΣ Νεάπολης).
- Στο Δήμο Ευόσμου στο στρατόπεδο Παπακυριαζή προβλέπεται η δημιουργία διαδημοτικού διοικητικού κέντρου, αθλητισμός και πράσινο (ΓΠΣ)
- Τέλος στο στρατόπεδο Καρατάσσου του Δήμου Πολίχνης, αφ' ενός στο τμήμα εκτός Περιφερειακής (πεδίο βολής) χωροθετείται το Νοσοκομείο Δυτικών Συνοικιών (ΡΣΘ) και εντός Περιφερειακής από το ΡΣΘ προβλέπονται έμμεσα εγκαταστάσεις ανώτατης εκπαίδευσης. Από το ΓΠΣ (εκτός κόκκινης γραμμής) προβλέπεται και για τα δύο τμήματα περιαστικό πράσινο.

Σε κάποια από αυτά ολοκληρώνονται και Πολεοδομικές Μελέτες (Παύλου Μελά, Κόδρα, Φαρμάκη) χωρίς όμως να θεσμοθετηθούν. Παρά τη μεταφορά των δραστηριοτήτων από αρκετά στρατόπεδα η ουσιαστική απόδοσή τους στην πόλη δεν προωθείται είτε από το ΥΕΘΑ είτε από την ΚΕΔ. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες αντίθετα προωθούνται απόπειρες αποσπασματικής χωροθέτησης – παραχώρησης τμημάτων των αποδεδειγμένων στρατοπέδων, άλλοτε επιτυχείς και άλλοτε όχι, με ορατό κίνδυνο τον κατακερματισμό τους⁵⁷. Η τακτική αυτή προωθείται κυρίως από τους Δήμους⁵⁸, για έργα συνήθως αθλητισμού - εκπαίδευσης, και αποδίδει ή μη ανάλογα με την πολιτική συγκυρία.

Το 2000 στα πλαίσια σύνταξης της μελέτης «Ειδική τεχνικο-οικονομική μελέτη για την ανταλλαγή των χώρων των στρατοπέδων του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης με γήπεδα αντίστοιχης αξίας στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης» η ΥΑΜΣ⁵⁹ του ΥΕΘΑ συντάσσει πίνακα⁶⁰ αποδεδειγμένων στρατοπέδων της ΕΠΘ με στόχο την «αξιοποίησή» τους σύμφωνα με τις γνωστές περί αντιπαροχής ρυθμίσεις του Ν. 2745/22-10-1999. Σ' αυτόν περιλαμβάνονται τα στρατόπεδα: 1) Παύλου Μελά (Δήμος Σταυρούπολης), 2) Μεγάλου Αλεξάνδρου

⁵⁷ Κτίριο για τη στέγαση δασικών υπηρεσιών και δημιουργία χώρου συντήρησης αυτοκινήτων σε τμήμα του στρατοπέδου Μεγάλου Αλεξάνδρου. Εγκαταστάσεις της ΔΕΗ στο στρατόπεδο Παύλου Μελά.. Κτίριο της .Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών στο Φαρμάκη

⁵⁸ Άρθρο του Θ. Παππά στο ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΗΜΑ της 15-12-1994 με τίτλο «Στρατόπεδα ΠΣΘ: Χώροι για αστική ανάπτυξη ή οικόπεδα των Δήμων:».

⁵⁹ Ν. 2745/22-10-1999 «Σύσταση προσωρινής υπηρεσίας για την αξιοποίηση και μετεγκατάσταση στρατοπέδων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 224 Α/27-10-1999

⁶⁰ 23-10-2000

(Δήμος Αμπελοκήπων), 3) Μυστακίδη (Δήμος Θεσσαλονίκης), 4) Ζιάκα (Δήμος Μενεμένης), 5) Φαρμάκη (Δήμος Θεσσαλονίκης) και 6) Καρατάσσου (Δήμος Πολίχνης).

Συγκρίνοντας τους δύο πίνακες, αυτόν της ΕΠΑ και αυτόν του 2000, διαπιστώνουμε ότι στο δεύτερο περιλαμβάνεται το Καρατάσσου που σύμφωνα με τον πρώτο πίνακα δεν αποδεσμεύεται. Επίσης δεν περιλαμβάνονται πέντε στρατόπεδα από αυτά που στον πρώτο αποδεσμεύονταν: Τσιρογιάννη και Καπετάν Κώττα, (Δήμος Θεσσαλονίκης), Κόδρα (Δήμος Καλαμαριάς), Ζώη Αντωνίου (Δήμος Πανοράματος) και Στρεμπενιώτη (Δήμος Νεάπολης και Πολίχνης. Ειδικότερα:

- Καρατάσσου. Το τμήμα εκτός Περιφερειακής (πεδίο βολής) καλύπτεται μερικά από το Νοσοκομείο Δυτικών Συνοικιών (Παπαγεωργίου) και το 424 Στρατιωτικό Νοσοκομείο (μεταφέρθηκε από το Καπετάν Κώττα). Το τμήμα εντός Περιφερειακής αποδεσμεύεται.
- Τσιρογιάννη. Καλύπτεται από το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού και το Δημαρχείο
- Καπετάν Κώττα. Ένα τμήμα του καλύπτει τις ανάγκες της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων. Το δεύτερο τμήμα, με το διατηρητέο κέλυφος του παλιού 424 Στρατιωτικού Νοσοκομείου διεκδικείται μεταξύ άλλων και από το ΠΑΜΑΚ.
- Κόδρα. Εγκαταλελειμμένο. Μικρό τμήμα καλύπτεται από το κλιμάκιο του ΝΑΤΟ. Ανήκει στην ΚΕΔ και σε ιδιώτες.
- Ζώη Αντωνίου. Εγκαταλελειμμένο. Εκτός αστικού ιστού
- Στρεμπενιώτη. Πλήρως κατελημμένο από εγκαταστάσεις κοινωνικής υποδομής.

Σύμφωνα με τα παραπάνω ουσιαστικά το ΥΕΘΑ δεν αποδεσμεύει τα στρατόπεδα που ακολουθούν: Κακιούση και Πεδίο Άρεως (Δήμος Θεσσαλονίκης), Νταλίπη (Δήμος Καλαμαριάς) και Παπακυριαζή (Δήμος Ευόσμου). Ειδικότερα:

- Κακιούση. Πετρελαιοειδή των Ενόπλων Δυνάμεων.
- Πεδίο Άρεως. Έδρα Γ' Σώματος Στρατού.
- Νταλίπη. Φιλοξενεί την Σχολή Διοικήσεως και Επιτελών (ΣΔΙΕΠ).
- Παπακυριαζή. Μηχανολογικές εγκαταστάσεις των Ενόπλων Δυνάμεων.

Πέρα από το ποια στρατόπεδα αποδεσμεύονται και με ποιους όρους, το ουσιαστικό ενδιαφέρον για τα στρατόπεδα του ΠΣΘ σήμερα, σε σχέση με τις ανάγκες της αστικής περιοχής, εστιάζεται: α) ΒΔ στα στρατόπεδα Ζιάκα (Δήμος Μενεμένης), Παπακυριαζή (Δήμος Ευόσμου), Μεγάλου Αλεξάνδρου (Δήμος Αμπελοκήπων), Παύλου Μελά (Δήμος Σταυρούπολης) Καρατάσσου (Δήμος Πολίχνης), β) Κέντρο στα Καπετάν Κώττα και Πεδίο Άρεως (Δήμος Θεσσαλονίκης), γ) ΝΑ στα στρατόπεδα Φαρμάκη (Δήμος Θεσσαλονίκης) και Κόδρα (Δήμος Καλαμαριάς).

Με το μέχρι σήμερα σχεδιασμό, θεσμοθετημένο ή μη, τα στρατόπεδα στο ΒΔ τμήμα του ΠΣΘ εντάσσονται στις ρυθμίσεις του Δυτικού Τόξου⁶¹, τα του Κέντρου στο Πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο και τα στρατόπεδα ΝΑ αντιμετωπίζονται ως ανεξάρτητοι πυρήνες. Η μόνη ίσως διαφοροποίηση σχετίζεται με την άμεση ή έμμεση ένταξη του Κόδρα στην παραλιακή ζώνη της Καλαμαριάς⁶².

⁶¹ Διεθνής Αρχιτεκτονικός Διαγωνισμός «Το Δυτικό Τόξο της Θεσσαλονίκης: Νέοι κοινόχρηστοι χώροι για τη σύγχρονη πόλη» συνδιοργάνωση EUROPAN και Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 97, στο Παπαδόπουλος, Λ. (επιμ.), 2001, σελ. 760-767

⁶² Σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών του 1995 προβλέπεται άμεση σχέση.

Το βασικό όμως θέμα που τίθεται αφορά τις χρήσεις γης. Το αίτημα και οι σχετικές προβλέψεις της δεκαετίας του 80 και του 90 για τη δημιουργία κοινωνικών υποδομών αμφισβητείται. Η αξιολόγηση των αναγκών προβάλλει ως προτεραιότητα την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος που σχετίζεται άμεσα με τη δημιουργία ελεύθερων χώρων – πρασίνου. Οι περιφερειακοί Δήμοι εξακολουθούν να προωθούν λύσεις κάλυψης αναγκών κυρίως αθλητισμού και εκπαίδευσης⁶³ στα αποδεδειγμένα στρατόπεδα, ενώ ο κεντρικός Δήμος δεν θέτει θέμα απομάκρυνσης του Γ'ΣΣ από το Πεδίο του Άρεως⁶⁴.

Η απόδοση στρατοπέδων του ΒΔ τμήματος του ΠΣΘ στις «τοπικές κοινωνίες που ασφυκτιούν» επανέρχεται στο προσκήνιο σήμερα λόγω της πολιτικής συγκυρίας⁶⁵, αλλά πάντα στα πλαίσια του Ν. 2745/99 και μέσω προγραμματικών συμβάσεων. Εύλογη απορία προκαλεί η απουσία οποιασδήποτε αντίδρασης εκ μέρους του ΥΠΕΚΑ. Ευτυχής σύμπτωση, για την ευαισθητοποίηση του κοινού και των φορέων, η σχεδόν ταυτόχρονη παρουσίαση φοιτητικών εργασιών σχεδιασμού των στρατοπέδων στα πλαίσια της αειφορίας⁶⁶.

Ανάχωμα στην «αξιοποίηση» των στρατοπέδων, είτε με έργα κοινωνικής υποδομής είτε με αντιπαροχή για τη χρηματοδότηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης των στρατοπέδων, αποτελεί ο χαρακτηρισμός των κτισμάτων αλλά και του περιβάλλοντος χώρου τους ως διατηρητέων από την Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας του ΥΠΠΟ.

⁶³ Τα αιτήματα για κάλυψη αναγκών πολιτιστικών υποδομών έχουν σημαντικά υποχωρήσει μετά τα έργα που ολοκληρώθηκαν στα πλαίσια της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας του 1997.

⁶⁴ Κανένας αρχιτεκτονικός διαγωνισμός ή μελέτη δεν προκηρύχθηκε για το πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο.

⁶⁵ Άρθρο του Ν. Ρούμπου στην εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ της 11-1-2010 με τίτλο «Θεσσαλονίκη: πέντε στρατόπεδα «προξενεύει» ο Βενιζέλος». Ρεπορτάζ της Β. Λυκουρίνου στο «Ζω στη Θεσσαλονίκη» της εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ της 16 & 17-1-2010 με γενικό τίτλο «Με απόφαση του Υπουργού ΕΘΑ δίνονται στις τοπικές κοινωνίες οι εκτάσεις πέντε μεγάλων στρατοπέδων της Θεσσαλονίκης».

⁶⁶ Ρεπορτάζ της Χ. Χαρμπίδου στο «Ζω στη Θεσσαλονίκη» της εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ της 16 & 17-1-2010 με τίτλο «Οι προτάσεις των φοιτητών Αρχιτεκτονικής».

Ανανιάδου-Τζημπούλου, 2009

Αστικό Πράσινο Ρύπανση και Στρατόπεδα

Οι καλυμμένες με πράσινο επιφάνειες συμβάλλουν κυρίως με τρεις τρόπους στη λειτουργία του αστικού συστήματος. Αντιμετωπίζουν τους αέριους ρύπους, καλύπτουν δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των κατοίκων και αναβαθμίζουν την αισθητική ποιότητα της πόλης.

Η Θεσσαλονίκη μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα δεν διαθέτει ουσιαστικά δημόσιους ελεύθερους χώρους όπως εξ' άλλου κάθε αντίστοιχη βαλκανική πόλη. Αντίθετα, διαθέτει ιδιωτικούς κήπους κυρίως στην Άνω Πόλη. Όπως προαναφέρθηκε⁶⁷, οργανωμένοι χώροι πρασίνου και αναψυχής δημιουργούνται μετά την κατεδάφιση τμήματος των τειχών (ΒΔ Μπεχτσινάρ 1867, Λευκός Πύργος 1870-1880, ΝΑ Κήποι του Πασά 1904).

Η μη γενικευμένη εφαρμογή του σχεδίου⁶⁸ του Hébrard μετά την πυρκαγιά του 1917, η εγκατάσταση των προσφύγων⁶⁹ του 1922, η μετέπειτα πολεοδομική πρακτική των αυθαιρέτων - επεκτάσεων σε συνδυασμό με τη συσσώρευση πληθυσμού και τη διόγκωση του αστικού ιστού οδήγησαν στην ελαχιστοποίηση των ελεύθερων χώρων.

Πέρα των επιπτώσεων στην καθημερινότητα των δραστηριοτήτων των κατοίκων όλου του φάσματος των ηλικιών (παιχνίδι, αναψυχή, ανάπαυση) και στην αισθητική της πόλης, οι συνέπειες της έλλειψης ελεύθερων χώρων, και ιδιαίτερα χώρων πρασίνου είναι εμφανής στη διαμορφωθείσα ποιότητα της ατμόσφαιρας.

Αξιολογώντας οι αρμόδιοι φορείς τα στοιχεία μετρήσεων όλων των σταθμών της Θεσσαλονίκης⁷⁰ διαπιστώνουν ότι ενώ οι συγκεντρώσεις μονοξειδίου του άνθρακα, μόλυβδου και διοξειδίου του θείου έχουν πτωτική τάση, και σταθεροποιούνται τα επίπεδα των φωτοχημικών ρύπων (διοξείδιο του αζώτου και όζον)⁷¹, το μεγάλο πρόβλημα όπως και σε όλες τις ευρωπαϊκές πόλεις είναι τα αιωρούμενα σωματίδια⁷².

Στην Θεσσαλονίκη η σημαντικότερη πηγή εισπνεύσιμων αιωρούμενων σωματιδίων είναι η κυκλοφορία οχημάτων και ακολουθεί η καύση πετρελαίου στη θέρμανση και τη βιομηχανία. Οι χημικές ουσίες που εντοπίζονται στα σωματίδια είναι πολυαρωματικοί υδρογονάνθρακες, μέταλλα, ιόντα κλπ.⁷³

Στη μείωση των ρύπων της ατμόσφαιρας στη Θεσσαλονίκη συμβάλλουν αποφασιστικά α) οι χωροθετικές επιλογές (φορά των ανέμων - διασπορά των ρύπων) β) η μείωση των μετακινήσεων (κατοικία – εργασία), γ) η ολοκλήρωση κυκλοφοριακών παρεμβάσεων (μετρό, προαστιακός, λεωφορειολωρίδες,

⁶⁷ Κεφάλαιο «Θεσσαλονίκη και Σχεδιασμός του Χώρου Διαχρονικά»

⁶⁸ Πρόβλεψη για πράσινο της τάξεως του 42% της συνολικής επιφάνειας του σχεδίου. Δημιουργήθηκε μόνο το πάρκο της ΧΑΝΘ.

⁶⁹ Κατάληψη κάθε ελεύθερου χώρου ιδιωτικού ή δημόσιου είτε εντός των τειχών (Άνω Πόλη) είτε περιμετρικά της πόλης.

⁷⁰ Σταθμούς μέτρησης της ποιότητας της ατμόσφαιρας στη Θεσσαλονίκη διαθέτουν η ΠΚΜ, ο Δήμος Θεσσαλονίκης, ο Δήμος Εχιδώρου και τα εργαστήρια του ΑΠΘ.

⁷¹ Η μείωση των ρύπων είναι αποτέλεσμα συνδυασμού μέτρων και παρεμβάσεων: Βελτίωση της ποιότητας των καυσίμων. Καταλυτικής τεχνολογίας ΙΧ. Ανανέωση των πετρελαιοκίνητων οχημάτων. Ρύθμιση και συντήρηση καυστήρων κεντρικής θέρμανσης. Συστήματα αντιρρύπανσης στη βιομηχανία. Κυκλοφοριακές επεμβάσεις και έργα.

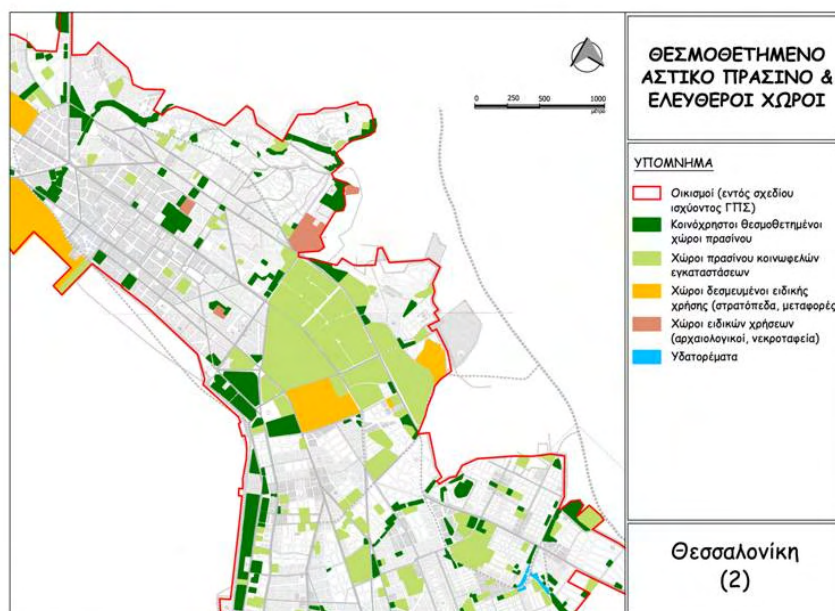
⁷² Ημερίδα, 26-11-2009, με θέμα «Αιωρούμενα σωματίδια στην ατμόσφαιρα της Θεσσαλονίκης, υπάρχει πρόβλημα;» συνδιοργάνωση ΤΕΕ/ΤΚΜ και Τμήματος Χημικών Μηχανικών του ΑΠΘ.

⁷³ ΟΡΘΕ-ΠΚΜ-ΑΠΘ, 2008

ποδηλατόδρομοι, πεζοδρομήσεις), δ) η χρήση του φυσικού αερίου και κυρίως δ) η αύξηση του αστικού πρασίνου.

Το μέσο ποσοστό αστικού πρασίνου κατά κάτοικο συνολικά του ΠΣΘ εντός ορίων των αντίστοιχων ΓΠΣ⁷⁴, όπως καταγράφεται σε σχετική έρευνα⁷⁵, ανέρχεται σε 5,31 τμ/κατ. Εάν προστεθούν οι εκτάσεις των στρατοπέδων το ποσοστό μεγεθύνεται στα 6,55 τμ/κατ.

«Στο εσωτερικό του ΠΣ η κατανομή είναι πολύ άνιση: κυμαίνεται από το ελάχιστο 0,83 τμ/κατ. στο Ελευθέριο και το 30,62 τμ/κατ. στην κοινότητα Πεύκων. Χαμηλά μεγέθη καταγράφονται στο εσωτερικό του ΠΣ: στον κεντρικό δήμο αναλογούν μόλις 2,15 τμ, στον Αγ. Παύλο 2,88 τμ, στη Νεάπολη 0,99 τμ, στις Συκιές 3,0 τμ και στη Τριανδρία 1,06 τμ ανά κάτοικο. Καλύτερη εμφανίζεται η κατάσταση στη Μενεμένη με 14,35 τμ, και τη Σταυρούπολη με 14,33 τμ ανά κάτοικο, χάρις στους χώρους των στρατοπέδων που σύμφωνα με τα ΓΠΣ προορίζονται για χώρους πρασίνου. Οι Αμπελόκηποι (5,96 τμ/κατ.), ο Εύοσμος (6,27 τμ/κατ.), η Καλαμαριά (5,58 τμ/κατ.), η Πολίχνη (8,71 τμ/κατ.) και η Ευκαρπία (5,0 τμ/κατ.) κινούνται σε μέσα επίπεδα.»

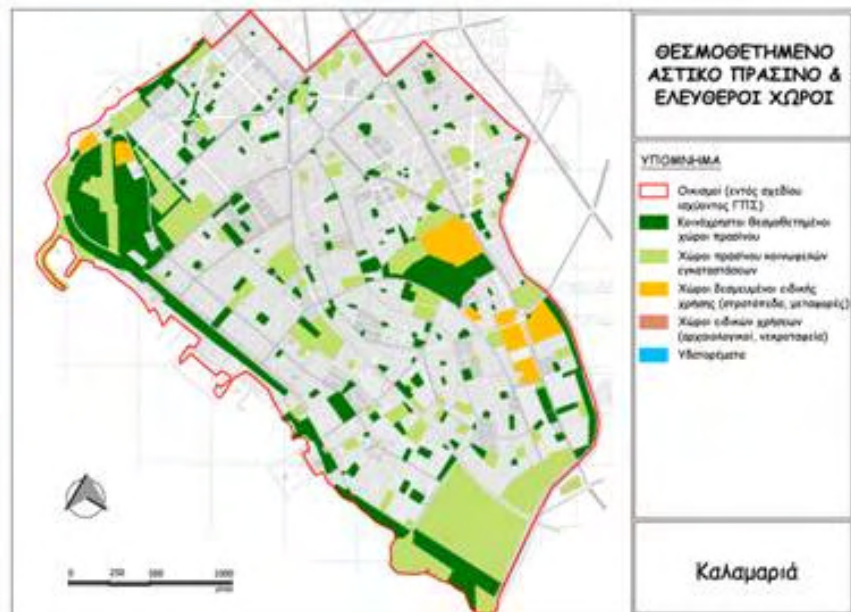
Εικ. 48: Αστικό Πράσινο και Ελεύθεροι Χώροι στο Κέντρο του Δήμου Θεσσαλονίκης. Με σκούρο πράσινο οι θεσμοθετημένοι Χώροι Πρασίνου.

Παρ' ότι τα παραπάνω στοιχεία, αμφισβητούνται από το Δήμο Θεσσαλονίκης, που προβάλλει διαφορετική μεθοδολογία προσέγγισης, είναι σαφώς δυσμενέστερα αν υπολογισθούν μόνο οι εντός ΓΠΣ θεσμικά κατοχυρωμένες ως πράσινο εκτάσεις. Πέραν αυτού, κάθε άλλο παρά δεδομένη μπορεί να θεωρηθεί η παραχώρηση των στρατοπέδων και κυρίως η χρήση πρασίνου σ' αυτά⁷⁶ ή ακόμη η διατήρηση των υφιστάμενων συνοδευτικών ελεύθερων χώρων εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας και η μη οικοδόμησή τους.

⁷⁴ Σταθερότυπο ΥΠΕΧΩΔΕ 5,5 τμ/κατ.

⁷⁵ Παπαμίχος, 2006, σελ. 85

⁷⁶ Κεφάλαιο «Ρόλος των στρατοπέδων και τρέχουσα πρακτική»

Εικ. 49: Αστικό Πράσινο και Ελεύθεροι Χώροι στον Δήμο Καλαμαριάς. Με σκούρο πράσινο οι θεσμοθετημένοι Χώροι Πρασίνου.

Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των παραπάνω διαπιστώνεται η κρισιμότητα του ρόλου των στρατοπέδων στην προσπάθεια αύξησης του ποσοστού αστικού πρασίνου στην Θεσσαλονίκη και δι' αυτής στη μείωση των ρύπων της ατμόσφαιρας που σε συνδυασμό με την κάλυψη αναγκών της καθημερινότητας και τη βελτίωση της αισθητικής της πόλης, οδηγεί στην αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων της.

Πρόταση Πλαισίου Σχεδιασμού για τα Στρατόπεδα του ΠΣΘ

Όσα από τα στρατόπεδα του ΠΣΘ δεν έχουν ήδη καλυφθεί από άλλες δραστηριότητες μέχρι σήμερα, απαιτείται να προφυλαχθούν από νέες κατασκευές, να αναδειχθούν όσα από τα υπάρχοντα κτίσματα παρουσιάζουν ιστορικό – αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον στεγάζοντας παράλληλα δραστηριότητες κοινωνικής υποδομής, να χαρακτηρισθούν ως χώροι αστικού πρασίνου και εν γένει να προστατευθούν.

Η γενική αυτή αρχή βασίζεται στις διαπιστώσεις όλων των κεφαλαίων που προηγήθηκαν και ειδικότερα: α) στην ανυπαρξία ελεύθερων χώρων που οφείλεται στην έλλειψη θεσμοθετημένου προγραμματικού σχεδιασμού της ανάπτυξης της πόλης τα τελευταία εκατό χρόνια περίπου, β) σε παρωχημένες και προβληματικές επιλογές άμεσες ή έμμεσες του ΡΣΘ και των ΓΠΣ που σε περίπτωση εφαρμογής τους εξαλείφουν και τους τελευταίους εν δυνάμει ελεύθερους χώρους εντός του αστικού ιστού, γ) στο θεσμικό πλαίσιο μεταφοράς των στρατοπέδων που βασίζεται στην αντιπαροχή και παραχωρεί ουσιαστικά λιγότερο του 50% της έκτασης στο κοινωνικό σύνολο, δ) στην τρέχουσα πρακτική της Αυτοδιοίκησης αλλά και της Κεντρικής Διοίκησης, που προσβλέπουν στα στρατόπεδα για να καλύψουν είτε ανάγκες κοινωνικού εξοπλισμού είτε κοινής ωφέλειας και δ) στην αδήριτη αναγκαιότητα αύξησης του ποσοστού πρασίνου μέσα στην πόλη.

Θεσμικά η εφαρμογή της γενικής αυτής αρχής απαιτεί τις παρακάτω ενέργειες. Να ενταχθεί σχετική ρύθμιση στο νόμο του ρυθμιστικού, είτε άμεσα με σημειακή τροποποίηση, είτε μέσω της επικαιροποίησής του, εφ' όσον αυτή δεν καθυστερήσει δραματικά. Να ακολουθήσει η τροποποίηση των ΓΠΣ⁷⁷ κυρίως σε σχέση με τις χρήσεις. Τέλος να εγκριθούν οι πολεοδομικές μελέτες (ρυμοτομικό).

Σχεδιαστικά απαιτείται:

Για τα στρατόπεδα που βρίσκονται στο ΒΔ τμήμα του ΠΣΘ και ειδικότερα: Ζιάκα (Δήμος Μενεμένης), Παπακυριαζή (Δήμος Ευόσμου), Μεγάλου Αλεξάνδρου (Δήμος Αμπελοκήπων), Παύλου Μελά (Δήμος Σταυρούπολης) και Καρατάσσου (Δήμος Πολίχνης):

- Να προσεγγισθούν μελετητικά πλήρως οι δυνατότητες, οι αναγκαίες πολεοδομικές και κυκλοφοριακές ρυθμίσεις και οι απαιτούμενες ανατροπές για την δημιουργία του τόξου ελεύθερων χώρων
- Να χαρακτηρισθούν ως «μνημεία» από την Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονία τα όποια κτίσματα απαιτείται να διατηρηθούν, εφ' όσον δεν έχει ήδη γίνει.
- Να προκηρυχθούν αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί για καθένα από τα στρατόπεδα, με απόλυτα δεσμευτικές ως προς την γενική αρχή προδιαγραφές, και να συνταχθούν οι σχετικές μελέτες. Απαραίτητη προϋπόθεση η μείωση της υφιστάμενης κάλυψης μέσα στα στρατόπεδα.

Για τα στρατόπεδα που βρίσκονται στο Κέντρο του ΠΣΘ και ειδικότερα Καπετάν Κώττα (πρώην 424 στρατιωτικό Νοσοκομείο) και Πεδίο Άρεως του Δήμου Θεσσαλονίκης:

⁷⁷ Η τροποποίηση των ΓΠΣ δεν είναι αναγκαίο να είναι άμεση. Ακόμα και χωρίς αυτήν, εφ' όσον έχει προηγηθεί η σχετική τροποποίηση του νόμου, η όποια πολεοδομική ρύθμιση εντός των στρατοπέδων δεν μπορεί να έρχεται σε αντίθεση με τον νόμο ότι και αν προβλέπει η ΥΑ έγκρισης του ΓΠΣ.

- Να ενταχθούν στο Πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο (ΠΜΚ) και ειδικότερα το Πεδίο του Άρεως στο εξαγγελθέν Μητροπολιτικό Πάρκο⁷⁸
- Να προκηρυχθεί αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για το σύνολο του ΠΜΚ⁷⁹
- Να συνταχθεί μελέτη του Μητροπολιτικού Πάρκου. Προϋπόθεση η μείωση της υφιστάμενης κάλυψης (ΔΕΘ – Πεδίο Άρεως – Καπετάν Κώττα)

Για τα στρατόπεδα που βρίσκονται ΝΑ του ΠΣΘ και ειδικότερα Φαρμάκη (Δήμος Θεσσαλονίκης) και Κόδρα, Νταλίπη (Δήμος Καλαμαριάς):

- Να συνταχθεί νέα μελέτη για το Φαρμάκη αποκλειστικά ως χώρος πρασίνου, σε συσχέτιση τόσο από τον περιφραγμένο περιβάλλοντα χώρο της Νομαρχίας⁸⁰, όσο και τον εγκαταλελειμμένο χώρο της Ναυτικής Διοίκησης στην άλλη πλευρά της οδού Βασ. Όλγας.
- Για το Νταλίπη να προκηρυχθεί αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για το σύνολο του πυρήνα που περιλαμβάνει και τα παρακείμενα νεκροταφεία. Να ακολουθηθεί πολεοδομική μελέτη.
- Τέλος για το Κόδρα να συνταχθεί νέα μελέτη (βλ. σχετικό κεφάλαιο)⁸¹

Επιχειρησιακά το όλο εγχείρημα μπορεί να υλοποιηθεί με τη δημιουργία ενός φορέα Ιδιωτικού Δικαίου αντίστοιχου με αυτόν που προωθεί την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας. Ο φορέας αυτός μπορεί να σχεδιασθεί είτε ως θυγατρική εταιρεία του ΟΡΘΕ είτε στα πλαίσια του Μητροπολιτικού Διαμερίσματος Θεσσαλονίκης που προβλέπεται στο σχέδιο Καλλικράτης για την Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση. Στην πρώτη περίπτωση εντοπίζονται δύο πλεονεκτήματα, αφ' ενός η άμεση θεσμική κατοχύρωση του σχεδιασμού⁸² και αφ' ετέρου η συγκέντρωση σχεδιασμού και υλοποίησης σε έναν ουσιαστικά φορέα. Στη δεύτερη περίπτωση, τα βασικά πλεονεκτήματα εστιάζονται στη δυνατότητα της αυτοδιοίκησης να συνδιαλέγεται άμεσα με τους κατοίκους και να εκφράζει τις επιθυμίες των τοπικών κοινωνιών. Ίσως δεν θα πρέπει να υποβαθμισθεί, σαν κίνητρο ενεργοποίησης των τοπικών αρχόντων, η ανάγκη παραγωγής και προβολής έργου. Πέραν αυτού απαιτείται:

- Η ΚΕΔ είτε να αποζημιώσει τους ιδιώτες, ιδιοκτησίες των οποίων βρίσκονται εντός των στρατοπέδων, είτε να προωθήσει ανταλλαγή με ανάλογης αξίας εκτάσεις του δημοσίου στην Περιαστική Ζώνη.
- Όλοι οι φορείς της Θεσσαλονίκης να απαιτήσουν και να εξαναγκάσουν το ΥΠΕΘΑ να παραχωρήσει άμεσα τουλάχιστον τη χρήση των εγκαταλελειμμένων στρατοπέδων στην Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση Θεσσαλονίκης.

Προφανώς οι παραπάνω ενέργειες σε θεσμικό, σχεδιαστικό και επιχειρησιακό επίπεδο απαιτούν λεπτομερή προγραμματισμό σε βάθος χρόνου και ανάλογη χρηματοδότηση. Δεδομένη πρέπει πάντως να θεωρείται η υλοποίηση του έργου σταδιακά και σε βάθος χρόνου.

⁷⁸ Στον χώρο της ΔΕΘ μετά την μετεγκατάστασή της

⁷⁹ Μέχρι σήμερα δεν έχει προκηρυχθεί αρχιτεκτονικός διαγωνισμός, ούτε έχει ανατεθεί κάποια μελέτη για το Πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο παρ' ότι προβλέπεται από το ΓΠΣ Δήμου Θεσσαλονίκης

⁸⁰ Στεγάζεται στην Villa Allatini του αρχιτέκτονα Vitaliano Poselli.

Κολώνας, Παπαμαθαιάκη, 1980, σελ. 101-108

⁸¹ Κεφάλαιο: Συσχέτιση Θεσμικών Ρυθμίσεων και Πρότασης

⁸² Σύμφωνα με το Σύνταγμα και σχετικές αποφάσεις του ΣτΕ η Κεντρική Διοίκηση μόνο και όχι η Αυτοδιοίκηση, έχει το καθήκον θέσπισης πολεοδομικών ρυθμίσεων.

Εικ. 50: Σύνολο στρατοπέδων του Δυτικού Τόξου. Από αριστερά Ζιάκα, Παπακυριαζή, Μ. Αλεξάνδρου, Π. Μελά - Στρεμπενιώτη και Καρατάσσου.

Εικ. 51: Δυτικό Τόξο σε δύο ενότητες. Η πρώτη αποτελείται από τα στρατόπεδα Ζιάκα και Παπακυριαζή. Η δεύτερη από τα Μ. Αλεξάνδρου, Π. Μελά - Στρεμπενιώτη και Καρατάσσου.

Εικ. 52: Μητροπολιτικό Πάρκο (ΔΕΘ - Πεδίο Άρεως - Καπετάν Κώττα) ενταγμένο στο Πολιτιστικό Μητροπολιτικό Κέντρο (ΠΜΚ).

Εικ. 53: Πυρήνες Πρασίνου στα ΝΑ του ΠΣΘ. Από αριστερά Κόδρα, Φαρμάκη και Νταλίπη.

Εικ. 54: Κόδρα και παραλιακή ζώνη.

Εικ. 55: Κόδρα.

Το Κόδρα στην Καλαμαριά

Η Καλαμαριά, τα Στρατόπεδα και το Κόδρα

Η περιοχή της Καλαμαριάς στο ΝΑ άκρο της Θεσσαλονίκης και ειδικότερα γύρω από το ακρωτήριο που ονομάζουμε Μικρό Έμβολο ή Καραμπουρνάκι, κατοικείται από τους προϊστορικούς χρόνους, ακμάζει τον 5^ο πΧ αιώνα και εγκαταλείπεται αργότερα.

Εικ. 56: Ο Δήμος Καλαμαριάς. Με κόκκινο χρώμα, τα διοικητικά του όρια.

Το τοπωνύμιο Καλαμαριά εμφανίζεται το 1083⁸³ και αναφέρεται συνολικά στη ΝΑ περιοχή της Θεσσαλονίκης που γύρω στα 1300 διοικητικά αποτελεί το Καπετανίκειον Καλαμαριάς. Γι' αυτό τον λόγο η Κασσανδρειωτική Πύλη που οδηγεί από τη Θεσσαλονίκη προς τη Χαλκιδική, μετονομάζεται σε Πύλη της Καλαμαριάς, ονομασία που διατηρεί ως τις αρχές του 20ου αιώνα.

Η ευρύτερη περιοχή γύρω από το ακρωτήριο παραμένει ακατοίκητη μέχρι το 1920 που εγκαθίστανται Έλληνες πρόσφυγες από τον Καύκασο και τη Γεωργία. Η κύρια εγκατάσταση προσφύγων συντελείται το 1922-23 στα πλαίσια της ανταλλαγής των πληθυσμών⁸⁴. Η Καλαμαριά γίνεται ο πολυπληθέστερος προσφυγικός συνοικισμός της Θεσσαλονίκης με επικρατέστερο το ποντιακό στοιχείο.

Στην αρχή οι πρόσφυγες διαβιούν σε σκηνές και θαλάμους μέχρι το 1926 που ξεκινά η διανομή των οικοπέδων και η κατασκευή σπιτιών από την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ) και την Κοινωνική Πρόνοια. Επανιδρύονται

⁸³ Σε έγγραφο της Μονής Ξενοφάντος

⁸⁴ Συνθήκη της Λωζάνης 1923

σωματεία⁸⁵ και δημιουργούνται σύλλογοι⁸⁶ με στόχο την εμφύχωση των κατοίκων και τη διατήρηση της μνήμης των πατρίδων. Έκτοτε η Καλαμαριά σταδιακά ενσωματώνεται στο ΠΣΘ.

Ο Δήμος Καλαμαριάς αποτελεί το δεύτερο σε πληθυσμό Δήμο του ΠΣΘ, αλλά και του βορειοελλαδικού χώρου. Στο σύνολο των Δήμων της χώρας κατατάσσεται πληθυσμιακά ένατος. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 87.225 άτομα, έναντι των 80.698 κατοίκων το 1991 (Πίνακας 1). Η αύξηση των κατοίκων, που ανέρχεται σε 8,1% την δεκαετία 91-01, δεν οφείλεται προφανώς στη φυσική αύξηση, αλλά στην εσωτερική μετακίνηση κατοίκων του ΠΣΘ και ειδικότερα του κέντρου πόλης προς τα ανατολικά. Καλύπτει έκταση 700 εκταρίων περίπου και η μέση μικτή πυκνότητα ανέρχεται σε 171 κατ/Ha (Πίνακας 4).

Εικ. 57: Ο Δήμος Καλαμαριάς. Με κίτρινο χρώμα η περιφερειακή Τάφρος και με ροζ ο κυκλοφοριακός άξονας Εθνικής Αντίστασης – Βασ. Όλγας.

Στην Καλαμαριά εντοπίζονται δύο στρατόπεδα το Κόδρα στο Καραμπουρνάκι και το Νταλίπη επί της οδού Εθνικής Αντίστασης⁸⁷. Τα στρατόπεδα αυτά μαζί με την ακτή στο Καραμπουρνάκι, τα πρανή της παραλίας της Αρετσούς, τμήματα της ακτής της Νέας Κρήνης, τη ζώνη πρασίνου στις αθλητικές εγκαταστάσεις της Μίκρας και τέλος τη ζώνη της Περιφερειακής Τάφρου στον Φοίνικα συνιστούν μια μοναδική ευκαιρία μέσω της δημιουργίας χώρων πρασίνου,

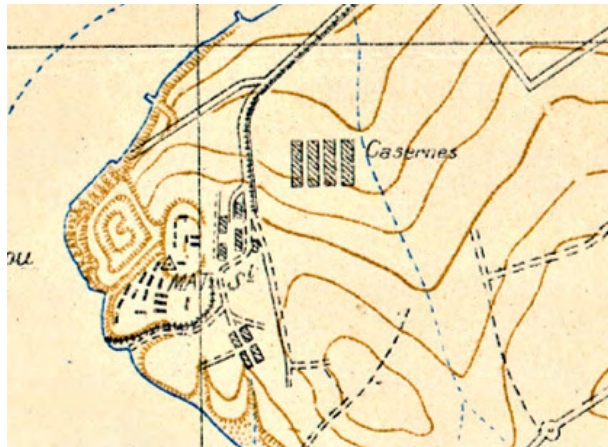
⁸⁵ «Αδελφότητα Κρωμαίων» της Τραπεζούντας με έτος ίδρυσης το 1869.

⁸⁶ Μουσικός - Γυμναστικός Σύλλογος «Απόλλων» το 1925.

⁸⁷ Τμήμα του άξονα Δυτική Είσοδος – Πολυτεχνείου – Τσιμισκή – Βασ. Γεωργίου – Βασ. Όλγας – Εθνικής Αντίστασης – ΝΑ Είσοδος που διασχίζει την Θεσσαλονίκη

να αναβαθμισθεί το αστικό περιβάλλον και να μειωθεί η ατμοσφαιρική ρύπανση τόσο στην Καλαμαριά όσο και γενικότερα στο ΠΣΘ.

Το Στρατόπεδο Κόδρα δημιουργείται επί Οθωμανικής Διοίκησης. Είναι ο μεγαλύτερος στρατώνας της Βαλκανικής. Σειρά κτισμάτων του χρονολογούνται από τον 19^ο αιώνα. Ακολουθεί μετά το 1912 ο στρατωνισμός ελληνικών σωμάτων, στρατευμάτων της Entente που μάχονται στο Μακεδονικό Μέτωπο και το 1919 η επανεγκατάσταση του ελληνικού στρατού⁸⁸. Παραπήγματα του στρατοπέδου χρησιμοποιούνται για την αρχική διαμονή των προσφύγων.

Εικ. 58: Τα κτίρια του στρατοπέδου Κόδρα, όπως απεικονίζονται στο χάρτη «Salonique - Kalamaria, Armees d' Orient, November 1917».

Εικ. 59: Τα κτίρια του στρατοπέδου Κόδρα, όπως απεικονίζονται στο χάρτη «Χάρτης Θεσσαλονίκης – Πρόχειρη σχεδίασις 1930».

Το στρατόπεδο Κόδρα, εκτός του τμήματος που στεγάζεται το κλιμάκιο του ΝΑΤΟ, χρησιμοποιείται περιστασιακά από τον Δήμο Καλαμαριάς για διοργάνωση

⁸⁸ Το στρατόπεδο παίρνει το όνομα του μακεδονομάχου Μιχάλη Μωραΐτη (καπετάν Κόδρου ή Κόδρα, 1856-1905).

λαϊκών συναυλιών, πολιτιστικών εκδηλώσεων πανηγυριών κλπ. Εξαιρετικού ενδιαφέροντος είναι το «Ετήσιο Φεστιβάλ Εικαστικών Τεχνών» στα πλαίσια των εκδηλώσεων «Παρά την αλός» που φιλοξενείται στα εγκαταλελειμμένα κτίρια του Κόδρα κάθε φθινόπωρο την τελευταία δεκαετία.

Έκταση και Ιδιοκτησιακό Καθεστώς Κόδρα

Από Υπόμνημα⁸⁹ του 2005, ιδιοκτητών εκτάσεων εντός του στρατοπέδου Κόδρα, προς την πολιτική ηγεσία της χώρας, προκύπτουν τα παρακάτω στοιχεία. Το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης του στρατοπέδου ανήκει στο Δημόσιο. Εντός της έκτασης υπάρχουν διάσπαρτες ιδιοκτησίες που ανήκουν σε ιδιώτες (90 οικογένειες).

Οι ιδιοκτησίες επιτάσσονται το 1914 για το στρατωνισμό των ελληνικών δυνάμεων. Το 1928 οι ιδιοκτησίες κηρύσσονται απαλλοτριωτές, όμως η απαλλοτρίωση ουδέποτε συντελείται. Έκτοτε και μέχρι το 1996, οπότε αποχωρεί ο στρατός, οι αναγνωρισμένοι ιδιοκτήτες με συνεχείς δικαστικούς αγώνες λαμβάνουν ετήσια αποζημίωση χρήσεως λόγω επιτάξεως.

Με τη σταδιακή αποχώρηση του στρατού 1982 – 1991 – 1996 υπογράφονται πρωτόκολλα Παράδοσης και Παραλαβής αλλά οι ιδιοκτήτες αδυνατούν να αξιοποιήσουν την περιουσία τους λόγω του πλέγματος των ρυθμίσεων που καλύπτουν την περιοχή (πολεοδομικές από το ΥΠΕΧΩΔΕ και χαρακτηρισμοί από το ΥΠΠΟ).

Για την επίλυση του προβλήματος οι ιδιοκτήτες καταθέτουν τις ακόλουθες εναλλακτικές προτάσεις: α) συντέλεση απαλλοτρίωσης με την καταβολή αποζημίωσης, β) μέσω αστικού αναταξισμού, συγκέντρωση των διάσπαρτων ιδιοκτησιών και πολεοδόμησή τους, γ) ανταλλαγή με άλλες εκτάσεις του Δήμου Καλαμαριάς ή του Δημοσίου. Στο υπόμνημα δεν γίνεται αναφορά στη συνολική έκταση των ιδιοκτησιών.

Σε πρόσφατα Ενημερωτικά Σημειώματα (2007 – 2008)⁹⁰ για το στρατόπεδο Κόδρα προς την πολιτική ηγεσία ο Δήμος Καλαμαριάς αναφέρεται εκτενώς και στο ιδιοκτησιακό καθεστώς που το διέπει. Σε συνολική έκταση της τάξης 335 στρεμμάτων περίπου (δεν περιλαμβάνονται τα σχολεία, το γήπεδο του Απόλλωνα Καλαμαριάς, το ανοικτό κολυμβητήριο και το στρατόπεδο του ΝΑΤΟ), τα 60 στρέμματα είναι διάσπαρτες ιδιωτικές ιδιοκτησίες.

Η υπόλοιπη έκταση ανήκει στο Υπουργείο Οικονομικών και την διαχειρίζεται η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου (ΚΕΔ). Κατά το Δήμο Καλαμαριάς, η αναμφισβήτητη μετά τις τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις υποχρέωση αποζημίωσης των ιδιοκτητών των διάσπαρτων ιδιοκτησιών, ανήκει στην ΚΕΔ ως ιδιοκτήτη κατά νόμο της ευρύτερης περιοχής.

Πέραν αυτών, παραχωρείται το 1954 από το Υπουργείο Οικονομικών τμήμα του στρατοπέδου, παρά την οδό Παπάγου, εμβαδού περίπου 26 στρεμμάτων στον Αυτόνομο Οικοδομικό Οργανισμό Αξιοματικών (ΑΟΟΑ) για επέκταση του

⁸⁹ Εκπρόσωπος ιδιοκτητών Δρ Πάνος Κοσμόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Δ.Π.Θ.

Το Υπόμνημα απευθύνεται προς τον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως κ. Καραμανλή και τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ κ. Σουφλιά. Κατατίθεται στο Πολιτ. Γραφ. Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ με αριθμ. Πρωτ. 3611/21-7-2005

⁹⁰ «Ενημερωτικό Σημείωμα για τον χώρο του πρώην Στρατοπέδου Μακεδονομάχου Κόδρα Δήμου Καλαμαριάς Θεσσαλονίκης» του Δημάρχου Χριστόδουλου Οικονομίδη της 23-2-2007 προς τον Υπουργό Πολιτισμού Γιώργο Βουλγαράκη.

«Ενημερωτικό Σημείωμα για το Στρατόπεδο Κόδρα, Καθεστώς Προστασίας-Πρόταση Διαχείρισης» του Δημάρχου Χριστόδουλου Οικονομίδη της 18-4-2008 προς τον Υπουργό Μακεδονίας-Θράκης κ. Μαργαρίτη Τζίμα.

Ενημερωτικό Σημείωμα του Αντιδημάρχου Δημοσθένη Σαρηγιάννη της 27-6-2008 με τίτλο «Στρατόπεδο Κόδρα: Και τώρα τι;».

συνοικισμού των αξιωματικών. Την ανοικοδόμηση αυτή ο ΑΟΟΑ διεκδικεί στα δικαστήρια.

Το 1956 ο «Οικοδομικός Συνεταιρισμός Δημοσίων Υπαλλήλων Γραφείου Διαχείρισης Ανταλλαξιμού Περιουσίας (ΔΑΠ) Θεσσαλονίκης» επιτυγχάνει να αγοράσει από το Υπουργείο Οικονομικών έκταση 16,5 στρεμμάτων στην συμβολή των οδών Νικ. Πλαστήρα και Χιλής (σε τμήμα της οποίας κτίζεται με αντιπαροχή η γνωστή στους Θεσσαλονικείς πολυκατοικία Μεντεκίδη). Σήμερα αγωνίζεται και αυτός στα δικαστήρια για να οικοδομήσει και το υπόλοιπο. Κατά το Δήμο Καλαμαριάς, το Δημόσιο που παραχώρησε ή πούλησε τις εκτάσεις αυτές είναι υποχρεωμένο να τους αποζημιώσει και να τις πάρει πίσω.

Εικ. 60: Τοπογραφικό διάγραμμα του στρατοπέδου Κόδρα. Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης και καλύπτει το σύνολο του στρατοπέδου (εξαιρούνται τα σχολεία, το γήπεδο του Απόλλωνα Καλαμαριάς και η πολυκατοικία Μεντεκίδη).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω καταλήγουμε σε σειρά διαπιστώσεων ως προς το μέγεθος και το ιδιοκτησιακό καθεστώς του στρατοπέδου Κόδρα. Η έκταση του στρατοπέδου, εξαιρουμένων των σχολείων, του γήπεδο του Απόλλωνα Καλαμαριάς και της πολυκατοικίας Μεντεκίδη, ανέρχεται σε 350,7 στρέμματα περίπου⁹¹. Εντός αυτής υπάρχουν: α) διάσπαρτες ιδιοκτησίες ιδιωτών από το 1914 (ακόμα και εντός του στρατοπέδου του ΝΑΤΟ) συνολικής έκτασης 60 στρεμμάτων περίπου, β) έκταση

⁹¹ Σκιασμένο τμήμα του τοπογραφικού διαγράμματος της Εικ. 60. Η μέτρηση έγινε από τον συντάκτη της παρούσης επί του εν λόγω διαγράμματος που ευγενώς παραχωρήθηκε από τον Δήμο Καλαμαριάς.

26 στεμμάτων περίπου που παραχωρήθηκε στον ΑΟΟΑ το 1954 παρά την οδό Παπάγου και γ) η εναπομείνασα έκταση στη συμβολή των οδών Νικ. Πλαστήρα και Χιλής, πέραν αυτής που ανοικοδομήθηκε, από τα αρχικά 16,5 στρέμματα που αγοράστηκαν από τον ΟΣ Υπαλλήλων ΔΑΠ

Προφανώς χωρίς επίλυση του ιδιοκτησιακού καμία ολοκληρωμένη πολεοδομική ρύθμιση δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής επί του πεδίου. Από τις προτάσεις που μέχρι σήμερα κατατέθηκαν για το ιδιοκτησιακό μπορούν να κρατηθούν δύο. Η πρώτη αφορά τη συντέλεση απαλλοτρίωσης με την καταβολή αποζημίωσης και η δεύτερη την ανταλλαγή με άλλες εκτάσεις του Δημοσίου ανάλογης αξίας εκτός του ΠΣΘ στην Περιαστική Ζώνη ή στη Λοιπή Περιοχή⁹² Θεσσαλονίκης. Και στις δύο λύσεις τον κυρίαρχο ρόλο έχει η ΚΕΔ και η πολιτική της ηγεσία.

Η μη επίλυση του ιδιοκτησιακού του στρατοπέδου Κόδρα μέχρι σήμερα οδηγεί σε κάποια γενικότερα συμπεράσματα σχετικά με τη λογική που η πολιτεία αντιμετωπίζει ανάλογα θέματα. Ειδικότερα:

- Αποφυγή καταβολής αποζημίωσης στους νόμιμους ιδιοκτήτες, μετά την απομάκρυνση του στρατοπέδου (σταδιακά 1982 – 1991 – 1996) και επιβολή πολεοδομικών ρυθμίσεων (1983 και 87⁹³) που ουσιαστικά απαξιώνουν τις ιδιοκτησίες.
- Παραχωρήσεις εκτάσεων σε επαγγελματικές ομάδες που στηρίζουν το καθεστώς και διαθέτουν δυνατότητα ισχυρής παρέμβασης στα κέντρα λήψης αποφάσεων (ΑΟΟΑ, 1954).
- Χαραριστικές παραχωρήσεις εκτάσεων έναντι συμβολικού τιμήματος σε υπαλλήλους υπηρεσιών που έχουν καθήκον να προστατεύουν και να διαχειρίζονται δημόσια περιουσία (ΟΣ Υπαλλήλων ΔΑΠ, 1956).
- Χαρακτηρισμός εκτάσεων ή και παραχώρηση περιμετρικά, με επακόλουθο την σμίκρυνση της συνολικής έκτασης (μέθοδος «σαλαμοποίησης»). ΑΟΟΑ και σχολεία επί της οδού Παπάγου. Αθλητισμός, γήπεδο και ανοιχτό κολυμβητήριο, επί της οδού Χιλής. ΟΣ Υπαλλήλων ΔΑΠ και Μουσείο Προϊστορικών Αρχαιοτήτων επί της Πλαστήρα.
- Ρυθμίσεις ευκαιριακού χαρακτήρα εν όψει σημαντικών γεγονότων (Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997) και καθορισμός όρων δόμησης με νόμο⁹⁴.
- Απόπειρα μεταφοράς ενός προβλήματος που αφορά το σύνολο του ΠΣΘ και είναι αρμοδιότητα της Κεντρικής Διοίκησης (Υπουργείο Οικονομικών – ΚΕΔ, Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής – ΟΡΘΕ, Υπουργείο Πολιτισμού – Εφορείες) στην πλάτη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄ βαθμού (Δήμος Καλαμαριάς) λόγω του γεγονότος ότι το στρατόπεδο εντάσσεται στα διοικητικά του όρια και ως εκ τούτου φέρεται ως επισπεύδων.

⁹² Περιαστική Ζώνη, άρθρο 14 παρ. Α εδάφιο 1.4. του Ν. 1561/3-9-85 «Ρυθμιστικό σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 148 Α/6-9-1985

Λοιπή Περιοχή, άρθρο 14 παρ. Α εδάφιο 1.4. του ίδιου νόμου.

⁹³ ΠΔ 25-1-1983 «Τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου Καλαμαριάς στην περιοχή Μ. Έμβολο και κατάργηση των όρων δόμησης».

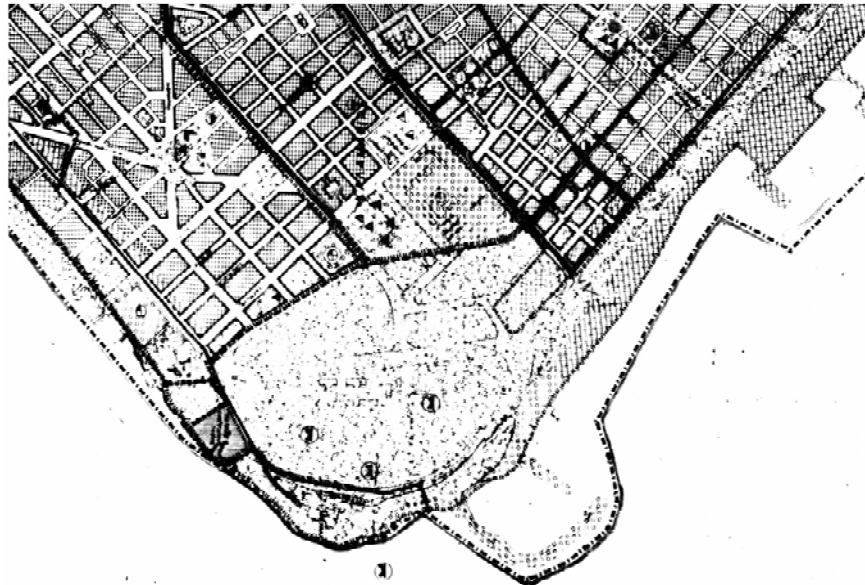
ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 49787/2419/31-7-1987 «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του δήμου Καλαμαριάς (Ν. Θεσσαλονίκης)» ΦΕΚ 1019 Δ/14-10-1987

⁹⁴ Παράγραφοι 4 και 6 του άρθρου 31 Ν. 2508/11-6-1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας» ΦΕΚ 124 Α/13-6-1997

ΓΠΣ Δήμου Καλαμαριάς και Στρατόπεδο Κόδρα

Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) του Δήμου Καλαμαριάς εγκρίνεται⁹⁵ το 1987 (σε εφαρμογή του Ν. 1337/83⁹⁶) και τροποποιείται⁹⁷ το 1999 (σε εφαρμογή του Ν. 2508/1997⁹⁸). Τόσο στην ΥΑ έγκρισης όσο και σ' αυτήν της τροποποίησης γίνεται σαφής αναφορά στις κατευθύνσεις του Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης (Ν. 1561/85⁹⁹).

Στην ΥΑ του 1987 προβλέπεται οργάνωση του οικισμού μέσω 17 Πολεοδομικών Ενοτήτων (ΠΕ), πληθυσμό 102.646 κατοίκους και επέκταση 1.600 στρέμματα. Τμήμα του στρατοπέδου Κόδρα εντάσσεται στις ΠΕ 2 και 3. Το εναπομείναν περιβάλλεται από τις ΠΕ: α) ΠΕ 2 «Καραμπουρνάκι» με μέσο ΣΔ 1,60 και πυκνότητα¹⁰⁰ 150 ατ/Ha, β) ΠΕ 3 «Γυμνάσιο» με μέσο ΣΔ 2,4 και πυκνότητα 230 ατ/Ha, και γ) ΠΕ 5 «Δέκρων-Κατιρλί-Κουρί» με μέσο ΣΔ 2,25 και πυκνότητα 265 ατ/Ha.

Εικ. 61: Διάγραμμα Π-1.3.2 που συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 49787/2419/31-7-1987 «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του δήμου Καλαμαριάς(Ν. Θεσσαλονίκης)».

⁹⁵ ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 49787/2419/31-7-1987 «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του δήμου Καλαμαριάς (Ν. Θεσσαλονίκης)» ΦΕΚ 1019 Δ/14-10-1987

⁹⁶ Ν. 1337/12-3-83 «Επέκταση πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» ΦΕΚ 33 Α/14-3-1983

⁹⁷ ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 12122/2761/13-5-1999 «Τροποποίηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του Δήμου Καλαμαριάς (Ν. Θεσσαλονίκης)» ΦΕΚ 419 Δ/14-6-1999, Διόρθωση σφαλμάτων ΦΕΚ 650 Δ/1-9-1999

⁹⁸ Ν. 2508/11-6-1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας» ΦΕΚ 124 Α/13-6-1997

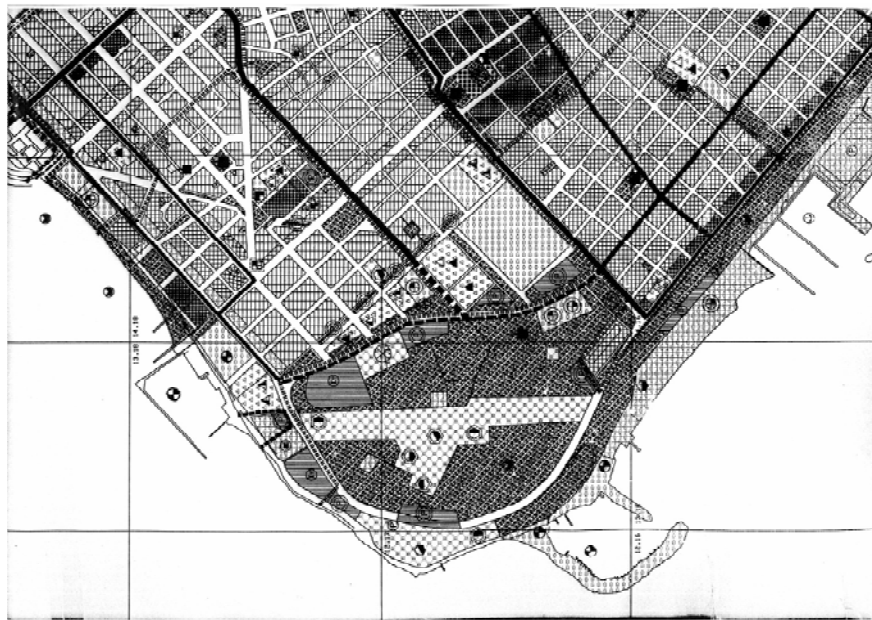
⁹⁹ Ν. 1561/3-9-85 «Ρυθμιστικό σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 148 Α/6-9-1985

¹⁰⁰ Όταν αναφέρεται απλά ως πυκνότητα πρόκειται για μικτή πυκνότητα νύχτας ή brutto

Στο λεκτικό αναφέρεται ρητά 2 φορές το Κόδρα (παρ. 1 Α εδ. β΄). Ειδικότερα στα πλαίσια οργάνωσης της παραλιακής περιοχής προβλέπεται «Οργάνωση της περιοχής για την αναψυχή των κατοίκων με τη δημιουργία υπερτοπικού πάρκου και πνευματικού κέντρου στο στρατόπεδο Κόδρα, χρησιμοποίηση χώρων του Κυβερνείου «Παλατάκι» για διεθνή συνέδρια». Ακολουθεί η δεύτερη αναφορά για «Τη δημιουργία χώρων πρασίνου στο στρατόπεδο Κόδρα, σε μέρος του στρατοπέδου Νταλίπη μετά την εκχώρηση από το ΓΕΕΘΑ, στο νεκροταφείο Καλαμαριάς (μετά τη μεταφορά του) στις περιοχές αναψυχής και ποιότητας αναβάθμισης».

Οι χρήσεις γης, όπως αποτυπώνονται στο σχετικό διάγραμμα (Π-1.3.2.), στο τμήμα μεταξύ οδού Πατάγου και προτεινόμενης διάνοιξης, συνοψίζονται σε Ελεύθερος Χώρος - Αστικό Πράσινο, Εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό) και Αθλητισμός (γήπεδο μπάσκετ, γήπεδο Απόλλωνα). Στο τμήμα μεταξύ της προτεινόμενης διάνοιξης και των οδών Πλαστήρα – Χιλής η μόνη πρόβλεψη χρήσης είναι Ελεύθερος Χώρος - Αστικό Πράσινο και Αρχαιολογικός χώρος, εξαιρούμενης της πολυκατοικίας Μεντεκίδη.

Στην μελέτη του ΓΠΣ Καλαμαριάς¹⁰¹, πέρα από τις επισημάνσεις σχετικά με τα αρχαιολογικά προϊστορικά ευρήματα στο Κόδρα, επανειλημμένα αναφέρεται η πρόταση για τη «δημιουργία χώρων υπερτοπικής λειτουργίας πρασίνου και άλλων παρεμφερών δραστηριοτήτων αναψυχής».

Εικ. 62: Διάγραμμα Π-1.3.2 που συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 12122/2761/13-5-1999 «Τροποποίηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του Δήμου Καλαμαριάς (Ν. Θεσσαλονίκης)».

Στην ΥΑ του 1999 προβλέπεται οργάνωση του οικισμού μέσω 18 Πολεοδομικών Ενοτήτων (ΠΕ), διασπώντας την ΠΕ 17 σε δύο (ΠΕ 17 και ΠΕ 18). Τα μεγέθη (μέσος ΣΔ, πυκνότητα) των ΠΕ που περιβάλλουν το στρατόπεδο Κόδρα

¹⁰¹ Διεύθυνση Οικισμού Θεσσαλονίκης, ΥΠ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (1986) Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης, Δήμος Καλαμαριάς, Διεύθυνση Οικισμού Θεσσαλονίκης, σελ. 25, 53, 121 και 125.

δεν διαφοροποιούνται σε τίποτε. Το λεκτικό, στα πλαίσια της τροποποίησης των χρήσεων γης αναφέρει «Τον καθορισμό πολιτιστικών εγκαταστάσεων και χώρων αθλητισμού στην έκταση του στρατοπέδου Κόδρα μετά από ειδική μελέτη» (παρ. Α εδ. β').

Οι χρήσεις γης, στο αντίστοιχο διάγραμμα (Π-1.3.2.), στο τμήμα μεταξύ οδού Παπάγου και προτεινόμενης διάνοιξης, συνοψίζονται σε Περιαστικό Πράσινο, Χώροι Στάθμευσης εκτός οδού, Εκπαίδευση (Δημοτικό Σχολείο, Γυμνάσιο, Λύκειο, υφιστάμενα Νηπιαγωγεία και 2 Δημοτικά Σχολεία), Αθλητισμός (γήπεδο μπάσκετ, υφιστάμενο γήπεδο Απόλλωνα), Ιδιαίτερες Χρήσεις (χώροι στάθμευσης εκτός οδού).

Στο τμήμα μεταξύ προτεινόμενης διάνοιξης και οδών Πλαστήρα – Χιλής οι απεικονιζόμενες χρήσεις είναι: α) Ιδιαίτερες Χρήσεις (στρατόπεδο ΝΑΤΟ, χώροι στάθμευσης εκτός οδού), β) Περιαστικό Πράσινο – Αρχαιολογικός Χώρος, γ) Πολιτιστικές Λειτουργίες (διοικητική πολιτιστική εγκατάσταση υπερτοπικού χαρακτήρα, δύο μουσεία, κινηματογράφος, θέατρο, αίθουσα εκδηλώσεων), δ) Τουρισμός – Αναψυχή, ε) Αθλητισμός (κολυμβητήριο, γήπεδο μπάσκετ). Η πολυκατοικία Μεντεκίδη εξαιρείται και σ' αυτή την ρύθμιση.

Συγκρίνοντας τις ρυθμίσεις του ΓΠΣ του 87 μ' αυτές της τροποποίησης του 1999 καταλήγουμε σε σειρά διαπιστώσεων. Στο τμήμα μεταξύ οδού Παπάγου και προτεινόμενης διάνοιξης, πέραν της αύξησης του αριθμού των εγκαταστάσεων εκπαίδευσης, οι μόνες νέες χρήσεις σχετίζονται ουσιαστικά με τη στάθμευση. Αντίθετα στο τμήμα μεταξύ προτεινόμενης διάνοιξης και οδών Πλαστήρα – Χιλής προστίθενται οι χρήσεις που ακολουθούν:

- Στρατόπεδο ΝΑΤΟ (Ιδιαίτερες Χρήσεις)
- Τρεις χώροι στάθμευσης εκτός οδού (Ιδιαίτερες Χρήσεις)
- Διοικητική πολιτιστική εγκατάσταση υπερτοπικού χαρακτήρα (Πολιτιστικές Λειτουργίες)
- Δύο μουσεία (Πολιτιστικές Λειτουργίες)
- Κινηματογράφος (Πολιτιστικές Λειτουργίες)
- Θέατρο (Πολιτιστικές Λειτουργίες)
- Αίθουσα εκδηλώσεων (Πολιτιστικές Λειτουργίες)
- Τουρισμός – Αναψυχή
- Κολυμβητήριο (Αθλητισμός)
- Γήπεδο μπάσκετ (Αθλητισμός)

Στις 31-8-1999 προσφεύγουν στο Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) κατά της τροποποίησης του ΓΠΣ, στο μέρος που αφορά τις χρήσεις γης του Κόδρα, περίοικοι, ο Σύλλογος Κατιρλιωτών «Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος» και ο Σύλλογος «Μικρό Έμβολο 2000». Το Ε' Τμήμα του ΣτΕ εκδίδει την 288/2003¹⁰² απόφαση με την οποία «Ακυρώνει την υπ' αριθμ. 12122/2761/13-5-1999 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημ. Έργων (ΦΕΚ Δ 419), καθ' ό μέρος με αυτήν καθορίζονται οι χρήσεις γης στην περιοχή του στρατοπέδου Κόδρα».

Με την έκδοση της εν λόγω απόφασης επανέρχεται σε ισχύ στην περιοχή στρατοπέδου Κόδρα η ΥΑ του 87. Δηλαδή στο τμήμα μεταξύ οδού Παπάγου και προτεινόμενης διάνοιξης οι χρήσεις Ελεύθερος Χώρος - Αστικό Πράσινο, Εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό) και Αθλητισμός (γήπεδο μπάσκετ, γήπεδο Απόλλωνα). Τέλος στο τμήμα μεταξύ προτεινόμενης διάνοιξης και οδών Πλαστήρα –

¹⁰² Απόφαση του Ε' Τμήματος του ΣτΕ 288/2003 (προσφυγή 31-8-1999, συνεδρίαση 17-4-2002, διάσκεψη 21-6-2002, δημοσίευση απόφασης 5-2-2003)

Χιλής χρήση Ελεύθερος Χώρος - Αστικό Πράσινο και Αρχαιολογικός χώρος (εξαιρούμενης της πολυκατοικίας Μεντεκίδη).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το σκεπτικό του ΣτΕ και κυρίως οι αναφορές στο θεσμικό πλαίσιο, ειδικότερα στα παρακάτω:

1. Σύνταγμα της Ελλάδος – Αναθεώρηση 2001. Στο άρθρο 24 παράγραφος 1 προβλέπεται «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός» και στην παράγραφο 2 «η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στην ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι όροι διαβίωσης»
2. Ν. 1337/12-3-83. Στο άρθρο 2 προβλέπεται ότι το ΓΠΣ περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη γενική εκτίμηση των αναγκών των ΠΕ σε κοινόχρηστους χώρους, κοινωφελείς εξυπηρετήσεις κλπ. καθώς και τη γενική πρόταση πολεοδομικής οργανώσεως των ΠΕ, η οποία σε συνάρτηση με τις ανωτέρω ανάγκες αναφέρεται στις χρήσεις γης, τα κέντρα...την πυκνότητα και το μέσο ΣΔ. Στο άρθρο 6 καθορίζεται το περιεχόμενο της ΠΜ και ο καθορισμός στο συγκεκριμένο στάδιο των χρήσεων γης. Κατά πάγια νομολογία του ΣτΕ δεν αποκλείεται να καθορισθούν με το ΓΠΣ και συγκεκριμένες χρήσεις γης σε συγκεκριμένες περιοχές.
3. ΠΔ της 23-2-1987¹⁰³. Στο άρθρο 9 «περιεχόμενο ελεύθερων χώρων – αστικού πρασίνου» αναφέρεται ότι στις περιοχές αυτές επιτρέπονται μόνον αναψυκτήρια, αθλητικές εγκαταστάσεις, πολιτιστικά κτίρια και χώροι συνάθροισης κοινού.

Συσχετίζοντας τα παραπάνω, το ΣτΕ οριοθετεί ένα πάγιο πλαίσιο αναφοράς σύμφωνα με το οποίο: α) δεν επιτρέπεται η μείωση ή αλλαγή του κύριου προορισμού των χώρων πρασίνου, β) είναι ανεπίτρεπτη η de facto αναίρεση της λειτουργίας των χώρων πρασίνου με την πρόβλεψη εντός αυτών άλλων χρήσεων, επιτρεπομένων μόνων αυτών που υποβοηθούν την απόλαυση του πρασίνου από το κοινό, και γ) σαν τέτοιες θεωρούνται οι προβλεπόμενες από το άρθρο 9 του ΠΔ της 23-2-87 μόνο στο βαθμό και στην έκταση που δεν αναιρούν τη βασική πολεοδομική λειτουργία δηλαδή του πρασίνου.

Μετά την οριοθέτηση του παραπάνω πλαισίου, το σκεπτικό της απόφασης του ΣτΕ επανέρχεται στις επί μέρους πολεοδομικές ρυθμίσεις που σχετίζονται με το στρατόπεδο και σε όλα τα επίπεδα του σχεδιασμού.

Ξεκινά με την τροποποίηση του σχεδίου πόλεως, με το από 25-1-1983 ΠΔ (ΦΕΚ58 Δ), δια της οποίας η περιοχή του στρατοπέδου Κόδρα προβλέπεται ως Χώρος Πρασίνου. Ακολουθεί το ΡΣΘ στο οποίο αναφέρεται «Για την αναψυχή – ψυχαγωγία υπερτοπικής σημασίας: Δημιουργείται σύστημα μεγάλων υπερτοπικών πόλων αναψυχής, αθλητισμού και πολιτιστικών λειτουργιών που εξυπηρετούν ολόκληρη την έκταση της πόλης στο δάσος – πάρκο Κεδρινός λόφος (Σείτχ-Σού), στην περιοχή στρατοπέδου Κόδρα, ...»¹⁰⁴. Συνεχίζει με την ΥΑ του 1987 με την οποία εγκρίθηκε το ΓΠΣ. Εντοπίζει την γνωμοδότηση του Δασαρχείου Θεσσαλονίκης¹⁰⁵, στα πλαίσια της τροποποίησης του 99, όπου αναφέρεται ότι η συγκατάθεσή του δίδεται με την προϋπόθεση ότι θα διατηρηθεί ο κύριος χαρακτήρας του χώρου ως

¹⁰³ ΠΔ της 23-2-1987 «Κατηγορίες και περιεχόμενο χρήσεων γης» ΦΕΚ 166 Δ/6-3-1987

¹⁰⁴ Άρθ. 14 παρ. Α 3.1.5. εδ. ε του Ν. 1561/3-9-85 «Ρυθμιστικό σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 148 Α/6-9-1985

¹⁰⁵ Δασαρχείο Θεσσαλονίκης 5671/22-10-1997

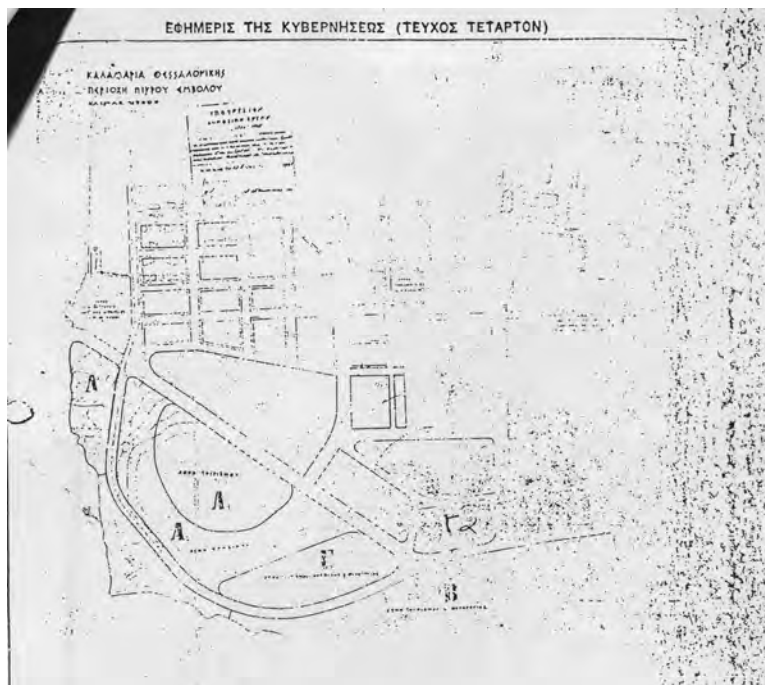
πρασίνου. Καταλήγει τέλος ότι, σε αντίθεση με το ΡΣΘ και το ΓΠΣ του 87 που διατήρησαν την κύρια χρήση της περιοχής ως πάρκου, δηλαδή χώρου πρασίνου με τις δυνατότητες και περιορισμούς που προαναφέρθηκαν, η τροποποίηση του 1999 πρόδηλα αποσκοπεί στη μεταβολή της βασικής πολεοδομικής λειτουργίας σε χώρο πολιτιστικών και αθλητικών χρήσεων, κρίνοντάς την παράνομη.

Με δεδομένη την απόφαση του ΣτΕ του 2003 και κυρίως του παραπάνω σκεπτικού της γίνεται αντιληπτό ότι, πέραν του γεγονότος της επαναφοράς σε ισχύ του ΓΠΣ του 1987 σ' ότι αφορά τις χρήσεις γης του στρατοπέδου Κόδρα, η όποια νέα απόπειρα αστικού σχεδιασμού και οργάνωσης του χώρου οφείλει να διαφυλάσσει την κύρια χρήση της περιοχής ως Ελεύθερου Χώρου – Αστικού Πρασίνου. Σ' ότι αφορά τις εγκαταστάσεις που γίνονται ανεκτές στο συγκεκριμένο χώρο (αναψυκτήρια, αθλητικές εγκαταστάσεις, πολιτιστικά κτίρια και χώροι συνάθροισης κοινού) απαιτείται η επιλογή τους αλλά και το μέγεθός τους αφ' ενός να μη μειώνει την επιφάνεια του χώρου πρασίνου και αφ' ετέρου να υποβοηθά την απόλαυση του πρασίνου από το κοινό.

Ρυμοτομικό Σχέδιο Καλαμαριάς (περιοχή Κόδρα)

Τμήμα της ευρύτερης περιοχής του στρατοπέδου εντάσσεται στο Σχέδιο Πόλης¹⁰⁶ με το από 29-5-26 Διάταγμα ΦΕΚ 178Α/2-7-26. Ακολουθεί το Διάταγμα 48786 της 26-10-1932 ΦΕΚ 384 Α/29-10-32. Εν συνεχεία εκδίδεται το ΒΔ της 21-7-1963 ΦΕΚ 149Δ/14-9-1963 που τροποποιείται με το ΒΔ 2163/24-4-1964 ΦΕΚ 62Δ/13-5-1964.

Το 1966, με το από 28-4-1966 ΒΔ ΦΕΚ 72Δ/9-5-66, εγκρίνεται η τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου και καθορίζονται οι Α1, Α2, Β, Γα, Γβ και Δ «ζώνες δομήσεως» εντός των οποίων ορίζονται αφ' ενός χρήσεις γης και αφ' ετέρου όροι και περιορισμοί δόμησης. Ειδικότερα:

Εικ. 63: Διάγραμμα που συνοδεύει το από 28-4-1966 ΒΔ.

- Στη ζώνη Α1 προβλέπονται τουριστικές εγκαταστάσεις που εξειδικεύονται σε ένα ξενοδοχείο, ένα δημοτικό θέατρο και ένα καζίνο.
- Στη ζώνη Α2, ζώνη πρασίνου, επιτρέπεται η ανέγερση δύο δημοτικών αναψυκτηρίων και ανοικτού κολυμβητηρίου.
- Στη ζώνη Β, με χρήσεις τουρισμού, αναψυχής και ψυχαγωγίας, επιτρέπεται η ανέγερση ξενοδοχείων, ξενώνων, λουτρικών εγκαταστάσεων, εστιατορίων, αναψυκτηρίων, αθλητικών εγκαταστάσεων κλπ. και καθορίζονται όροι δόμησης.
- Στη ζώνη Γα, επιτρέπεται η «ελευθέρα δόμησης δια κατασκευής οικιστικών μονάδων» και καθορίζονται όροι δόμησης.

¹⁰⁶ Χρονολογική εξέλιξη του Σχεδίου Πόλης του Δήμου Καλαμαριάς: 1926, 1928, 1930, 1931, 1932, 1934, 1939, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1965, 1966, 1967, 1969, 1970, 1972, 1976, 1978, 1979, 1981, 1983, 1987, 1988 και 1993.

- Στη ζώνη Γβ επιτρέπεται η ανέγερση ξενοδοχείων, ξενώνων, κινηματογράφων, λουτρικών εγκαταστάσεων, εστιατορίων, καταστημάτων, αναψυκτηρίων, παραθεριστικών μονάδων εν γένει, αθλητικών εγκαταστάσεων κλπ. και καθορίζονται όροι δόμησης.
- Στη ζώνη Δ, κοινόχρηστου πράσινου, απαγορεύεται κάθε δόμηση.

Το προαναφερθέν ΒΔ του 1966 τροποποιείται με το από 29-9-1977 ΠΔ ΦΕΚ 389Δ/19-10-1977, κυρίως σ' ότι αφορά τα ποσοστά κάλυψης στις ζώνες Γα και Γβ. Η πλήρης όμως ανατροπή του, ειδικά στο σημερινό χώρο του στρατοπέδου Κόδρα, επέρχεται το 1983.

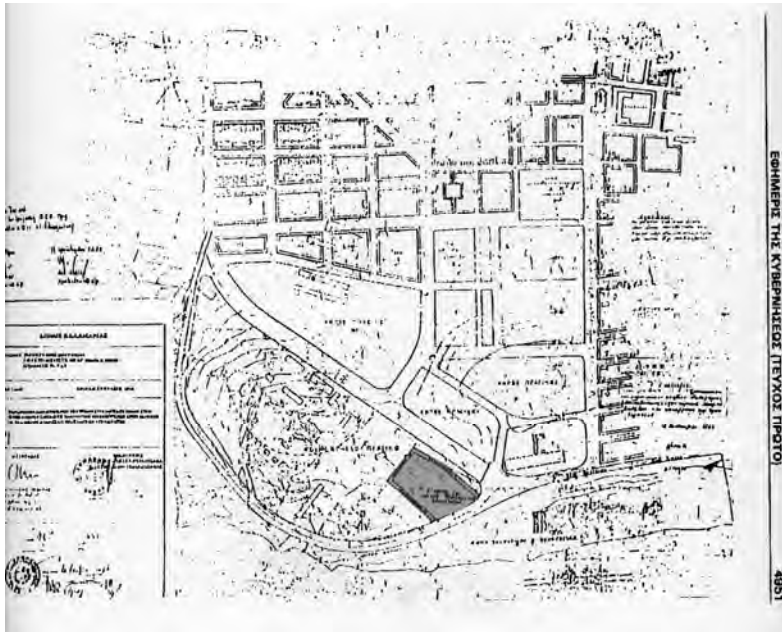
Με το ΠΔ της 25-1-1983 ΦΕΚ 58Δ/14-3-83 καταργούνται οι ζώνες δομήσεως Α1, Α2, και Γβ, οι χρήσεις γης και οι όροι δόμησης για τις ζώνες αυτές. Αντί αυτών χαρακτηρίζονται ως χώροι «κοινοχρήστου πρασίνου». Συνεπώς από το 83 οι χαρακτηρισμοί χώρων έχουν ως εξής: ΟΤ 2, ΟΤ 4, ΟΤ 107 «χώρος πρασίνου» και ΟΤ 5 «κοινόχρηστο πράσινο».

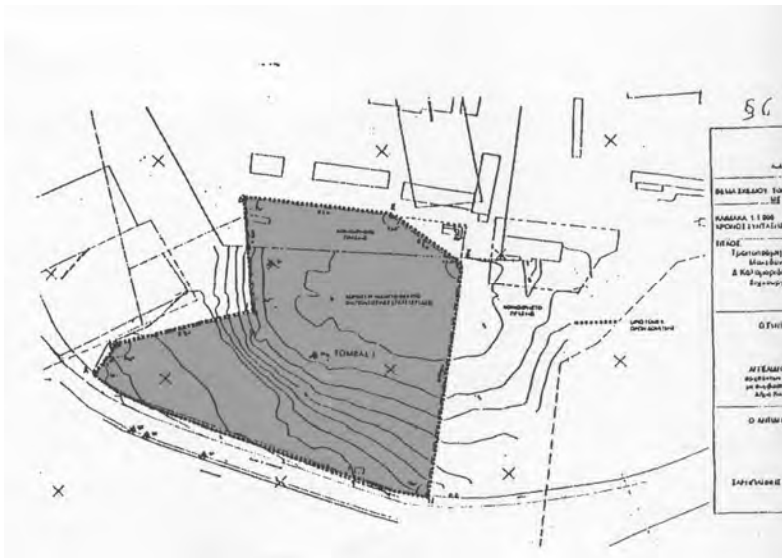
Εικ. 64: Διάγραμμα που συνοδεύει το από 25-1-1983 ΠΔ.

Με τον Ν. 2508/97¹⁰⁷, παράγραφοι 4 και 6 του άρθρου 31 καθορίζεται χώρος Μουσείου Προϊστορικών Αρχαιοτήτων, χώρος ανοικτού θεάτρου και αίθουσας πολιτιστικών εγκαταστάσεων, και όροι δόμησης.

¹⁰⁷ Ν. 2508/11-6-1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας» ΦΕΚ 124 Α/13-6-1997

Εικ. 65: Διάγραμμα που συνοδεύει την παράγραφο 4 του άρθρου 31 του Ν. 2508/13-6-97 με το οποίο καθορίζεται ο χώρος του Μουσείου. Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης.

Εικ. 66: Διάγραμμα που συνοδεύει την παράγραφο 6 του άρθρου 31 Ν. 2508/13-6-97 με το οποίο καθορίζεται ο χώρος ανοικτού θεάτρου και αίθουσας πολιτιστικών εγκαταστάσεων. Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης.

Ειδικότερα στο λεκτικό της παραγράφου 4 αναφέρεται ότι καθορίζεται α) στον κοινόχρηστο χώρο πρασίνου του Κόδρα, εντός του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου του Δ. Καλαμαριάς, χώρος Μουσείου Προϊστορικών Αρχαιοτήτων και πεζόδρομοι γύρω από αυτόν, β) Συντελεστής Δόμησης τέσσερα δέκατα (ΣΔ: 0,4), γ) ποσοστό κάλυψης 40% και δ) αριθμός ορόφων των ανεγερθησόμενων κτιρίων 2.

Επίσης προβλέπεται ελεύθερη τοποθέτηση των κτισμάτων του Μουσείου στον καθοριζόμενο χώρο

Αντίστοιχα στο λεκτικό της παραγράφου 6 αναφέρεται ότι καθορίζεται α) στον κοινόχρηστο χώρο πρασίνου του Κόδρα, εντός του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου του Δ. Καλαμαριάς, χώρος ανοικτού θεάτρου και αίθουσας πολιτιστικών εγκαταστάσεων, β) Συντελεστής Δόμησης δύο δέκατα (ΣΔ: 0,2), γ) ποσοστό κάλυψης 30% και δ) μέγιστο ύψος 7μ μη συμπεριλαμβανομένης της στέγης. Τέλος προβλέπεται ελεύθερη τοποθέτηση των κτισμάτων μετά από σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ) σε ελάχιστη απόσταση 5μ από τα όρια του χώρου και τη ρυμοτομική γραμμή της οδού Πλαστήρα.

Με τον Ν. 2947/2001¹⁰⁸, παράγραφος 15 του άρθρου 10, τροποποιείται εκ νέου το ρυμοτομικό σχέδιο του Δήμου Καλαμαριάς στο Κόδρα δημιουργώντας ουσιαστικά επί της Χιλής το ΟΤ 1 α με χρήση «Χώρος για ανέγερση Κολυμβητηρίου» και τους ακόλουθους όρους δόμησης: α) Αρτιότητα 4 στρέμματα, β) ελάχιστο πρόσωπο 10μ, γ) Συντελεστής Δόμησης 0,8 δ) Κάλυψη 70% και ε) ελεύθερη τοποθέτηση των κτισμάτων μετά από σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ) σε ελάχιστη απόσταση 5μ από τα όρια του χώρου (προκήπιο).

Εικ. 67: Διάγραμμα που συνοδεύει την παράγραφο 12 του άρθρου 10 του Ν. 2947/2001 με το οποίο καθορίζεται ο χώρος για ανέγερση ανοικτού κολυμβητηρίου.

Σύμφωνα την Δ/ση Πολεοδομίας Θεσσαλονίκης¹⁰⁹ αλλά και την Δ/ση Πολεοδομικού Σχεδιασμού – Τμήμα Α¹¹⁰ του ΥΠΕΚΑ οι παραπάνω ρυθμίσεις των Ν. 2508/97 και Ν. 2947/2001 έχουν ισχύ ρυμοτομικού σχεδίου.

Από την πρόβλεψη για κατασκευή Μουσείου Προϊστορικών Αρχαιοτήτων, ανοικτού θεάτρου και αίθουσας πολιτιστικών εγκαταστάσεων, και τέλος ανοικτού Κολυμβητηρίου υλοποιήθηκε μόνο το ανοικτό κολυμβητήριο (συνεργασία ΓΓΑ και Δήμου Καλαμαριάς).

¹⁰⁸ Ν. 2947 ΦΕΚ 228 Α/9-10-2001 «Θέματα Ολυμπιακής Φιλοξενίας, Ολυμπιακής Υποδομής και άλλες διατάξεις»

¹⁰⁹ Το με αρ. πρ. 29/35373/Ε.Ο.Α./8-10-2009 έγγραφο της Δ/σης Πολεοδομίας Θεσσαλονίκης

¹¹⁰ Το με αρ. πρ. 32846/13-11-2009 έγγραφο της Δ/σης Πολεοδομικού Σχεδιασμού – Τμήμα Α του ΥΠΕΚΑ

Εικ. 68: Το ανοικτό κολυμβητήριο επί της Χιλής. Λήψη από το εσωτερικό του στρατοπέδου Κόδρα.

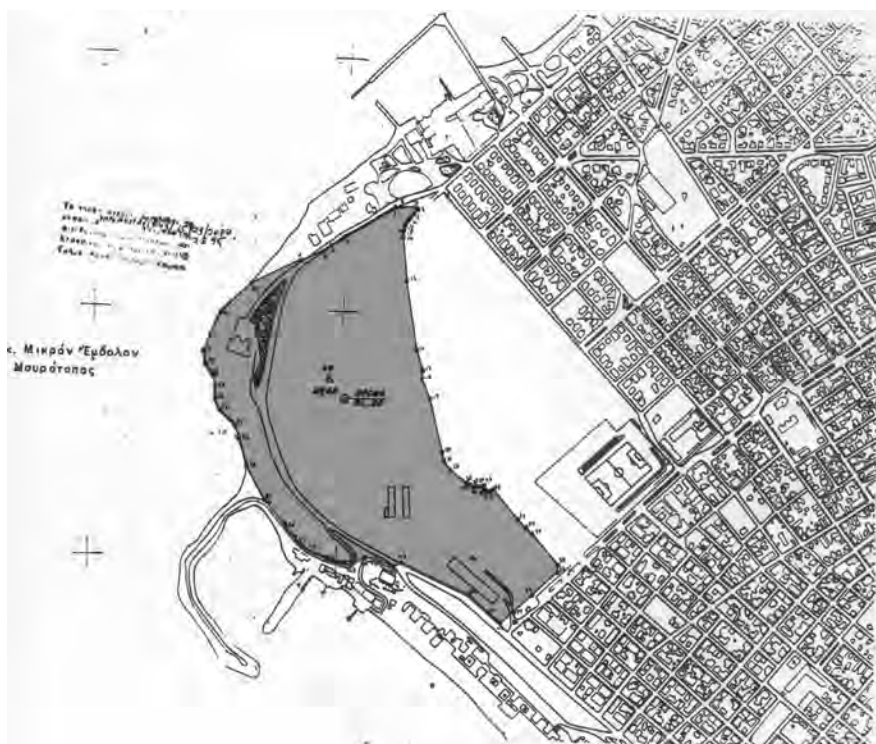
Εικ. 69: Το ανοικτό κολυμβητήριο επί της Χιλής. Λήψη από το εσωτερικό του στρατοπέδου Κόδρα.

Εικ. 70: Αριστερά το ανοικτό κολυμβητήριο επί της Χιλής, δεξιά διακρίνεται η πολυκατοικία Μεντεκίδη επί της Πλαστήρα. Λήψη από το εσωτερικό του στρατοπέδου Κόδρα.

Ρυθμίσεις του ΥΠΠΟ στο Κόδρα

Το Υπουργείο Πολιτισμού το 1995 χαρακτηρίζει τμήμα του στρατοπέδου Κόδρα ως «Αρχαιολογικό χώρο»¹¹¹. Στο λεκτικό της ΥΑ αναφέρεται ότι η κήρυξη κρίνεται «απαραίτητη αφ' ενός για την προστασία του αρχαίου οικισμού – πιθανότατα της Θέρμης και της νεκρόπολής της, αφ' ετέρου για να προχωρήσουν οι τεχνικές μελέτες και οι εργασίες κατασκευής του Μουσείου ενόψει του 1997».

Διάγραμμα 71: Συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/35723/2084/2-8-1995 με την οποία χαρακτηρίζεται ως «Αρχαιολογικός Χώρος». Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης.

Το 2005 το Υπουργείο Πολιτισμού χαρακτηρίζει το Κόδρα «ιστορικό τόπο»¹¹². Στη σχετική Υπουργική Απόφαση¹¹³ αιτιολογείται ο χαρακτηρισμός με αναφορές στο ότι α) στους αρχαίους χρόνους αποτελεί περιοχή οικήσεως των πρώτων πολιτισμάτων γύρω από τον Θερμαϊκό, β) από τον 19^ο αιώνα μέχρι το τέλος του 20^{ου} αποτελεί χώρο εγκατάστασης στρατιωτικών δυνάμεων και γ) διασώζονται κτίρια του στρατοπέδου, μαρτυρία του τρόπου οργάνωσης των στρατιωτικών εγκαταστάσεων στις παρυφές της πόλης.

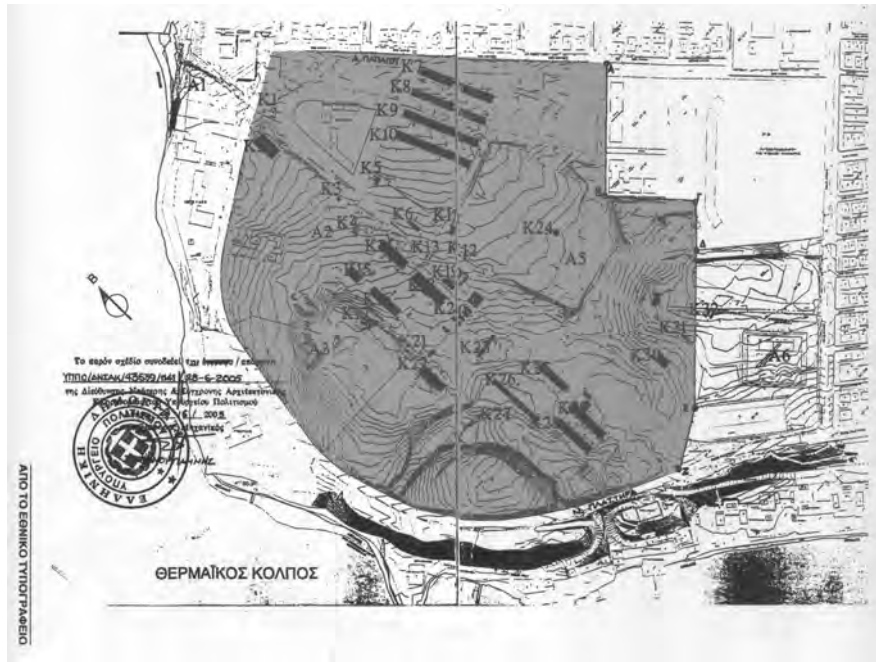
Η αιτιολόγηση ολοκληρώνεται με τη διαπίστωση ότι το Κόδρα αποτελεί «μία έκταση στην οποία περιλαμβάνονται μνημεία μεταγενέστερα του 1830, τα οποία εντάσσονται σε ένα ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον συνιστώντας έναν ομοιογενή και

¹¹¹ ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/35723/2084/2-8-1995 «Κήρυξη αρχαιολογικού χώρου στο πρώην στρατόπεδο Κόδρα στο Καραμπουρνάκι Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 727 Β/24-8-95

¹¹² Ένταξη στις ρυθμίσεις του άρθρου 6 παρ. 1β και 1γ του ν. 3028/2002

¹¹³ ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/43539/1141/28-6-2005 «περί χαρακτηρισμού ως ιστορικού τόπου του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 986 Β/14-7-2005

χαρακτηριστικό χώρο του οποίου η προστασία επιβάλλεται λόγω της εθνολογικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής και εν γένει ιστορικής σημασίας του».

Διάγραμμα 72: Συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/43539/1141/28-6-2005 με την οποία χαρακτηρίζεται ως «ιστορικός τόπος». Η σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης

Τόσο στο συνοδευτικό διάγραμμα όσο και στο λεκτικό, ως «ιστορικός τόπος» ορίζεται η περιοχή που περικλείεται Ν.Δ. και Δ. από την οδό Πλαστήρα μέχρι την συμβολή της με την οδό Παπάγου, στα Β.Α. από την οδό Παπάγου μέχρι τις κτιριακές εγκαταστάσεις των σχολείων και το γήπεδο του «Απόλλωνος» (σημείο Α) και στα Ν.Α. από τα σημεία Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ μέχρι τη συμβολή με την οδό Πλαστήρα (σημείο Ζ). Συνεπώς εκτός του χαρακτηρισμένου χώρου παραμένουν οι εκτάσεις όπου έχουν κατασκευασθεί τα σχολεία, το γήπεδο, το ανοικτό κολυμβητήριο και η πολυκατοικία «Μεντεκίδη».

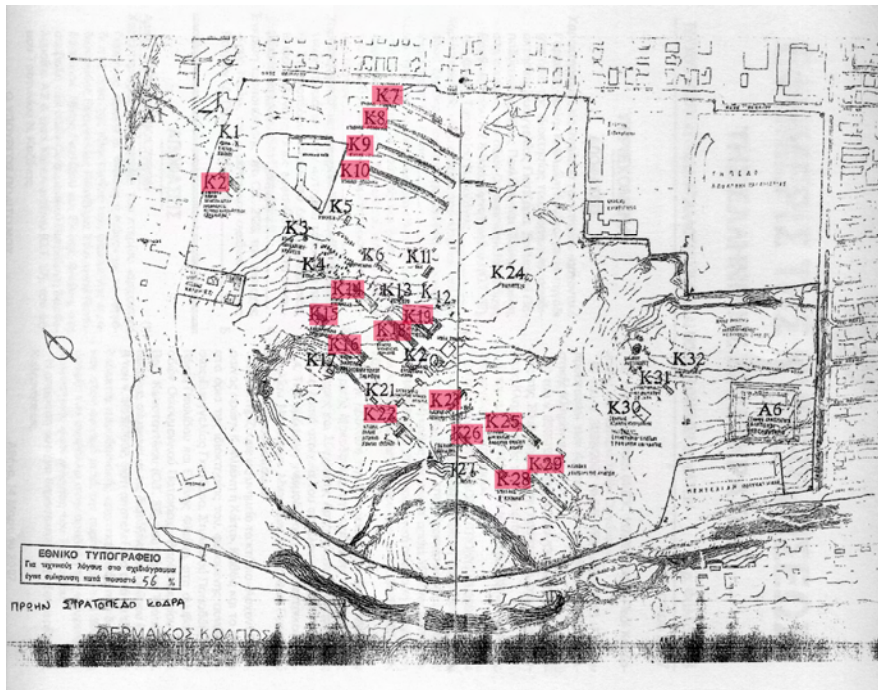
Το 2007 το Υπουργείο Πολιτισμού χαρακτηρίζει στο Κόδρα 16 στρατιωτικά κτίσματα ως «μνημεία»¹¹⁴. Στην σχετική Υπουργική Απόφαση¹¹⁵ εντάσσονται τα ακόλουθα κτίσματα 1) κτίριο Στρατωνισμού Κ2, 2) κτίριο Διοίκησης Κ14, 3) κτίριο Κέντρου Ψυχαγωγίας Μονάδας Κ18, 4) κτίριο Παλαιών Κοιτώνων Αγγλικής Σχολής Ιππικού Κ22, 5) κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ7, 6) κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ8, 7) κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ9, 8) κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ10, 9) κτίριο Αναρρωτηρίου του Προσωπικού Κ15, 10) κτίριο Διαχείρισης και Αποθήκης Υλικού ΜΟΜΑ Κ16, 11) κτίριο Εργαστηρίων Κ19, 12) κτίριο Διοικητικών Υπηρεσιών Κ23, 13) Γραφείο Διοίκησης και Θαλάμου Οπλιτών Κ25, 14) Πεταλωτήριο και Σχολή Πεταλωτών Κ26, 15) κτίριο Στάβλων Κ28 και 16) κτίριο Στάβλων Κ29.

Στην αιτιολόγηση αναφέρεται ότι τα ανωτέρω κτίσματα «είναι τυπικές και χαρακτηριστικές κατασκευές που είτε εξυπηρετούσαν τις βασικές λειτουργίες του

¹¹⁴ Ένταξη στις ρυθμίσεις του άρθρου 6 παρ. 1β και 1γ του ν. 3028/2002

¹¹⁵ Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/12336/321/14-3-2007 «περί χαρακτηρισμού ως μνημείων δεκαέξι (16) στρατιωτικών κτισμάτων στον ιστορικό τόπο του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 113 Α.Α.Π./28-3-2007

στρατοπέδου, είτε αποτελούσαν κτίσματα ειδικού προορισμού και αφετέρου είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα με την ιστορία του χώρου με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και ιστορική αξία».

Διάγραμμα 73: Συνοδεύει την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/12336/321/14-3-2007 με την οποία χαρακτηρίζονται 16 στρατιωτικά κτίσματα ως «μνημεία». Η έγχρωμη σκίαση προστέθηκε από τον συντάκτη της παρούσης

Πέρα από τα παραπάνω υπάρχει πρόβλεψη και για τις χρήσεις των κτισμάτων, δηλαδή αναφέρεται ότι «τα κτίρια θα στεγάσουν πολιτιστικές δραστηριότητες και συνοδευτικές υποστηρικτικές λειτουργίες και θα αποτελέσουν έναν πυρήνα πολιτισμού και περιβαλλοντικής αναβάθμισης της περιοχής».

Εικ. 74 : Κτίριο ΣτρατωνισμούΚ4.

Εικ. 75: Κτίριο Στρατωνισμού Κ2.

Εικ. 76: Κτίριο Διοίκησης Κ14.

Εικ. 79: Κτίριο Διοίκησης Κ14.

Εικ. 77: Κτίριο Διοίκησης Κ14.

Εικ. 80: Κτίριο Κέντρου Ψυχαγωγίας Μονάδας Κ18.

Εικ. 78: Κτίριο Διοίκησης Κ14.

Εικ. 81 : Κτίριο Κέντρου Ψυχαγωγίας Μονάδας Κ18

Εικ. 82: Κτίριο Παλαιών Κοιτώνων Αγγλικής Σχολής Ιππικού Κ22.

Εικ. 85: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ7.

Εικ. 83: Κτίριο Παλαιών Κοιτώνων Αγγλικής Σχολής Ιππικού Κ22.

Εικ. 86: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ8.

Εικ. 84: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ7.

Εικ. 87: Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ9.

Εικ. 88 : Κέλυφος κτιρίου Αποθηκών Κ10.

Εικ. 91: Κτίριο Διαχείρισης και Αποθήκης Υλικού ΜΟΜΑ Κ16.

Εικ. 89: Κτίριο Αναρρωτηρίου του Προσωπικού Κ15.

Εικ. 92: Κτίριο Διαχείρισης και Αποθήκης Υλικού ΜΟΜΑ Κ16.

Εικ. 90 : Κτίριο Διαχείρισης και Αποθήκης Υλικού ΜΟΜΑ Κ16 (λήψη 2009).

Εικ. 93: Κτίριο Εργαστηρίων Κ19.

Εικ. 94: Κτίριο Διοικητικών Υπηρεσιών Κ23.

Εικ. 97: Πεταλωτήριο και Σχολή Πεταλωτών Κ26.

Εικ. 95: Γραφείο Διοίκησης και Θαλάμου Οπλιτών Κ25.

Εικ. 98: Κτίριο Στάβλων Κ28.

Εικ. 96: Γραφείο Διοίκησης και Θαλάμου Οπλιτών Κ25.

Εικ. 99 : Κτίριο Στάβλων Κ29.

Ακολουθεί Υ.Α.¹¹⁶ το 2007 με την οποία το ΥΠΠΟ αποδέχεται την παραχώρηση των κτιρίων Κ9, Κ10 (κελύφη κτιρίων Αποθηκών), Κ25 (Γραφείο Διοίκησης και Θαλάμου Οπλιτών) και του περιβάλλοντα χώρου. Μετά το 18/8-1-2008 έγγραφο της ΚΕΔ, σύμφωνα με το οποίο το κτίσμα Κ25 δεν ανήκει στο Δημόσιο, ακολουθεί νέα ΥΑ¹¹⁷ του ΥΠΠΟ το 2009 με την οποία γίνεται αποδεκτή η παραχώρηση μόνο των Κ9, Κ10 και του περιβάλλοντα χώρου.

Πέραν των παραπάνω παραχωρήσεων ήδη η ΚΕΔ από το 1997 παραχωρεί κατά χρήση και αόριστο χρονικό διάστημα στο ΥΜΑΘ το κτίριο Διοίκησης (Κ14), προκειμένου να χρησιμοποιηθεί για τη στέγαση του Μουσείου χαρτών της Εθνικής Χαρτοθήκης (έγγραφο ΚΕΔ, αρ. πρωτ. 4883/558/19-6-1997). Τέλος Το 2008, ο Υπουργός Μακεδονίας Θράκης παραχωρεί κατά χρήση το Κ14 στην Εθνική Χαρτοθήκη¹¹⁸.

Συνδυάζοντας τις προαναφερθείσες ρυθμίσεις του ΥΠΠΟ στο Στρατόπεδο Κόδρα, με τις γενικότερες εξελίξεις στην Θεσσαλονίκη την αντίστοιχη περίοδο, καταλήγουμε σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Κατ' αρχήν της όποιας ρύθμισης του ΥΠΠΟ, τη δεκαετία του 1990, προηγείται τόσο η απόφαση επιλογής της πόλης ως «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 1997», όσο και η προκήρυξη Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών από το Δήμο Καλαμαριάς για το συγκεκριμένο χώρο (1994). Το ΥΠΠΟ ακολουθεί χαρακτηρίζοντας τμήμα του στρατοπέδου ως «Αρχαιολογικό χώρο» (1995) με σαφή αναφορά στην ανάγκη προώθησης των μελετών και των εργασιών κατασκευής του Μουσείου ενόψει της Πολιτιστικής. Με νόμο καθορίζονται σε κοινόχρηστους χώρους πρασίνου, χώροι Μουσείου - ανοιχτού θεάτρου - αίθουσας πολιτιστικών εγκαταστάσεων και ορίζονται οι όροι δόμησης (11-6-97).

Αντίθετα, οι ρυθμίσεις του ΥΠΠΟ, τη δεκαετία του 2000, φαίνεται να είναι ανεξάρτητες των παρεμβάσεων στην πόλη εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004. Όμως ο χαρακτηρισμός του Κόδρα ως «ιστορικός τόπος» τελείται μόλις το 2005, λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη τις ρυθμίσεις του Ν. 2947/2001¹¹⁹ για το ανοικτό κολυμβητήριο και μη περιλαμβάνοντας το συγκεκριμένο τμήμα του στρατοπέδου στο χαρακτηρισμό.

Πέραν των ανωτέρω δε θα πρέπει να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι οι ρυθμίσεις του ΥΠΠΟ της δεκαετίας του 1990 δίνουν την εντύπωση μιας κάποιας αποσπασματικότητας που δεν αποφεύγει αλλά αντίθετα ενισχύει την τάση διάσπασης του στρατοπέδου. Αντίθετα, οι ρυθμίσεις του 2000, πέραν της προφανούς επιστημονικής τεκμηρίωσης, τείνουν παράλληλα να ενισχύσουν την ενότητα της δομής του χώρου.

¹¹⁶ ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/110911/3047/7-12-2007 «περί αποδοχής παραχώρησης στο ΥΠΠΟ των χαρακτηρισμένων ως μνημείων κτιρίων Κ9 και Κ10 με τον περιβάλλοντα χώρο τους και του κτιρίου Κ25 με τον περιβάλλοντα χώρο του, που βρίσκονται στο πρώην στρατόπεδο Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης»

¹¹⁷ ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/31526/832/10-6-2009 «τροποποίηση της Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/110911/3047/7-12-2007 και αποδοχή της παραχώρησης στο ΥΠΠΟ των χαρακτηρισμένων ως μνημείων κτιρίων Κ9 και Κ10 με τον περιβάλλοντα χώρο τους με τα στοιχεία ΑΒΓΔΕΖΗΘΙΚΛΑ, που βρίσκονται στον ιστορικό τόπο του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης, φερόμενης ιδιοκτησίας του Δημοσίου».

¹¹⁸ ΥΑ ΥΜΑΘ/1149/8-2-2008, ΦΕΚ 73/25-2-2008

¹¹⁹ Παράγραφος 15 του άρθρου 10 του Ν. 2947 ΦΕΚ 228 Α/9-10-2001 «Θέματα Ολυμπιακής Φιλοξενείας, Ολυμπιακής Υποδομής και άλλες διατάξεις»

Στον αρχαιολογικό χώρο του στρατοπέδου διενεργούνται περιστασιακά ανασκαφές μικρής κλίμακας¹²⁰. Υπεύθυνος ανασκαφών είναι ο καθηγητής του ΑΠΘ Μ. Τιβέριος. Το 2009, λόγω έλλειψης χρηματοδότησης, η διάρκεια των ανασκαφών περιορίστηκε σε τέσσερες εβδομάδες (Ιούλιος). Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η αποκάλυψη ημιυπόγειας κυψελόμορφης κατασκευής (υπόσκαπτο). Τα ευρήματα οδηγούν σε διαπιστώσεις σχετικές με τις διατροφικές συνήθειες των κατοίκων αλλά και γενικότερα τις χρήσεις ανάλογων κτισμάτων κατά τον 7^ο πΧ αιώνα.

Εικ. 100 : Χώρος ανασκαφών στο Στρατόπεδο Κόδρα. Λήψη 2009.

Εικ. 101: Ανασκαφή Μ. Τιβέριου στο Κόδρα.

¹²⁰ Άρθρο στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία» της 9-3-2010 (enet.gr) με τίτλο «Περιορισμένες ανασκαφές στο Καραμπουρνάκι λόγω έλλειψης χρηματοδότησης»

Αρχιτεκτονικός Διαγωνισμός για το Κόδρα

Ο Δήμος Καλαμαριάς, με την 617/94 απόφαση του Δημοτικού του Συμβουλίου, προκηρύσσει Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό Ιδεών¹²¹ με θέμα «Αξιοποίηση του χώρου του πρώην στρατοπέδου Μακεδονομάχου Κόδρα».

Η έκταση της περιοχής που καλύπτει ο διαγωνισμός ορίζεται σε 350 στρ και περιλαμβάνει τόσο το Κόδρα όσο και την παραθαλάσσια λωρίδα. Δηλώνεται ότι αφ' ενός 50 στρ περίπου είναι ιδιοκτησίες και αφ' ετέρου στο ισχύων ρυμοτομικό ο χώρος προβλέπεται για τη δημιουργία πρασίνου.

Γίνεται αποδεκτό από το Δήμο το αίτημα του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Νίκης Γουλανδρή, για τη χωροθέτηση του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων Υγροτόπων στον εν λόγω χώρο και συναινεί στην παραχώρηση και αξιοποίηση δύο παλαιών κτιρίων για τη δημιουργία Μουσείου προς στέγαση των ανασκαφικών ευρημάτων.

Ακολουθούν οι στόχοι του διαγωνισμού και τα συμπληρωματικά στοιχεία που τέθηκαν υπόψη των διαγωνιζομένων, ειδικότερα:

- α) Ένταξη του χώρου στον πολεοδομικό ιστό της πόλης, αξιοποίηση και ανάδειξη του.
- β) Ανάδειξη της αρχαίας ελληνικής πόλης Αλίας Θέρμης (αρχαιολογικός χώρος).
Συμπληρωματικά στοιχεία: Έχει παραχωρηθεί έκταση 50 στρ. στο ΥΠΠΟ. Η ΙΣΤ Εφορία Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων έχει εκπονήσει προκαταρκτική μελέτη με προτάσεις «για την ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου της Τούμπας Καραμπουρνάκι και την ένταξη επαναχρησιμοποίηση των κτισμάτων των στάβλων...» και τίτλος μελέτης «Αρχαιολογικός χώρος και Μουσείο στο Καραμπουρνάκι». Η παραπάνω έκταση δεν περιλαμβάνεται στην προς μελέτη περιοχή. Οι μελετητές κρίνεται σκόπιμο να λάβουν υπ' όψη τους τις γενικές αρχές οργάνωσης της υπάρχουσας προκαταρκτικής μελέτης.
- γ) Λειτουργία Μουσείου Εκθεμάτων της ανασκαφικής έρευνας (παραχώρηση δύο κτιρίων).
- δ) Λειτουργία του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων Υγροτόπων σε υπάρχον κτίριο.
- ε) Χωροθέτηση ανοικτού θεάτρου 5.000 θέσεων περίπου
- στ) Ένταξη νέων λειτουργιών πολιτιστικού και αθλητικού ενδιαφέροντος. Θεμιτή η χρήση υφιστάμενων κτιρίων.
- ζ) Σεβασμός στο χαρακτήρα του φυσικού περιβάλλοντος, ώστε να αναδειχθεί σαν πνεύμονας πρασίνου για την πόλη, αλλά και σαν τόπος υπαίθριων δραστηριοτήτων.
- η) Ένταξη του υγρού στοιχείου στη γενικότερη οργάνωση του χώρου, καθώς αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του ευρύτερου περιβάλλοντος του γηπέδου και εν γένει της περιοχής. Ο τρόπος ένταξης του υγρού στοιχείου (ψυχαγωγικού ή αθλητικού χαρακτήρα) αφήνεται στην κρίση των διαγωνιζομένων.
- θ) Γενικότερα, η διαμόρφωση του χώρου, η προσαρμογή των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και η πρόταση νέων λειτουργιών, με στόχο την επαφή των κατοίκων της πόλης με το συγκεκριμένο φυσικό περιβάλλον και την κάλυψη πολιτιστικών, αθλητικών και κοινωνικών αναγκών.

Συμπληρωματικά στοιχεία: να ληφθούν υπ' όψη οι θέσεις και οι κατευθύνσεις του ΓΠΣ του 87

¹²¹ Θεσμικό Πλαίσιο Διαγωνισμού: Η Ε/27960/19665/1970 ΦΕΚ 684/Β/30-9-70 απόφαση του ΥΔΕ «περί εγκρίσεως προδιαγραφών περί Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών και όρων διενέργειας αυτών όπως διαμορφώθηκε με τις τροποποιητικές αποφάσεις του ΥΔΕ Ε/16164/807/1971 ΦΕΚ459/Β/71 και Ε/22734/970/5-7-1976 ΦΕΚ 887/Β/76

Αγία Κυθωνίας και θα συνοδεύεται από τη εξέλιξη.

- Επιδότηση του ΤΕΕ ότι σκαί το επάγγελμα και έχει οδία άσκησης επαγγελματίας.

- Απόδειξη κατάθεσης ποσού 15.000 δρχ., για εγγραφή στο Διαγωνισμό στον αρ. λον. 377 01 02 0528 04 Αγροτικής Τραπεζας Ελλάδος για τον «αρχιτεκτονικό διαγωνισμό προαξείων της Δημοτικής Φυλακής Χανίων».

Τελειότητα ημερομηνία παραλαβής από τον αγωνοθέτη των αιτήσεων εγγραφής, 20 ημέρες από τη δημοσίευση της τελευταίας προκήρυξης του διαγωνισμού στο Ενημ. Δελτίο του ΤΕΕ.

Η παραλαβή των στοιχείων συμμετοχής στο διαγωνισμό (τεύχος διακήρυξης, κτιριο-λογικό πρόγραμμα, διαγράμματα κλπ.) θα γίνει μέσα σε 10 ημέρες από τη λήξη παραλαβής αιτήσεων εγγραφής, από τη γραφείο της Δ/σης Τεχν. Υπηρεσιών Ν. Χανίων, οδός Σπάρτης και Δημοκρατίας.

Οι διαγωνιζόμενοι μπορούν να υποβάλουν έγγραφως τυχόν ερωτήματα για συμπληρωματικές πληροφορίες μέσα σε 20 ημέρες από την ημερομηνία λήξης αποστολής του τευχούς του διαγωνισμού.

Οι απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα θα αποσταλούν σε όλους όσους παράλαβαν τη διακήρυξη μέσα σε 10 ημέρες από τη λήξη της παραλαβής των ερωτημάτων.

Σε περίπτωση καθυστέρησης αποστολής των απαντήσεων πέραν των 15 ημερών παραινείται αντίστοιχα ο χρόνος παράδοσης των μελετών και τούτο θα ανακοινωθεί από τον αγωνοθέτη με το έγγραφο των απαντήσεων.

Για περισσότερες πληροφορίες οι ενδιαφερόμενοι θα απευθύνονται στην Κα Παπαμυελήκη τηλ. 52 422 Δ/ση Τεχν. Υπηρεσιών Ν. Χανίων από 8:30 πμ. μέχρι 10:00 πμ.

ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Ο Δήμος Καλαμαριάς προκηρύσσει πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό ιδεών με θέμα: «Αξιοποίηση του χώρου του πρώην στρατοπέδου Μοσχοδονομάχου Κόδρα».

Αντικείμενο του διαγωνισμού είναι η υποβολή προτάσεων και η διερεύνηση επιθεμάτων που αφορούν την ένταξη στον ιστορικό τοπογραφικό συγκροτήματος του Δήμου Καλαμαριάς και της ειδικότερης περιοχής Θεσσαλονίκης, του χώρου του πρώην στρατοπέδου Μοσχοδονομάχου Κόδρα, καθώς και την καλύτερη δυνατή αλληλόπλευρη των χρήσεων - απαρχαίων και προτεινόμενων - στον ίδιο χώρο. Στόχος του διαγωνισμού είναι η αναδείξει του φυσικού περιβάλλοντος και των υπαρχόντων κτισμάτων του πρώην στρατοπέδου και η προσφορά του στους κατοίκους της πόλης σε οργανωμένη μορφή για αναψυχή, πολιτιστικές και αθλητικές χρήσεις.

Στο διαγωνισμό μπορούν να συμμετάσχουν όλοι οι αρχιτέκτονες, διπλωματούχοι ΕΜΠ ή Πολυτεχνικής Σχολής Θεσσαλονίκης ή ισότιμων Σχολών αλλοδαπής, μέλη του ΤΕΕ.

ΤΕΕ και οι προς αυτούς εξουσιοδοτούμενοι, επίσημοι μέλη του ΤΕΕ.

Η προθεσμία υποβολής των μελετών ορίζεται σε ομότιμο (80) ημερολογιακές ημέρες και αρχίζει από την επόμενη ημέρα της τελευταίας δημοσίευσης της περιληπτικής προκήρυξης στο ΒΔ του ΤΕΕ.

Θα απονεμηθούν πέντε (5) χρηματικά βραβεία:

- 1ο - 4.000.000 δρχ.
- 2ο - 2.000.000 δρχ.
- 3ο - 1.200.000 δρχ.
- 4ο - 800.000 δρχ.
- 5ο - 600.000 δρχ.

Επιπλέον θα εξαγοραστούν έως τρεις μελέτες αντί του ποσού 300.000 δρχ. η καθεμία.

Αντίγραφο της αναλυτικής προκήρυξης και των προδιαγραφών του διαγωνισμού μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να παραλάβουν τις εργάσιμες ημέρες και κατά τις ώρες 9.00-14.00 από το Δημοτικό Μέγαρο Καλαμαριάς, στα γραφεία της Τεχνικής Υπηρεσίας, (οδός Μεταμορφώσεως 7, ΤΚ 551 32, Θεσσαλονίκη, τηλ. 451-695, 455-676, όμιλος Κα Δένη Ε.).

Οι διαγωνιζόμενοι μπορούν να υποβάλουν έγγραφως τυχόν ερωτήματα για συμπληρωματικές πληροφορίες εντός είκοσι (20) ημερών από την τελευταία δημοσίευση της προκήρυξης του διαγωνισμού στο ΒΔ του ΤΕΕ (Δήμος Καλαμαριάς, Μεταμορφώσεως 7, ΤΚ 551 32, Θεσσαλονίκη, ύποψη Κας Δένη Ε.).

Οι απαντήσεις θα αποσταλούν σε όλους όσους θα έχουν παραλάβει αντίγραφο της προκήρυξης, σε (10) ημέρες από τη λήξη της παραπάνω προθεσμίας.

ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ & ΕΡΓΟΛΗΠΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

Προκήρυξη Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού για τη σύνταξη Αρχιτεκτονικής Μελέτης Προαξείων του Κτιρίου των Κεντρικών Γραφείων του ΤΣΜΕΔΕ στην Αθήνα.

Περίληψη

Το ΤΣΜΕΔΕ προκηρύσσει Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό για τη σύνταξη Αρχιτεκτονικής μελέτης προαξείων για το κτίριο των γραφείων του που προβλέπεται να ανεγερθεί σε ιδιοκτησία ομίλου, το οποίο βρίσκεται επί της οδού Π. Πατρών Γερμανιάς 5, στην Αθήνα επί της Πλ. Κλαυθιάδων.

Στον Διαγωνισμό μπορούν να συμμετάσχουν αρχιτέκτονες διπλωματούχοι ΕΜΠ, ή Πολυτεχνικής Σχολής Θεσσαλονίκης, ή ισότιμων σχολών αλλοδαπής, μέλη του ΤΕΕ και οι προς αυτούς εξουσιοδοτούμενοι επίσης μέλη του ΤΕΕ.

Η προθεσμία υποβολής των μελετών ορίζεται σε εκατόν είκοσι (120) ημερολογιακές ημέρες και αρχίζει από την επόμενη ημέρα

της τελευταίας δημοσίευσης της περιληπτικής προκήρυξης στο Ενημερωτικό Δελτίο του ΤΕΕ.

Προβλέπεται η απονομή πέντε (5) χρηματικών βραβείων, όπως παρακάτω:

- Βραβεία Ποσά
- Α' 5.000.000
- Β' 4.000.000
- Γ' 2.900.000
- Δ' 2.400.000
- Ε' 1.900.000

Πέραν των βραβείων η επιτροπή δύναται να προτείνει με την έγκριση του αγωνοθέτη την εξαγορά μέχρι τριών μελετών αντί του ποσού των 500.000 δρχ. εκάστη.

Η παραλαβή των στοιχείων συμμετοχής στο διαγωνισμό (τεύχος διακήρυξης, κτιριο-λογικό πρόγραμμα, τοπογραφικά διαγράμματα κλπ.) θα γίνεται από τα γραφεία του ΤΣΜΕΔΕ στην Αθήνα, οδός Κολοκοτρώνη 4, Πληροφορίες: κ. Ε. Λουδοβίκου τηλ. 3311.159, 3311.160.

Οι διαγωνιζόμενοι μπορούν να υποβάλουν έγγραφως τυχόν ερωτήματα για συμπληρωματικές πληροφορίες μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από την τελευταία δημοσίευση της προκήρυξης του διαγωνισμού στο Ενημερωτικό Δελτίο του ΤΕΕ. Οι απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα θα αποσταλούν σε όλους όσους παραλάβουν τη διακήρυξη του διαγωνισμού, μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από τη λήξη της πιο πάνω προθεσμίας.

Σε περίπτωση καθυστέρησης αποστολής των απαντήσεων πέραν των δέκα (10) ημερών παραινείται αντίστοιχα ο χρόνος παράδοσης και τούτο θα ανακοινωθεί από τον αγωνοθέτη με το έγγραφο των απαντήσεων.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

1. Το Νομαρχιακό Ταμείο Καστοριάς, προκειμένου να ανοθεσει την εκπόνηση της μελέτης «Πρόξη εφαρμογής πολεοδομικής μελέτης επέκτασης του σχεδίου οικισμού Καλασκυθού Μεσοποταμίας Καστοριάς», καλεί κάθε ενδιαφερόμενο μελετητή ή γραφείο μελετών, να εκδηλώσει ενδιαφέρον με σχετική αίτηση προς το Νομαρχιακό Ταμείο Καστοριάς (Διεύθυνση, όροφ. 2ος Καστοριά - 52100) μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) ημερών από τη δημοσίευση της πρόσκλησης αυτής στο Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ.

2. Η αμοιβή της μελέτης προκηρύσσεται στο ποσό των 4.500.000 δρχ. με χρηματοδότηση Νομαρχιακού Ταμείου. Η ανάθεσή της θα γίνει με απευθείας επιλογή, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 7 του άρθρου 11 του Ν. 716/77 και την απόφαση του υπουργού ΠΕΧ/ΔΔ αρ. πρωτ. οικ. 72814/6631/5-8-94.

Η εκπόνησή της θα γίνει σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές και το τιμολόγιο, που εγκρίθηκαν με την υπ' αριθμ.

Εικ. 102: Δημοσίευση προκήρυξης του Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών στο Ενημερωτικό Δελτίο του ΤΕΕ.

Από το τοπογραφικό 1/1.000, που έδωσε ο Δήμος στους διαγωνιζόμενους, προκύπτει ότι τα κτίσματα για τα οποία η ΙΣΤ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων έχει εκπονήσει μελέτη επαναχρησιμοποίησης ως Μουσείο είναι το Κ28 και το Κ29 κτίριο Στάβλων. Επίσης το προοριζόμενο κτίσμα για τη λειτουργία του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων Υγροτόπων είναι το κτίριο Παλαιών Κοιτώνων Αγγλικής Σχολής Ιππικού Κ22.

Τα αποτελέσματα του Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών, μετά την αξιολόγηση των 20 μελετών που υποβλήθηκαν, έχουν ως εξής:

- 1^ο Βραβείο
- Μελετητές: Γιώργος Ζωίδης, Στυλιανή Λαφάκη - Ζωΐδη, Κυριακή Ουδατζή

Συνεργάτες: Δημήτρης Παπανίκος, Ροδόπη Τσουμπανά

Εικ. 103: Πρώτο βραβείο του Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών «Αξιοποίηση του χώρου του πρώην στρατοπέδου Μακεδονομάχου Κόδρα», Ιανουάριος 1995

2^ο Βραβείο

Μελετητής: Φώτης Τσακμάκης

Συνεργάτης: Μαρία Ανανιάδου - Τζημοπούλου

3^ο Βραβείο

Μελετητές: Ευδοξία Γεωργιάδου, Μαρία Λιλιμπάκη, Ρούλα Τσιάτση

4^ο Βραβείο

Μελετητές: Νίκος Καλογήρου, Κώστας Οικονόμου, Γιάννης Χατζηγώγας

Ειδικό Σύμβουλο: Νικόλαος Νικονάνος, Σπύρος Βούγιας

Ειδικό Συνεργάτες: Άννα Δασοπούλου, Ντίνος Σπυριδωνίδης

Συνεργάτες: Μαρία Αγκούτογλου, Χρήστος Δαλαμάγκας, Κώστας Μπακόλας, Άννα Πουγαρίδου, Βαγγέλης Σκαρλάτος

5^ο Βραβείο

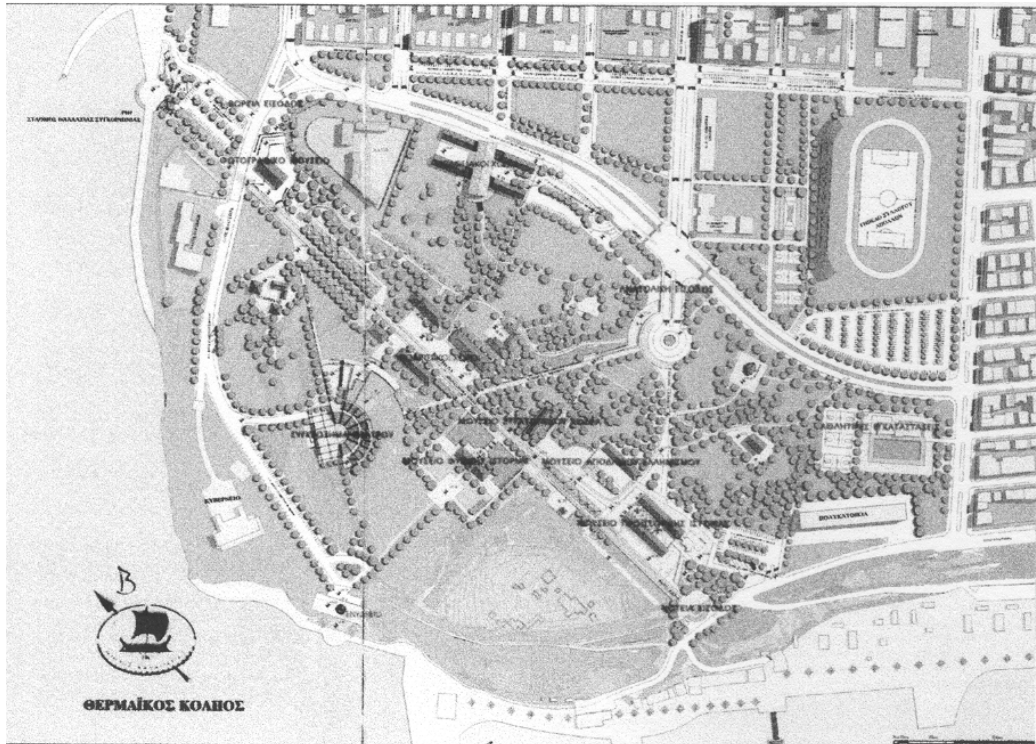
Μελετητές: Ελένη Σέμση – Ραΐδου, Ισίδωρος Σέμσης

Συνεργάτες: Σοφία Χαλκίδου, Δημήτριος Κολλιάκος, Δημήτρης Ραΐδης

Και εξαγορά τεσσάρων μελετών

Το πρώτο βραβείο αποτελεί την βάση για την εκπόνηση «Οριστικής μελέτης οργάνωσης του χώρου πρώην Στρατοπέδου Μακεδονομάχου Κόδρα»¹²² από τους βραβευθέντες με το Α΄ βραβείο.

¹²² ΥΠΠΟ/ΑΠΧ/Α1/Φ16/56698/3379 ΑΡ.8 της /19-11-97 εγκρίθηκαν με παρατηρήσεις από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (ΚΑΣ) όλες οι προβλέψεις των προηγούμενων σταδίων της μελέτης

Εικ. 104: Οριστική μελέτη οργάνωσης του χώρου του Κόδρα από τους βραβευθέντες με το Α΄ βραβείο του Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών.

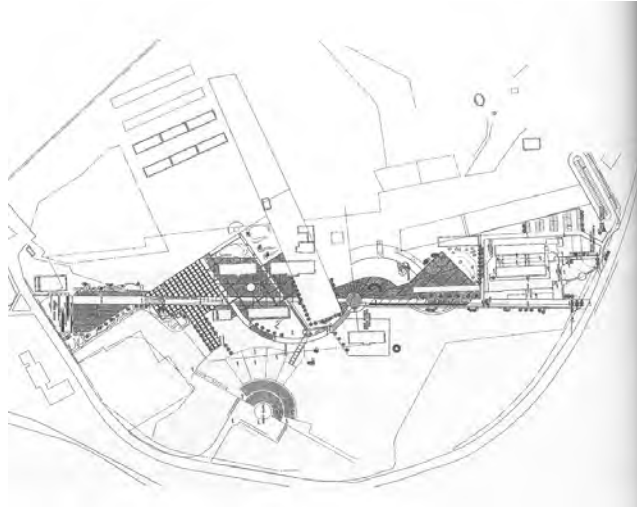
Εκπονούνται μέσω του "Όργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Θεσσαλονίκη 1997" και χρηματοδότηση του ΥΠΕΧΩΔΕ¹²³ οι μελέτες που ακολουθούν:

- α) Ανάπλαση του Τοπίου
- β) Ανασχεδιασμός Στρατιωτικών Αποθηκών σε Μουσείο Προϊστορικών Αρχαιοτήτων
- γ) Υπαίθριο Θέατρο 2.500 Θέσεων και Θεατρική Αίθουσα 500 Θέσεων

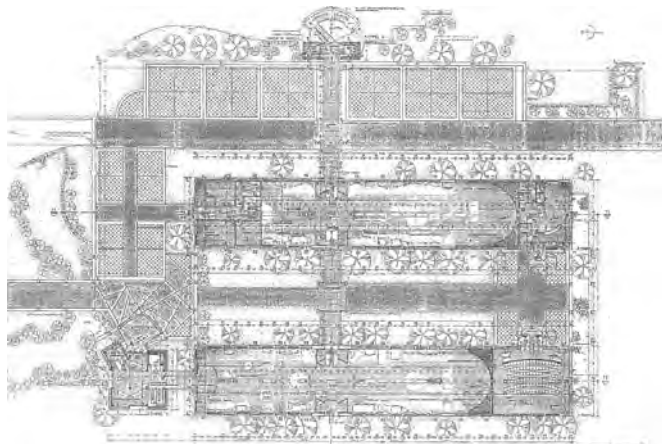
Η ακύρωση, με την απόφαση του ΣτΕ 288/2003, της Απόφασης 12122/2761/13-5-1999 του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ ΦΕΚ Δ 419 καθ' ό μέρος με αυτήν καθορίζονται οι χρήσεις γης στην περιοχή του Κόδρα, ανατρέπει πλήρως τόσο το σχεδιασμό που προκύπτει από τον Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό όσο και τις μελέτες του ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 97.

Τέλος, η έκδοση της ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/43539/1141/28-6-2005 με την οποία το Κόδρα χαρακτηρίζεται ως «ιστορικός τόπος» και κυρίως η έκδοση της ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/12336/321/14-3-2007 με την οποία χαρακτηρίζονται 16 στρατιωτικά κτίσματα ως «μνημεία» μεταξύ αυτών και των Κ7 - Κ8, ανατρέπει και το Ρυμοτομικό Σχέδιο του 83.

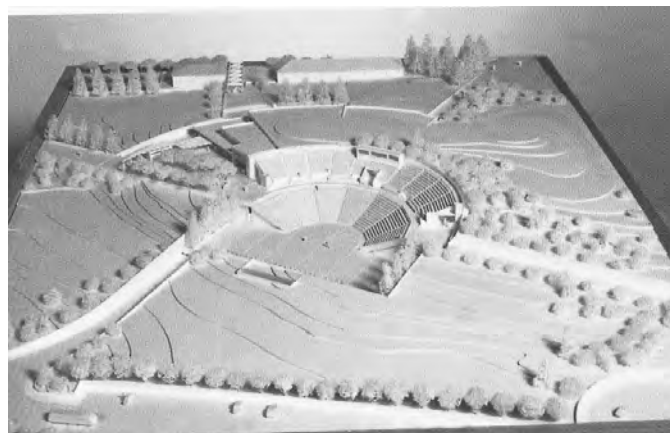
¹²³ Μελέτη ανάπλασης του Τοπίου 252 εκ. δρχ. Μελέτη για το Μουσείο Προϊστορικών Αρχαιοτήτων 155 εκ. δρχ. Μελέτη για Υπαίθριο Θέατρο και Θεατρική Αίθουσα 154 εκ δρχ. Παπαδόπουλος, 2001, σελ. 148-155

Εικ. 105 : Μελέτη Ανάπλασης του Τοπίου (ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 97).

Εικ. 106: Μελέτη Ανασχεδιασμός Στρατιωτικών Αποθηκών σε Μουσείο Προϊστορικών Αρχαιοτήτων (ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 97).

Εικ. 107: Μακέτα Μελέτης Υπαίθριο Θέατρο και Θεατρική Αίθουσα (ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 97).

Απόψεις του Δήμου Καλαμαριάς και των Συλλόγων

Ο Δήμος Καλαμαριάς, όπως καταγράφεται σε σχετικό Ενημερωτικό Σημείωμά¹²⁴ του, θεωρεί ότι έχει αναλάβει τις ευθύνες του και τις απαραίτητες πρωτοβουλίες για το σχεδιασμό και τη διαφύλαξη του χώρου. Βεβαιώνει ότι «ο ρόλος του και στο μέλλον θα είναι καθοριστικός για την εξασφάλιση του δημόσιου χαρακτήρα, την υλοποίηση και τη διαχείριση του υπερτοπικού πάρκου».

Αιτείται, λόγω ακριβώς του υπερτοπικού χαρακτήρα του πάρκου και του οικονομικού μεγέθους των επεμβάσεων, τη συστράτευση όλων των φορέων της Θεσσαλονίκης αλλά και της Κεντρικής Διοίκησης για την υλοποίηση του σχεδίου. Προτείνει τις ενέργειες που ακολουθούν:

- Απαλλοτρίωση – αποζημίωση με δημόσια δαπάνη των ιδιοκτησιών που βρίσκονται διάσπαρτες στο χώρο του στρατοπέδου
- Νομοθετική κατοχύρωση των διατηρητέων κτισμάτων και του προβλεπόμενου οριστικού σχεδιασμού στο ισχύον σχέδιο πόλης.
- Δημιουργία φορέα υλοποίησης του έργου
- Σύνταξη οικονομοτεχνικής και διαχειριστικής μελέτης του υπερτοπικού πάρκου.

Στα μετέπειτα Ενημερωτικά Σημειώματά¹²⁵ του το βάρος των προτάσεων μετατίθεται στην υπογραφή προγραμματικής σύμβασης μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων (ΚΕΔ, ΥΠΠΟ, ΥΜΑΘ, Δήμος Καλαμαριάς), στην οποία να καθορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του κάθε συμβαλλόμενου με τις αντίστοιχες πιστώσεις.

Καταλήγει ότι μόνο ακολουθώντας αυτήν την πορεία θα γίνει δυνατή η αναστροφή της εικόνας της εγκατάλειψης και «το στρατόπεδο Κόδρα θα αποκτήσει τα χαρακτηριστικά ενός ιστορικού τόπου με διάσπαρτα μνημεία σε ένα χώρο πρασίνου».

Παρατηρώντας τις θέσεις που προωθεί ο Δήμος Καλαμαριάς για το Κόδρα τις τελευταίες δεκαετίες επιβεβαιώνεται το έμπρακτο ενδιαφέρον που επιδεικνύει για τη διαφύλαξη του δημόσιου χαρακτήρα του χώρου και την αξιοποίησή του προς όφελος των δημοτών του.

Πρωτοστατεί στην προσπάθεια για απομάκρυνση των στρατιωτικών εγκαταστάσεων. Εμπλέκεται σε δικαστικό αγώνα με τους φερόμενους ως ιδιοκτήτες και αναγνωρίζει κάποιους μόνο μετά την έκδοση τελεσίδικων αποφάσεων στο ανώτατο δυνατό επίπεδο.

Θωρακίζει θεσμικά το χώρο μέσω του πλέγματος των ρυθμίσεων που καλύπτουν την περιοχή (πολεοδομικές από το ΥΠΕΧΩΔΕ και χαρακτηρισμοί από το ΥΠΠΟ). Αντιμετωπίζει τις ορέξεις του Αυτόνομου Οικοδομικού Οργανισμού Αξιοματικών (ΑΟΟΑ) και αυτές του Οικοδομικού Συνεταιρισμού Δημοσίων

¹²⁴ «Ενημερωτικό Σημείωμα για το χώρο του πρώην Στρατοπέδου Μακεδονομάχου Κόδρα Δήμου Καλαμαριάς Θεσσαλονίκης» του Δημάρχου Καλαμαριάς Χριστόδουλου Οικονομίδη της 23-2-2007 προς τον Υπουργό Πολιτισμού Γιώργο Βουλγαράκη

¹²⁵ «Ενημερωτικό Σημείωμα για το Στρατόπεδο Κόδρα, Καθεστώς προστασίας – Πρόταση διαχείρισης» του Δημάρχου Καλαμαριάς κ. Χριστόδουλου Οικονομίδη της 18-4-2008 προς τον Υπουργό Μακεδονίας – Θράκης κ. Μαργαρίτη Τζίμα. Συντάκτης Δημοσθένης Σαρηγιάννης Κείμενο με τίτλο «Στρατόπεδο Κόδρα: Και τώρα τι» του Αντιδημάρχου Καλαμαριάς κ. Δημοσθένη Σαρηγιάννη της 27-6-2008

Υπαλλήλων Γραφείου Διαχείρισεως Ανταλλαξιμού Περιουσίας (ΔΑΠ) Θεσσαλονίκης.

Προκηρύσσει Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό το 94. Προσπαθεί να εκμεταλλευθεί τη συγκυρία της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας του 97 και των Ολυμπιακών του 2004 για να συνταχθούν οι μελέτες των παρεμβάσεων που προκύπτουν από τον Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό.

Αποδέχεται, έστω και με δυσαρέσκεια, την αλλαγή κατεύθυνσης που προκαλείται στο σχεδιασμό του Κόδρα από την απόφαση 288/2003 του ΣτΕ, παρ' ότι ανατρέπονται προσπάθειες δεκαετίας, προτείνοντας διαδικασίες για την υλοποίηση του νέου στόχου που εύστοχα συνοψίζει ως «ιστορικό τόπο με διάσπαρτα μνημεία σε έναν χώρο πρασίνου».

Ερωτήματα προκαλεί η αποφυγή εμπλοκής από το Δήμο του ΟΡΘΕ και δι' αυτού του ΥΠΕΚΑ που μέχρι σήμερα θεσμικά είναι ο μόνος που μπορεί να συντονίσει μία μητροπολιτικού επιπέδου προσπάθεια που μπορεί να καταλήξει σε συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων.

Ιδιαίτερη αναφορά οφείλεται στο ρόλο των οργανωμένων κατοίκων και κυρίως στον Σύλλογο Κατιρλιωτών «Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος» και στον Σύλλογο «Μικρό Έμβολο 2000». Με το πάθος τους για την προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς αγωνίζονται και δικαστικά για το χαρακτήρα του Κόδρα ως πυρήνα αστικού πρασίνου. Με τη δικαίωσή τους αποτρέπουν την αναίρεση του κύριου χαρακτήρα του χώρου που προκαλείται από τις κατευθύνσεις του Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού και την απόπειρα θεσμικής κάλυψη μέσω του ΓΠΣ του 1999.

Η επιτυχία των οργανώσεων των κατοίκων της Καλαμαριάς αναδεικνύει το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν αντίστοιχες κινήσεις πολιτών στο πολεοδομικό γίγνεσθαι. Η παλιότερη σύγκρουση Διοίκησης – Αυτοδιοίκησης, μεταφέρεται στο επίπεδο Αυτοδιοίκηση – Κινήσεις Πολιτών. Οι συγκρούσεις θα μπορούσαν να αποφευχθούν ή τουλάχιστον να αμβλυνθούν με την ουσιαστική ένταξη των δράσεων στις αρχές της AGENDA 21 για τη βιώσιμη ανάπτυξη και ειδικότερα στη δημιουργία συμμετοχικών άτυπων δομών στα πλαίσια της Τοπικής Βιώσιμης Ανάπτυξης¹²⁶.

¹²⁶ http://www.e-ecology.gr/DiscView.asp?mid=157&forum_id=20&http://www.minenv.gr/1/11/113/11301/g1130112.html

Πρόταση Θεσμικών Ρυθμίσεων και Επιχειρησιακός Προγραμματισμός

Όπως αναφέρεται αναλυτικά στο κεφάλαιο «ΓΠΣ Δήμου Καλαμαριάς και Στρατόπεδο Κόδρα», μετά την απόφαση του ΣτΕ¹²⁷, επανέρχονται ουσιαστικά οι χρήσεις του ΓΠΣ του 87¹²⁸ στην περιοχή του στρατοπέδου.

Αντίστοιχα στο κεφάλαιο «Ρυθμίσεις του ΥΠΠΟ στο Κόδρα» καταγράφεται ο χαρακτηρισμός τμήματος του στρατοπέδου Κόδρα ως «Αρχαιολογικός χώρος»¹²⁹ το 1995, και ο χαρακτηρισμός σχεδόν του συνόλου του στρατοπέδου ως «ιστορικός τόπος»¹³⁰ το 2005. Τέλος ακολουθεί ο χαρακτηρισμός 16 στρατιωτικών κτισμάτων ως «μνημεία»¹³¹ το 2007.

Συσχετίζοντας την απόφαση του ΣτΕ και κυρίως το σκεπτικό της, με τις λοιπές ρυθμίσεις του 1997 (καθορισμός χώρου Μουσείου Προϊστορικών Αρχαιοτήτων, χώρου ανοικτού θεάτρου - αίθουσας πολιτιστικών εγκαταστάσεων και όρων δόμησης¹³²) καθίσταται ιδιαίτερα αμφίβολο κατά πόσο οι ρυθμίσεις αυτές μπορούν να επιβιώσουν μιας προσφυγής στο ΣτΕ¹³³. Πάντως προς το παρόν, χωρίς να έχουν καταργηθεί, παραμένουν ανενεργές.

Αντίστοιχα συνδυάζοντας την κυκλοφοριακή ρύθμιση του ΓΠΣ του 87 που επαναλαμβάνεται και στην τροποποίηση του 99 (*Εικ. 61 και Εικ. 62*), με το χαρακτηρισμό ως μνημείων των κτισμάτων Κ7 και Κ8 (κελύφη κτιρίων αποθηκών *Εικ. 85 και 86*), είναι φανερό ότι καθίσταται αδύνατη η προβλεπόμενη διάνοιξη του δευτερεύοντα άξονα (συλλεκτήρια οδός) μεταξύ Πλαστήρα και Χιλής.

Ενδεικτικό ίσως της πολυπλοκότητας, αλλά και της αποσπασματικότητας με την οποία αντιμετωπίζεται το όλο θέμα είναι και η παραχώρηση α) των κτισμάτων Κ9, Κ10 (κελύφη κτιρίων Αποθηκών), Κ25 (Γραφείο Διοίκησης και Θαλάμου Οπλιτών) και του περιβάλλοντα χώρου στο ΥΠΠΟ από την ΚΕΔ και η μερική ανάκλησή της ως προς το Κ25 μετά τη διαπίστωση ότι το Κ25 δεν ανήκει στο Δημόσιο, και β) κατά χρήση το 2008, του Κ14 (κτίριο Διοίκησης) στην Εθνική Χαρτοθήκη από τον Υπουργό Μακεδονίας Θράκης. Τέλος η αποδοχή από το Δήμο Καλαμαριάς της πρότασης του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Νίκης Γουλανδρή, για τη χωροθέτηση του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων Υγροτόπων στον χώρο.

¹²⁷ Απόφαση του Ε' Τμήματος του ΣτΕ 288/2003 (προσφυγή 31-8-1999, συνεδρίαση 17-4-2002, διάσκεψη 21-6-2002, δημοσίευση απόφασης 5-2-2003)

¹²⁸ ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 49787/2419/31-7-1987 «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του δήμου Καλαμαριάς (Ν. Θεσσαλονίκης)» ΦΕΚ 1019 Δ/14-10-1987

¹²⁹ ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/35723/2084/2-8-1995 «Κήρυξη αρχαιολογικού χώρου στο πρώην στρατόπεδο Κόδρα στο Καραμπουρνάκι Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 727 Β/24-8-95

¹³⁰ ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/43539/1141/28-6-2005 «περί χαρακτηρισμού ως ιστορικού τόπου του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 986 Β/14-7-2005

¹³¹ Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/12336/321/14-3-2007 «περί χαρακτηρισμού ως μνημείων δεκαέξι (16) στρατιωτικών κτισμάτων στον ιστορικό τόπο του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς

¹³² Παράγραφοι 4 και 6 του άρθρου 31 Ν. 2508/11-6-1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας» ΦΕΚ 124 Α/13-6-1997

¹³³ Δήλωση του κ. Κ. Μενουδάκο, Προέδρου του Ε' τμήματος του ΣτΕ στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 27-2-2010, άρθρο με τίτλο «Τα Ολυμπιακού τύπου έργα, το ΣτΕ και η παράκαμψη του πολίτη» «Η έγκριση διοικητικών πράξεων με νόμο από την Βουλή έχει δύο βασικά μειονεκτήματα: κατά πρώτον δεν εξασφαλίζεται ότι το θέμα θα εξετασθεί όπως θα έπρεπε. Δεν νομίζω ότι η Βουλή είναι το κατάλληλο όργανο γι' αυτή τη διαδικασία, λ.χ. για να κρίνει μια οικοδομική άδεια. Επιπλέον καθίσταται πολύ πιο δύσκολος ο έλεγχος των πράξεων αυτών από τα δικαστήρια, άρα δεν προστατεύεται επαρκώς ο πολίτης. Ο ρόλος της Βουλής είναι να νομοθετεί και μόνο κατ' εξαίρεση να κρίνει άλλες πράξεις. Η εξαίρεση όμως δεν μπορεί να αποτελέσει τον κανόνα...»

Με δεδομένα τα παραπάνω θεωρείται σκόπιμη η πρόκριση των παρακάτω ρυθμίσεων θεσμικού χαρακτήρα:

- Κατά την αναμενόμενη τροποποίηση του ΓΠΣ (λόγω άρνησης του ΣτΕ να προωθήσει ρύθμιση στη Μίκρα για εγκαταστάσεις του μετρό, χωρίς να προηγηθεί τροποποίηση του ΓΠΣ) να προβλεφθεί α) κυκλοφορική ρύθμιση που να μην αγγίζει το στρατόπεδο, β) να διαφοροποιηθούν τα όρια των ΠΕ 2 και 3, ώστε το μεν πρώτο να σταματά στην οδό Παπάγου, το δε δεύτερο να περιβάλλει μόνο τα υφιστάμενα σχολεία και τις υφιστάμενες αθλητικές εγκαταστάσεις (με συνέπεια την αύξηση των πυκνοτήτων), γ) στο σύνολο της έκτασης (εκτός υφισταμένων σχολείων – γηπέδων – πολυκατοικίας Μεντεκίδη) να καθορισθούν χρήσεις Ελεύθερος Χώρος - Αστικό Πράσινο.
- Κατάργηση των παραγράφων 4 και 6 του άρθρου 31 του Ν. 2508/11-6-1997
- Τροποποίηση του Ρυμοτομικού Σχεδίου. Ρυμοτομική Γραμμή (πράσινη) περιμετρικά του στρατοπέδου, Οικοδομική Γραμμή (κόκκινη) περιμετρικά των κτιρίων που επιλέγονται να παραμείνουν (διατηρητέα και μη). Τέλος αναφορά στο λεκτικό «τα κτίρια παραμένουν ως έχουν σε επίπεδο περιγράμματος και ύψους».
- Αντιμετώπιση του ιδιοκτησιακού από την ΚΕΔ είτε με καταβολή αποζημιώσεων είτε με ανταλλαγή ανάλογης αξίας εκτάσεων του δημοσίου στην Περιαστική Ζώνη.

Σ' ότι αφορά τον επιχειρησιακό προγραμματισμό, η αποδοχή μερικώς του πλαισίου που τίθεται από το Δήμο Καλαμαριάς και η ένταξή του στη νέα δομή Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης του Σχεδίου Καλλικράτης, φαντάζει ως η πλέον αποδοτική. Ειδικότερα:

- Υπογραφή Προγραμματικής Σύμβασης για την ανάπλαση του Στρατοπέδου Κόδρα, μεταξύ Δήμου Καλαμαριάς, Μητροπολιτικού Διαμερίσματος Θεσσαλονίκης, Κρατικής Περιφέρειας, ΥΠΠΟ και ΟΡΘΕ – ΥΠΕΚΑ, στην οποία να καθορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του κάθε συμβαλλόμενου με τις αντίστοιχες πιστώσεις.
- Δημιουργία φορέα Ιδιωτικού Δικαίου (αντίστοιχου με αυτόν που προωθεί την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας) είτε ως θυγατρική εταιρεία του ΟΡΘΕ είτε αντίστοιχα του Μητροπολιτικού Διαμερίσματος Θεσσαλονίκης για την ανάληψη του εγχειρήματος ανάπλασης των στρατοπέδων του ΠΣΘ συνολικά.
- Προκήρυξη αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, με απόλυτα δεσμευτικές και σαφείς προδιαγραφές (απαραίτητη προϋπόθεση η μείωση της υφιστάμενης εκμετάλλευσης). Σύνταξη των σχετικών μελετών.
- Υλοποίηση του έργου και σύνταξη κανονισμού λειτουργίας του χώρου
- Απόδοση της χρήσης του χώρου και των κτισμάτων από την ΚΕΔ στο Μητροπολιτικό Διαμέρισμα Θεσσαλονίκης και στο Δήμο Καλαμαριάς.

Σχεδιαστική Πρόταση

Κάλυψη και Πραγματοποιημένη Δόμηση

Η συνολική έκταση που καταλαμβάνει η χωρική ενότητα του στρατοπέδου, συμπεριλαμβάνοντας τα σχολεία, το γήπεδο του Απόλλωνα, την πολυκατοικία, το στρατόπεδο του NATO και το ανοικτό κολυμβητήριο, ανέρχεται σε 422 στρ περίπου.

Τα σχολεία και το γήπεδο του Απόλλωνα καλύπτουν 63 στρ, η πολυκατοικία 8,3 στρ, σύνολο 71, 3 στρ περίπου. Αφαιρώντας αυτό το μέγεθος από την συνολική έκταση της χωρικής ενότητας προκύπτει ότι το υπόλοιπο του στρατοπέδου, στο οποίο περιλαμβάνεται το στρατόπεδο του NATO (14,4 στρ) και το ανοικτό κολυμβητήριο (7,5 στρ), ανέρχεται σε 350,7 στρ. Επ' αυτού του μεγέθους αναφέρονται οι ρυθμίσεις που ακολουθούν

Εντός της έκτασης των 350,7 στρ υφίστανται 32 κτίσματα μικρού μεσαίου και μεγάλου μεγέθους και 13 ημικατεδαφισμένα. Με την Υπουργική Απόφαση¹³⁴ του 2007 χαρακτηρίζονται τα ακόλουθα 16 κτίσματα, από τα 32 υφιστάμενα, ως μνημεία. Εικόνες των 16 κτισμάτων είναι καταχωρημένες στο κεφάλαιο με τίτλο «Ρυθμίσεις του ΥΠΠΟ στο Κόδρα».

α.α.	Κωδικός	Κτίριο	Κάτοψη (τμ)	Πραγματοποιημένη Δόμηση (τμ)
1	Κ 2	Στρατωνισμού	533	1600
2	Κ 14	Διοίκησης	565	1130
3	Κ 18	Κέντρου Ψυχαγωγίας Μονάδας	770	770
4	Κ 22	Παλαιών Κοιτώνων Αγγλικής Σχολής Ιππικού	570	570
5	Κ 7	Αποθηκών,	1050	1050
6	Κ 8,	Αποθηκών	1070	1070
7	Κ 9	Αποθηκών	1060	1060
8	Κ 10	Αποθηκών	1020	1020
9	Κ 15	Αναρρωτηρίου του Προσωπικού	200	200
10	Κ 16	Διαχείρισης και Αποθήκης Υλικού MOMA	520	520
11	Κ 19	Εργαστηρίων	380	380
12	Κ 23	Διοικητικών Υπηρεσιών	130	130
13	Κ 25	Γραφείο Διοίκησης και Θαλάμου Οπλιτών	520	520
14	Κ 26	Πεταλωτήριο και Σχολή Πεταλωτών	480	480
15	Κ 28	Στάβλων	650	650
16	Κ 29	Στάβλων	650	650
-	-	ΣΥΝΟΛΟ	10.168	11.800

¹³⁴ Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/12336/321/14-3-2007 «περί χαρακτηρισμού ως μνημείων δεκαέξι (16) στρατιωτικών κτισμάτων στον ιστορικό τόπο του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 113 Α.Α.Π./28-3-2007

Από τα υπόλοιπα 16 κτίσματα προτείνεται στα πλαίσια της παρούσης εργασίας να μην κατεδαφισθούν 3 κτίσματα και ο μικρός Ενοριακός Ναός. Ειδικότερα:

α.α.	Κωδικός	Κάτοψη (τμ)	Πραγματοποιημένη Δόμηση (τμ)
17	Κ 1	65	65
18	Κ 3	15	15
19	Κ30	320	640
-	Σύνολο	400	720

Εικ. 108: Κτίσμα Κ1, προτείνεται η μη κατεδάφισή του.

Εικ. 110: Κτίσμα Κ30, προτείνεται η μη κατεδάφισή του.

Εικ. 109: Κτίσμα Κ3, προτείνεται η μη κατεδάφισή του.

Εικ. 111: Ενοριακός Ναός προτείνεται η μη κατεδάφισή του.

Προτείνονται για κατεδάφιση τα ακόλουθα 13 κτίσματα. Ακολουθούν και φωτογραφίες των προτεινόμενων προς κατεδάφιση κτισμάτων.

α.α.	Κωδικός	Κάτοψη (τμ)	Πραγματοποιημένη Δόμηση
20	Κ 4	20	20
21	Κ 5	35	35
22	Κ 6	90	90
23	Κ 11	50	50
24	Κ 12	10	10

25	Κ 13	30	30
26	Κ17	25	25
27	Κ 20	40	40
28	Κ 21	30	30
29	Κ 24	35	52
30	Κ 27	27	27
31	Κ 31	65	65
32	Κ32	15	15
-	Σύνολο	472	489

Εικ. 112 : Κτίσμα Κ4, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 115: Κτίσμα Κ11, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 113: Κτίσμα Κ5, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 116: Κτίσμα Κ12, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 114: Κτίσμα Κ6, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 117: Κτίσμα Κ13, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 118: Κτίσμα K17, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 121: Κτίσμα K24, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 119: Κτίσμα K20, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 122: Κτίσμα K24, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 120: Κτίσμα K21, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 123: Κτίσμα K27, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 124: Κτίσμα K31, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Εικ. 125: Κτίσμα K32, προτείνεται η κατεδάφισή του.

Τέλος προτείνονται για κατεδάφιση τα ακόλουθα 13 ημικατεδαφισμένα κτίσματα: 1) Γ1 (50 τμ), 2) Γ2 (740 τμ), 3) Γ3 (510 τμ), 4) Γ4 (530 τμ), 5) Γ5 (17 τμ), 6) Γ6 (86 τμ), 7) Γ7 (26 τμ), 8) Γ8 (68 τμ), 9) Γ9 (36 τμ), 10) Γ10 (57 τμ), 11) Γ11 (1.100 τμ), 12) Γ12 (90 τμ) και 13) Γ13 (220 τμ). Συνολικά τα κτίσματα καλύπτουν επιφάνεια 3.530 τμ.

Σύμφωνα με το σύνολο των στοιχείων που παρατίθενται προκύπτουν τα ακόλουθα μεγέθη:

Υπάρχουσα Κατάσταση

Κατόψεις υφιστάμενων κτισμάτων

Διατηρητέα ΥΠΠΟ	10.168 τμ
Πρόταση διατήρησης	400 τμ
Πρόταση κατεδάφισης	472 τμ
Ημικατεδαφισμένα	3.530 τμ
Σύνολο	14.570 τμ

Πραγματοποιημένη δόμηση

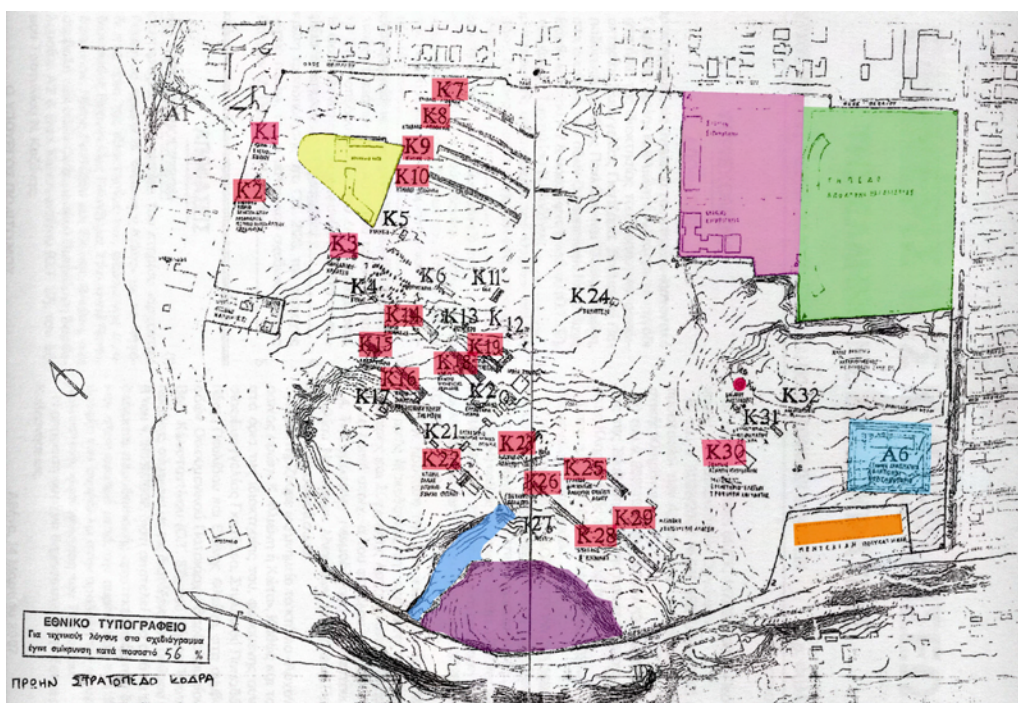
	11.800
	720
	489
	3.530
Σύνολο	16.539

Με δεδομένο ότι το μέγεθος του στρατοπέδου επί του οποίου αναφέρονται οι ρυθμίσεις είναι 350, 7 στρ περίπου, η υφιστάμενη κάλυψη ανέρχεται σε 4,16 % και ο πραγματοποιημένος ΣΔ σε 0.047.

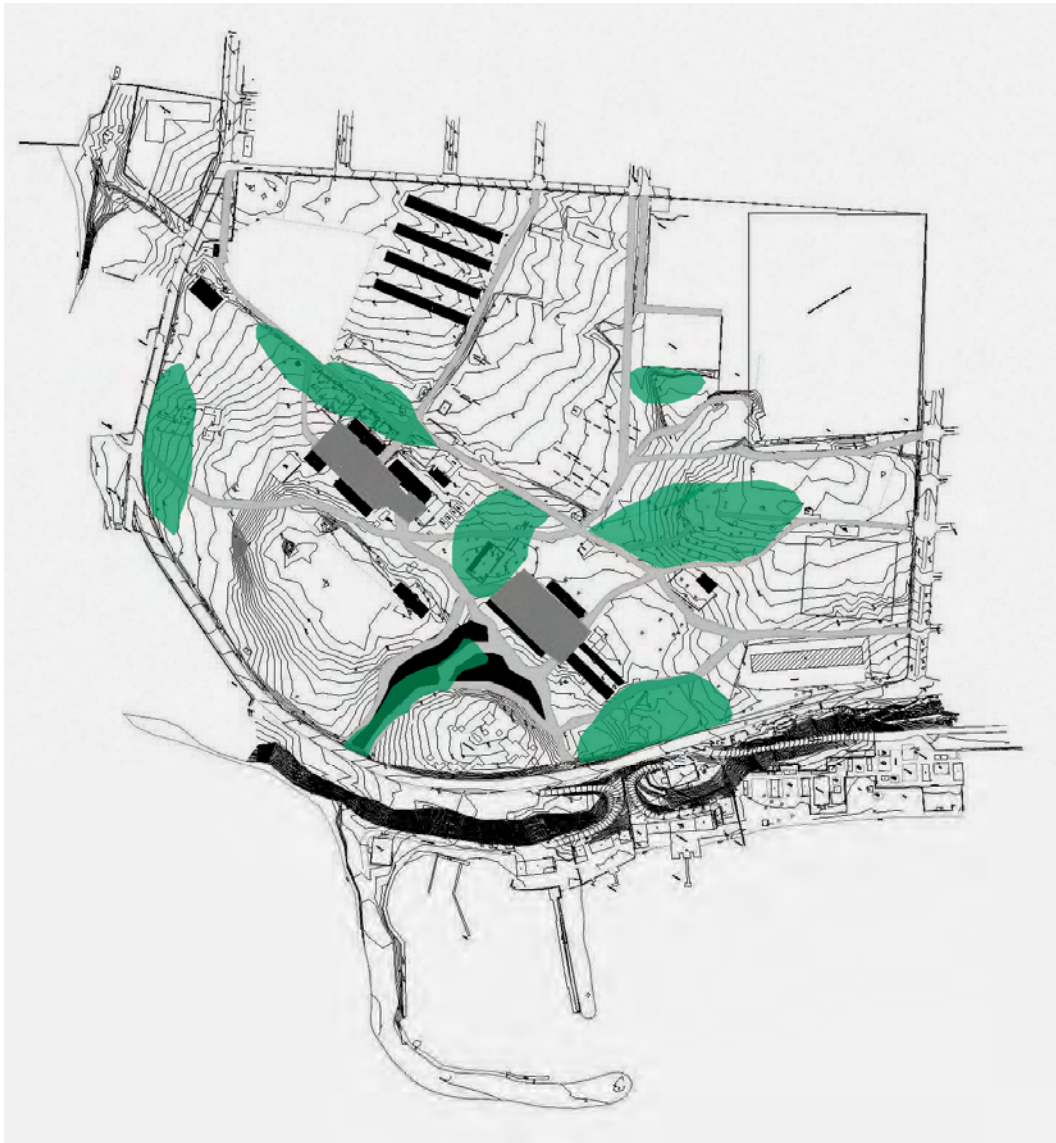
Υφιστάμενη Κατάσταση και Ανάγνωση του Χώρου

Εικ. 126: Επισήμανση με χρώματα σημαντικών υφιστάμενων στοιχείων εντός του στρατοπέδου Κόδρα σε μια πρώτη ανάγνωση του χώρου πάνω στη δορυφορική λήψη.

Εικ. 127 : Οι περιοχές που επισημαίνονται με χρώματα είναι:
 Το στρατόπεδο του NATO (με κίτρινο), τα σχολεία (με ροζ), το γήπεδο του Απόλλωνα
 Καλαμαριάς (με πράσινο), το κολυμβητήριο (με γαλάζιο), η πολυκατοικία Μεντεκίδη (με
 πορτοκαλί), η περιοχή ανασκαφής του αρχαιολογικού χώρου (με μωβ), το ίχνος του ρέματος
 (με μπλε), καθώς και τα κτίρια που κρατάμε (διατηρητέα και μη με κόκκινη υπογράμμιση).

Εικ. 128: Με πράσινο χρώμα οι υπάρχουσες ζώνες πρασίνου

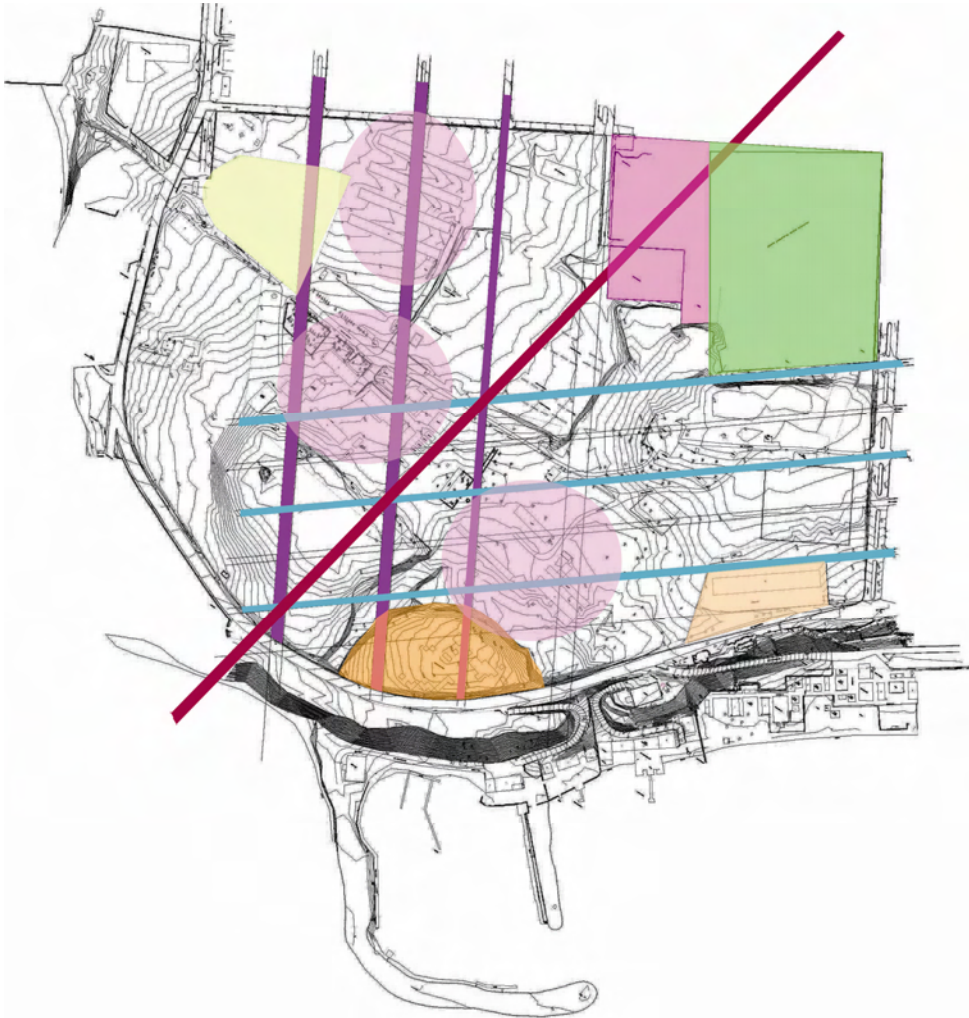
- Χάραξη της κύριας πορείας του επισκέπτη στο πάρκο και των επιμέρους μονοπατιών που μπορεί να ακολουθήσει κατά την περιήγησή του σε αυτό.
- Διατήρηση του ίχνους του ρέματος και επέκτασή του με στόχο τη δημιουργία μικρής λίμνης για να ενταθεί η σχέση του επισκέπτη με το υγρό στοιχείο.
- Δημιουργία κόμβων μεταξύ των μονοπατιών, ως σημεία σύγκλισης όλων των πιθανών διαδρομών.
- Δημιουργία πλατειών, σημείων στάσης για τους επισκέπτες, στα δύο βασικά κτιριακά συγκροτήματα.

Διαγράμματα Διάγνωσης του Χώρου

Προσέγγιση Α

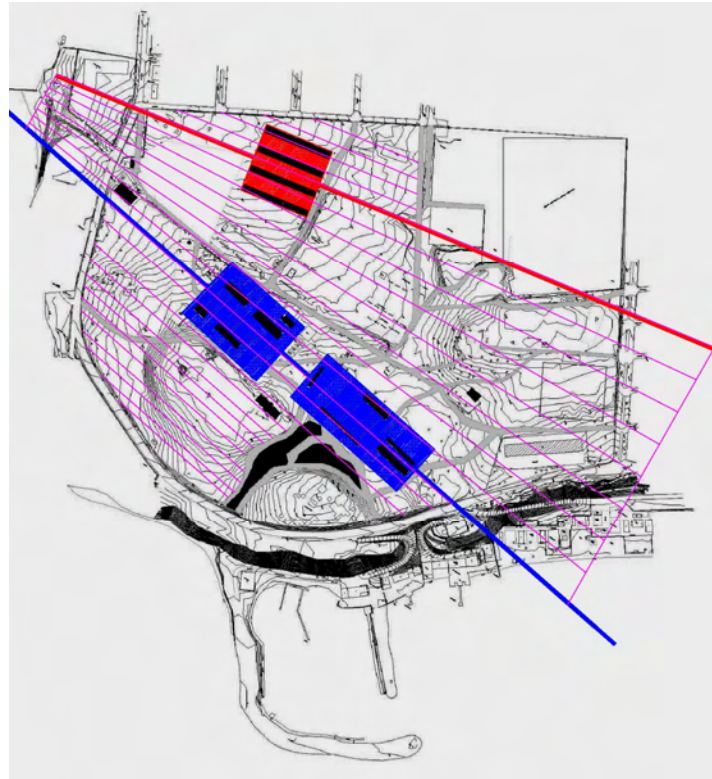
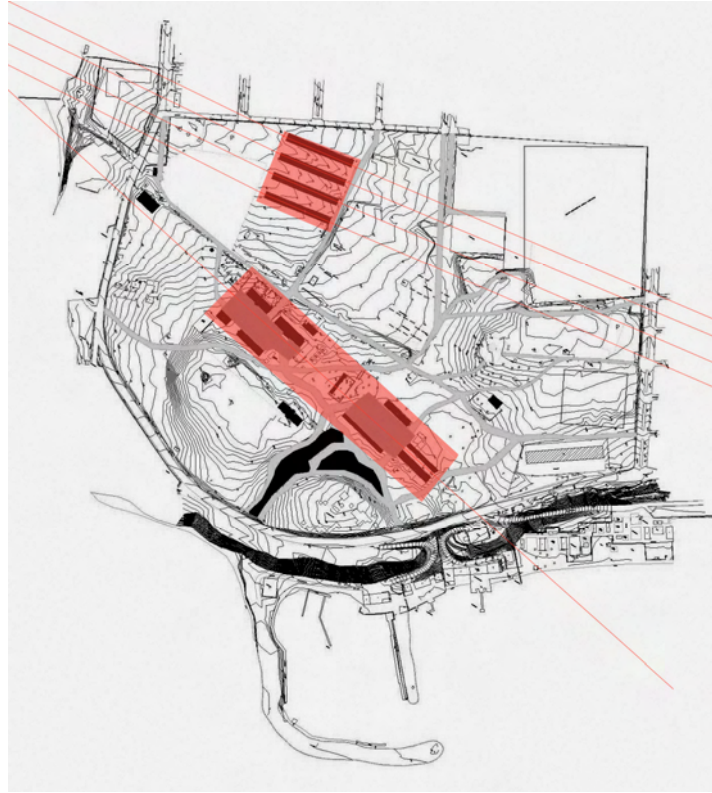
Εικ. 129 & 130: Διάγραμμα διάγνωσης του χώρου.

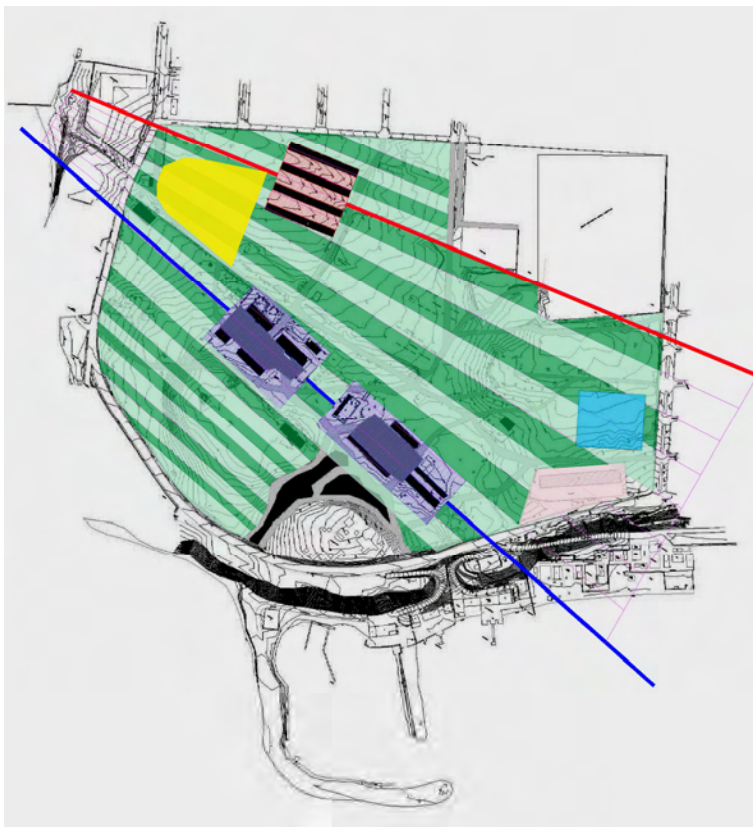
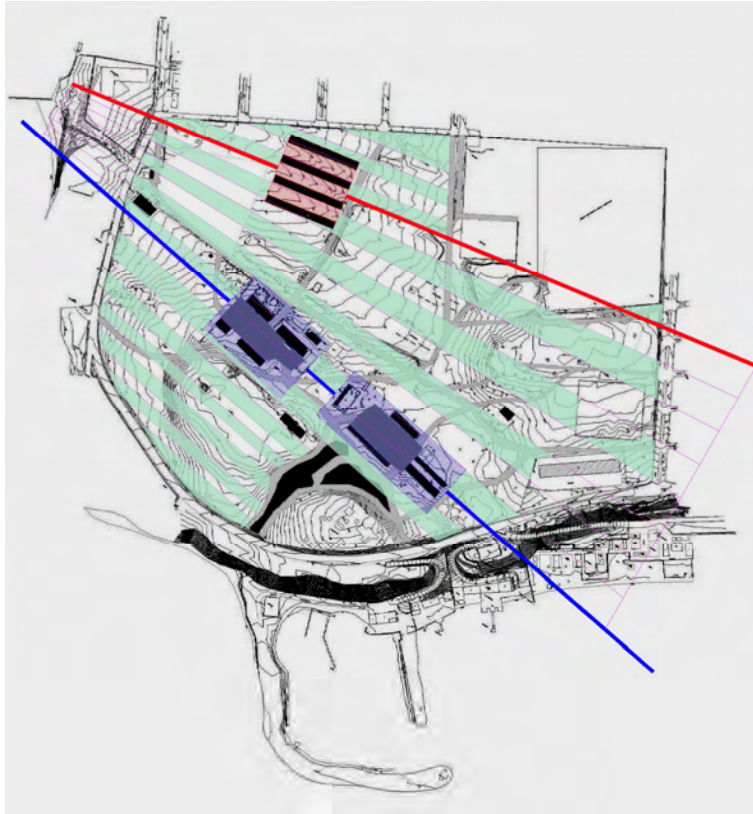
Εικ. 131: Διάγραμμα - πλέγμα, που παραπέμπει σε κάρναβο, το κατεξοχήν σχήμα του ορθολογισμού.

Επιθυμία για ένα είδος διαγώνιας συμμετρίας στο χώρο, αλλοιωμένης και συγκεχυμένης.

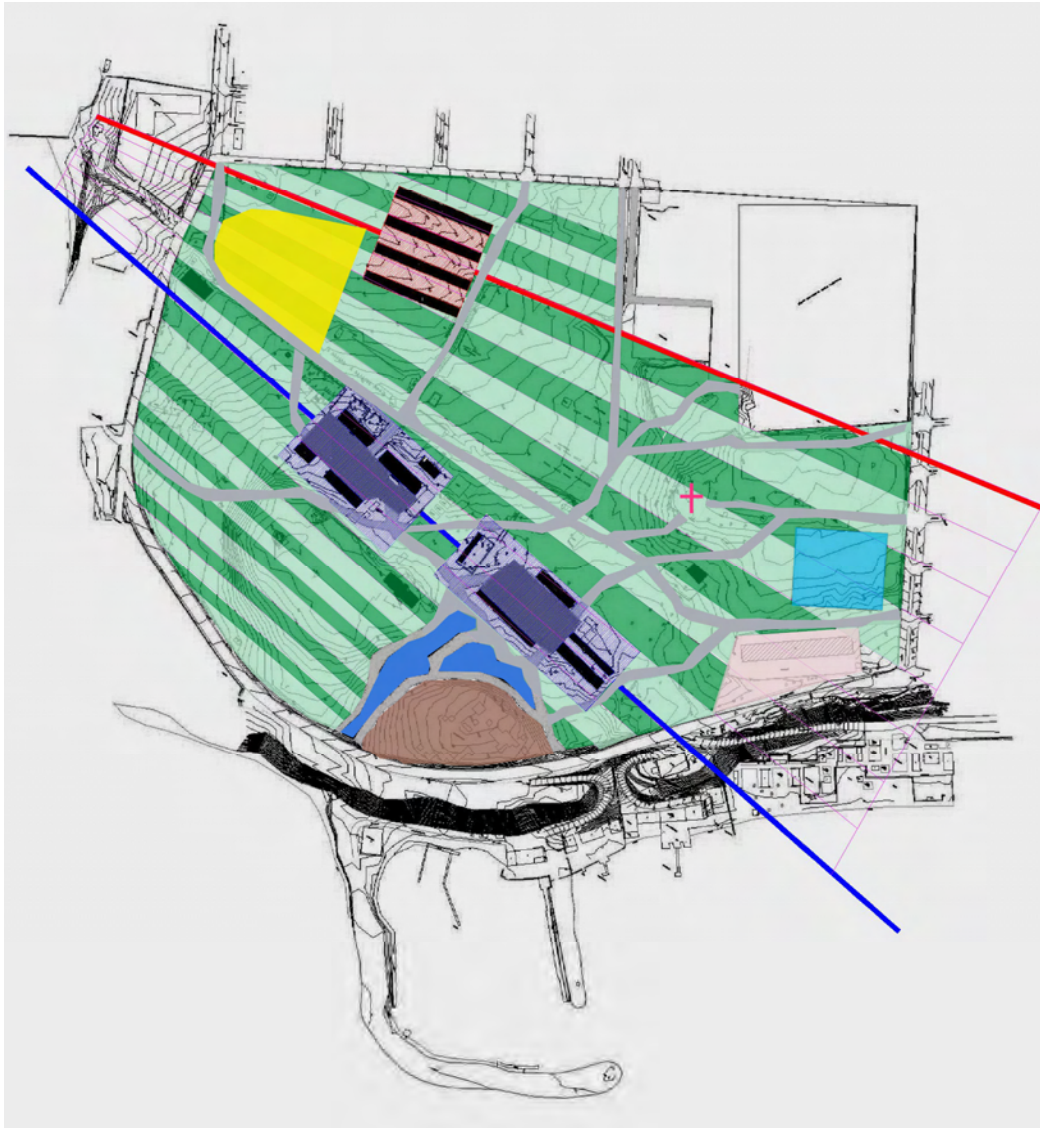
Το διάγραμμα προέκυψε από τις νοητές προεκτάσεις των δρόμων που είναι κάθετοι στις οδούς Παπάγου και Χιλής. Ειδικότερα εάν θεωρήσουμε ως κάθετους άξονες χ και ψ τις οδούς Παπάγου και Χιλής αντίστοιχα, προκύπτουν οι χαραζείς χ_1, χ_2, χ_3 (με γαλάζιο χρώμα) και οι ψ_1, ψ_2, ψ_3 (με μωβ χρώμα), οι οποίες συγκλίνουν σε εννιά σημεία. Ενώνοντας τα τρία από αυτά και προεκτείνοντας την ευθεία προκύπτει μία διαγώνιος (με βυσσινί χρώμα). Αυτή η τελευταία χάραξη μοιάζει με άξονα συμμετρίας για το συνολικό χώρο του στρατοπέδου Κόδρα, χωρίζοντάς τον σε δύο ενότητες. Στην πρώτη ενότητα, τη βορειοδυτική, βρίσκονται οι κτιριακές μονάδες Α και Γ, το στρατόπεδο του ΝΑΤΟ και ένα τμήμα των σχολείων. Στη δεύτερη ενότητα, τη νοτιοανατολική, βρίσκονται οι κτιριακές μονάδες Β, ο αρχαιολογικός χώρος, η πολυκατοικία Μεντεκίδη, το κολυμβητήριο, το γήπεδο του Απόλλωνα και το υπόλοιπο τμήμα των σχολείων. Θα μπορούσαμε να πούμε, λοιπόν, ότι κεντροβαρικά μοιράζει τις περιοχές ενδιαφέροντος εκατέρωθέν της.

Εικ. 132 & 133: Άξονες κτιριακών μονάδων, βάσει των οποίων προκύπτει η γεωμετρία της διαμόρφωσης του εδάφους.

Εικ. 134 & 135: Διάγραμμα διάγνωσης του χώρου.

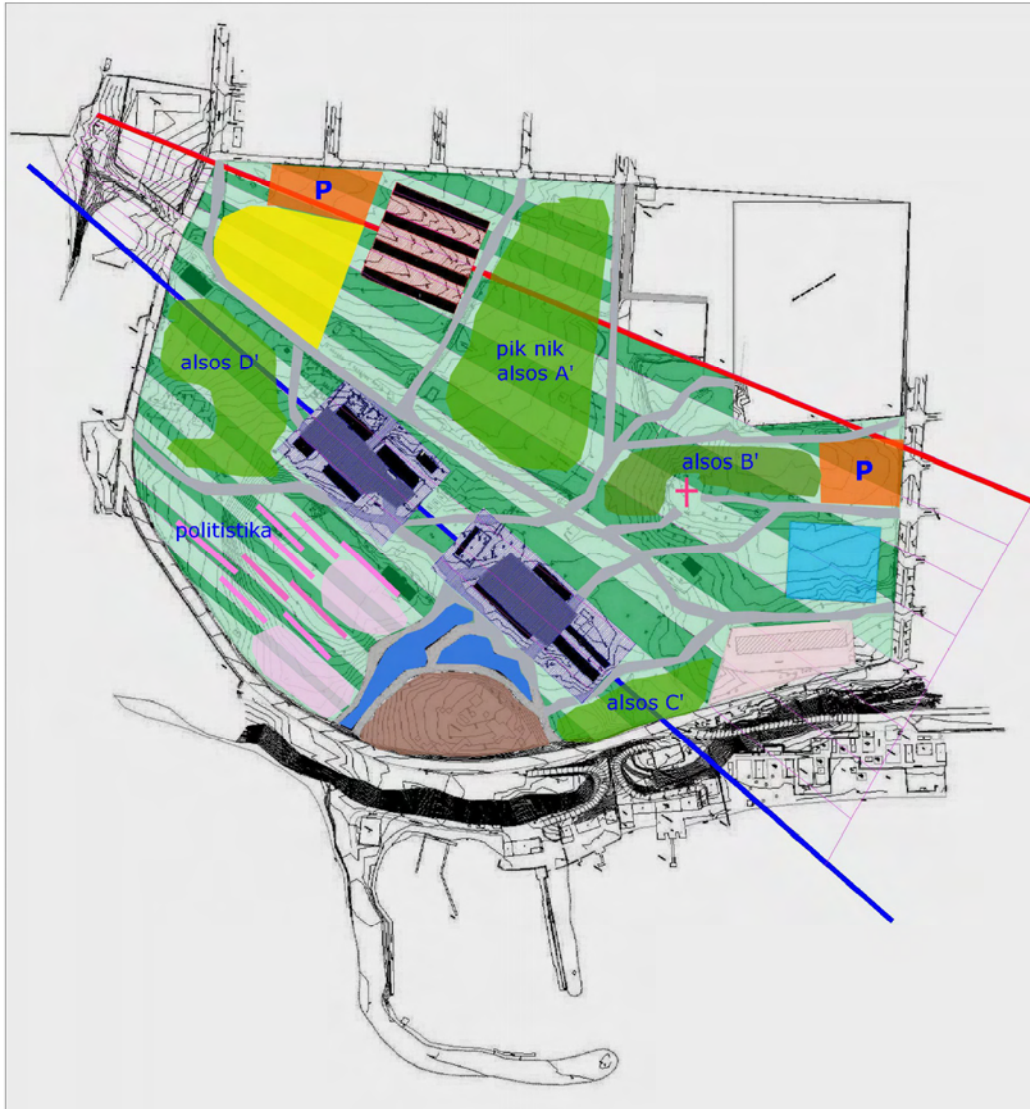
Εικ. 136: Προτεινόμενες ζώνες πρασίνου σε ακτινωτή και παράλληλη διάταξη.

Άξονας ε (με μπλε χρώμα), προέκυψε από τη διάταξη των κτιρίων K14, K15, K16, K18, K19 του συγκροτήματος Α και των κτιρίων K22, K23, K25, K26, K28, K29 του συγκροτήματος Β που βρίσκονται στην ίδια ευθεία.

Άξονας ε' (με κόκκινο χρώμα), προέκυψε από την παράλληλη διάταξη των κτιρίων K7, K8, K9 και K10 του συγκροτήματος Γ.

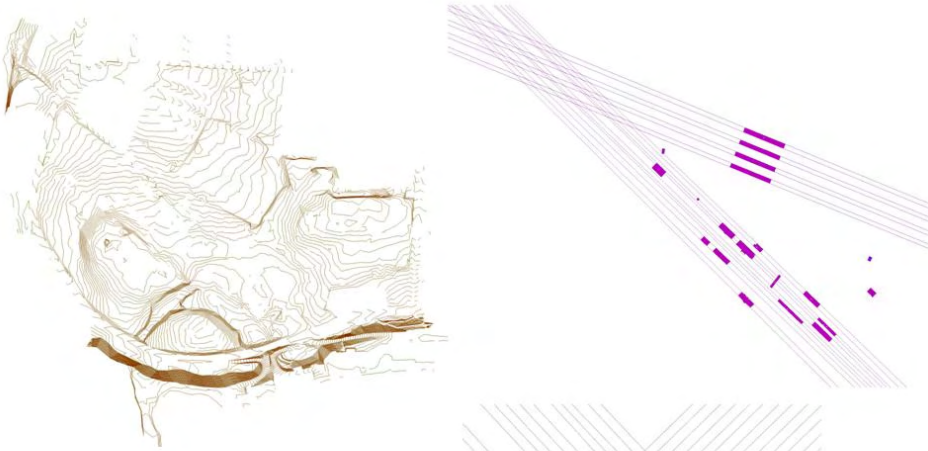
Η διαμόρφωση της περιοχής ανάμεσα στους δύο άξονες βασίστηκε σε μια προσπάθεια για εξομάλυνσή τους και προέκυψε από ακτινωτές επάλληλες χαράξεις.

Ενώ η διαμόρφωση των υπολοίπων περιοχών (έξω από αυτούς) προέκυψε από παράλληλες χαράξεις σε ποικίλες αποστάσεις μεταξύ τους.

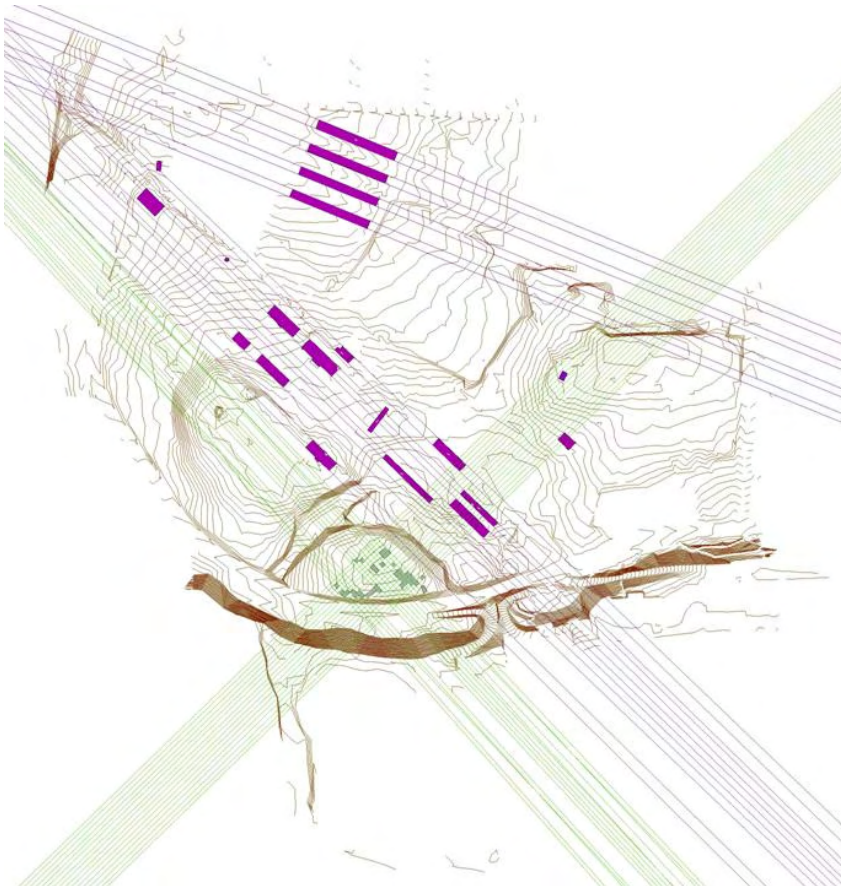
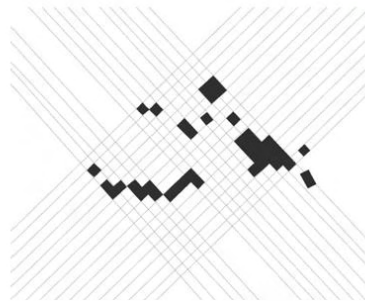

Εικ. 137: Χωρική σύνθεση, με απεικόνιση συνολικά των αζόνων, των χαράξεων, των πορειών, των ζωνών πρασίνου που προέκυψαν, αλλά και του χώρου πολιτισμού σε ποικίλα layers διαφορετικών χρωμάτων.

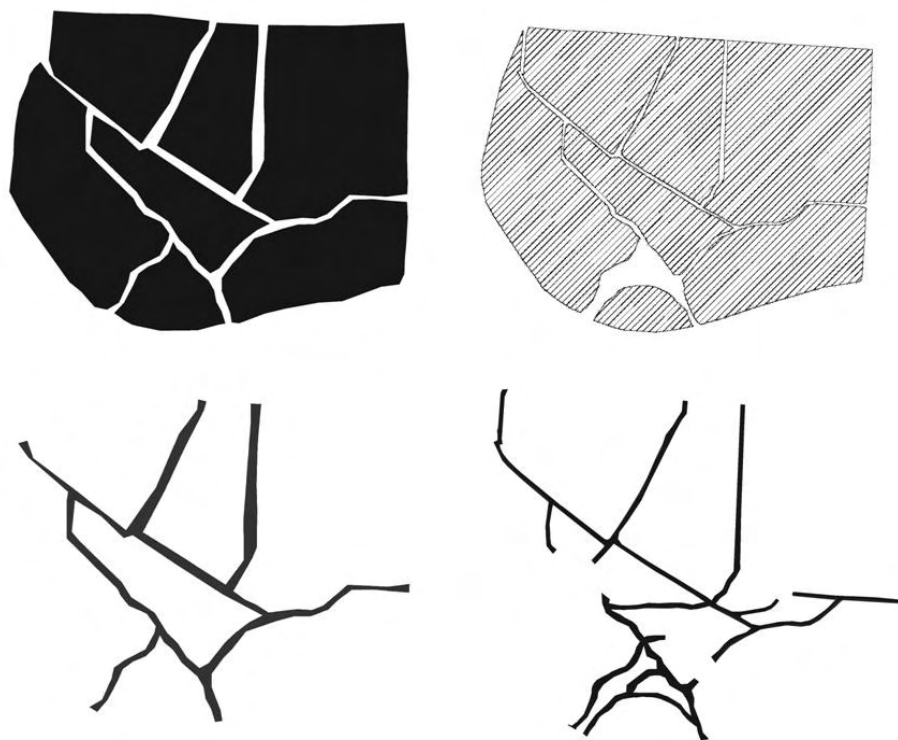
Προσέγγιση Β

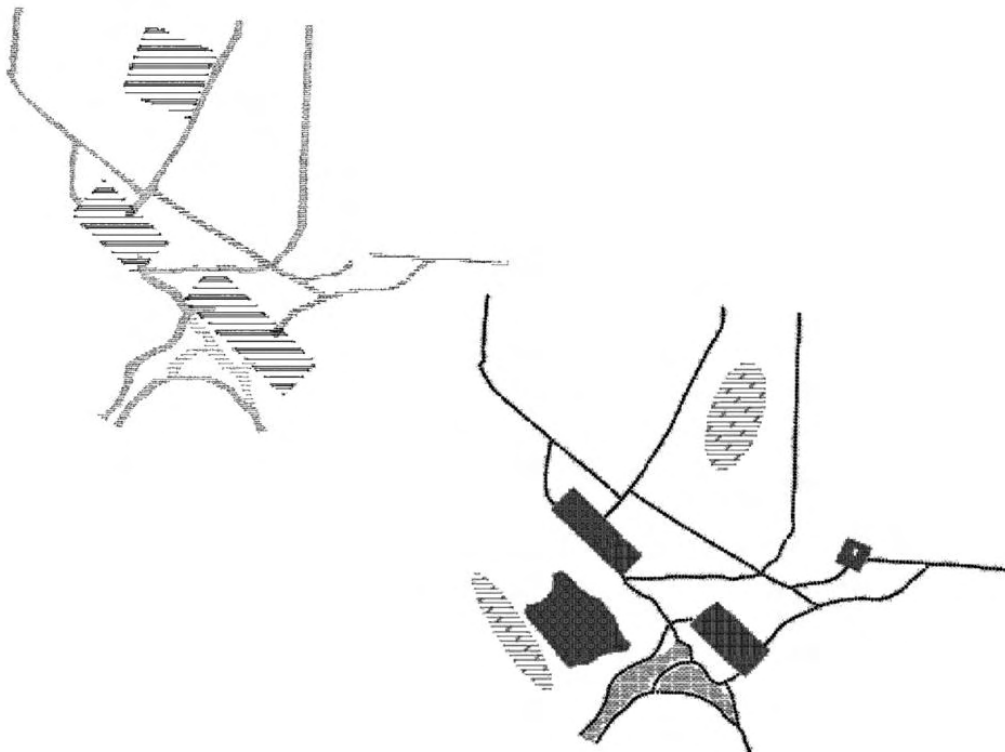
- α) Γεωγραφικός κάρναβος / μορφολογία εδάφους
- β) άξονες κτιρίων
- γ) αρχαιολογικός κάρναβος / ανασκαφές

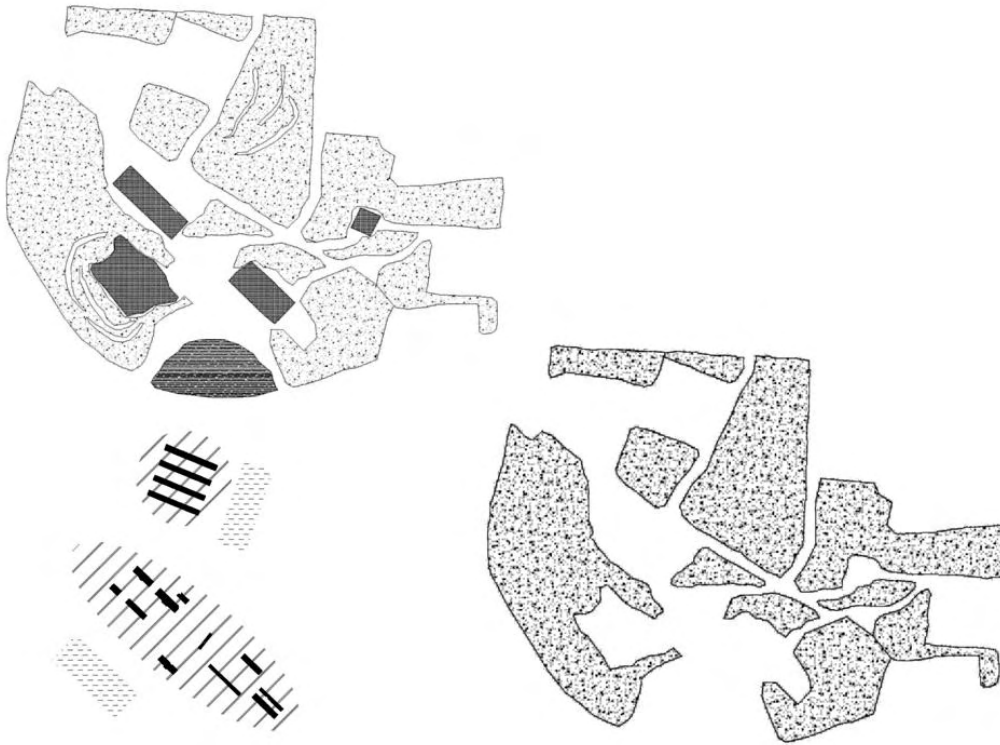
Εικ. 138 & 139 :Κάρναβοι και σύνθεση κάρναβων

Εικ. 140: Κενά - Πλήρη

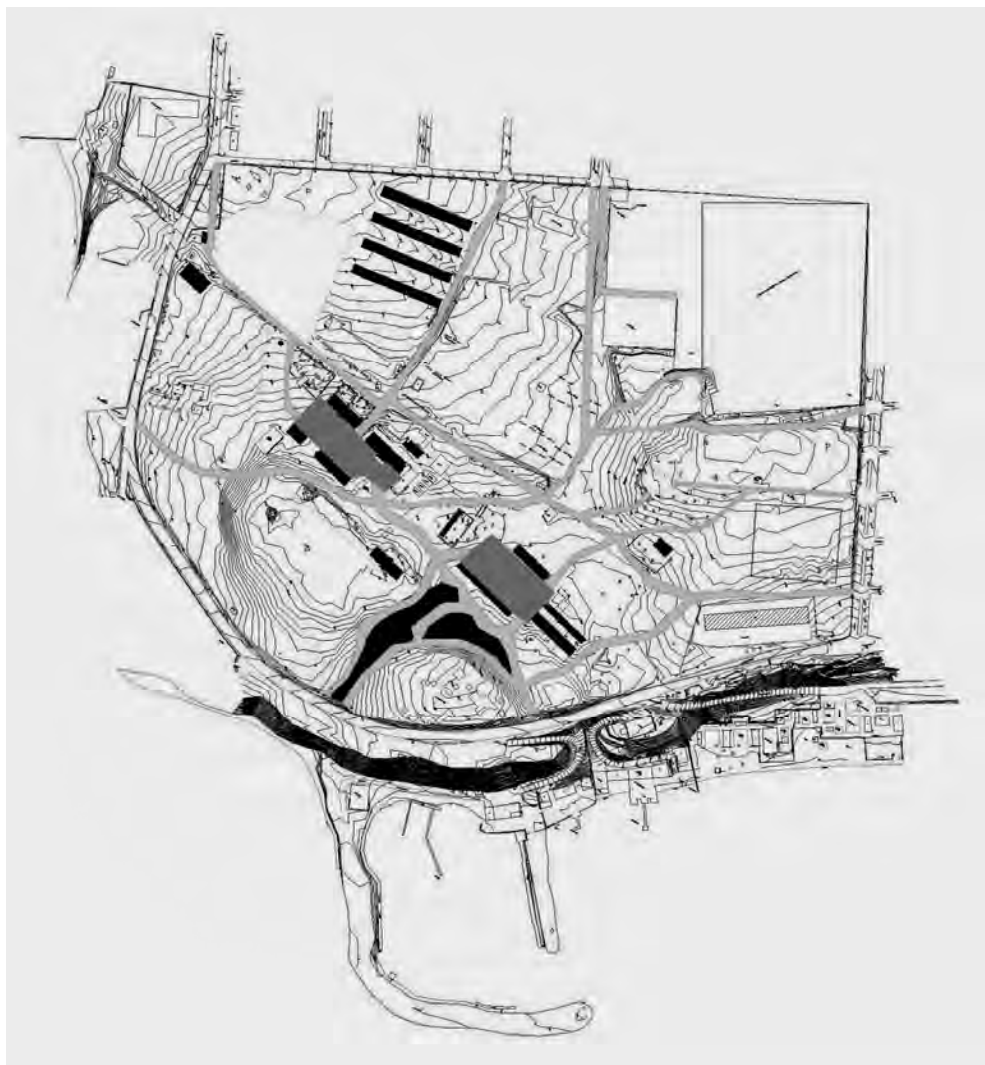

Εικ. 141: Μίξη λειτουργιών

Εικ. 142: Μίξη και σύνθεση λειτουργιών

Διαμόρφωση Πρότασης

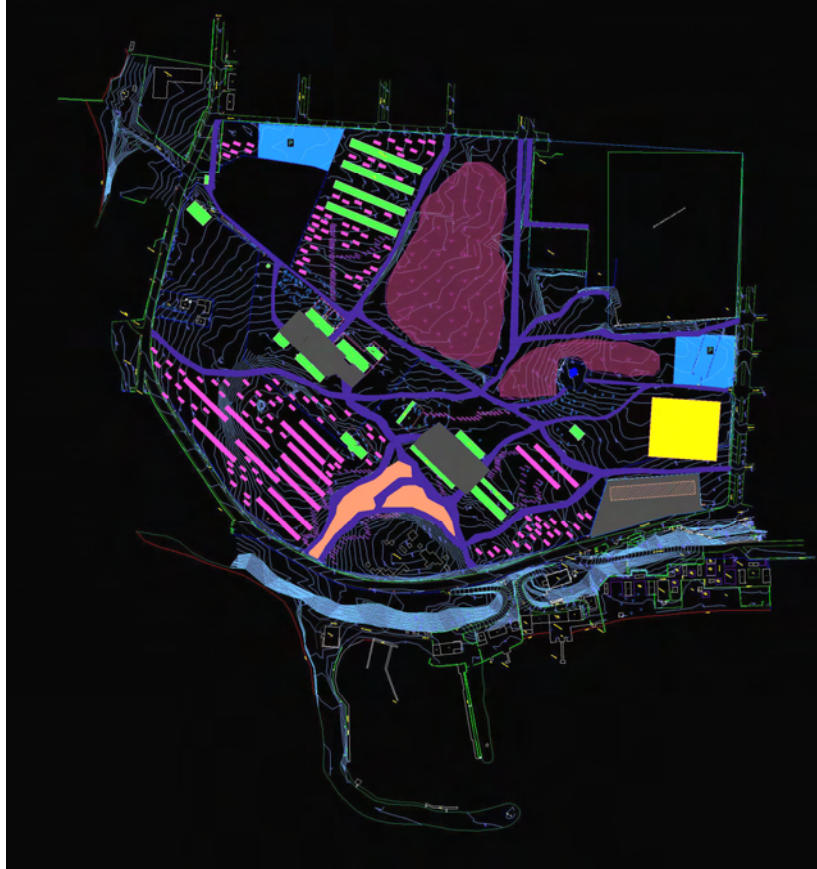
Εικ. 143: Χώρος πρασίνου με τη συνύπαρξη διατηρητέων κτιρίων.

- Χάραξη της κύριας πορείας του επισκέπτη στο πάρκο και των επιμέρους μονοπατιών που μπορεί να ακολουθήσει κατά την περιήγησή του σε αυτό.
- Διατήρηση του ίχνους του ρέματος και επέκτασή του με στόχο τη δημιουργία μικρής λίμνης για να ενταθεί η σχέση του επισκέπτη με το υγρό στοιχείο.
- Δημιουργία κόμβων μεταξύ των μονοπατιών, ως σημεία σύγκλισης όλων των πιθανών διαδρομών.
- Δημιουργία πλατειών, σημείων στάσης για τους επισκέπτες, στα δύο βασικά κτιριακά συγκροτήματα.

Εικ. 144: Εναλλακτική Πρόταση. Δύο ενότητες χώρου. Πράσινο και Πολιτισμός.

- Πολλά χαμηλά φυτά σε παράλληλες και επιμήκειες διατάξεις μεταξύ τους και με τα κτιριακά συγκροτήματα Α και Β που φτάνουν μέχρι την οδό Πλαστήρα.
- Ένα μικρό ασύλλιο γύρω από τον ναό και ένα μεγαλύτερο άλσος με ψηλότερα δέντρα μεταξύ του χώρου των σχολείων και του κτιριακού συγκροτήματος Γ.
- Δύο χώροι στάθμευσης P-parking (με πορτοκαλί χρώμα), ο πρώτος κοντά στο υπάρχον στρατόπεδο του ΝΑΤΟ, στην οδό Παπάγου και ο δεύτερος μεταξύ του γηπέδου και του κολυμβητηρίου, στην οδό Χιλής.

Εικ. 145:Εναλλακτική Πρόταση

- Περιοχή πικ νικ (με βυσσινί χρώμα): Υψηλή βλάστηση εναλλάξ με χαμηλή, ειδικότερα πρόκειται για μικρό άλσος σε συνδυασμό με χαμηλότερες ζώνες πρασίνου στις περιοχές γύρω από το ναό και μεταξύ του χώρου των σχολείων και του κτιριακού συγκροτήματος Γ.
- Μικρότερης κλίμακας μονοπάτια (χρώματος μωβ) με πλακόστρωση κοντά στο ρέμα και τη διαμορφωμένη λίμνη (saumon) για περιπάτους, όπως επίσης και ανάμεσα στις κτιριακές ενότητες Α, Β και Γ, που διευκολύνουν την προσέγγισή τους από τους επισκέπτες, πέρα από τις βασικές πορείες που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν.
- Χώρος πολιτιστικού ενδιαφέροντος (με ροζ χρώμα): Επιμήκη περίπτερα ορθογωνικού σχήματος, κατασκευές εφήμερες, πρόσκαιρου χαρακτήρα, που μπορούν να μετακινηθούν – απομακρυνθούν. Μπορούν κάποια να φιλοξενούν πολιτιστικά δρώμενα π.χ. θεατρικές παραστάσεις του δρόμου και άλλα να καλύπτουν ενημερωτικού χαρακτήρα δράσεις σε ότι αφορά τον αρχαιολογικό χώρο και με βοηθητικό ρόλο για τις ανασκαφές και τους αρχαιολόγους.

Εικ. 146: Εναλλακτική Πρόταση

- Με πράσινο σκούρο χρώμα, σηματοδοτείται η υψηλή βλάστηση (δέντρα, δασώδεις περιοχές, αλσύλλια, χώροι υψηλού πρασίνου), περιμετρικά του στρατοπέδου κυρίως, όπου υπάρχει όχληση από την κυκλοφορία των οχημάτων στο οδικό δίκτυο.
- Με πράσινο ανοιχτό χρώμα, η χαμηλή βλάστηση (θάμνοι και φυλλωσιές σε χωρικές διαμορφώσεις χαμηλού πρασίνου), κυρίως σε περιοχές κεντρικά του στρατοπέδου, ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να τα απολαύσουν κάνοντας περιπάτους στα μονοπάτια, αναπόσπαστοι από εξωτερικές δραστηριότητες.
- Με καφέ χρώμα εντοπίζονται οι διαμορφώσεις στο έδαφος σε μορφή σκαλοπατιών-καθισμάτων (διάταξης που ακολουθεί τη φυσική μορφολογία του εδάφους), χώροι κατάλληλοι για στάση και ξεκούραση των επισκεπτών, για συζήτηση και πικ νικ.
- Με πορτοκαλί χρώμα είναι καταγεγραμμένοι οι ειδικά διαμορφωμένοι χώροι για υπαίθρια πολιτιστικά δρώμενα και εκδηλώσεις, όπως θέατρο του δρόμου. Διαθέτουν κάποια επιμήκη στέγαστρα για προφύλαξη από τον ήλιο και τη βροχή, όπως επίσης και παρτέρια με άνθη και επιφάνειες με νερό, για επαφή του επισκέπτη με το υδάτινο στοιχείο.

Πρόταση Ανάπλασης - Αξιοποίησης του Κόδρα στην Καλαμαριά.

Το στρατόπεδο Κόδρα αποτελεί ελπίδα για την αναβάθμιση της ζωής των κατοίκων της Ανατολικής Θεσσαλονίκης, με τη μετατροπή του σε ένα χώρο που χρήζει σεβασμού για την ιστορική του αξία. Προτείνεται να αναδειχθεί σε πόλο πρασίνου, με χώρους περιπάτου, αναψυχής και λειτουργιών που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον.

Ο χώρος του πρώην στρατοπέδου μπορεί να εξελιχθεί σε αντίβαρο στην περιβαλλοντική υποβάθμιση της πόλης της Θεσσαλονίκης, μια εναλλακτική πρόταση ποιοτικής καθημερινότητας για τους κατοίκους της. Τα πρώην στρατόπεδα, μόνοι ελεύθεροι χώροι που απέμειναν στο ΠΣΘ, αποτελούν περιουσία του κοινωνικού συνόλου, των κατοίκων, των πολιτών και όχι συγκεκριμένων φορέων που οφείλουν μόνο να τα διαχειριστούν προς όφελος του συνόλου.

Τα πρώην στρατόπεδα ανήκουν πρωτίστως στα παιδιά, που δεν έχουν χώρο για να παίξουν, ανήκουν στους γέροντες, που τους λείπει ο αέρας για να αναπνεύσουν, ανήκουν σε όλους μας. Οι εκτάσεις που καταλαμβάνουν ανήκουν στους ανθρώπους του μόχθου και του πνεύματος που συνθλίβονται κάτω από τους όγκους του μετόν, την κυκλοφοριακή συμφόρηση, την ατμοσφαιρική ρύπανση, την ασφυξία των πόλεων, την απουσία χώρων πρασίνου, αναψυχής και άθλησης.

Για όλους αυτούς τους λόγους η Πολιτεία, οφείλει να τις αποδώσει στις τοπικές κοινωνίες, μακριά από τη λογική της οικοπεδοποίησης και της δόμησης. Αν δεχθούμε τη δημιουργία οικισμών μέσα στα πρώην στρατόπεδα, αυτό θα σημάνει ότι θα έχουμε συσσώρευση και νέου πληθυσμού και επιπλέον αυτοκινήτων σε περιοχές που είναι ήδη κορεσμένες. Οι οικισμοί θα οδηγήσουν στην αναζήτηση πρόσθετων ελεύθερων χώρων, για την κατασκευή σχολείων, παιδικών σταθμών, γυμναστηρίων, δρόμων. Και στο τέλος τι θα απομείνει; Τίποτα απολύτως. Εφόσον συμφωνούμε ότι όλα αυτά είναι αναπόφευκτα πρέπει να ελευθερωθούν τα πρώην στρατόπεδα. Να δοθούν στους πολίτες. Να γίνει το «Κόδρα» μητροπολιτικό πάρκο με πολύ πράσινο, χώρους περιπάτου, αναψυχής, ήπιων δραστηριοτήτων που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον.

Ο χώρος του στρατοπέδου βρίσκεται σε μία πλεονεκτική θέση που του προσδίδει ιδιαίτερη αξία. Η μοναδικότητα αυτή της θέσης και η περιβαλλοντική του αξία, αποτελούν συγκρίσιμα στοιχεία για τη μετεξέλιξη του σε ένα σημείο αναφοράς, σε ένα τοπόσημο, τόσο της Ανατολικής Θεσσαλονίκης όσο και όλης της πόλης. Αξίζει να σημειώσουμε και τις ιδιαίτερα σημαντικές θετικές επιπτώσεις που θα έχει το πάρκο σε όλη την πόλη αλλά και στο μικροκλίμα της περιοχής. Η ελεύθερη κίνηση του αέρα με την παράλληλη ύπαρξη πρασίνου και αλσυλλίων θα απομακρύνουν τα ρυπογόνα σωματίδια από την ατμόσφαιρα. Η επαναφορά, λοιπόν, του φυσικού στοιχείου σε συνδυασμό με πολιτιστικές δράσεις, θα αναβαθμίσουν την περιοχή.

Η σχεδιαστική πρόταση που ακολουθεί διέπεται από τη βασική αρχή αξιοποίησης του Κόδρα, ως χώρο πρασίνου με παράλληλη άρνηση κάθε δόμησης εντός αυτού, με σκοπό να μετατραπεί σε πνεύμονα ζωής, κέντρο ιστορικής μνήμης, όαση αναψυχής, χώρο πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ο χώρος οφείλει να παραμείνει αδόμητος, αδιαίρετος και προσπελάσιμος. Απαιτείται η απαγόρευση κατασκευών και διαμορφώσεων που δε συνάδουν με όλους τους παραπάνω χαρακτηρισμούς. Μπορούν, ωστόσο, να χρησιμοποιηθούν τα υπάρχοντα, με ιστορική ή αρχιτεκτονική αξία, κτίρια που χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα. Ήτοι το Κόδρα διαμορφώνεται ως πνεύμονας πρασίνου με χαρακτήρα αστικού πάρκου αναψυχής, εμπλουτισμένου με λειτουργίες πολιτισμού.

Αρχές της τελικής πρότασης

- Αποκλεισμός κάθε είδους δόμησης και μεγιστοποίηση των επιφανειών προς φύτευση με προοπτικές βιωσιμότητας.
- Σχεδιασμός ευθυγραμμισμένος με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της αειφορίας.
- Επαναπροσδιορισμός της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση (επαφή με το πράσινο και το υδάτινο στοιχείο.)
- Κατεδάφιση των αδιάφορων κτιρίων, στεγάστρων και εξεδρών του Στρατοπέδου και εκμετάλλευση του λοιπού κτιριακού αποθέματος ως ενεργές εγκαταστάσεις του πάρκου (μικρά αναψυκτήρια, λειτουργίες πολιτισμού και εκδηλώσεις).
- Οργάνωση εισόδων υποδοχής στο πάρκο και σταδιακή διασπορά των χρήσεων αναψυχής και πολιτισμού εντός αυτού (μικρά αναψυκτήρια, εκθέσεις).
- Δύο διακριτές ζώνες χλωρίδας: α) η περιμετρική ζώνη, η λεγόμενη μεταβατική, η οποία ενώνει, αλλά ταυτοχρόνως οριοθετεί και διαχωρίζει το πάρκο από τις οδικές αρτηρίες, περιοχές μεγάλης όχλησης, με διαμορφώσεις υψηλού πρασίνου και δασύλλια. β) Το εσωτερικό του πάρκου, που αποτελεί τον κύριο κορμό του πνεύμονα πρασίνου, με διάσπαρτες μικρές εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης επισκεπτών, διαμορφώνεται με χαμηλό πράσινο. Ειδικότερα, πρόκειται για εκτάσεις χαμηλής βλάστησης σε γραμμικές διατάξεις, μικρά ασύλλια, ρέμα και τεχνητή λίμνη με υδρόβια φυτά, ανοιχτοί χώροι-πλατείες με κιόσκια και καθιστικά για στάση, ξεκούραση, παιχνίδι, πολιτιστικές εκδηλώσεις, εκθέσεις βιβλίου κλπ).
- Αξιοποίηση και προσβασιμότητα στον αρχαιολογικό χώρο.
- Για τη μετακίνηση μέσα στις διαφορετικές ζώνες πρασίνου προτείνονται πεζόδρομοι και ποδηλατόδρομοι κατασκευασμένοι με φυσικά υλικά. Τα οχήματα για εργασίες συντήρησης - επανάχρησης του κτιριακού δυναμικού, για την τροφοδοσία (καύσιμα, εξοπλισμός), για την περιοδική ή άμεση συντήρηση (απομάκρυνση απορριμμάτων, οικοδομικές εργασίες) και την προσέγγιση σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης (ατυχήματος, πυρκαγιάς κλπ), μπορούν να χρησιμοποιούν αυτές τις διαδρομές. Τα λοιπά οχήματα αποκλείονται τελείως από το εσωτερικό του πάρκου.

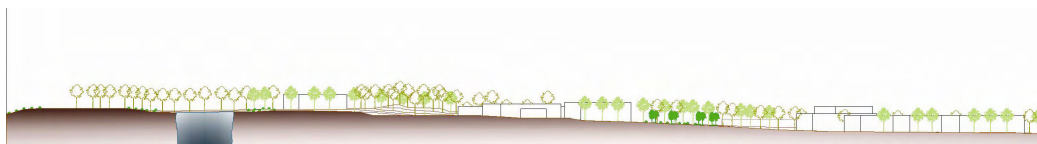
Τελική Πρόταση

Εικ. 147: Τελική κάτοψη Στρατοπέδου Κόδρα.

Εικ. 148: Οψοτομή AA'

Εικ. 149: Οψοτομή BB'

Στο παραπάνω σχέδιο είναι εμφανές ότι θεμελιώδης αρχή στο σχεδιασμό μου αποτελεί η δημιουργία πάρκου πρασίνου, πνεύμονα ζωής, με πορείες/διαδρομές περιπάτου και αναψυχής, τόπου πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας και περιβαλλοντικής ευαισθησίας. Στόχος είναι ο χώρος του στρατοπέδου να παραμείνει αδόμητος, αδιαίρετος και προσπελάσιμος, να αξιοποιηθούν τα διατηρητέα κτίσματα με ιστορική και αρχιτεκτονική αξία, ως μνημεία της νεότερης ιστορίας της πόλης με πιθανή τη λειτουργία τους ως μουσείων.

Ανακεφαλαιώνοντας σκοπός είναι το πρώην στρατόπεδο Κόδρα να αποτελέσει ένα ζωντανό αστικό δημόσιο χώρο, στον οποίο οι επισκέπτες θα έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν το φυσικό τοπίο μέσα στην πόλη. Ο χώρος αντιμετωπίζεται ως ενιαίος και συνεχής. Ταυτόχρονα προτείνεται μεγιστοποίηση της επιφάνειας φύτευσης διατηρώντας το ανάγλυφο του εδάφους.

Η χλωρίδα που ήδη υπάρχει στο χώρο του στρατοπέδου περιορίζεται σε λίγα σημεία, διασκορπισμένη σε όλη την επιφάνειά του. Στην πρόταση το πράσινο είναι κυρίαρχο στοιχείο. Γι' αυτό γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθεί ένα είδος φυσικού συστήματος στο οποίο: α) στο εσωτερικό του πάρκου διαμορφώνονται ξέφωτα με χαμηλότερα φυτά και μεμονωμένα δέντρα (χαμηλό πράσινο) και β) στην περίμετρό του, αντίθετα, σχηματίζονται δασώδεις περιοχές και αλσύλλια, που δημιουργούν φυτοφράχτη, δηλαδή οπτικά φράγματα από τις γύρω πολυκατοικίες και ηχητικά φράγματα από τις οδικές αρτηρίες Παπάγου, Χιλής και Πλαστήρα - Σοφούλη.

Σε ότι αφορά τους υδάτινους πόρους, επαναχαράσσεται η πορεία του ρέματος και δημιουργείται τεχνητή λίμνη. Έτσι επιτυγχάνεται οικολογική αποκατάσταση και ανάδειξη του υφιστάμενου φυσικού χώρου (δάσος, ρέμα, λιβάδι, βλάστηση).

Προτείνεται η χρήση φυσικών υλικών για τη διαμόρφωση των διαδρομών και άλλων επιφανειών, όπως πλατωμάτων, σκαλοπατιών-καθισμάτων και πλατειών. Πέρα από τα υφιστάμενα διατηρητέα κτίρια δεν χτίζεται ούτε η παραμικρή μόνιμη κτιριακή μονάδα, παρά μόνον ελάχιστες εφήμερες/μεταβλητές κατασκευές μικρές σε μέγεθος. Συνεπώς, προκύπτει ένα αληθινό πάρκο, ένας χώρος ευέλικτος στη χρήση, και φιλικός στον κάτοικο του ΠΣΘ.

Εικ. 150: Προτεινόμενο Ρυμοτομικό Σχέδιο. (Κόκκινο: οικοδομική γραμμή, Πράσινο: ρυμοτομική γραμμή, Κίτρινο : πεζόδρομοι. Στο λεκτικό της ρύθμισης να αναγράφεται «τα κτίρια παραμένουν ως έχουν σε επίπεδο περιγράμματος και ύψους».

Πρόταση Κάλυψη - Δόμηση και Ελεύθεροι Χώροι – Πράσινο

Κατόψεις υφιστάμενων κτισμάτων		Πραγματοποιημένη δόμηση
Διατηρητέα ΥΠΠΟ	10.168 τμ	11.800 τμ
Πρόταση διατήρησης	400 τμ	720 τμ
Σύνολο	10.568 τμ	12.520 τμ

Με δεδομένο ότι το μέγεθος του στρατοπέδου επί του οποίου αναφέρονται οι ρυθμίσεις είναι 350, 7 στρ περίπου, η προτεινόμενη κάλυψη ανέρχεται σε 3,02 % και ο προτεινόμενος ΣΔ σε 0.035. Τόσο η προτεινόμενη κάλυψη όσο και ο ΣΔ είναι μικρότεροι από τους υφιστάμενους (κάλυψη 3,02% < 4,16% και ΣΔ 0,035 < 0,047).

Το σύνολο των προτεινόμενων Ελεύθερων Χώρων – Χώρων Πρασίνου, προ της απομάκρυνσης του στρατοπέδου του NATO ανέρχεται σε:

Προτεινόμενοι Ελεύθεροι Χώροι – Χώροι Πρασίνου
 $350,7 - (\text{ανοιχτό κολυμβητήριο} + \text{στρατόπεδο NATO} + \text{κτίσματα}) =$
 $= 350,7 - (7,5 + 14,4 + 10,6) = 350,7 - 32,5 = \mathbf{318,2 \text{ στρ}}$

Σύμφωνα με την τελική σχεδιαστική πρόταση, η έκταση για διαμόρφωση ελεύθερων χώρων και χώρων πρασίνου κατανέμεται ως εξής:

Διαμόρφωση Ελεύθερων Χώρων

Ρέμα 6 στρ.

Πλατείες 9,7 στρ.

Μονοπάτια 23,6 στρ.

Σύνολο 39,4 στρ. ή

12,38% επί των προτεινόμενων ελεύθερων χώρων - χώρων πρασίνου

Διαμόρφωση χώρων πρασίνου

Υψηλό πράσινο / άλσος 127,6 στρ.

Χαμηλό πράσινο/ θάμνοι 151,2 στρ.

Σύνολο 278,8 στρ. ή

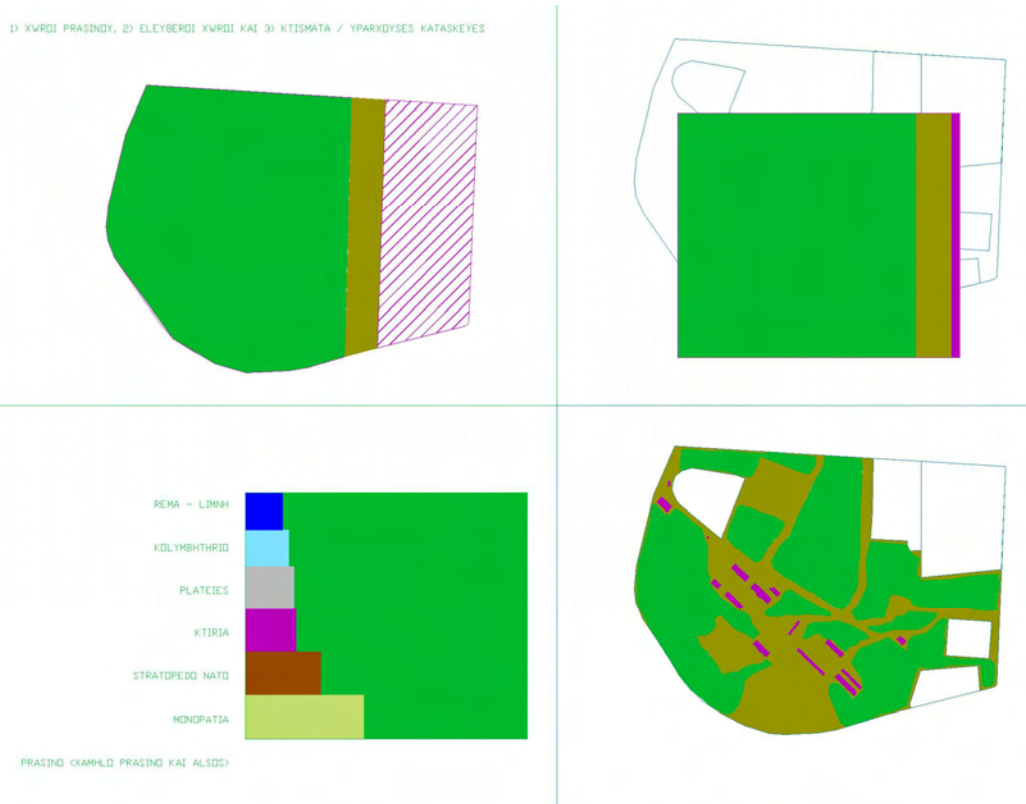
87,62% επί των προτεινόμενων ελεύθερων χώρων - χώρων πρασίνου

Επιβεβαίωση 39,4 στρ + 278,8 στρ = 318,2 στρ

Σε περίπτωση βέβαια απομάκρυνσης του στρατοπέδου του NATO οι Ελεύθεροι Χώροι – Χώροι Πρασίνου θα ανέλθουν σε:

$350,7 - (\text{ανοιχτό κολυμβητήριο} + \text{κτίσματα}) = 350,7 - (7,5 + 10,6) =$

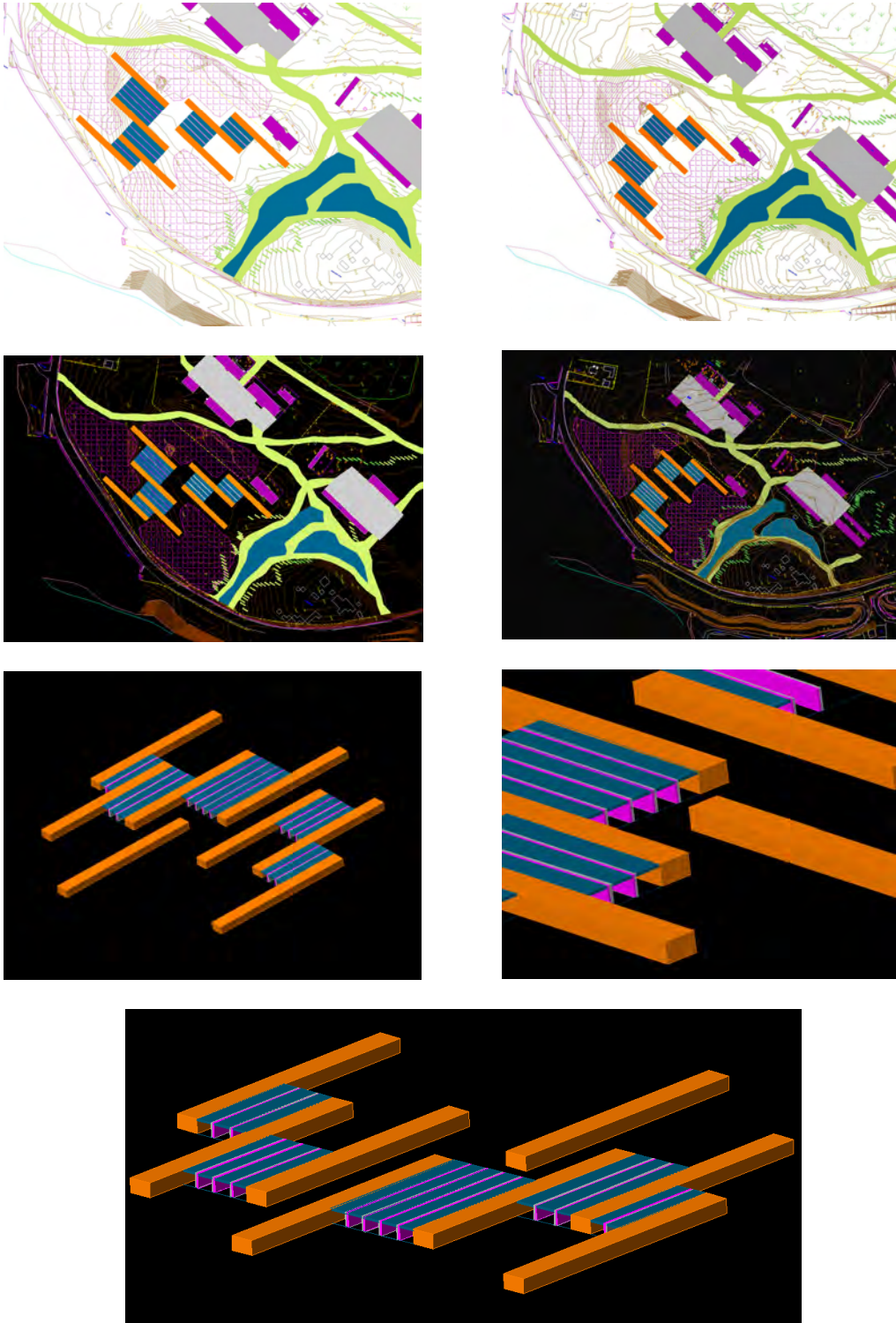
$350,7 - 18,1 = 332,6 \text{ στρέμματα}$

Εικ. 151: Διάγραμμα Συσχέτισης Χρήσεων και Συνολικής Επιφάνειας Στρατοπέδου

Εφήμερες Κατασκευές - Μονοπάτια – Υγρό Στοιχείο

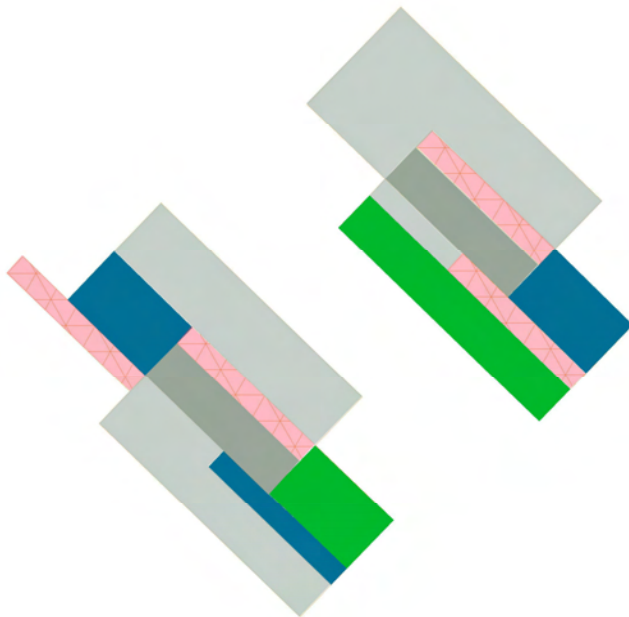
Εφήμερες Κατασκευές

Εικ. 152 έως και 158: 3D Μοντέλα περιπτέρων πολιτιστικού χαρακτήρα (εφήμερες ελαφριές κατασκευές).

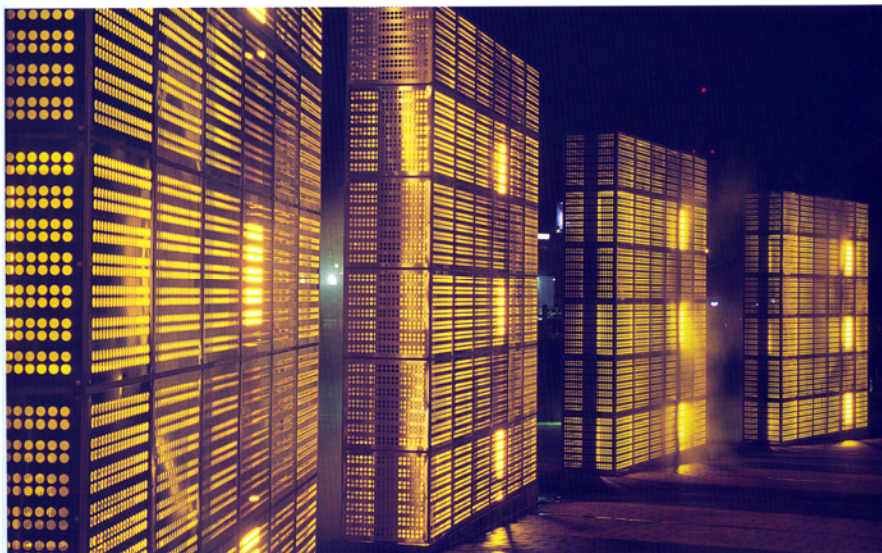
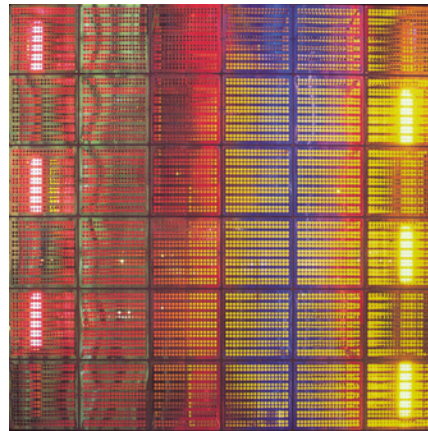
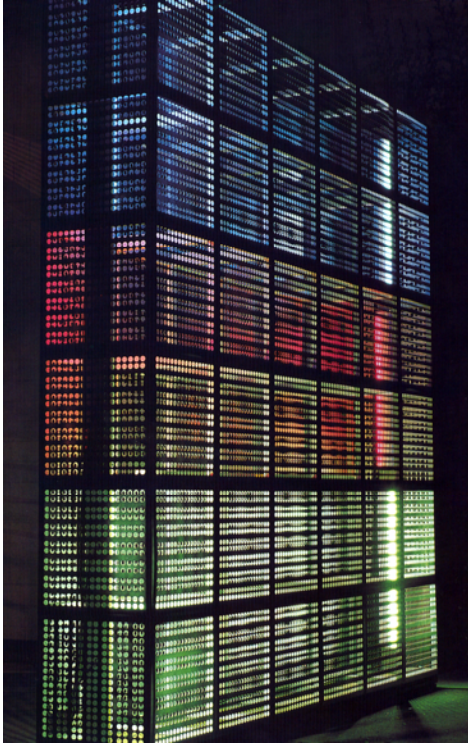
Περίπτερα

(μεταβλητές, ελαφρές, εφήμερες κατασκευές):

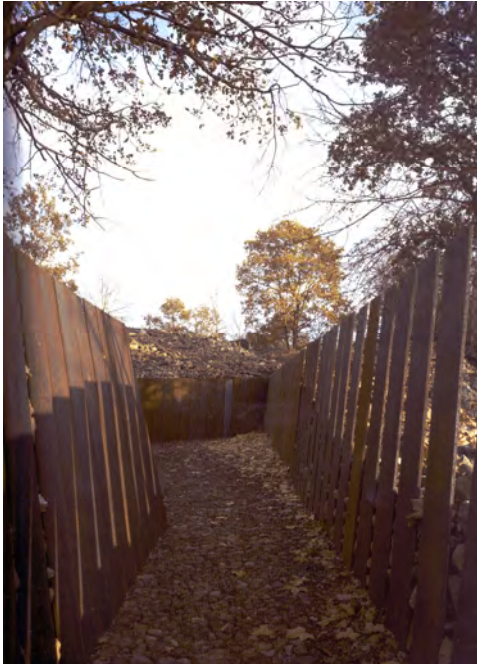
*Εικ. 159: Επιμήκη Στέγαστρα / ροζ χρώμα. Επιφάνειες υδάτινου στοιχείου / μπλε χρώμα.
Παρτέρια με λουλούδια / πράσινο χρώμα.
Επίπεδα α' και β' (διαφορετικού ύψους) / γκρι σκούρο και ανοιχτό χρώμα αντίστοιχα.*

Φωτισμένα Περίπτερα (αυτόφωτες διάτρητες κατασκευές)

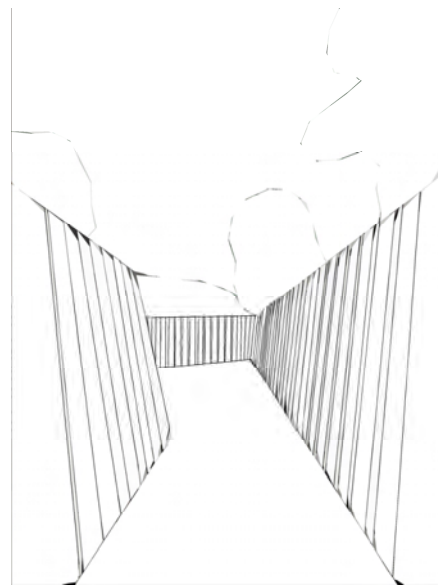

Εικ. 160 έως και 162: Φωτισμένα περίπτερα (αυτόφωτες διάτρητες κατασκευές).

Μονοπάτια

Εικ. 163 & 164: Διαμορφωμένα μονοπάτια με χαμηλού ύψους φράχτη που ορίζει την πορεία.

Εικ. 165: Διαμόρφωση μονοπατιών κίνησης επισκεπτών με φράχτη μικρής κλίμακας.

Χώρος Στάσης – Καθίσματα Σκαλοπάτια

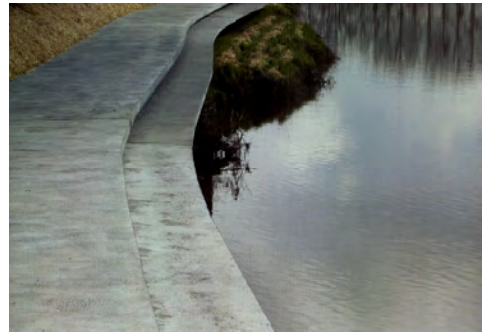

Εικ. 166: Ειδικά διαμορφωμένος χώρος στάσης ανάμεσα στις ζώνες πρασίνου (χαμηλή βλάστηση και μικρό άλσος).

Εικ. 167: Σκαλάκια - καθίσματα διαμόρφωσης εδάφους. Σημείο στάσης, ξεκούρασης, συζήτησης επισκεπτών, χώρος για πικ νικ.

Υγρό Στοιχείο

Εικ. 168 & 169: Διαμόρφωση χώρου στις όχθες του ρέματος και της λίμνης, ώστε να είναι προσβάσιμος και ελκυστικός στους επισκέπτες για περιπάτους και στάση.

Εναλλακτική Έκφραση

Εναλλακτικοί τρόποι επέμβασης βασισμένοι στις αρχές του χειροποίητου (handmade), της χειροτεχνίας (craft), της κουρελού-του μπαλώματος (patchwork), του υφάσματος-κατασκευάσματος (fabric), του κολλάζ (collage), των επάλληλων στρωμάτων (layers), του επιμέρους αντικειμένου (part object) και του αποσπασματικού (fragment).

Κολλαζική τοπιογραφία

Εικ. 170: Διαγραμμίσεις της κάτοψης.

Εικ. 171: Με ξυλομπογιά. Κάτοψη – διαγραμματική προσέγγιση με διαφάνειες χρωματισμένες.

Πειραματική προσπάθεια απόδοσης του υπαίθριου χώρου πρασίνου του στρατοπέδου, χρησιμοποιώντας διαφανές χαρτί επιζωγραφισμένο με ξυλομπογιές. Πράσινες αποχρώσεις: αλσύλλια, χαμηλή και υψηλή βλάστηση. Γαλάζιο: ρέμα, τεχνητή λίμνη, υδάτινο στοιχείο. Καφέ: λόφος αρχαιολογικού χώρου, ανασκαφές.

3 κάνναβοι: ο αρχαιολογικός και οι άλλοι δύο, υπό διαμόρφωση σκαλοπατιών - καθισμάτων για τους επισκέπτες. Περιγράμματα μονοπατιών, κτιρίων διατηρητέων, πλατειών και υπαρχόντων δραστηριοτήτων.

*Εικ. 172: Κάτοψη.
Κολλαζική τοπιογραφία.
Κολλάζ με διαφορετικής
υφής υλικά.*

Μικρά τετραγωνάκια καφέ σκούρο: επιμήκεις διαμορφώσεις σκαλοπατιών - καθισμάτων για τους επισκέπτες. Τετραγωνάκια καφέ ανοιχτό: αρχαιολογικός χώρος. Κίτρινες λωρίδες: μονοπάτια, πορείες. Κίτρινες λωρίδες σε διαγράμμιση: πλατείες. Πράσινες επιφάνειες: πράσινο συνολικά.

*Εικ. 173: Κάτοψη.
Κολλαζική τοπιογραφία.
Κολλάζ από διαφορετικά
υφάσματα.*

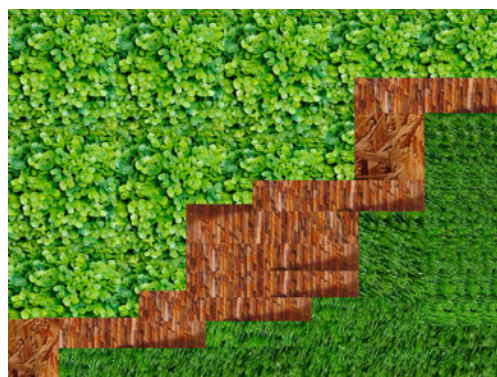
Απόδοση με ύφασμα των υπαίθριων χώρων:

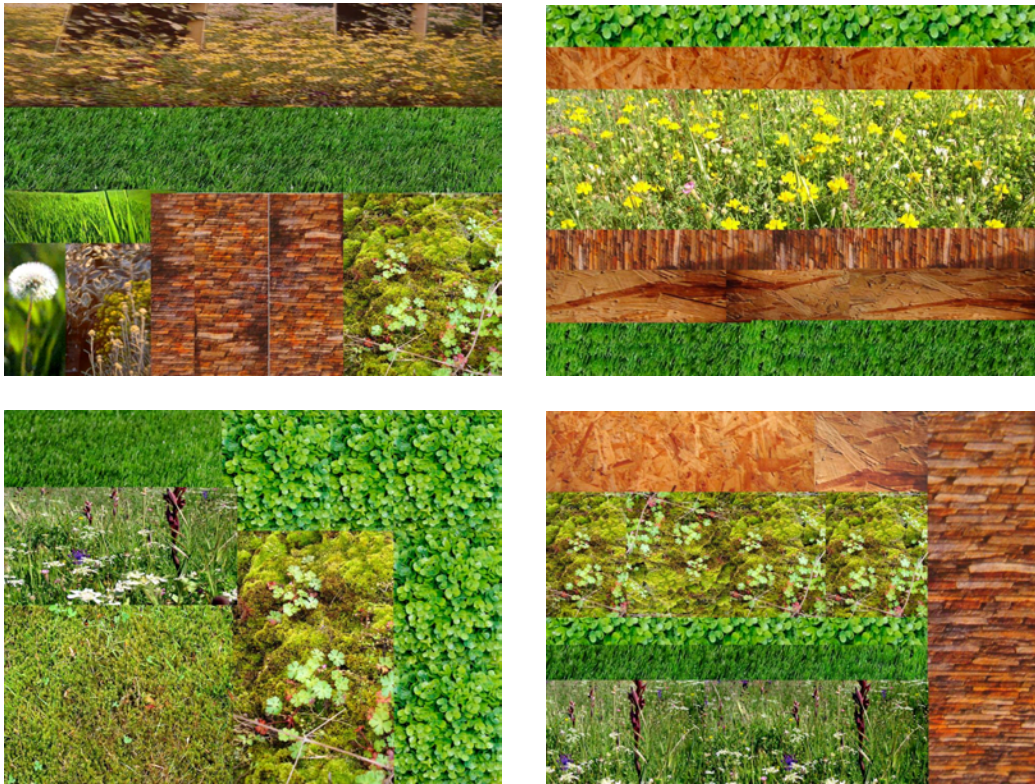
Πράσινο σκούρο ύφασμα: άλσος, χαμηλή και υψηλή βλάστηση. Πορτοκαλί ύφασμα: επιμήκεις διαμορφώσεις σκαλοπατιών - καθισμάτων για τους επισκέπτες. Γαλάζιο ύφασμα: ρέμα, τεχνητή λίμνη, υδάτινο στοιχείο. Πράσινο ανοιχτό: μονοπάτια. Ρόζ: κτιριακές μονάδες που διατηρούνται. Μπλέ: υπάρχον κολυμβητήριο. Κίτρινο: εκκλησία.

*Εικ. 174: Κάτοψη – Κολλαζική τοπιογραφία.
Κολλάζ με γραμμικές ζώνες με ποικίλες πράσινες φυτεύσεις.*

Πειραματισμός για φυτεύσεις με την τεχνική του κολλάζ:

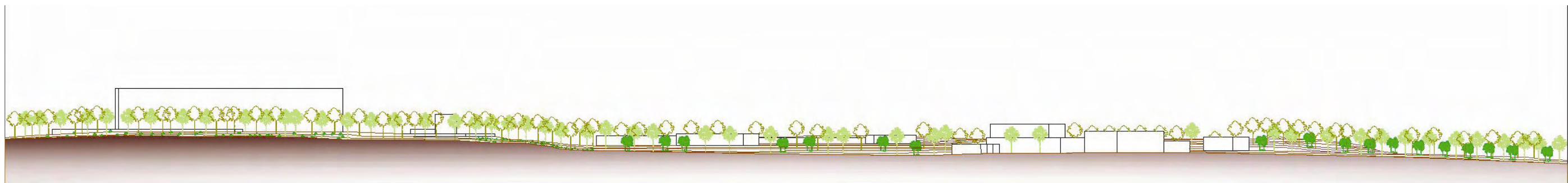

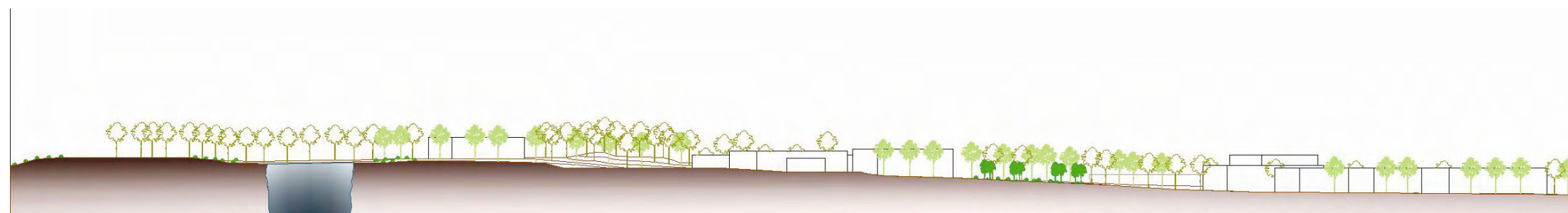
Εικ. 175 έως και 187: Φυτεύσεις με την τεχνική του κολλάζ.

Κάτοψη Πρότασης

Τομή ΑΑ'

Τομή ΒΒ'

Βιβλιογραφία & Πίνακες

Βιβλιογραφία

Άρθρα και Βιβλία

Allix, G. (2007) «L'armée salue Vauban en son musée mais ferme ses citadelles à l'Unesco», *Le Monde* 18-3-2007

Αμούργης, Σ., Γιάννας, Σ., Ευαγγελινός, Ε., Καλογεράς, Ν., Καλογήρου, Ν., Helmle, P. (2001) *Περιβαλλοντικός σχεδιασμός πόλεων και ανοικτών χώρων*, Τόμος Α, Ε.Α.Π., Πάτρα

Αμούργης, Σ., Κοσμάκης, Π., Λουκόπουλος, Δ., Στρουσοπούλου, Ε. (2004) *Περιβαλλοντικός σχεδιασμός πόλεων και ανοικτών χώρων*, Τόμος Β, Ε.Α.Π., Πάτρα

Ανανιάδου–Τζημοπούλου, Μ. (1992) «Σχεδιασμός τοπίου και αστικών υπαίθριων χώρων στη Θεσσαλονίκη», *Τεχνικά Χρονικά*, τόμος 12 τεύχος 4, σελ. 117-146

Ανανιάδου–Τζημοπούλου, Μ. (2005) «Περί τόπου και τοπίου», *Αρχιτέκτονες*, 49-περίοδος Β, σελ. 75-77

Ανανιάδου–Τζημοπούλου, Μ. (2009) *Οι φοιτητές σχεδιάζουν το τοπίο της Θεσσαλονίκης στην αιεφόρο προοπτική της πόλης – Κατάλογος έκθεσης έργου αρχιτεκτονικής τοπίου*, Ζήτη, Θεσσαλονίκη

Ανδρικοπούλου–Καυκαλά, Ε., Καυκαλάς, Γ., Λαγόπουλος, Α.-Φ. (1980) *Θεσσαλονίκη, πολεοδομική διερεύνηση – κριτική ρυθμιστικών προτάσεων και προοπτικές εξέλιξης της πόλης*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη

Αποστολίδης, Α., Δάγκας, Α. (1989) *Η σοσιαλιστική οργάνωση Φεντερατιόν Θεσσαλονίκης 1909-1918*, Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών (ΚΜΕ) Θεσσαλονίκη, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα

Βεληγιάνη-Τερζή, Χρ.(1986) «Τα Ελληνιστικά Χρόνια», στο Παπαγιαννόπουλος, Απ. (επιμ.) *Θεσσαλονίκη 2.300 Χρόνια*, Δήμος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, σελ. 27-32.

Benevolo, L. (1972) *Aux sources de l'urbanisme moderne*, Horizons de France, Paris

Choay, F. (1965) *L'urbanisme utopies et réalités*, Seuil, Paris

Choay, F. (2006) *Pour une anthropologie de l'espace*, Seuil, Paris

Chombart de Louwe, P.-H. (1952) *L'espace social dans une grande cité*, Presses Universitaires de France, Paris

Γερόλυμπου, Α., Χαστάογλου, Β. (1992) «Καταστροφές και μεταπλάσεις. Η γένεση της σύγχρονης πόλης», στο Γερόλυμπου, Α. (επιμ.) *Σύγχρονη Θεσσαλονίκη. Μια αρχιτεκτονική περιήγηση*, Θέματα χώρου+τεχνών, 23, σελ. 17-26

- Γιαννίρης, Η. (2004) «Αθήνα: Πολεοδομία και φύση», *Αρχιτέκτονες*, 44-περίοδος Β, σελ. 60-62
- Γιαννίρης, Η. (2008) «Η σύγχρονη Αθήνα, η γκρίζα πολεοδομία και η κοινωνική ανάγκη για πράσινο», *Αρχιτέκτονες*, 71-περίοδος Β, σελ. 70-73
- Γκάρτζος, Κ. (1981) «Οι πρόσφατες εξελίξεις του θεσμικού πλαισίου της πολεοδομίας – χωροταξίας στην Ελλάδα», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 15, σελ. 68-63
- Γοσποδίνη, Α. (1991) «Τύπος και τυπολογία. Η περίπτωση της πλατείας», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 25, σελ. 37-39
- Γούτα, Α. (επιμ.) (2009) «Αξιοποίηση ελεύθερων χώρων ΠΣΘ και μετεγκατάσταση ΔΕΘ», *Τεχνογράφημα*, 01/370, σελ. 11-14
- Δελγιάννης, Α., Παπαδημητρίου, Δ. (1985) «Από την ιστορία των σιδηροδρόμων της Θεσσαλονίκης 1915-1918», στο Παπακυριαζής, Ν. (επιμ.) *Η Θεσσαλονίκη*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης του Δήμου Θεσσαλονίκης, σελ. 647-676
- De Roux, E. (2007) *Bouches-du-Rhône: financement bouclé pour le Camp des Milles*, Le Monde 7-2-2007
- Δημητριάδης, Β. (1983) *Τοπογραφία της Θεσσαλονίκης κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας 1430-1912*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη
- Δραγώνας, Π. (2004) «Από τις τρέλες στα παράσιτα. Δημόσιοι χώροι της στιγμής», *Θέματα χώρου+τεχνών*, 36, σελ. 66-71
- Δωροβίνης, Β. (1979) «Στρατώνες Καποδίστριας στο Άργος – Ιστορία και μια πολιτιστική μάχη», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 13, σελ. 36-42
- Engels, Friedrich (1969) *La Question du Logement*, éditions sociales, Paris.
- Ζεντέλης, Π. (2001) *Real estate*, Παπασωτηρίου, Αθήνα
- Ηλιοπούλου, Ε (2004) «ΟΡΣΑ-UIA: Διεθνής διαγωνισμός αρχιτεκτονικών ιδεών, 3 βραβεία και 6 έπαινοι για το μητροπολιτικό πάρκο ελληνικού», *Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ*, 2294, σελ. 27-35
- Hall, T. (2005) *Αστική γεωγραφία*, Κριτική, Αθήνα
- Hall, P. (1976) *Urban & Regional Planning*, Penguin Books, Norwich.
- Θεοχάρη, Χ. (2003) «Η επίδραση των χώρων πρασίνου στο μικροκλίμα και στον οργανισμό», *πρακτικά συνεδρίου Αστικός Σχεδιασμός και Περιβάλλον*, HELECO 2003, σελ. 119-126
- Καλογήρου, Ν. (1985) «Τα Συστατικά Στοιχεία του Αστικού Τοπίου στη Θεσσαλονίκη: Συνέπειες και Ασυνέπειες», στο Εφορευτική Επιτροπή Κ.Ι.Θ. (επιμ.)

Θεσσαλονίκη Ι, Αφιέρωμα στα 2.300 Χρόνια της Θεσσαλονίκης, Κέντρο Ιστορίας του Δήμου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη σελ. 543-577

Καλογήρου, Ν. (1990) «Η παρουσία του παρελθόντος και ο ορθολογισμός στο σχέδιο του Ε. Hébrard για την ανοικοδόμηση της Θεσσαλονίκης», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 24, σελ. 83-88

Καλογήρου, Ν. (1992) «Μια σύντομη αναφορά στην αρχιτεκτονική και την πολεοδομία της σύγχρονης Θεσσαλονίκης», στο Γερόλυμπου, Α. (επιμ.) *Σύγχρονη Θεσσαλονίκη. Μια αρχιτεκτονική περιήγηση*, Θέματα χώρου+τεχνών, 23, σελ. 27-37

Κανταρτζής, Ν., Τσαλικίδης, Γ. (1981) *Αρχιτεκτονική τοπίου και περιβάλλον*, ΑΣΕ Α.Ε., Θεσσαλονίκη

Καραδήμου–Γερόλυμπου, Α. (1985) *Επανασχεδιασμός και ανοικοδόμηση της Θεσσαλονίκης μετά την πυρκαγιά του 1917*, Διδακτορική Διατριβή, Επιστημονική επιθερίδα ΠΣ του ΑΠΘ, παραρτ. 31 τόμος Θ', Θεσσαλονίκη

Καρύδης, Δ. (2006) *Τα Επτά Βιβλία της Πολεοδομίας*, Παπασωτηρίου, Αθήνα.

Καυκαλάς, Γ., Γιαουτζή, Μ. (επιμ.) (1977) *Η πόλη στο κεφαλαιοκρατικό σύστημα*, Οδυσσέας, Αθήνα

Καυκούλα, Κ. (2007) *Η περιπέτεια των κηπουπόλεων. Κοινωνική και περιβαλλοντική μεταρρύθμιση στην Ευρώπη και την Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα*, University studio press, Θεσσαλονίκη

Κολώνας, Β., Παπαματθαϊάκη, Α. (1980) *Ο αρχιτέκτονας Vitaliano Poselli*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη

Κολώνας, Β., Τραγανού-Δεληγιάννη, Ο. (1987) *Αρχές της βιομηχανίας στη Θεσσαλονίκη 1870-1912*, ΕΤΒΑ, Θεσσαλονίκη

Κολώνας, Β. (2005) *Έλληνες Αρχιτέκτονες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (19^{ος}-20^{ος} αιώνας)*, Ολκός, Αθήνα.

Κομίλης, Π. (1974) «Ελεύθερος χρόνος και αναψυχή», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 8, σελ. 30-45

Κορδάτος, Γ. (1975) *Η κομμούνια της Θεσσαλονίκης 1342-1349*, Επικαιρότητα, Αθήνα

Κοσμόπουλος, Π. (1994) *Περιβαλλοντική αντίληψη του αστικού χώρου. Έρευνα για το κέντρο της Θεσσαλονίκης*, University studio press, Θεσσαλονίκη

Κοτζιά, Κ., Λαδά, Σ., Παπαδόπουλος, Α., Φιλοξενίδου, Κ. (2005) «Αστικός περίπατος πολιτισμού, αθλητισμού και δασικής αναψυχής. Περιοχή Καντατζογλείου Σταδίου στη Θεσσαλονίκη», στο Φιλίππιδης, Δ. (επιμ.) *Δημόσιος χώρος στην Ελλάδα*, Θέματα χώρου+τεχνών, 36, σελ. 66-71

- Λαγόπουλος, Α.-Φ. (1973) *Δομική πολεοδομία. Ο οικισμός ως σύστημα*, ΤΕΕ, Αθήνα
- Λαζαρίδης, Π. (2000) «Από την πολεοδομοποίηση της αρχιτεκτονικής στην αρχιτεκτονοποίηση της πολεοδομίας», στο Ψυχάρης, Γ. κ.ά. (επιμ.) *Δεκαεπτά κείμενα για τον σχεδιασμό, τις πόλεις και την ανάπτυξη*, Παν. Εκδ. Θεσσαλίας, σελ. 145-159
- Λαμπριανίδης, Λ. (2007) *Οικονομική γεωγραφία, στοιχεία θεωρίας και εμπειρικά παραδείγματα*, Πατάκης, Αθήνα
- Λέτσας, Α. (1953) *Η σταυροφορία του πρασίνου*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη
- Lefebvre, H. (1972) *La pensée marxiste et la ville*, Casterman, Belgique
- Lefebvre, H. (1972) *Le droit à la ville*, Anthropos, Paris
- Mazower, M. (2006) *Θεσσαλονίκη πόλη των φαντασμάτων*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα
- Μαραβελάκη, Μ., Βακαλόπουλου, Α. (1955) *Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών – Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη
- Μαύρη, Μ. (2009), *Hospitium*, Διπλωματική, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Αθήνα
- Μεσσίνας, Η. (1997) *Οι Συναγωγές της Θεσσαλονίκης και της Βέροιας*, Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Γαβριηλίδης, Αθήνα.
- Μητούλα, Ρ., Οικονόμου, Α. (2003) «Η προστασία της φυσιογνωμίας των παράκτιων πόλεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης», *Τεχνικά Χρονικά*, τόμος 23 τεύχος 1-2, σελ. 9-16
- Μοσκόφ, Κ. (1974) *Θεσσαλονίκη 1700-1912 τομή της μεταπρατικής πόλης*, Στοχαστής, Αθήνα
- Μωραΐτης, Κ. (2004) «Ο σχεδιασμός τοπίου και η αρχιτεκτονική παιδεία», *Αρχιτέκτονες*, 44-περίοδος Β, σελ. 66-68
- Mumford, L. (1964) *La cité à travers l'histoire*, Seuil, Paris
- Νικηφορίδης, Π., Cuomo, Β., Ταράνη, Π. (2003) «Το νερό ως στοιχείο διαμόρφωσης του δημόσιου χώρου στην κοινωνία του θεάματος», στο Δραγώνας, Π. (επιμ.) *Η αρχιτεκτονική του δημόσιου χώρου στην Ευρώπη*, Αρχιτεκτονικά Θέματα, 37, σελ. 125
- Παπαγιαννόπουλος, Α. (επιμ.) (1985) *Θεσσαλονίκη 2.300 χρόνια*, Δήμος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη
- Παπαδόπουλος, Λ. (1996) «Το πρόγραμμα των τεχνικών έργων», *Αρχιτέκτονες*, 5/6-περίοδος Α, σελ. 57-64

Παπαδόπουλος, Λ. (επιμ.) (2001) *Μετασχηματισμοί του αστικού τοπίου – αρχιτεκτονικές μελέτες και έργα του ΟΠΠΕ Θεσσαλονίκη 1997*, ΟΡΘΕ - Λιβάνης, Αθήνα

Παπαδοπούλου, Γ. (Επιμ), Τέλλιος, Γ., Πάκα, Α. (2009) *8 προτάσεις για την Καβάλα: Εικόνες από το μέλλον της πόλης*, Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ - Δήμος Καβάλας, Παπασωτηρίου, Αθήνα

Πολυχρονόπουλος, Δ. (2006) «Αστικά κενά, το κενό ως τόπος», *Αρχιτέκτονες*, 55-περίοδος Β, σελ. 56-58

Price, Cedric (2003), *The Square Book*, Wiley-Academy, Great Britain

Πυργιώτης, Γ. (επιμ.), Βοϊβόνδα, Α., Κιζήλου, Β., Κλουτσινιώτη, Ρ., Κονταράτος, Σ. (1977) «Η ρύθμιση του χώρου στην Ελλάδα», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 11, σελ. 127-192

Σβορώνος, Ν.(1996) *Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης του 18^{ου} αιώνα*, Θεμέλιο, Αθήνα

Σημαιοφορίδης, Γ. (1996) «Νέοι κοινωνικοί χώροι στη σύγχρονη πόλη», *Αρχιτέκτονες*, 5/6-περίοδος Α, σελ. 82-83

Στεφάνου, Ι. (2005) «Περί τόπου και τοπίου», *Αρχιτέκτονες*, 49-περίοδος Β, σελ. 61-62

Τάχα, Α. (2010), *Από το δημόσιο στο ιδιωτικό*, Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης - Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Αθήνα

Τζαναβάρα, Χ. (1998) «Στρατόπεδα με αντιπαροχή», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 20-12-1998*, σελ. 88-89

Τζιρτζιλιάκης, Γ. (2005) «Το εδαφικό εργαστήριο του διευρυμένου πεδίου», *Αρχιτέκτονες*, 49-περίοδος Β, σελ. 54-57

Τζιρτζιλιάκης, Γ. (2003) «Ο χώρος των σχέσεων και η μεταβιομηχανική πόλη», στο Δραγώνας, Π. (επιμ.) *Η αρχιτεκτονική του δημόσιου χώρου στην Ευρώπη*, Αρχιτεκτονικά Θέματα, 37, σελ.68-73

Τραγανού-Δεληγιάννη, Ο., Ταμιωτάκης, Γ. (1985) «Από την αρχική μελέτη εγκατάστασης του δικτύου ύδρευσης στη Θεσσαλονίκη στα τέλη του 19^{ου} αιώνα», στο Παπακυριαζής, Ν. (επιμ.) *Η Θεσσαλονίκη*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης του Δήμου Θεσσαλονίκης, σελ. 597-638

Τσουλουβής, Λ. (1981) «Πέρα από την αδυναμία εφαρμογής ενός ρυθμιστικού σχεδίου», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 15, σελ. 79-86

Vidiella, Alex Sanchez (2008), *The Sourcebook of Contemporary Landscape Design*, Collins Design and Loft Publications, Barcelona

Φιλίππιδης, Δ. (2005) «Ο μεγάλος ασθενής», στο Φιλίππιδης, Δ. (επιμ.) *Δημόσιος χώρος στην Ελλάδα*, Θέματα χώρου+τεχνών, 36, σελ. 52-56

Frampton, K. (1999) *Μοντέρνα Αρχιτεκτονική, Ιστορία και Κριτική*, Θεμέλιο, Αθήνα.

Χασιώτης, Ι. (1986) «Δημογραφική, οικονομική και κοινωνική εξέλιξη», στο Παπαγιαννόπουλος, Απ. (επιμ.) *Θεσσαλονίκη 2.300 Χρόνια*, Δήμος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, σελ. 91-110.

Χριστοδούλου, Χ. (2008) *Αστικοποίηση και χώροι κοινωνικού αποκλεισμού: Εγκαταστάσεις κατοίκησης στην περιφέρεια της Θεσσαλονίκης, 1980-2000*, Διδακτορική Διατριβή (Τομέας Π.Χ. και Π.Α., Τ.Α.Μ., Π.Σ. του ΑΠΘ), Θεσσαλονίκη

10th international architecture exhibition (2006), *Perma n̄ stent*, Korean pavilion, Venice

10th international architecture exhibition (2006), *Cities, Architecture and Society*, Marsilio, Venice

Έρευνες και Μελέτες

ΑΝΕΘ, ΠΚΜ, ΟΡΘΕ, ΝΑΘ (2001-2003) *Στρατηγικό Σχέδιο Διατήρησης και Αποκατάστασης του Φυσικού Περιβάλλοντος στο Νομό Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη.

Βελέντζας, Κ., Καλογήρου, Ν., Καραγιάννη, Σ., Κατσίκας, Η., Παπαμίχος, Ν., Χατζηπροκοπίου, Μ., Χλωμούδης, Κ. (1996) *Η αγορά κατοικίας στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης*, Έρευνα ΟΡΘΕ – ΑΠΘ – ΠΑΜΑΚ, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη

Γιαννακού, Α., Ζαχαριάδου-Τσόκου, Ε., Κομνηνός, Ν., Ματίκας, Θ. (1980) *Θεσσαλονίκη 2.000: Υποθέσεις αστικής ανάπτυξης*, ΤΕΕ Τμ. ΚΜ, Θεσσαλονίκη.

Γραφείο Δοξιάδη, Δανός & Συνεργάτες, Ευρωπαϊκή Εταιρεία Δορυφορικής Απεικόνισης (2001) *Ειδική τεχνικο-οικονομική μελέτη για την ανταλλαγή των χώρων των στρατοπέδων του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης με γήπεδα αντίστοιχης αξίας στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης*, Τελική Έκθεση Μελέτης, ΟΡΘΕ.

Διεύθυνση Οικισμού Θεσσαλονίκης, ΥΠ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (1986) *Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης, Δήμος Καλαμαριάς*, Διεύθυνση Οικισμού Θεσσαλονίκης

Εταιρία Μελετών Περιβάλλοντος (1979), *Θεσσαλονίκη 2000, προτάσεις για την οργάνωση του ευρύτερου αστικού χώρου*, Έκθεση προς τον Υφυπουργό Δημοσίων Έργων, Αθήνα

Ζαχαριάδου-Τσόκου, Ν., Ξεπαπαδάκη, Γ., Κωνσταντινίδης, Σ. (1981) *Θεσσαλονίκη 1979-1981 χαρακτηριστικά χώρου και πληθυσμού*, ΤΕΕ Τμ. ΚΜ, Θεσσαλονίκη

Ζυγομαλάς, Δ., Παπαϊωάννου, Κ., Χαλιάζη, Π. (2005) *Καταγραφή αξιόλογων κτηρίων και συνόλων σε στρατόπεδα του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης*, ΤΕΕ Τμ. ΚΜ, Θεσσαλονίκη

Καυκαλάς, Γ. (συντ.), Ανδρικοπούλου, Ε., Γιαννακού, Α., Γιαννακούρου, Γ., Ζέικου, Π., Κομνηνός, Ν., Μάνος, Σ., Νικηφορίδης, Ν., Τόμπρου, Β., Φουτάκης, Δ. (1997) *Μείωση της μονοκεντρικότητας στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης και ο ρόλος του τριτογενή τομέα*, Τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος, ΟΡΘΕ – ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη

Κηπουρού, Μ., Μήλιος, Γ. (1984) «Κοινωνικός εξοπλισμός (υγεία-πρόνοια, εκπαίδευση, πράσινο, αθλητισμός, πολιτιστικά)», στο *Τομεακές Μελέτες Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης*, ΥΧΟΠ. Δ/ση Οικισμού Θεσσαλονίκης

Κομνηνός, Ν., Γιαννακού, Α. (1980) *Η εξέλιξη των στρατηγικών παραμέτρων της αστικής ανάπτυξης*, ΤΕΕ Τμ. ΚΜ, Θεσσαλονίκη

Κομνηνός, Ν. (συντ.), Γεωργίου, Χ., Μαρτζοπούλου, Α., Μαρτινίδης, Γ., Σεφερτζή, Ε., Τραμαντζάς, Κ. (2009) *Υβριδική καινοτομία και το μέλλον της βιομηχανίας στη Θεσσαλονίκη*, ΟΡΘΕ

Λεφάκη-Ζωΐδη, Σ., Ζωΐδης, Γ. (1996) *Προκαταρκτική μελέτη χωροθέτησης των χρήσεων γης στο πρώην στρατόπεδο μακεδονομάχου Κόδρα Δήμου Καλαμαριάς*, Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Καλαμαριάς

Λεφάκη, Σ., Ζωΐδης, Γ., Παυλίδης, Κ., Αγγελίδης, Ι. (2001) *Πρώην Στρατόπεδο Μακεδονομάχου Κόδρα, Όραμα και Πραγματικότητα, Χωροθέτηση Χρήσεων Γης στο Χώρο του Πρώην Στρατοπέδου Μακεδονομάχου Κόδρα*, Δήμος Καλαμαριάς

ΟΡΘΕ-ΠΚΜ-ΑΠΘ (2008) *Ποιοτικός και ποσοτικός προσδιορισμός πηγών, μεγέθους και σύστασης των αιωρούμενων σωματιδίων στη Θεσσαλονίκη*, Τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος, Θεσσαλονίκη

Παπαμίχος, Ν. (συντ.), Ανανιάδου – Τζημοπούλου, Μ., Ζάγκας, Θ., Καρακινάρη, Ζ., Μπαλάσης, Ε., Χαστάογλου, Β. (2006) *Στρατηγικό και επιχειρησιακό σχέδιο για το πράσινο στη Θεσσαλονίκη*, Τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος, ΟΡΘΕ - ΑΠΘ

Ρέκκας, Σ. (1984) «Περιβάλλον-πόλη», στο *Τομεακές Μελέτες Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης*, ΥΧΟΠ. Δ/ση Οικισμού Θεσσαλονίκης

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΕ, Α. Δήμηκας, Ν. Παπαμίχος, Α. Κοτζαμπόπουλος, ΟΜΙΚΡΟΝ ΕΠΕ, Η. Δημητριάδης (2009) *Επικαιροποίηση Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης*, ΟΡΘΕ

Τριανταφυλλίδης, Ι. και Συνεργάτες (1966), *Χωροταξική Μελέτη Θεσσαλονίκης*, Α' Στάδιο, Θεσσαλονίκη

Τσούκας, Α. και Συνεργάτες (1986) *Μελέτη στοιχείων Γ.Π.Σ. Καλαμαριάς*, ΥΠ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε

Τσουλουβής, Λ. (συντ.), Γιαννακού, Α., Ζωγράφος, Β., Θερμός, Κ., Ξεπαπαδάκη, Ι. (1981), *Μελέτη οικιστικής ανάπτυξης Θεσσαλονίκης, στα πλαίσια της μελέτης για το ρυθμιστικό πρόβλημα*, ΤΕΕ Τμ. ΚΜ, Θεσσαλονίκη

Χαραλαμπίκη, Α. (1984) «Τα κέντρα», στο *Τομεακές Μελέτες Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης*, ΥΧΟΠ Δ/ση Οικισμού Θεσσαλονίκης

Χαρίσης, Β., Παπασιοπούλου, Κ., Μανώλα, Κ., Νικολακοπούλου, Μ., Αρβανιτάκη, Α., Οικονόμου Δ. (1981) *Θεσσαλονίκη 2.000 σχέδιο πλαίσιο ρυθμίσεων περιοχής Θεσσαλονίκης*, ΥΧΟΠ

Νόμοι, Προεδρικά Διατάγματα και Υπουργικές Αποφάσεις

Ν.Δ. της 17-7/16-8-1923 (ΦΕΚ 228 Α) «Σύνταξις, έγκρισις και εφαρμογή σχεδίων πόλεων, κομών και συνοικισμών και γενικοί όροι αναπτύξεως αυτών».

Ν. 2063 «Περί κυρώσεως τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του αναγκαστικού νόμου υπ' αριθ. "1667/1951" περί λαϊκής κατοικίας» ΦΕΚ Α 110/26-4-1952

Η Απόφαση του ΥΔΕ Ε/27960/19665/1970 ΦΕΚ 684/Β/30-9-70 «περί εγκρίσεως προδιαγραφών περί Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών και όρων διενέργειας αυτών όπως διαμορφώθηκε με τις τροποποιητικές αποφάσεις του ΥΔΕ Ε/16164/807/1971 ΦΕΚ459/Β/71 και Ε/22734/970/5-7-1976 ΦΕΚ 887/Β/76

Ν 947 «Περί οικιστικών περιοχών» ΦΕΚ 169 Α/26-7-1979

Ν. 1337 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» ΦΕΚ 33 Α/14-3-1983

ΠΔ της 24/31-5-1985 (ΦΕΚ 270 Δ) «Τροποποίηση των όρων και περιορισμών δόμησης των γηπέδων των κειμένων εκτός των ρυμοτομικών σχεδίων των πόλεων και εκτός των ορίων νομίμως υφισταμένων προ του έτους 1923 οικισμών»

Ν. 1561 «Ρυθμιστικό Σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 148 Α/6-9-1985

Ν. 1577 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός» ΦΕΚ 210 Α/18-12-1985

Ν. 1650 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» ΦΕΚ 190 Α/16-10-1986

ΠΔ της 23-2-1987 «Κατηγορίες και περιεχόμενο χρήσεων γης» ΦΕΚ 166 Δ/6-3-1987

Υ.Α. 49787/2419/31-7-87 «Έγκριση Γ.Π.Σ. Δήμου Καλαμαριάς (ν. Θεσσαλονίκης)» ΦΕΚ 1019 Δ/14-10-1987, τροποποιήθηκε με την Υ.Α. 12122/2761/13-5-1999 ΦΕΚ 419 Δ/14-6-1999, διόρθωση σφαλμάτων ΦΕΚ 650 Δ/1-9-1999

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/35723/2084/2-8-1995 «Κήρυξη αρχαιολογικού χώρου στο πρώην στρατόπεδο Κόδρα στο Καραμπουρνάκι Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 727 Β/24-8-95

Ν. 2508 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 124 Α/13-6-1997

ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 12122/2761/13-5-1999 «Τροποποίηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του Δήμου Καλαμαριάς (Ν. Θεσσαλονίκης)» ΦΕΚ 419 Δ/14-6-1999, Διόρθωση σφαλμάτων ΦΕΚ 650 Δ/1-9-1999

Ν. 2742 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» ΦΕΝ 207 Α/7-10-1999

Ν. 2745 «Σύσταση προσωρινής υπηρεσίας για την αξιοποίηση και μετεγκατάσταση στρατοπέδων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 224 Α/27-10-1999

Ν. 2947 ΦΕΚ 228 Α/9-10-2001 «Θέματα Ολυμπιακής Φιλοξενείας, Ολυμπιακής Υποδομής και άλλες διατάξεις»

Ν. 3010 «Εναρμόνιση του Ν. 1650/1986 με τις Οδηγίες 97/11 Ε.Ε. και 96/61 Ε.Ε. , διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 91 Α/25-4-2002

Ν. 3028 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς» ΦΕΚ 153 Α/28-6-2002

Ν. 3208 «Προστασία των Δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπράγματων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών ενγένηι εκτάσεων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 303 Α/24-12-2003

ΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ 674 της 12-1-2004 «Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας» ΦΕΚ 218 Β/6-2-2004

Ν. 3316 «Ανάθεση και εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων εκπόνησης μελετών και παροχής συναφών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 42/22-2-2005

Ν. 3325 «Ίδρυση και λειτουργία βιομηχανικών – βιοτεχνικών εγκαταστάσεων στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 68 Α/11-3-2005

Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/43539/1141/28-6-2005 «περί χαρακτηρισμού ως ιστορικού τόπου του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 986 Β/14-7-2005

Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/12336/321/14-3-2007 «περί χαρακτηρισμού ως μνημείων δεκαέξι (16) στρατιωτικών κτισμάτων στον ιστορικό τόπο του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 113 Α.Α.Π./28-3-2007

Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/110911/3047/7-12-2007 «περί αποδοχής παραχώρησης στο ΥΠΠΟ των χαρακτηρισμένων ως μνημείων κτιρίων Κ9 και Κ10 με τον περιβάλλοντα χώρο τους και του κτιρίου Κ25 με τον περιβάλλοντα χώρο του, που βρίσκονται στο πρώην στρατόπεδο Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης»

ΥΑ ΥΜΑΘ/1149/8-2-2008, ΦΕΚ 73/25-2-2008. Ο Υπουργός Μακεδονίας Θράκης παραχωρεί κατά χρήση το Κ14 στην Εθνική Χαρτοθήκη

Έγκριση από την Βουλή του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης ΦΕΚ 128 Α/3-7-2008

Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/31526/832/10-6-2009 «τροποποίηση της Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/110911/3047/7-12-2007 και αποδοχή της παραχώρησης στο ΥΠΠΟ των χαρακτηρισμένων ως μνημείων κτιρίων Κ9 και Κ10 με τον περιβάλλοντα χώρο τους με τα στοιχεία ΑΒΓΔΕΖΗΘΙΚΛΑ, που βρίσκονται στον ιστορικό τόπο του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στο Δήμο Καλαμαριάς Ν. Θεσσαλονίκης, φερόμενης ιδιοκτησίας του Δημοσίου». Το Κ25 σύμφωνα με το 18/8-1-2008 έγγραφο της ΚΕΔ δεν ανήκει στο Δημόσιο

Ιστότοποι

Agnes Martin

<http://www.studiocleo.com/gallerie/martin/martin.html>

Agro Park

<http://designcorner.blinkr.net/Pruned/2008/03/18/>

<http://pruned.blogspot.com/2008/03/agro-park.html>

Andrea Branzi architect

<http://www.andreabranzi.it/>

<http://metropoles.centrepompidou.fr/intervenant.php?id=6>

Andrea Branzi no stop city

http://www.andreabranzi.it/prog_pics/Video/nostopcity.htm

Andriaan Geuze (WEST 8)

<http://metropoles.centrepompidou.fr/intervenant.php?id=7>

Art in the Twenty-First Century, Robert Ryman

<http://www.pbs.org/art21/artists/ryman/index.html#>

<http://www.pbs.org/art21/slideshow/?artist=186>

Association pour la Recherche sur la Ville et l'Habitat

<http://www.arvha.asso.fr/index.html>

Casarts – theatre de Casablanca, Morocco, Casablanca

http://www.oma.eu/index.php?option=com_projects&view=portal&id=1151&Itemid=10

Cedric Price: Drawing for Potteries thinkbelt
http://designmuseum.org/entry/4698?style=design_image_popup
http://www.moma.org/collection/browse_results.php?criteria=O%3AAD%3AE%3A7986&page_number=0&template_id=6&sort_order=1

Chinati Foundation / Donald Judd
<http://www.chinati.org/visit/collection/donaldjudd.php>

Cleveland Museum Of Art / Sol Lewitt: incomplete open cubes
<http://www.clevelandart.org/exhibcef/lewitt/html/index.html>

Dordrecht: City Fruitful
<http://www.oosterhuis.nl/quickstart/index.php?id=198>

ICOMOS
http://www.international.icomos.org/f_somair.htm

Judd Foundation
<http://www.juddfoundation.org/>

Kjellgren Kaminsky Architecture: Vision for Heden
<http://www.kjellgrenkaminsky.se/index.php?blp=60>

Kuiper Compagnons: City Fruitfull
<http://www.kuiper.nl/index.php?section=Projects&id=82>

Lakis & Aris Ionas: Lipstick
<http://www.a-m-p.gr/exhibition.php?id=60>

Lateral Architecture
<http://www.lateralarch.com/master.swf>

La città analoga
<http://www.lucafalconi.it/2007/07/20/la-citta-analoga/>

Locavore Fantasia / vertical farming
<http://work.ac/locavore-fantasia/>

Megastructure Reloaded / Superstudio
<http://www.megastructure-reloaded.org/superstudio/>

Minimalism and Industrialization: Rosalind Krauss
<http://discoveringdesign.wordpress.com/2008/11/13/minimalism-and-industrialization-2-rosalind-krauss/>

No-Stop City, By Archizoom Associati (2006)
<http://arttorrents.blogspot.com/2007/04/no-stop-city-by-archizoom-associati.html>

Nou Barris Park
<http://www.landezine.com/?p=1190>

OMA projects

http://www.oma.eu/index.php?option=com_projects&view=overview&Itemid=10

Parc de la Villette, France, Paris

http://www.oma.eu/index.php?option=com_projects&view=project&id=644&Itemid=10

Public Space / Parc Central de Nou Barris

<http://www.publicspace.org/en/projects/e182-parc-central-de-nou-barris>

Rem Koolhaas (OMA & AMO)

<http://metropoles.centrepompidou.fr/intervenant.php?id=16>

Student Works: Off-Grid Scenarios: Solutions for the Endless City

http://www.archinect.com/features/article.php?id=90198_0_23_0_C/

Student Works: Wal-(medley mixed-up mélange montage mash-up shopping) mart

http://archinect.com/features/article_print.php?id=91998_0_23_0_M

Sustainable-city-project

<http://www.sustainable-city-project.com/Case%20Studies/Case%20Study%20%20%20Edinburgh.html>

The essence of things: Donald Judd

<http://truthinart.wordpress.com/category/donald-judd/>

The European Council of Spatial Planners - Conseil européen des urbanistes (ECTP-CEU),

<http://www.ceu-ectp.eu/index.asp?id=25>

The Vertical Farm Project: Living Tower by Soa

<http://www.verticalfarm.com/>

Urban and architectural research - Rem Koolhaas

<http://www.peterminnema.nl/pdf/smlxl.pdf>

Urban strategies: Melun Senart – O.M.A. “one big center”

http://urbanstrategies-networks.blogspot.com/2008/06/blog-post_28.html

http://1.bp.blogspot.com/_HxjHS0TERDI/SNcNpkLtvDI/AAAAAAAAABA/nCM6c_okeEXc/s1600-h/2008_09_16_OMA_Senart_boards_copy1UPLOAD.jpg

WEST 8

<http://www.west8.nl/projects/all/>

Within the framework of the meetings on the Grand Paris

International Architecture Symposium / Centre Pompidou:

Pier vittorio Aureli DOGMA

<http://metropoles.centrepompidou.fr/intervenant.php?id=1&langue=EN>

Zorrozaurre masterplan for Bilbao by Zaha Hadid Architects
<http://architecturelab.net/2007/10/17/zorrozaurre-masterplan-for-bilbao-by-zaha-hadid-architects/>

Δήμος Καλαμαριάς
http://www.kalamaria.gr/index.php?option=com_frontpage&Itemid=377

Εθνικό Τυπογραφείο
<http://www.et.gr/>

ΕΚΕΠ-ΕΚΕΧΧΑΚ
Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφόρησης και Πολιτισμού
Εθνικό Κέντρο Χαρτών και Χαρτογραφικής Κληρονομιάς – Εθνική χαρτοθήκη
http://www.ekepp-ekeschak.gr/map_museum.shtml

Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής
Κληρονομιάς
<http://www.ellinikietairia.gr/>

Ελληνικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής
<http://www.heliarch.gr/>

Επιμελητήριο Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας
<http://www.environ-sustain.gr/main.htm>

Ευρωπαϊκή Ένωση
<http://europa.eu/>

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσσαλονίκης
<http://www.nath.gr/>

Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών – Πανελλήνια Ένωση
Αρχιτεκτόνων
<http://www.sadas-pea.gr/>

Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας Χωροταξίας και Περιφερειακής
Ανάπτυξης
<http://www.chorotaxia.gr/actv/index.asp>

Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών
<http://www.sepox.gr/>

ΟΗΕ
<http://www.unesco.org/new/fr/unesco/>

ΤΕΕ Τμ ΚΜ
<http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm>

ΥΠΕΚΑ
<http://www.ypeka.gr/>

Πίνακες

Πίνακας 1: Διαχρονική Εξέλιξη Πληθυσμού

Γεωγρ. Ενότητα	1961	1971	1981	1991	2001
ΕΛΛΑΔΑ	8.388.553	8.768.641	9.740.417	10.259.900	10.964.020
Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ	2.057.974	2.797.849	3.369.443	3.523.407	3.761.810
ΠΚΜ	1.320.532	1.407.391	1.601.420	1.704.343	1.871.952
Ν. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	546.286	711.990	871.580	944.426	1.057.825
ΕΠΘ	471.716	648.518	807.906	875.695	981.933
ΠΣΘ	380.648	557.360	706.180	749.048	800.764
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	250.920	345.799	406.413	383.967	363.987
ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ	5.650	6.370	7.169	7.221	7.978
ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ	15.619	24.892	40.033	40.093	40.959
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ	4.430	9.159	12.595	16.549	21.630
ΕΥΟΣΜΟΥ	7.713	22.390	26.528	28.821	52.624
ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ	25.165	36.978	51.676	80.698	87.255
ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	5.570	8.352	12.141	12.932	14.910
ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ	17.586	21.903	31.464	30.568	30.279
ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ	1.042	1.581	4.193	10.275	14.552
ΠΟΛΙΧΝΗΣ	6.590	19.382	22.597	27.894	36.146
ΠΥΛΑΙΑΣ	5.971	7.793	12.015	20.785	22.744
ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	11.695	21.595	32.225	37.596	41.653
ΣΥΚΕΩΝ	16.697	23.574	32.288	34.059	41.726
ΤΡΙΑΝΔΡΙΑΣ	4.446	4.569	10.637	11.822	11.289
ΕΥΚΑΡΠΙΑΣ	1.162	2.124	2.705	3.480	6.598
ΠΕΥΚΩΝ	392	899	1.501	2.288	6.434

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ 1961, 1971, 1981, 1991, 2001 – Επεξεργασία

ΠΣΘ: Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης

ΠΖΘ: Περιαστική Ζώνη Θεσσαλονίκης

ΛΠ: Λοιπή Περιοχή

ΕΠΘ: Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης

ΠΚΜ: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Πίνακας 2: Μεταβολή πληθυσμού 1981-1991-2001, ΠΣΘ, ΠΖΘ, ΕΠΘ, Νομός, Περιφέρεια ΚΜ

Χωρική Ενότητα	1981	1991	2001	1981-1991	1991-2001	1981-2001
ΠΣΘ	706.180	749.048	800.764	6,1%	6,9%	13,4%
ΠΖΘ – ΛΠ	101.726	126.647	181.169	24,5%	43,1%	78,1%
ΕΠΘ	807.906	875.695	981.933	8,4%	12,1%	21,5%
Νομός Θεσ/νίκης	871.580	946.864	1.057.825	8,6%	11,7%	21,4%
ΠΚΜ	1.601.420	1.710.513	1.874.214	6,8%	9,6%	17,0%

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ 1981, 1991, 2001 - Επεξεργασία

ΠΣΘ: Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης

ΠΖΘ: Περιαστική Ζώνη Θεσσαλονίκης

ΛΠ: Λοιπή Περιοχή

ΕΠΘ: Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης

ΠΚΜ: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Πίνακας 3: Μεταβολή πληθυσμού 1981-1991-2001, ΕΠΘ, Αττική, Ελλάδα

Χωρική Ενότητα	1981	1991	2001	81-91	91-01	81-01
ΕΠΘ	807.906	875.695	981.933	8,4%	12,1%	21,5%
Περιφ. Αττικής	3.369.443	3.523.407	3.761.810	4,6%	6,8%	11,6%
Ελλάδα	9.739.589	10.259.900	10.964.020	5,3%	6,9%	12,6%

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ 1981, 1991, 2001 - Επεξεργασία

Πίνακας 4: Πληθυσμός Χωρητικότητα και Μικτή Πυκνότητα Δήμων του ΠΣΘ

Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης	Εγκεκριμένο Σχέδιο σε στρ	Προγραμματική Χωρητικότητα κατά ΓΠΣ	Απογραφή ΕΣΥΕ 2001	Μικτή Πυκνότητα κατ/ha
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	16.732	561.957	363.987	218
ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ	297	6.740	7.978	269
ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ	1.602	39.598	40.959	256
ΕΛΕΥΘ.-ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ	1.465	26.437	21.630	148
ΕΥΚΑΡΠΙΑΣ	1.449	9.441	6.598	46
ΕΥΟΣΜΟΥ	5.622	58.805	52.624	94
ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ	5.100	102.646	87.255	171
ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	1.258	12.535	14.910	119
ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ	938	35.494	30.279	323
ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ	4.073	26.108	14.552	36
ΠΟΛΙΧΝΗΣ	4.084	39.528	36.146	89
ΠΥΛΑΙΑΣ	2.917	34.897	22.744	78
ΠΕΥΚΩΝ	2.606	15.014	6.434	25
ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	3.521	43.750	41.653	118
ΣΥΚΕΩΝ	1.913	44.254	41.726	218
ΤΡΙΑΝΔΡΙΑΣ	468	9.653	11.289	241
ΣΥΝΟΛΟ ΠΣΘ	54.045	1.066.857	800.764	148

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001 – ΓΠΣ - Επεξεργασία

